

الفصل الأول في أحاديث جامعة في المهديين

پہلی فصل میں وہ حدیثیں ہیں جو شانِ مبارک سے روایت کی گئی ہیں حضرت علیہ السلام کے پیچھے آئے

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ فِيمَا أَعْلَمُ عَنْ رَسُولِ

روایت ہے ابی ہریرہ رضی اللہ عنہ سے کہا ان حدیثوں میں کہ زیادہ یاد رکھتا ہوں

اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِمُذِيهِ الْأَمَّةِ

رسول از منہ علی اللہ علیہ وسلم سے یہی کہ بیشک اللہ اتحاد دیکھا اس کے واسطے

عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ أَنْ يُجِئَ دَلْعَادِيْنِمَارَ وَاحٍ

ہر سو برس کے سر پر اس شخص کو کہ لکھا دیکھا اس است کو دین اسکا تیکھا

MASTHANE

ابوداؤد هكذا في المشكوة في كتاب العلم ۲ وعن

اس حدیث کو ابوداؤد نے ایسی ہی شکوۃ کے کتاب العلم میں اور روایت

جابر بن سمیرہ رضی اللہ عنہ قال سمعت رسول

اللہ صلی اللہ علیہ وسلم يقول لا يزال هذا الدين

قاما حتى يكون عليكم اثنا عشر خليفة كلهم يجمع

عليه الامة كلهم من قرئش واولاد داؤد و

امت سب کے سب ہونگے قریش سے و اولاد داؤد

کی المشكوة في باب فضل قریش برواية الشيخين

اور شکوۃ کے باب فضائل قریش میں روایت سے بخاری و مسلم کے ہی

مع اختلاف يسير ۳ وعن ابن مسعود رضي الله

سابقہ فقہوں کے اختلاف کے اور روایت ہی ابن مسعود رضی اللہ

عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان عددا

عنه سے کہا فرمایا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے ایک گنتی

الخلفاء بعدني عذبة نقباء موسى رواه ابن عبد

خليفة تلمی پیدیرے حضرت موسیٰ کے سردار و تلمی ہی درایت کیا اس حدیث کو

وابن عباس کذا فی الجامع الصغیر للسیوطی ۴

ابن عدی اور ابن عساکر نے ایسا ہی جامع صغیر میں سیوطی کے

وعن العزباض بن ساریة رضي الله عنه

اور روایت ہی عزباض بن ساریہ رضی اللہ عنہ کے

قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم عليكم

کہا فرمایا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے پکڑ و سنت

بسنی وبسنة الخلفاء الراشدين المهديين

کو میرے اور سنت محمد و خلفائے حکومت و ائمہ مہدیوں کے

تمسكوبها وعضوا عليها بالزواجر واهل

تھما ہوا اسکو اور پکڑ و اسکو چہرے سے روایت کیا اس حدیث کو

داود وغيره كذا في المشكوة في باب الاعتصام بالكتاب

ابو داؤد نے اور دوسرے راویوں نے ایسا ہی مشکوٰۃ کے باب الاعتصام بالكتاب

والسنة ۵ وعن جابر رضي الله عنه قال سمعت رسول الله

والسنة میں اور روایت ہی جابر رضی اللہ عنہ کے کہنا میں رسول اللہ صلی اللہ

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ تَوَخَّشُوا بِكُمْ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَاتٍ أَيْ تَوَخَّشُوا بِكُمْ مَرَاتٍ
 مَا إِنِ اخَذْتُمْ بِهِ لَمْ يَصْلُوا أَبْعَدِي حَتَّى تَكُونَ
 اِیسی چیز ہو کہ اگر بیکر و دم اسکو ہرگز نہ گمراہ ہو کہ مددیر نہ کہتے کہ
 عَتَرْتِي أَهْلَ بَيْتِي رَوَاةُ التِّرْمِذِيِّ ۶ وَحَنُّ أَيْ دُور
 آد او لدیری جو گمراہ ہیں روایکیا بکثرہ ہے۔ اور روایت ہی
 رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ مَسَحَتْ رَسْمُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 اِی در رضی اللہ عنہ سے کہا میں نے رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 وَسَلَّمَ يَقُولُ إِلَّا إِنْ مَلَ أَهْلَ بَيْتِي بَكُمْ مَلْ سَمِيَّةَ
 وسلم کو مراتے تھے مردار تک مثال بڑے گمراہوں کی ہم میں مثال کشتی
 نُوحٍ مَنِ رَكِبَهَا خَلَا وَمَنْ عَمِلَ عَمَلَهَا هَلَكَ رَوَاةُ
 روح علیہ السلام کہ ہر جو سوار ہوا نیرعات یاں اور جملے کا اُسے ہلاک ہوا
 أَحْمَدُ كَلَّا هُمَا فِي الْمُسْكَوَاتِ فِي مَاءٍ مُقَاتٍ أَهْلُ بَيْتِ
 روایکیا اس حدیث کو احمد نے دووں حدیثیں تنکوۃ کے ماب القاب اہل بیت
 اَللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْفَصْلُ الْبَاقِي فِي الْمَهْدِيِّ
 ی صلی اللہ علیہ وسلم کے فصل دوسری یاں میں اُس مہدی کے ہر

الَّذِي يَكُونُ فِي الزَّمَانِ الْوَسْطِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ
 جو ہر گایح کے زمانے میں آنحضرت ص اور حضرت عیسیٰ کے روایت ہی
 رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ وَعَدَ نَاسُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 ابی ہریرہ رضی اللہ عنہ سے کہا وعدہ دیا ہم سب کو کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 وَسَلَّمَ غُرَّةَ الْهِندِ فَإِنْ أَدْرَكْتُمَا انْفِقُوا فِيهَا نَفْسِي
 وسلم نے جہاد گاہِ ہندوستان کے پھر اگر پاؤں میں اس کو خرچ کر دوں میں اس میں جان دوں
 وَمَبَايَ فَإِنْ أَقْبَلَ كُنْتُ مِنْ أَفْضَلِ الشُّهَدَاءِ وَإِنْ
 اپنے اور مال کو اپنے پھر اگر مارا جاؤں ہو جاؤں افضل شہیدوں سے اور اگر
 اسْرَجِحَ فَأَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ الْمُحَرَّرُ وَعَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللَّهُ
 پھر آؤں تو میں ابو ہریرہ آزاد ہوں اور روایت ہی ثوبان رضی اللہ
 عَنْهُ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَ رَسُولُ
 عنہ سے جو غلام ہیں رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کے کہا فرمایا رسول
 اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَصَابَتَانِ مِنْ أُمَّتِي أَحْرَاهُمَا
 اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے دو گروہ میری امت سے نجات دیا ان کو
 اللَّهُ مِنَ النَّاسِ عَصَابَةٌ تَقْرُ وَالْهِندُ وَعِصَابَةٌ تَكُونُ
 اللہ نے اگ سے ایک گروہ جہاد کر گیا ہند میں اور دوسرا گروہ جو ہو گا

مَعَ عِيسَى بْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَخْرَجَهُمَا النَّسَائِيُّ فِي
 عِيسَى بْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَمَا تَقَعُ كَالْإِنْدِ وَوَحْدَتُهُ تَكُونُ فِي
 كِتَابِ الْجِهَادِ فِي غَيْرِ وَحْدَةِ الْهِنْدِ وَأَخْرَجَ التَّانِي أَحْمَدُ
 كِتَابَ الْجِهَادِ فِي غَيْرِ وَحْدَةِ الْهِنْدِ وَوَحْدَتُهُ تَكُونُ فِي
 الْيُضَا ۹ وَعَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ سَهْلِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْهُمَا
 أَوْ رَوَاهُ فِي الْمَمْنَعِ صَادِقٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بَابُ رَأْيِ الْأَئِمَّةِ
 قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْبَشَرُ وَالْبَشَرُ
 كَمَا فَرَّيَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي خَوْفِ بَشَرٍ لَوْ تَمَّ
 إِنَّمَا مَثَلُ أُمَّتِي مَثَلُ الْغَيْثِ لَا يَدْرِي أَيُّ أَجْرِهِ خَيْرٌ
 بَسْ تَالِ أَشْكَى يَرْجُو سَبْعَ بَرَسَاتٍ هِيَ سَلَامٌ بِرَأْيِ أَمْرٍ أَكْبَرُ
 أَمْ أَوَّلُهُ أَوْ كَمَدُ يَقْتَهُ أَطْعِمَ فِيهَا فَوْجَ عَامَامٍ
 يَا أَوَّلُ أَكْبَابِ بَاشِلِ بَاغٍ كَمَلَدِي عَمِّي أَيْسَ أَيْسَ أَيْسَ أَيْسَ
 أَطْعِمَ فِيهَا فَوْجَ عَامَامٍ لَعَلَّ آخِرَهَا فَوْجًا أَنْ يَلُونَ
 كَمَلَدِي عَمِّي أَيْسَ أَيْسَ أَيْسَ أَيْسَ أَيْسَ أَيْسَ أَيْسَ
 أَعْرَضَهَا عَرَضًا وَأَعْمَقَهَا عَمَقًا وَأَحْسَنَهَا حَسَنًا كَيْفَ
 رِيَادَةُ جَدِّي أَوْ رِيَادَةُ عَمِّي أَوْ رِيَادَةُ حَسَنِ كَبِيرِ كَر

تَحْلِكَ أُمَّةً أَنَا أَوْلَاهَا وَالْمَهْدِيُّ وَسْطُهَا وَعِيسَى بْنُ
هَلَاكِ هَرُوكِ زَوْهَ أَتَتْ كَمِنْ نِيْزِ سَكَا أَوْرَايَكِ مَهْدِيٍّ دَرِيَا سَكَا أَوْرِي
مَرْيَمُ أَخْرُهَا دَلِكُنْ بَيْنَ ذَلِكَ نِيْجَ أَعُوْجَ لَيْسُوَا مَنِي
مَرْيَمُ كَيْتِيْ عَآخِرُكَ أَوْرِي كُنْ دَرِيَا كُنْ جَامِعِيْ تِيْرَ هِيْ نِيْنِ دَوْتِجَرِ
وَلَا أَنَا مِنْهُمْ سَرَوَاةٌ سَرَزَيْنْ كَذَا فِي الْمَشْكُوْةِ فِي
أَوْرَنِيْ فِي أَنْسَ رَوَايَتِ كِيَا اسْ حَدِيْثُ كُوْرَزِيْنِ فِي اِيْسا هِيْ شَكُوْةِ
بَابِ ثَوَابِ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَسَرَوَاةٌ أَلَوْ نَحْمُ الْبُضَا فِي
بَابِ بَيْنِ ثَوَابِ اسْرَاةِ كِيَا اَوْرُوْرَايَكِيَا اسْ حَدِيْثُ الْبُؤْتِيْمِ فِي بِيْجِي
أَخْبَارِ الْمَهْدِيِّ ۱۰ وَعَنْ بَنِي عَمْرِو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ
أَخْبَارِ مَهْدِيٍّ فِي اَوْرُوْرَايَتِ هِيْ عَمْرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كِيَا فَرَايَا
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَحْمَاءَ أُمِّي أَوْسَطُهَا
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي رَحْمَتِ بَارِي أُمِّي كِيَا سِيْجِ دَاوِي
سَرَوَاةٌ الدِّيْلِيْمِي فِي مُسْنَدِ الْفَرْدُوسِ هَكَذَا
هِيْنِ رَوَايَتِ كِيَا اسْرُ حَدِيْثُ كُوْرِيْلِي فِي مُسْنَدِ فَرْدُوسِ فِي اِيْسا هِيْ
فِي الْجَامِعِ الصَّغِيْرِ لِلنَّسَائِي ۱۱ وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ
جَامِعِ الصَّغِيْرِ فِي سِيْرُوْطِي كِيَا اَوْرُوْرَايَتِ هِيْ عَبْدُ اللَّهِ

ابن الحارث بن الجَزْوَ الذَّبِيْدِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ
 قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ النَّاسُ
 مِنَ الْمَشْرِقِ فِيَوْمَئِذٍ الْمُهْدِي سُلْطَانُهُ ۚ وَعَنْ

عَلَى الدُّنْيَا وَإِنَّ أَهْلَ بَيْتِي سَيَلْقَوْنَ بَعْدِي بَلَاءً شَدِيدًا
دنیا پر اور بیشک اہل بیت میری جلد پیرگی بندیرے بلا و سختی میں
وَتَطْهَرُ بَيْنَ أَحْيَى يَأْتِي قَدَمٌ مِنَ الْمَشْرِقِ مَعَهُمْ بَرَائَاتٌ سَوْدَاءُ
اور لوگوں کی ہانک میں یہاں تک کہ آدھی ایک قوم پورے ساتھ آنکے

فَيَسْأَلُونَ الْخَيْرَ فَلَا يُعْطَوْنَ فَيَقَاتِلُونَ فَيَنْصُرُ دِينُ
سیاہ ہونگے پھر مانگے مال اور زمین دینگے لوگ انکو مال پھر لڑینگے پھر فتح پانینگے
فَيُعْطَوْنَ مَا سَأَلُوا فَلَا يَقْبَلُونَهُ حَتَّى يَدْفَعُوهُمَا إِلَى الرَّجُلِ
پھر دیئے جائیگے جو مانگا تھا تب نہیں قبول کریں گے پورے اس کو یہاں تک کہ حوالہ

مِنْ أَهْلِ بَيْتِي فَيَمْلَأُهَا قِسْطًا كَمَا مَلَأُوا حُورًا مِثْلَ
کریں گے اس کو شکوہ کو ایک رکے جو اہلیت ہوگا پھر بھر دیگا وہ مرد اس کو اٹھا

أَدْرَكَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَلْيَا تَهُمْ وَلَوْ حَبَوُا عَلَى الثَّلَاثِ أَجْزَاءِ
جیسا بھرا تھا ظالموں نے ظلم کو کوئی پارتی میں یہ تو چاہیے کہ آئے ان پر ربواؤں پاس

ابْنُ مَاجَةَ فِي فِصْلِ خُرُوجِ الْهَدْيِ ۱۳ وَعَنْ ثَوْبَانَ
اور اگرچہ چکر ہو گھٹنوں کے بل پر نکالا اند و نوید شو کو اب بنی فصل خروج ہدیین

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
اور روایت ہی ثوبان رضی اللہ عنہ سے جو غلام تھے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

إِذَا سَأَلْتُمُ الرَّايَاتِ السُّودَ قَدْ جَاءَتْ مِنْ قَبْلِ
 جب دیکھو تم تن سیاہ کو کہ آدے جانب سے
 خُرَاسَانَ فَأَتَوْهَا وَلَوْ حُبًّا عَلَى النَّجْدِ فَإِنَّ فِيهَا
 خراسان کے تر آؤ اس پاس اگر چہ چکر ہو گشتو گیل بہت پر ہو تریک
 خَلِيفَةُ اللَّهِ الْمُتَمِدِّي سَرَوَاةَ أَحْمَدُ وَابْنُ هَيْثَمٍ فِي
 ہی خلیفہ اللہ کامہدی روایت کیا اس حدیث کو احمد اور ہیثمی نے

دَلَائِلُ النُّبُوَّةِ كَذَّابِي الْمَشْكُوتَةِ فِي بَابِ أَشْرَاطِ
 دلائل النبوة میں ایسا ہی مشکوۃ کے قیامت کے چھوٹی تانبوں
 السَّاعَةِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ
 باب میں آدر روایت ہی ابی ہریرہ رضی اللہ عنہ سے کہا دُیَا
 رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ مِنْ خُرَاسَانَ
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے نکلے گا خراسان سے

رَايَاتٍ سَوْدَاءَ لَا يَرُدُّهَا شَيْءٌ حَتَّى تَنْصَبَ بِأَسْوَ
 تن سیاہ ہیں پھیر سکیں اسکو کوئی چیز نہ پائے گا تا جب کہ آجائے القس
 رَوَاةُ التِّرْمِذِيِّ كَذَّابِي التَّيْسِيرِ الْوَصُولِ فِي بَابِ
 روایت کیا اس حدیث کو ترمذی نے ایسا ہی ہے تیسرے الوصول کے باب

نَضَلَ الْعَبَّاسُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ۱۵ وَ عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ

نَضَلَ الْعَبَّاسُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ۱۵ اور روایت ہی رضی اللہ

اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عَنْهُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ

سَيَكُونُ بَعْدِي بَعُوثٌ كَثِيرَةٌ فَكُونُوا فِي بَعْثٍ

اب ہونگی بد پرے لڑائیاں بہت تو ہر جیو لڑائی میں خراسان

خُرَّاسَانَ رَوَاهُ ابْنُ عَدِيٍّ كَذَا فِي الْجَامِعِ الصَّغِيرِ

کے روایت کیا اس حدیث کو ابن عدی نے ایسی ہی جامع الصغیر میں

لِلسِّيَاطِيِّ ۱۶ وَ عَنْ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ حَذِيفَةَ

سیرطی کے اور روایت ہی نعمان بن بشیر کے بیٹے سے اُس نے نقل کیا حذیفہ

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ

تَكُونُ النُّبُوَّةُ فِيكُمْ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ ثُمَّ يَنْفَعُ

رہیگی نبوت تم میں جب اللہ رکھا چاہے پھر اُنھا لیگا اُس کو

اللَّهُ تَعَالَى ثُمَّ تَكُونُ خِلَافَةٌ عَلَى مِنْهَا جِ النَّبُوَّةُ مَا شَاءَ

اللہ تعالیٰ پھر ہوگی خلفت چال پر نبوت کے جب تک اللہ اکھا چاہے

اللَّهُ تَعَالَى أَنْ تَكُونَ ثُمَّ يَرْفَعُهَا اللَّهُ تَعَالَى ثُمَّ يَكُونُ

پھر اٹھائے گا اس کو اللہ تعالیٰ بھروسہ
ملکاً عاضاً یَكُونُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ ثُمَّ يَرْفَعُهَا

بادشاہ گرد نہ پھرانے والا پھر بیکجاں
اللَّهُ تَعَالَى ثُمَّ يَكُونُ مَلِكًا حُرِّيَّةً يَكُونُ

اللہ تعالیٰ پھر ہو گئے بادشاہ جبار پھر
اللَّهُ أَنْ يَكُونَ ثُمَّ يَرْفَعُهَا اللَّهُ تَعَالَى ثُمَّ يَكُونُ خَلًا

پھر اٹھائے گا اس کو اللہ تعالیٰ پھر ہو گئے
عَلَى مَتَاجِ النُّبُوَّةِ ثُمَّ سَكَتَ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَابْنُ أَبِي

چلن پزیرہ کے پھر جب یہ روایت کیا اس حدیث کو احمد نے اور ابی
فِي دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ كَذَا فِي الْمَشْكُوتَةِ فِي بَابِ تَغْيِيرِ النَّاسِ

دلائل النبوة کتاب میں ایسی ہی متکرات کے باب میں جو بعد باب تغیر الناس
وَعَنْ جَاحِلِ الصَّدِّيقِ فِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ

اور روایت ہے جاحل صدیق رضی اللہ عنہ سے کہا فرمایا رسول اللہ
اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَيَكُونُ بَعْدِي خُلَفَاءُ

صلی اللہ علیہ وسلم نے آپ ہو گئے بعد میرے خلیفے

وَمِنْ بَعْدِ الْخُلَفَاءِ الْأَمْوَاءُ وَمِنْ بَعْدِ الْأَمْوَاءِ الْمُلُوكُ

اور بعد خلیفوں کے امیر اور بعد امیر کے بادشاہ

وَمِنْ بَعْدِ الْمُلُوكِ الْجَبَابِرَةُ ثُمَّ يَخْرُجُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي

اور بعد بادشاہ کے ظالم پھر ظلیگا ایک مرد گمراہوں سے میرے

بَعْدَ الْأَرْضِ عَدْلًا كَمَا مِلْتُ حَتَّى يَوْمَ بَعْدَ

پھر زمین کا عدل سے جیسا میری تھی ظلم سے پھر امارت کرے گا بعد

الْقَطَّانِ فَوَالَّذِي بَعْثَنِي بِالْحَقِّ مَا هُوَ بِدُونِهِ سَرَّاهُ الطَّبَرَانِيُّ

قطان سے تم ہی اس شخص کے جس نے مجھے سچ کو حق پر نہ آدیا کہ ظالم بدوین

كَذَا فِي الْجَامِعِ الصَّغِيرِ لِلْسُّيُوطِيِّ ۱۸ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ

روایت کیا اس حدیث کو طبرانی نے ایسا ہی جامع الصغیر میں لکھی اور روایت ہی ابی ہریرہ رضی

اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَقُومُ

اس سے کہ نماز یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے اس میں تاکید کی

السَّاعَةَ حَتَّى يَخْرُجَ رَجُلٌ مِنْ قَطَّانٍ لِيُسَوِّقَ النَّاسَ لِحَصَاةٍ

قیامت جیت تک تکے ایک مرد قطان سے مانگیگا لوگوں کو اپنے ظلم کے لاکھی سے

مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ كَذَا فِي الْمَشْكُوتَةِ فِي بَابِ الْمَلَاهِمِ ۱۹ وَعَنْ

روایت کیا اس حدیث کو بخاری و مسلم نے ایسا ہی مشکوٰۃ کے باب الملاحم میں اور روایت

ابْنِ إِسْحَاقَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ عَلِيٌّ كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ
 ابْنِ إِسْحَاقَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ
 وَلَنُظَرَ إِلَى ابْنِهِ الْجَبَّارِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ إِنَّ ابْنِي هَذَا
 أَوْدُودُ كَمَا أَنِّي جَسَنٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَوَيْسٌ كَمَا أَنِّي بَشِيرٌ
 سَيِّدٌ كَمَا سَمَاءُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْخَرُ
 سِرِّ رَأْيِي جِئْتُكُمْ بِأَسْكَانِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ابْنِ عَبْدِ اللَّهِ
 مِنْ صُلْبِهِ رَجُلٌ لَيْسَ بِأَسْمٍ بَيْنَكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 نَسْلٌ مِنْ أَكْثَرِ رُؤُوسِ الْأَسْكَانِ تَبَارَكَ نَبِيُّكَ اللَّهُ كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ
 وَسَلَّمَ يُشَبِّهُهُ فِي الْخَلْقِ وَلَا يُشَبِّهُهُ فِي الْخَلْقِ ثُمَّ ذَكَرَ
 أَنَّهُ سَمِعَ مِثْلَ هَذَا مِنْ أَوْدُودَ بْنِ سِيرَتِ بْنِ أَوْدُودَ بْنِ مِثْلَ هَذَا
 قِصَّةٌ يَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مِلْتُ جَوْشَا
 يَمْرُؤَكَ كَمَا اسْتَفْهَمَ كَوَيْسٌ كَمَا سَمِعْتُ أَوْدُودَ بْنَ سِيرَتِ بْنِ أَوْدُودَ بْنِ
 أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ وَكَذَا فِي الْمَشْكُوتَةِ فِي بَابِ أَشْرَاطِ السَّامِ
 عَلَّمَ نَحْنُ لَا اسْمَ مِثْلَ هَذَا كَوَيْسٌ كَمَا سَمِعْتُ أَوْدُودَ بْنَ سِيرَتِ بْنِ أَوْدُودَ بْنِ
 ٢٠ وَعَنْ ابْنِ سَعِيدٍ الْخَدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ
 أَوْدُودَ بْنَ سِيرَتِ بْنِ أَوْدُودَ بْنِ سَمِعْتُ أَوْدُودَ بْنَ سِيرَتِ بْنِ أَوْدُودَ بْنِ

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلَاءٌ يُصِيبُ هَذِهِ الْأُمَّةَ حَتَّى
 صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلَاءًا جَوَّيْجِي اس اُنت کو پساتک کہ
 لَا يَجِدُ الرَّجُلَ عَاجِلًا إِلَيْهِ مِنَ الظُّلْمِ فَيُبْحَثُ اللَّهُ رَجُلًا
 نِپا دیگا کوئی مرد نہ پناہ کی جگہ کہ پناہ پکرتے اس کی طرف ظلم سے بھرتھا دیگا
 مِنْ عِزَّتِي وَأَهْلِي سَتِي فَيَلْجَأُ بِهِ الْأَرْضُ قِسْطًا وَعَدْلًا
 اللہ ایک دم کو اولاد سے میری اور کھرد والوں سے میرے بھرتھا دیگا زمین کو انصاف
 كَمَا مُلِئَتْ ظُلْمًا وَجَوْرًا يَرْضَى عَنْهُ سَاكِنُ السَّمَاءِ
 عدل سے بھرتھا دیگا حق ظلم سے اور ستم سے راضی ہوئے رہیں اے آسمان
 وَسَاكِنُ الْأَرْضِ لَا يَدْعُ السَّمَاءُ مِنْ قَطْرِهَا شَيْئًا
 اور رہیں اے زمین کہ نہ چھوڑے گا آسمان قطرہ سے اپنے کوئی چیز
 الْأَرْضُ مَدِيرًا وَلَا تَدْعُ الْأَرْضُ مِنْ بَنَاتِهَا
 مگر بہا دیگا اس کو زور سے اور نہ چھوڑے گی زمین اپنی گھاس سے
 شَيْئًا إِلَّا أَخْرَجَتْهُ حَتَّى يَمُتِيَ الْأَحْيَاءُ الْأَمْوَاتُ يَدْعُ
 ایک ذرہ مگر نکالے گی اس کو پساتک کہ تمنا کرینگے زندہ مردوں کی
 فِي ذَلِكَ سَبْعَ سِنِينَ أَوْ تِسْعَ سِنِينَ وَأَجَلُ الْحَاكِمِ فِي
 زندگانی کرے گا مہدی اسی حالت آباد میں سات برس یا آٹھ برس یا نو برس یا

مُسْتَدْرَكُهُ وَقَالَ صَحِيحٌ ۲۱ وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ

حاکم نے اپنی مستدرک میں اور کہا بہ حدیث صحیح ہی اور روایت ہی عبد اللہ بن

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مسعود رضی اللہ عنہ کے کہا فرمایا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے

لَوْلَمْ يَقُولُوا إِنَّ النَّبَاَ الْيَوْمَ عَلَى اللَّهِ ثُمَّ ذَلِكَ عَلَى نَفْسٍ

لَوْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ يَوْمَ لَحُولِ اللَّهِ ذَلِكَ يَوْمٌ سَعَى
رَبُّهُ بِمَا قَرَّبَ وَنَاسٍ مَكَرُ الْكَافِرِينَ الْتَمَسُوا لَكُمْ دِيكًا الْمَدِينَةِ كَوِي.

وَاللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ ذَكِيٌّ

يَبْعَثُ اللَّهُ فِيهِ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ نَبِيِّنَا هِيَ اسْمُهُ يَأْتِي
بِأَكْبَادُكُمْ إِلَى اسْمِهِمْ أَكْبَادُكُمْ يَسْتَمِرُّ مَرَامُكُمْ أَنْ يَكُنَا

تسا کہ اتحاد دیکھا اللہ! یہی ایک مرد اہل بیت سے میرے برابر ہو گا نام

لَمْ يَسْمَعْ بِهِ اسْمَ ابْنِي يَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدًّا لَأَكْمَلُ

برے نام سے اور نام بابکا اس کے پیرے باغ نام سے پھر دیگا زمین کو انصاف

لَيْتَ ظِلْمًا وَجُورًا وَأَهْلًا بِوَدَادٍ وَدِكْلَاهِمَا فِي الشُّكْرِ

در عدل سے جیسا بھر گئی تھی ظلم آدمی سے روایت کیا اس حدیث کو ابو داؤد نے روایت کیا ہے

بَابُ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ ٢٢ وَعَنْ أَبِي

میں ہیں شکوۃ کے چھوٹے شیون کے باب میں یامت کے اور روایت ہے

عَبْدُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَا خَشِينَا أَنْ يَكُونَا

سید رضی اللہ عنہ سے کہا تو نے ہم

بعد ذینا حدثت فسالنا رسول الله صلى الله عليه
 وسلم فقال ان في امي المهدى يخرج ويخمس خمساً
 وسبعاً او تسعاً زيد النبي الشاك قال سين قال
 يا سادات يا نوزيد چنانچه میرے شک کر کے کہا برس فرمایا آنحضرت صلی اللہ
 علیہ وسلم پھر فرمایا اس پاس ایک دھڑکیگا یا سہی رہے چھ دن تک
 قال فيحيى له في ثوبه ما استطاع ان يحمله سراة التراب
 فرمایا پھر لپ دینگا اسکو پڑے میں ایک جتنا اٹھاسکے روایت کیا اس حدیث کو ترمذی
 ۱۳۲۰ وعن ابني سعيد رضي الله عنه قال قال
 رسول الله صلى الله عليه وسلم المهدى مني
 اجلي الحمة اثنى الاف يملا الارض قسطاً
 شاہدہ پیشانی دالہ ادنیٰ ناک دالہ بھر دینگا زمین کو انصاف سے

وَعَدْلًا كَمَا مَلَيْتَ ظُلْمًا وَجَوْرًا يَمْلِكُ بِسَبَبِ
آورد عدالت سے جیسا بھری گئی تھی ظلم اور ستم سے مالک ہو گا ملک کا سات

رَوَاةُ أَبُو دَاوُدَ وَهَكَذَا فِي الْمَشْكُوتَةِ فِي بَابِ أَشْرَاطِ
روایت کیا اس حدیث کو ابو داؤد نے اور ابی ہریرہؓ کی شکوۃ کے باب میں جمعوں
السَّاعَةِ ۲۴ وَعَنْ حَدِيقَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ

ثَانِيْنَ قَبَاتٍ اُور روایت ہے حدیث رضی اللہ عنہ سے کہا
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَهْدِيُّ رَجُلٌ

فرمایا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے مہدیؑ ایک مردی
مِنْ وَلَدِي وَجْهُهُ كَالْمَكْرُوكِ الدَّرَجِيَّ رَوَاهُ

ادلاء سے بری منہ اسکا ہی جیسا تاراج کنار روایت کیا اس حدیث کو
الرَّوْيَانِي ۲۵ وَعَنْ عَلِيِّ كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ قَالَ قَالَ

روایت نے اور روایت ہے علیؑ کرم اللہ وجہہ سے کہا فرمایا
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَهْدِيُّ مِنْ أَهْلِ

رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے مہدیؑ میرے گھر والوں
الْبَيْتِ يَصْلِيهِ اللَّهُ فِي لَيْلَةٍ رَوَاهُ أَحْمَدُ كِلَاهُمَا

سے اصلاح کریگا اسکی اللہ ایک رات میں روایت کیا اس حدیث کو احمدؑ دونوں

فِي الْجَامِعِ الصَّغِيرِ لِلْسُّيُوطِيِّ الْفَصْلُ الثَّلَاثُ فِي

بَابِ صَغِيرِ سَيُوطِي كَيْهِنْ فَصْلٌ ثَمَانِي فِي بَيَانِ

الْخَلْفَاءِ بَعْدَ الْمَهْدِيِّ الْوَسِيطِ ٢٦ وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ

أَبِي خَلِيفَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يُخْرِجُ رَجُلٌ مِنْ دَرَاءِ النَّهْرِ يُقَالُ لَهُ الْحَارِثُ حَرَاثٌ

تُخْلِكُهَا أَيْكَ مَرْدُوكٍ وَرَأَوُا النَّهْرَ كَيْفَ أَسْكُو حَارِثٌ حَرَاثٌ

عَلَى مَقْدَمَتِهِ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ هُنُوزٌ يُوْطِنُ أَوْ يُمْكِنُ

أَيْكَ شَرِكًا أَيْكَ مَرْدُوكًا كَيْفَ أَسْكُو مَنُورٌ وَطِنٌ دِيكَ يَا جَلَّةَ دِيكَ

لَا لِحَمْدٍ كَمَا مَكَّنْتَ قُرَيْشَ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَبَّ عَلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ نَصْرُهُ أَوْ قَالَ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَرَاهِيَةٌ هِيَ بِرَسُولٍ عَلَى نَصْرِهِ أَوْ قَالَ

إِجَابَتُهُ ٢٧ وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا

قَبُولُ كَرَاهِيَتِهَا أَوْ رَوَايَتُهَا أَيْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا

قَبُولُ كَرَاهِيَتِهَا أَوْ رَوَايَتُهَا أَيْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا

قَبُولُ كَرَاهِيَتِهَا أَوْ رَوَايَتُهَا أَيْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا

قَبُولُ كَرَاهِيَتِهَا أَوْ رَوَايَتُهَا أَيْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا

قَبُولُ كَرَاهِيَتِهَا أَوْ رَوَايَتُهَا أَيْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا

قَبُولُ كَرَاهِيَتِهَا أَوْ رَوَايَتُهَا أَيْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَكُونُ لِخِلاَفَاتِ

نبی صلی اللہ علیہ وسلم سے کہا ہوگا اختلاف

عِنْدَ مَوْتِ خَلِيفَةٍ فَيُخْرِجُ رَجُلٌ مِّنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ

وقت موت خلیفہ کے پھر نکلیگا ایک مرد مدینہ والوں سے

هَارِبًا إِلَى الْمَكَّةَ فَيَأْتِيهِ نَاسٌ مِّنْ أَهْلِ مَكَّةَ فَيُخْرِجُوهُ

بھاگتا ہوا طرف کے گئے پھر آویں گے لوگ اُس پاس کے گئے پھر نکالینگے

وَهُوَ كَارِهٌ فَيُبَايِعُونَهُ بَيْنَ الرُّكْنِ وَالْمَقَامِ فَيَبْعَثُ

اور راضی ہوگا امامت سے پھر بیت کریں گے اُسے درمیان حجر اسود اور مقام

إِلَيْهِ بَعَثَ مِنَ الشَّامِ فَيُخَفِّفُ بِهِم بِالْبَيْدَاءِ بَيْنَ

ابراہیم کے پھر اٹھیکہ طرف کے ایک لشکر شام سے پھر دھائی جاں گئی بیت بیداء

مَكَّةَ وَالْمَدِينَةَ فَإِذَا سَرَى النَّاسُ ذَلِكَ أَتَاهُ أَبَدُلُ

پہنچ کر درمیان کے اور مدینہ کے پھر دیکھا لوگوں نے یہ آویں گے اُس پاس ابراہیم

الشَّامِ وَعَصَائِبُ أَهْلِ الْعِرَاقِ فَيُبَايِعُونَهُ

شام کے اور جماعت عراق والوں کی پھر بیت کریں گے اُس سے

ثُمَّ يَنْشَأُ رَجُلٌ مِّنْ قُرَيْشٍ أَخُو أُولِهِ كَلْبُ

پھر پیدا ہوگا ایک مرد قوم سے قریش کے کہ نامہال بنی کلب سے ہوگا

فَبَيَّحْتُ إِلَيْهِمْ بَيْتٌ فَيُظْهِرُونَ عَلَيْهِمْ فَذَلِكَ بَيْتُ كَلْبٍ

پھر بھیجیگا انکی طرف شکر پھر غالب ہو گیا مسلمان قریش پر روپی ترائی میں کلب کے

وَالْخَيْبَةُ لِمَنْ لَمْ يَشْهَدْ عِمَّةَ الْكَلْبِ فَيُقْسِمُ الْمَالُ

جکاتنے ذکر نہا کر اور انکو اسے اس شخص کو جو نہیں حاضر ہوا تو میں مال میں کلب

وَيَعْمَلُ فِي النَّاسِ بَسَنَةً نَسَبَهُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

پھر ہاشمیا اور جاہلگیر گیارہ لوگوں میں نسبت بنی دے گی صلی علیہ وسلم

وَيُلْقِي الْإِسْلَامَ بِحَرَانِهِ فِي الْأَرْضِ فَيُثَبِّتُ سَبْعَ مِثْرِينَ

اور دے ایسا اسلام گردن اپنی زمین میں پھر رہیگا اس بیان کے ساتھ سات برس اور

وَفِي سِرِّهِ سَبْعَ مِثْرِينَ ثُمَّ يَتَوَفَّى وَيُصَلِّي عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ

ایک روایت میں نو برس پھر سر جاگا اور نماز پڑھینگے اس پر مسلمان

سَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ كَذَا فِي الْمَشْكُوتِ فِي بَابِ أَشْرَاطِ

روایت کیا ان دو حدیثوں کو ابو داؤد نے ایسی ہی شکوۃ کے باب شرط

السَّاعَةِ ۲۸ وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ

السامت میں اور روایت ہی عائشہ رضی اللہ عنہا سے بولی فرمایا

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَجَبُ أَنْ أَنَا سَامِعٌ

رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے تعجب کی بات ہی کہ لوگ دعویٰ کریں گے

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

أَمِّي يَوْمَئِذٍ الْبَيْتَ لَوْ جُلَّ مِنْ قَرْنَيْهِ قَدْ لَجَأَ بِالْبَيْتِ
میری است ہر نیات قصد کرینگے بیت اللہ کا واسطہ ایگرہ و قرینہ کہ ملک بجز ابی

حَتَّى إِذَا كَانُوا بِالْبَيْدَاءِ خُفِّفَ بِهِمْ فِيهِمْ الْمُتَقَفِّرُونَ
یعنی کہ میں یہاں تک کہ پہنچے یہاں کے مقام میں دھڑلے کے لیے آپ میں ہلکے ہو گئے

الْمَجْبُورُونَ وَابْنُ السَّبِيلِ يَهْلِكُونَ مَهْلَكًا وَاحِدًا
آورد مجبور ہو گئے اور راہ کے سفر بھی ہو گئے ہلاک کیے جائے ایک مار

وَيَصْدُرُونَ مَصَادِرَ شَتَّى يَجْعَلُهُمُ اللَّهُ عَلَى نِيَابَتِهِمْ
اور اٹھائے جائیں گے کئی طرح کا انقباض اٹھا دیا اُنکو اللہ موانع انکی سترنگ

وَأَمَّا صَلَواتُ عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
روایت کیا اس طرح کیوں اور روایت ہی عوف بن مالک رضی اللہ عنہ سے

قَالَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَرَضَةٍ قَبُولُكَ
کہا اے ہم ہی صلی اللہ علیہ وسلم کے پاس غرضہ ترک میں

وَهُوَ فِي قُبَّةٍ مِنْ أَدَمٍ فَقَالَ أَعْدُدْ نِسَابِي يَدِي
اور آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نے خیمے میں چتریکے پھر دہا مانگس جمعہ علامتوں کو

السَّاعَةِ مَوْتِي ثُمَّ فَتَحَ بَيْتَ الْمَقْدَسِ ثُمَّ مَوْتَانِ يَأْخُذُ
دیران قیامت ایک نماز ایر اور ستر فتح بیت المقدس کا تبرے و باکو پکڑ لگی

دیران قیامت ایک نماز ایر اور ستر فتح بیت المقدس کا تبرے و باکو پکڑ لگی

دیران قیامت ایک نماز ایر اور ستر فتح بیت المقدس کا تبرے و باکو پکڑ لگی

دیران قیامت ایک نماز ایر اور ستر فتح بیت المقدس کا تبرے و باکو پکڑ لگی

دیران قیامت ایک نماز ایر اور ستر فتح بیت المقدس کا تبرے و باکو پکڑ لگی

دیران قیامت ایک نماز ایر اور ستر فتح بیت المقدس کا تبرے و باکو پکڑ لگی

دیران قیامت ایک نماز ایر اور ستر فتح بیت المقدس کا تبرے و باکو پکڑ لگی

فِيكُمْ كَقَبَا مِنَ النَّعْمِ ثُمَّ اسْتَفَاضَهُ الْمَالُ حَتَّى لَقِيَ

تم میں مثل موت بکریوں کے چوتھے بہت ہوتا مال کا یہاں تک کہ دیا جا گا

الرَّجُلُ مِائَةَ دِينَارٍ فَيَقْلُ مَا خِطَا ثُمَّ نَسَهُ لَا يَبْقَى

ایک مرد سو دینار پھر سارے دن تا خوش رہیگا یا پھر سو مائتے کا کہ نہ باقی

بَقِيَ مِنَ الْعَرَبِ إِلَّا دَخَلَتْهُ ثُمَّ هَدَتْهُ فَتَكُونُ

رہیگا کوئی گھر عرب سے مگر داخل ہوگا اُس میں چھتھیں صلح کہ ہوگی درمیان

بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ بَنِي الْأَصْفَرِ فَيَغْدِرُونَ فَيَأْتُونَ نَحْمَكُمْ تَحْتَ

تمہارے آدر درمیان بنی الاسفر کے پھر عہد شکنی کریں گے پھر آؤ گے تمہارے آدر پر

ثَمَانِينَ غَايَةً تَحْتَ كُلِّ غَايَةٍ اثْنَا عَشَرَ الْفَاسَ وَأَمَّا الْبَنَاءُ

اُسی نشان نیچے ہر نشان کے بارہ ہزار شکر ہوگا اور اٹکیا اس کو بخاری

بِوَعْنِ ذِي مَجْنَزٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَسَأَلَهُ جَبْرِ عَنْ

آدر روایت ہی ذی مجنز رضی اللہ عنہ سے آدر پوچھا اُس کو جبر نے

الْمَدَنَةِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

کہنے سے کہا سنائیں نے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم سے

يَقُولُ سَتَصَالِحُونَ الرُّومَ صُلْحًا أَمْناً فَخُذُوا أَنْتُمْ وَهُمْ

فرماتے تھے اب کرو گے تم روم سے صلح ایک برس کی پھر جنگ کرو گے تم اور وہ

عَدُوٌّ مِنْ دَسَائِعِكُمْ فَتَصْرَوْنَ وَتَقْتَمُونَ وَتَسْلَمُونَ

دشمن سے جویرے تم کے ہیں پھر تم ہی پاؤ گے اور رت لاؤ گے اور سلام
تم تر جھوٹے حتیٰ تنزلو بیجا ذی تلول فی فتح راجل
پھر پھر آؤ گے یہاں تک کہ نازل ہو گے ایک میدان قبیلہ ولایت میں پھر اتھاؤ گے ابھر

مَنْ أَهْلُ النَّصْرَانِيَّةِ الصَّلِيبِ يَقُولُ غَلَبَ الصَّلِيبُ

قوم نصرانی سے صلیب کو پھر کیسا غالب آئی صلیب

فَيَغْضَبُ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَيَدْعُوهُ فَيَقْدُ ذَلِكَ تَعْدِمُ

پھر غصہ ہو گا ایک مسلمانوں میں سے پھر راجا آؤ گے پھر اس وقت دشمن کی

الدِّمُ وَتُجْمَعُ لِلْمَلِيحَةِ وَنَزَادُ بَعْضِهِمْ فَيَسْتَوِي الْمُسْلِمُونَ

روم والے آؤ گے کریم لوگوں کو جنگ کے واسطے آؤ گے زیادہ بیچیں پھر

أَسْلَحَتِهِمْ فَيَقْتُلُونَ يُحْكِمُ اللَّهُ تِلْكَ الْعَصَابَةَ

اپنے ہتیاروں کی طرف پھر لڑے گا پھر راجا آؤ گے اس جماعت کو

بِالشَّهَادَةِ سَوَاءٌ أَبُودَاؤُدُ دَخِلَا هُمَا فِي الْمَشْكُوتَةِ

شہادت کر کے روایت کیا اس حدیث کو ابو داؤد و سہیلہ دونوں حدیثیں شکوہ

فِي بَابِ الْمَلَا حِمٍ ۳۱ وَعَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَانَ رَضِيَ اللَّهُ

باب اللہ میں اس آؤ روایت ہی عثمان بن عفان رضی اللہ

قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَهْدِيُّ

كَمَا زَايَا رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
مِنْ وَلَدِ الْعَبَّاسِ عَمِّي أَخْرَجَهُ الدَّامِ قَطْنِي فِي الْأَفْرَادِ

اولاد سے عباس ہمارے چچا کے ہی نکالے اس سے عمو دارقطنی نے افراد

كَذَا فِي الْجَامِعِ الصَّغِيرِ لِلْسُّيُوطِيِّ ۳۲ وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ

ایسا ہی ہے جامع صغیرین سیوطی کے اور روایت ہے عبد اللہ بن

مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

مسعود رضی اللہ عنہ سے کہا فرمایا رسول اللہ صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَذْهَبُ الدُّنْيَا عَنْ يَمَانِكَ الْحَرْبُ رَجُلٌ

علیہ وسلم نہ بجائی دنیا تجک مالک ہوگا عرب کا ایک مرد

مِنْ أَهْلِ بَيْتِي يُوَالِي اسْمُهُ اسْمِي سِرَّاهُ التِّرْمِذِيُّ

اہل بیت سے میرے برابر ہوگا نام اسکا میرے نام سے روایت کیا اس سے ترمذی

وَأَبُودَاوُدُ وَكَذَا فِي الْمَشْكُوتَةِ فِي بَابِ أَشْرَاطِ الشَّ

اور ابوداؤد نے اور ایسا ہی ہے مشکوٰۃ کے باب اشراط الساتین

۳۳ وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَهْدِيُّ

اور فرمایا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے مہدی

مَنَّا حَتَّمُ الدِّينُ بِهِ كَمَا فَتَحَ بِنَاسٍ وَأَهْلٍ الطُّبْرَانِي كَذَانِي
ہمارے اولاد سے یہ فتح ہوگا دین اس سے بیا شروع ہوا ہے ایک اسکوپر اترتا

كُنُوزِ الدَّقَائِقِ اِبْدُ الرُّدْفِ الْمُنَادِي الْفَصْلُ الرَّابِعُ
ایسی ہی کنوز الدقائق میں بعد الرودن منادی کے فصل چوتھی

فِي الْمَهْدِي الْأَخِرِ وَعِيشِي عَلَيْهِ السَّلَامُ ۴۴ وَعَنْ
بیان میں مہدی آخر آور عیسیٰ علیہ السلام کے آور درایت

أَيُّهَا هَرِيْرَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
ای ہریرہ رضی اللہ عنہ سے کہا فرمایا فرمایا رسول اللہ صلی اللہ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَنْزِلَ الرُّدْمُ بِالْأَعْمَاقِ
علیہ وسلم نہ تہیں قائم ہوگی قیامت جب تک اترے ردم کا اعماق

أَوْ بَدَائِعِي فَيُخْرِجُ إِلَيْهِمْ جَيْشٌ عَنِ الْمَدِينَةِ مَنْ خِيَا أَهْلَ
یا بدائیں میں پھر نلیگا ایک طرف لشکر مدینے سے نیک لوگوں سے اہل

الْأَرْضِ فِي يَوْمٍ فَإِذَا تَصَاقَتْ الرُّومُ حُلُوا بِبَيْتَانِ
زمین کے اُس دن ہونے پھر صعب باندھیں گئے روم والے خالی کر دو گئے در بیان

بَيْنَ الَّذِينَ سَبَّوْنَا نَقَاتِلَهُمْ فَيَقُولُ الْمُسْلِمُونَ لَا
ہمارے آور در بیان اُس لوگوں کے جنہوں نے قید کیا ہیں سے لوگوں کو لڑیں ان سے پھر گئے مسلمان

وَاللّٰهُ لَا يَخْلِي بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ اٰخُوَانَا فَيَقَاتِلُوْهُمْ فَيَهْزِمُوْكُمْ
تسم اندکی چنین جنگه خالی کرینگیم در میان تمباری آمد در میان اپنے بھائی کو گروان

ثَلَاثَ لَا يَتُوبُ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ اَبَدًا وَيَقْتُلُ تِلْكَهُمْ اَفْضَلُ الشُّهُدَاءِ
پھر ترینگے ان سے پھر شکست کھیا کر بھائی کے کھائی مسلمانین تو تیرے بھائی کے کھائی کھائی کھائی اور بھائی کے کھائی

عِنْدَ اللّٰهِ وَيَفْتَحُ الثَّلَاثَ لَا يَفْتَنُوْنَ اَبَدًا يَفْتَحُوْنَ تَسْتَظْنِيْهِ
افضل شہید ہو کر نزدیک اللہ آؤ فتح کرینگے تہائی نہیں فتنے میں پرینگے کبھی پھر فتح کرینگے تھیں

فَبِنَا هُمْ يَفْتَسِمُوْنَ الْمَغَاغِمَ قَدْ عَلِقُوا سِيوفَهُمْ بِالزِّيْتِ
پھر حسن ہنگام میں کہ باندھے ہوئے مال غنیمت اور لنگی ہو گئی تلوار میں درخت میں

اِذْ صَاحَ فِيْهِمُ الشَّيْطَانُ اِنَّ الْمَسِيْحَ قَدْ خَلَقَكُمْ فِيْ اَهْلِيْكُمْ
کہ یکایک آواز دیگا ان میں شیطان کہ مسیح سجہ جان چھپے تھانے آیا گھر والوں میں

فَيَخْرُجُوْنَ وَذٰلِكَ بَاطِلٌ فَاِذَا جَاؤُا السَّامَ خَرَجَ فَبِنَا هُمْ
پھر نکلیں گے اور حال اُنکے جمو تھے ہرگی پھر جب آویں گے شام میں نکلیں گے اور جان پھر اس وقت

يَعْدُوْنَ لِلْقِتَالِ لِيَسُوُوْنَ الصُّفُوْفَ اِذَا اُقِيْمَتِ الصَّلَاةُ
کہ یہ لوگ غباری کرتے ہوئے تہائی کی برابر کرتے ہوئے صفوں کو جب اقامت کہی جاگی نماز کی

فَيَنْزِلُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ فَاَمُومٌ فَاِذَا رَاَهُ عَدُوُّ اللّٰهِ ذَا
پھر تیرے عیسیٰ ابن مریم علیہ السلام پھر امامت کرینگے انکی پھر قریب اللہ کے کھائی

كَمَا يَذُوبُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ فَلَوْ تَرَكْتَهُ لَا تَتَيَابَ حَتَّى
يَمْلَأَهُ نَارٌ يَنْبُرُ بِهَا جَهَنَّمُ تَرَى فِيهَا جُلُودًا مَبْدُودَةً

يَمْلَأُكَ وَلَكِنْ يَقْتُلُهُ اللَّهُ بِيَدِ نَارِهِمْ دَمَهُ فِي
هَلَاكٍ مَرَجَاوَةٍ وَلَكِنْ نَارُكَ أَسْوَأُ مِنْهُ نَارُكَ كَمَا نَارُكَ نَارُكَ

حَسْبُ تَيْبَةٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ ۳ وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ
نَزَاهُ مِنْ بَنِي رَوَاهُ مُسْلِمٌ أَوْ رَوَاهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ إِنْ السَّاعَةُ لَا تَقُومُ حَتَّى لَا يَقْسَمَ
عَنْهُ سَمَاءٌ كَمَا كَيْفَ نَارُكَ يَأْتِي جَنَّةً نَارُكَ يَأْتِي جَنَّةً

مِثْرَاتٌ وَلَا يَفْشَحُ بِغَنِيمَةٍ ثُمَّ قَالَ غَدُوٌّ وَيَجْمَعُونَ
بِرَاتٍ أَوْ رَهْنٍ حَوْضٍ هُنَّ عَيْنٌ سَمَاءٌ سَمَاءٌ سَمَاءٌ سَمَاءٌ

لَا أَهْلَ الشَّامِ وَيَجْمَعُ لَهُمْ أَهْلُ الْإِسْلَامِ لَعْنَةُ
شَامٍ وَالْوَنُ كَأَوْجٍ كَرِيحًا لَكَ دَائِلَةٌ بِقَابِلَةٍ أَيْ لَكَ دَائِلَةٌ بِقَابِلَةٍ

الرُّومُ نِيَشْرَطُ الْمُسْلِمُونَ كَرِيحًا لِلْمَوْتِ لَا تَرْجِعُ
رُومٌ وَالْوَنُ دَائِلَةٌ بِقَابِلَةٍ لَكَ دَائِلَةٌ بِقَابِلَةٍ لَكَ دَائِلَةٌ بِقَابِلَةٍ

الْأَغَابِيَةُ يَقْتُلُونَ حَتَّى يَجْمَعَ بَيْنَهُمُ اللَّيْلُ فَنُفِي هُوَ لَعْنَةُ
مَكْرَغَابٍ بِقَابِلَةٍ بِقَابِلَةٍ بِقَابِلَةٍ بِقَابِلَةٍ بِقَابِلَةٍ بِقَابِلَةٍ

وَهُوَ لَا عِوَاذَ غَيْرُ غَالِبٍ وَتَقِيَّ الشَّرْطَةَ ثُمَّ يَشْرُطُ
آوردہ اپنے دیر سے پردوں میں کوئی غالب نہ ہوگا دوسرے پر آوردنا
لِلْمُسْلِمُونَ شَرْطَةَ لِّلْمَوْتِ لَا تَرْجِعُ إِلَّا غَالِبَةً يَنْقُتِلُونَ
ہو جائیگی جماعت پھر چنگے مسلمان لوگ شکر واسطے موت کہ نہ پھرین مگر غائب
حَتَّى يَجْمَعَ بَيْنَهُمُ اللَّيْلُ فَيَقِيَّ هُوَ لَا عِوَاذَ غَيْرُ غَالِبٍ وَتَقِيَّ
یہا تک حائل ہوگی آری ان رات پھر ٹینگے یہ اپنے دیر سے آوردہ اپنے کوئی نہیں
الشَّرْطَةَ ثُمَّ يَشْرُطُ الْمُسْلِمُونَ شَرْطَةَ لِّلْمَوْتِ لَا تَرْجِعُ
غائب نہ ہوگا آوردنا ہو جائیگی جماعت پھر چنگے مسلمان شکر واسطے موت کہ نہ پھرین
إِلَّا غَالِبَةً يَنْقُتِلُونَ حَتَّى يَمْسُوَ فَيَقِيَّ هُوَ لَا عِوَاذَ
مگر غائب پھر لینگے یہا تک شام ہو جائیگی پھر پھرینگے یہ اپنے دیر سے آوردہ اپنے کوئی نہیں
وَكُلُّ غَيْرُ غَالِبٍ وَتَقِيَّ الشَّرْطَةَ فَإِذَا كَانَ الْيَوْمُ
آوردہ کوئی نہیں غائب نہ ہوگا آوردنا ہو جائیگی جماعت پھر چہ ہوگا چو قصا دن
الرَّابِعُ نَهَى الْيَعْمُ بَقِيَّةَ أَهْلِ الْإِسْلَامِ فَيَجْعَلُ اللَّهُ
قصہ کرینگے اوندکے طرف باقی اہل اسلام پھر تو الیگا اید
الدَّيْرَةَ عَلَيْهِمْ يَنْقُتِلُونَ مَقْلَةً لَمْ يَوْسِلْهَا شَيْءٌ
شکت ان دشمنوں پر پھر لینگے مسلمان یہا تک کہ نہیں دیکھا کوئی شے

اِنَّ الطَّائِرَ لَيَمْلِكُنَا نَفْسًا نَلْمَا كَافِيَهُمْ حَتَّى يَخْرُسْتَ

یہاں تک شیک جاؤں گا یہاں تک کہ اس کا دور

فَيَسْتَعَادُّ بَنُو الْأَبِ كَأَنَّهُمْ مِائَةٌ فَلَا يَجِدُونَهُ بَقِيَّةً

مردہ ہو کر پھرنے جاگے اور لڑاکا کیلئے کہ جسے سو پھرنے یا دنگے اُسکو باقی

نَهُم إِلَّا الرَّجُلُ الْوَاحِدُ نَبَأَى غَنِمَةً بِفَرَحٍ وَأَيَّ

نہیں ہے مگر انکو دیکھ کر مہلاک لوگوں سے دوسرے لوگوں کو جانگاہی

اِنَّ يٰقَسَمُ فَنَسَاهُ كَذٰلِكَ اِذَا سَمِعَهُ اٰمَنَ

لِيُتَيَسَّرَ لَدَيْكَ إِذَا سَمِعُوا بِآيَاتِنَا أَنْ يَقُولُوا إِنَّا هِيَ الْآيَةُ الَّتِي كُنَّا عَلَيْهَا تَرَوْنَ

بہت باسی جا رہے کہ یہ وہاں اس حال میں پہنچے ناگہانی سیگے خبر دیکھ کر

يُؤْمِنُونَ بِكَ بِجَاءَهُم الصَّرِيحُ أَنَّ الدَّجَالَ قَدْ

زنا ہوگی اس سے پھر آدمی انہیں آواز کو شیک دجال مقدر ہے

هَمْ فِي دَرَاهِمِهِمْ فَيَرْفُضُونَ مَا فِي أَيْدِيهِمْ

پہنچا لڑکے بالوں میں پھر چھوڑ دینگے جو ہاتھوں میں اُٹکے ہو گا

لَوْ أَنْفَعَتْهُنَّ عَشْرَ فِئَةٍ طُلُوعَ قَائِمٍ

کر بیگ در زندون کی طرث بھر بھیجے دس سو ادر لاکھ کو فرمایا

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ

لِللّٰهِ صَلَّيَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنِّى لَاعْرِضُ اَسْمَاعِي

وَأَسْمَاءُ أَبَا هُرَيْرَةَ وَالْوَانِ خِيُولَهُمْ هُمْ خَيْرُ فَوَائِدٍ
آورد نام آنکه بانی که آورد رنگ گهواره آنکه به پسر آوردین بود

عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ يَوْمَئِذٍ وَاهٍ مُسَلَّمٌ
ادب زین کے اس دن روایت کیا اس حدیث کو مسلم نے آورد روایت ہی

أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
ابن ہریرہ رضی اللہ عنہ سے بیشک بنی اللہ علیہ وسلم نے
قَالَ هَلْ سَمِعْتُمْ بَمَدِينَةٍ جَانِبَ فِي الدُّرُوجِ جَانِبِهَا
فرمایا کیا سنا تھے خبر ایک شہر کی جس کا ایک جانب خشکی میں ہی اور ایک جانب

فِي الْبَحْرِ قَالُوا نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ لَا تَقُومُ السَّاعَةُ
در یابین بود فرماو یا رسول اللہ فرمایا نہیں کہتری ہوگی قیامت
حَتَّى يَغْرُوهَا سَبْعُونَ أَلْفًا مِنْ بَنِي إِسْرَاقَ فَإِذَا هَجَاءُ
جنگ جہاد کریں اسے ستر ہزار بنی اسحاق پھر جب آدینگے اس پر

تَزُولُوا فَلْيَقَاتِلُوا بِالسَّلَاحِ وَلَمْ يَوْمُوا بِسَهْمٍ قَالُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
انہیں پھر نہیں لڑینگے تیاری سے آورد چلا دینگے تیر گھنٹے نہیں کوئی لڑائی ہوگی
إِلَّا هُوَ وَاللَّهُ أَكْبَرُ فَيَسْقُطُ أَحَدُ جَانِبَيْهَا قَالَ
مگر اللہ آورد اللہ بڑا ہی پھر گرے گا ایک جانب دو جانب میں سے کہا

ثَوَابُ رُبَّنْ زَيْدُ الرَّادِي لَا أَعْلَمُهُ إِلَّا قَالَ الَّذِي
ثَوَابُ رُبَّنْ تَتَارِي بِتَيْنِ جَانِبَيْنِ أَيْ كَوْنِ مَكَرْمَا يَدُ جَانِبِ
فِي الْجَهَنَّمَ يَقُولُونَ الثَّانِيَةَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ

أَنْدَرُونَ مِنْ سَبْعَةِ دَرِيَا كَطَرْبِ بِمَكْرَمِيَّةٍ دُورِي بَارِبْنِي كَرِي لِي بَارِبْنِي
أَكْبَرُ فَيَسْقُطُ جَانِبَاهَا الْآخِرَةُ يَقُولُونَ الثَّالِثَةَ
مَكْرَمَةُ أَدْرَائِدِ بَرَّابِي بِمَكْرَمَتِهَا دُورَا جَانِبِ بِمَكْرَمَتِهَا تَسْبِيحِي بَار

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ فَيُفْرَحُ لَهُمْ فَيَدْخُلُونَهَا
بَيْنِي كَرِي لِي بَارِبْنِي مَكْرَمَةُ أَدْرَائِدِ بَرَّابِي بِمَكْرَمَتِهَا دُورَا جَانِبِ بِمَكْرَمَتِهَا تَسْبِيحِي بَار

فَيَغْمُونَ فَبَيْنَاهُمْ يَقْتَسِمُونَ الْمَغَارِمَ إِذَا جَاءَهُمْ
رَاسِطٌ لَمْ يَخْلُ بِمَكْرَمَتِهَا دُورَا جَانِبِ بِمَكْرَمَتِهَا تَسْبِيحِي بَار

الصَّوْحُ فَقَالَ إِنَّ الدَّجَالَ قَدْ خَرَجَ فَيَتْرَكُونَ
أَدْرَائِدِ بَرَّابِي بِمَكْرَمَتِهَا دُورَا جَانِبِ بِمَكْرَمَتِهَا تَسْبِيحِي بَار

كُلَّ شَيْءٍ وَيَرْجِعُونَ رَوَاةً مُسْلِمٌ وَهَذِهِ الْأَحَادِيثُ
بَرَّابِي بِمَكْرَمَتِهَا دُورَا جَانِبِ بِمَكْرَمَتِهَا تَسْبِيحِي بَار

الثَّلَاثَةُ فِي الْمَشْكُوتَةِ فِي بَابِ الْمَلَاخِمِ ٣٤ وَعَنْ
تَيْنُونَ مَشْكُوتَةٍ مِنْ بَابِ الْمَلَاخِمِ بَرَّابِي بِمَكْرَمَتِهَا دُورَا جَانِبِ بِمَكْرَمَتِهَا تَسْبِيحِي بَار

جَابِرٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ لَا تَرَالُ طَائِفَةً مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ عَلَى الْحَقِّ

وَسَلَّمَ نَهِيشَ ایک گروہ ہماری امت سے لڑا کرین کے حق پر

طَاهِرِينَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ قَالَ فَنَزَلَ عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ

عَلَيْهِ السَّلَامُ فَيَقُولُ أَمِيرُهُمْ تَعَالَوْا لَنَا فَيَقُولُ إِنَّ

بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ أَمْرَاءُ تَكْرِمَةُ اللَّهِ هَذِهِ

الْأَمَّةُ رَوَاهُ مُسْلِمٌ كَذَا فِي الْمَشْكُوتِ فِي بَابِ

أَمَّتْ كُو رَوَايَتِ كِيَا اِسْ حَدِيثِ كُو سَلَّمَ نَهِ اِسْ اِی اِی شُكُو اِی كَبَابِ

نَزَلَ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ ۳۸ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَاللّٰهُ لَنَزَلَ اِنَّ مَرَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَكَمًا عَدْلًا
 قسم ہے اللہ کی البتہ نازل ہونے پر تم کے پیچھے علیہ السلام حال انکہ عالم عادل
 فَلْيَكْسِرَنَّ الصَّلِيبَ وَلْيَقْتُلَنَّ الْخَزْرَئِيُّ وَلْيَضَعَنَّ
 ہونے پر توڑے گی صلیب کو اور مارے گا ایسے طور پر کہ اور موت دے گا کہیں
 الْخَزْرَئِيُّ وَلْيَضْرِبَنَّ الْقَلَاصَ فَلَا يَسْتَعِي عَلَيْهِمَا وَلَتَذْ
 جزیرہ کو اور چھوڑے گی جو ان دوستی کو پھر نہیں سوار کرے اس پر البتہ چلی جائے
 الشَّجَاءُ وَالشَّاعُضُ وَالْثَّاسِدُ وَلْيَدْعُوْا إِلَى الْمَالِ
 آدمیوں کے درمیان بکوششی اور دشمن رکھنا ایک دوسرے کو اور اللہ بلائے جائے مال لینے کو
 فَلَا يَقْبَلُهُ أَحَدٌ وَأَمَّا مُسْلِمٌ فَزَادَنِي سِرًّا وَآيَةُ السَّيِّئِينَ
 پھر نہیں قبول کرے گا اس کو کوئی روایت کیا اس حدیث کو مسلم نے زیادہ کیا روایت
 حَتَّى تَكُونَ السَّحْدَةُ الْوَاحِدَةُ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا
 بخاری و مسلم کے بیان تک ہر گنا ایک سجدہ بہتر تمام دنیا سے
 وَمَا فِيهَا ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ أَقْرَأُ وَإِنْ شِئْتُمْ وَإِنْ
 اور جو آئین ہیں پھر کہتا تھا ابو ہریرہ پڑھو اگر تم چاہو اور نہیں
 مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا يَوْمَئِذٍ يَدُّ قَبْلَ مَوْتِهِ الْآيَةُ
 کوئی اہل کتاب مگر البتہ ایمان لاریگا اس پر قبل موت انکے آخر ایت

وَيُحِلُّكَ الْمَسِيحُ الدَّجَالَ ثُمَّ يَمُكِّتُ فِي الْأَرْضِ

اور ایں کے مسیح دجال کو پھر تعمیرین کے زمین میں

اِسْرَافِيلُ بِنْتُ بَنِي إِسْرَافِيلَ ثُمَّ يَتَوَنَّى وَيُصَلِّي عَلَيْهِ الْمَسْلُوكُونَ

چالیس برس پھر ہو جائیگا اور غازیتر ہنگائے خاندان کے

۳۹ وَعَنْ النَّوَاسِ بْنِ سَمْعَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ

اور روایت ہے نواس ابن سمان رضی اللہ عنہ سے

بَعْدَ ذِكْرِ حَدِيثِ طَوِيلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

بعد ذکر تری حدیث کے کہنا یہاں رسول اللہ صلی

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ بَعَثَ اللَّهُ

اللہ علیہ وسلم نے جس حال میں کہ دجال فتنہ فہادین ہوگا انکا

الْمَسِيحُ بْنُ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَيَنْزِلُ عِنْدَ الْمَنَاسِقَةِ

مسیح کو بھیجے گا اللہ مسیح مریم کے بیٹے علیہ السلام کو پھر اترے گا یورپ

الْبَيْضَاءِ فِي دِمَشْقَ بَيْنَ مَهْرٍ وَذَيْنِ وَأَضْحَا كَفَّهُ

سفید شاہی بردشت کے درمیان دو کمرے رنگ کے ہو گا اس کے ہاتھ

عَلَى الْجَنَّةِ مَلَكَيْنِ إِذَا هُمَا طَاسِرَا سَهْ قَطْرًا إِذَا فَعَلَ

تینوں پر دو فرشتے جائیں گے اور ایک قطرہ اور دوسرے قطرہ دین کے

تَحْدِثُ مِنْهُ مِثْلَ جَمَانٍ كَاللُّوْءِ فَلَا يَحِلُّ الْكَافِرُ يَحْدِثُ
گزگیا اُس سے مثل رانے چاند جیسی موتی نہیں حلال ہی کافر کو کہہ سکتے
مِنْ سِرِّهِمْ نَفْسِهِ الْاَفَاتِ وَنَفْسُهُ يَنْتَهِي حَيْثُ يَنْتَهِي
ہوا پھر تک کی آنکھ مگر جادے اور پھونک انکی پیچگی جہاں پہنچگی
طَهْرَهُ فَيُطْلَبُ حَتَّى يَذْهَبَ كَهُ بِبَابِ لَدُنْ فَيَقْتُلُهُ
نگاہ انکی پھر تلا شگرینگہ رجال کو یا تک کہ پادینگہ اُسکو بابتین
يَا أَيُّهَا عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ قَدْ عَصَمَهُمُ اللَّهُ مِنْهُ فَيَمْسُحُ
پادینگہ اُسکو پھر آوینگہ عیسیٰ علیہ السلام کے پاس وہ تو کہہ چا رکھا انکو اللہ نہ رجال سے پھر پھر پھر
عَنْ وَجْهِهِمْ وَيُحْدِثُهُمْ بِدَسْرَجَاتِهِمْ فِي الْجَنَّةِ
چہرہ دن پر ان کے اور بیان کریں گے ان سے مرتبہ آنکے جنت میں
سَوَاءٌ التَّرْصُفِيُّ كَذَا فِي الشُّكُوَّةِ فِي بَابِ عِلَامَاتِ
روایت کیا اس حدیث کو ترمذی نے ایسا ہی ہی شکوۃ کے باب علامات
السَّاعَةِ وَذِكْرِ الدُّجَالِ وَفِيهِ فِي بَابِ لَا تَقُومُ
قیامت اور ذکر دجال میں اور ایسا ہی ہی شکوۃ میں حج باب بیان قیامت
السَّاعَةِ إِلَّا عَلَى شَرِّ النَّاسِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ
قیامت کے مگر اوپر بڑے لوگوں کے روایت ہی عبد اللہ بن

عمر رضی اللہ عنہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ

عمر رضی اللہ عنہ سے کہا کہ فرما رسول اللہ صلی اللہ علیہ

وسلم یخرج الدجال فیمکت أسیرین فیبعث اللہ علی

وسلم نکلیگا دجال پھر تمہریگا چالیس دن پھر بھیگا اللہ علی

بن مریم علیہ السلام کا وہ عروہ بن مسعود بن ہمرہ ہونے لگا

ابن مریم علیہ السلام کو گویا وہ عروہ ابن مسعود بن ہمرہ ہونے لگا

فیلک کہ تم یسکت فی الناس سبع سنین لیس

پھر ہلاک کریگا اسکو یہ پھر تمہریگا لوگوں میں سات برس نہ لگی

بین اثین عداۃ سرورۃ مسلم وعن ابن عباس

دو شخصوں کے درمیان عداوت روا کیا اس حدیث کو مسلم اور رد ابن عباس

رضی اللہ عنہ قال حدیثی ابوسفیان بن حرب من

رضی اللہ عنہ سے کہا کہ مجھے ابوسفیان ابن حرب

فیہ الی فی قال انطلق فی المدۃ الی کان یس و

روبر و ہمارے کہا ابوسفیان نے کیا بن اس مدت میں کہ تھی میرے

بین رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فینا انا بالشام

اور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کے درمیان میں صلح ہم تھے ملک شام میں

اور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کے درمیان میں صلح ہم تھے ملک شام میں

إِذْ جِئْتُ بِكِتَابٍ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى هِرَ قُلْ

ناگہانی آیا خط جانب سے نبی صلی اللہ علیہ وسلم کے ہر قتل کے طرن

وَكَانَ رَحِيَّةُ الْكَلْبِيِّ جَاءَ بِهِ قَدْ فَحَهُ إِلَى عَظِيمٍ

ادزدہ کیہ کلبی لاتا تھا اسکو پھر بنیادہ سے سردار کو

بَصْرَى قَدْ فَحَهُ عَظِيمٍ بَصْرَى إِلَى هِرَ قُلْ فَقَالَ هِرَ قُلْ

بصری کے پھر بھیجا اسکو سردار بصری طرن ہر قتل کے پھر کہا ہر قتل

هَلْ هَهُنَا أَحَدٌ مِنْ قَوْمِ هَذَا الرَّجُلِ الَّذِي يُزْعِمُ

ایسا ہی بیان کوئی قوم سے اس مرد کے جو دعوی کرتا ہی

أَنَّهُ نَبِيٌّ قَالُوا نَعَمْ قَدْ عِثْتُ فِي نَقَرٍ مِنْ قُرَيْشٍ

وہ نبی ہی بولے ہاں پھر بلا گیا میں ساتھ جماعت قریش کے

فَدَخَلْنَا عَلَى هِرَ قُلْ فَأَجْلَسْنَا بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ

پھر آئے ہم ہر قتل کے پاس پھر بٹھلائے گئے ہم رو برو اس کے پھر کہا

أَيُّكُمْ أَقْرَبُ نَسَبًا مِنْ هَذَا الرَّجُلِ الَّذِي

کون تم میں قریب زیادہ ہی رشتے میں اس مرد سے جو

بَنِي عَمٍّ أَنَّهُ نَبِيٌّ قَالَ أَبُو سَفْيَانَ فَقُلْتُ أَنَا أَجْلَسُ

دعوی کرتا ہی کہ بیشک وہ نبی ہی کہا ابو سفیان نے کہا میں میں ہوں پھر ٹھیک لاجھک

بَيْنَ يَدَيْهِ وَاجْلَسُوا الصَّخَّائِيَ خُفْيَ ثُمَّ دَعَا تَرْجَمَانَهُ
 روز بروز اپنے آدرجھلے یا پہلے تھیں کہ ہمارے پیچھے پھر بلا یا ترحم کر سنے والے کو
 فَقَالَ قُلْ لَهُمْ اِنِّي سَأَيْلُ هَذَا عَنْ هَذَا الرَّجُلِ
 اپنی زبان کے پھر کہا کہ ان سب کو کہ چیک میں جو جو ہو نگا اس ابو سفیان سے حال اس کے
 الَّذِي يُزْعِمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ فَإِنْ كَذَبْتَنِي فَكَذِبُوهُ
 جو دعویٰ کرتا ہے کہ نبی ہے وہ نبی ہی پھر اگر جھوٹے کہے تو تم سب جھوٹے دعوے
 قَالَ أَبُو سَفْيَانَ وَآيَمُ لِلَّهِ لَوْلَا مَخَانَةٌ أَنْ يُؤْتَرَ
 کہا ابو سفیان نے تم ہی اللہ کا اگر نہ تادراست کا کہ نقل کیا جاگا
 عَلَى الْكَذِبِ لَكَذَبْتُهُ ثُمَّ قَالَ لِيَرْجُمَانَهُ
 پیچھے جھوٹے کہتا میں ہر قتل سے پھر کہا ترجمان کو اپنے
 سَلُّهُ كَيْفَ حَسِبُهُ فَيَكُمُ قَالَ قُلْتُ
 جو چھ اس کو کسی ہی ذات اس کی تم میں کہا ابو سفیان نے کہا میں
 هُوَ قَيْنَا ذُو حَسَبٍ قَالَ فَهَلْ كَانَ
 وہ ہم میں ذات والا ہی کہنا ہر قتل سے پھر کیا ہوا ہی
 مِنْ أَبِيهِ مِنْ مَلِكٍ قُلْتُ لَا قَالَ فَهَلْ كُنْتُمْ
 باپ دادوں میں اس کے کوئی بادشاہ کا میں نے نہیں کہا پھر کہا تم

تَتَّبِعُونَهُ بِالْجَدِّبِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ مَا

تہمت دیتے تھے اسکو جھوٹے کی پہلے اس دعویٰ کرنے نبوت

قَالَ قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ وَمَنْ يَتَّبِعُهُ

کے کہا کہسائین نے نہیں کہا اور جو لوگ تابع اسکی ہیں

أَشْرَافُ النَّاسِ أَمْ ضَعْفَاءُ هُمْ قَالَ

لوگوں میں اشراف لوگ ہیں یا کم ذات ان میں کہا

قُلْتُ بَلْ ضَعْفَاءُ هُمْ قَالَ أَيْزِيدُ وَنَ

کہا میں نے بلکہ ضعیف ان کے کہا کیا ہرھا کرتے ہیں

أَمْ يَنْقُصُونَ قَالَ قُلْتُ لَا بَلْ أَيْزِيدُ وَنَ

یا کم ہوتے ہیں کہا کہا میں نے نہیں بلکہ زیادہ ہوتے ہیں پوچھا

هَلْ يَرْتَدُّ أَحَدٌ مِنْهُمْ عَنْ دِينِهِ بَعْدَ أَنْ يَدْخُلَ

کیا پھر جاتا ہی کوئی ان سے دین سے اپنے بعد اسکی کہ پرتے اس میں بسبب

فِيهِ سَخَطٌ لَهُ قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ فَهَلْ قَاتَلْتُمُوهُ قُلْتُ نَعَمْ

برا جاننے لوگوں کے دین کو اسکی کہا میں نے نہیں پوچھا پھر جھلا تلوار سے ہرٹے کہا میں نے

قَالَ فَلَيْفَ كَانَ تَبَالُكُمُ أَيَاةَ قَالَ قُلْتُ يَكُونُ الْحَرْبُ

پوچھا پھر کس طرح ہوتی ہی لڑائی اسکی کہا میں نے ہوتی ہی لڑائی

بَسَّارٌ بَيْنَهُ سَجَالًا يَصِيبُ مَثَا دَلَصِبُ مِنْهُ قَالَ

در میان برے اور در میان اُسکے امتداد طے کے باتا ہی تھے تکلیف اور باتا بین

فَهَلْ يُعَذِّبُكَ نَارُكَ لَمْ تَكُنْ فِي هَذِهِ الْمَدِينَةِ

اُسے تکلیف کہا پھر عذاب تو تو رہا ہی کہا میں نے نہیں آدہم آئے اسے اس میں

لَا تَذَرْنِي مَاهُوَ صَانِعٌ فِيمَا قَالَ وَاللَّهِ مَا أَكُنْتُ

بِشَيْءٍ جَانِسٍ كَمَا كَرِهَ وَاللَّهِ اُسے کہا اوسے بیان کر کہ تم ہی اللہ کی کہیں

مِنْ كَلِمَةٍ أَدْخَلَ فِيهَا شَيْئًا غَيْرَ هَذِهِ قَالَ نَهَلْ

و انوی میں بھوکو کسی بات کی کہ ملا دین ہم اُسکو اس میں کچھ سوا واسکے پوچھا پھر

قَالَ هَذَا الْقَوْلُ أَحَدُ قَبْلَهُ قُلْتُ لَا ثُمَّ قَالَ لَتَرْجُمَانَهُ

دعوی کیا ایسا کسی نے پہلے اس کے کہا میں نے نہیں پھر کہا ترجمہ کر نیو الیکولینی بانگ

قُلْ لَهُ اِنِّي سَأَلْتُكَ عَنْ حَسَبِهِ فَيَكُمُ فَرَعَمْتُ

کہ اُسکو کہہ میں نے پوچھا تجھے ذات اُسکی تو تو نے حراب دیا

اِنَّهُ فَيَكُمُ دَوْ حَسَبٍ وَكَذَلِكَ الرَّسُلُ تَبَعْتُ

کہ میں نے شک وہ ہم میں ذات والا ہی اور اسے طرح رسول لوگت اُسے جانتا

فِي احْسَابٍ قَوْمِهَا وَسَأَلْتُكَ هَلْ كَانَ فِي اَبَائِهِ

اشراف قوم میں اسے اور پوچھا میں نے تجھے کہ باپ دادوں میں اُس کے

اشراف قوم میں اسے اور پوچھا میں نے تجھے کہ باپ دادوں میں اُس کے

مَلِكٌ فَرَعَمْتُ اَنْ لَا تَقُلْتُ لَوْ كَانَ مِنْ اَبَائِهِ مَلِكٌ

کوئی بادشاہ ہوا ہی تو جواب دیا تو نے کہ میں پھر کیا منے اپنے دلین اگر مروتا با

قُلْتُ رَجُلٌ يُطَلِّبُ مَلِكًا اَبَائِهِ وَسَلْتُكَ عَنْ

اُسکا بادشاہ کہتا میں اپنے دلین کہ بیشخص جانتا ہوں اپنے باپ داد دینا اور پوچھا منے تجھے

اَتْبَاعِهِ اَضْعَافُ هُمْ اَمْ اَشْرَافُهُمْ فَقُلْتُ بَلْ

تا بعد از دن کا حال کیا ضعیف ہیں قوم یا اشراف قوم کے تو کہا تو نے بلکہ

ضَعْفَاءُ هُمْ وَهُمْ اَتْبَاعُ الرَّسُلِ وَسَلْتُكَ هَلْ

ضعیف قوم کے ہیں اور ایسے ہی ہوتے ہیں تابعدار لوگ رسول کا اور پوچھا منے تجھے

كُنْتُمْ تَتَّبِعُوْنَهُ بِالْكَذِبِ قَبْلَ اَنْ يَقُوْلَ مَا قَالْ

بھلا تم لوگ بہت دیتے تھے جھوٹ کی پیٹا اس دمری کر سنہ کے

فَرَعَمْتُ اَنْ لَا تَعْرِفْتُ اَنْتَ لَمْ يَكُنْ اَيَّدِعْ

تو جواب دیا تو نے کہ میں تو سمجھا منے کہ ایسا ہو گا کہ چھوڑ دینا جھوٹ

الْكَذِبِ عَلَى النَّاسِ تَمْ يَذْهَبُ فَيَكْذِبُ

باندھنا لوگوں پر بھڑ جاگا پھر جھوٹ کہہ باندھنا

عَلَى اللّٰهِ وَسَلْتُكَ هَلْ يَرْتَدُّ اَحَدٌ مِنْهُمْ عَنْ

الدین اور پوچھا میں نے تجھے کیا پھر جاتا ہی کوئی ان سے

دِئِیْهِ بَعْدَ اَنْ یَدْخُلَ فِیْهِ سَجْدَةً لَهُ فَرَعَمَتْ
 دین سے اسے بد اُسکے کہ داخل ہوا دین میں بس برا جانے لگوں گا دین کو اُسکا
 اَنْ لَا وَكَذٰلِكَ الْاِیْمَانُ اِذَا خَالَطَ جَسَاسَتَهُ الْقُلُوْبُ
 تو جواب دیا تو نے کہ نہیں اور ایسا ہی ہے ایمان جب بتی ہی بتاں اُسکی زبان کو
 وَسَاَلْتُكَ هَلْ یَزِیْدُوْنَ اَمْ یُنْقُصُوْنَ فَرَعَمَتْ
 اور پوچھا میں نے تجھے کیا زیادہ ہوتے ہیں یا کم تو جواب دیا تو نے
 اَلْهَمْ یَزِیْدُوْنَ وَكَذٰلِكَ الْاِیْمَانُ حَتّٰی تَمُوتَ
 وہ زیادہ ہوتے ہیں اور ایسا ہی ہے ایمان جب تک کہ پورا نہ پھیلے
 وَسَاَلْتُكَ هَلْ قَاتِلْتُمُوْهُ فَرَعَمَتْ اَنْکُمْ
 اور پوچھا میں نے تجھے کیا تلوک لاتے ہو اسے تو جواب سے معلوم ہوا کہ
 قَاتِلْتُمُوْهُ فِیْکُوْنُ الْحَرْبُ بَیْنَکُمْ وَبَیْنَهُ سِجَالًا
 تلوک لاتے ہو اُسے پھر ہوتی ہی لڑائی درمیان تمہارے اور درمیان اُسکے مانتے
 یُنَالُ مِنْکُمْ وَتَسْأَلُوْنَ مِنْهُ ذَکَآلِکَ الرَّسُوْلُ
 ملطہ تک لیتا ہی رہے تم سے اور دینے ہوتے اُسے اور ایسا ہی ہے حال رسول کا
 تَبْتَئِیْ تَمْ یَكُوْنُ لَهُ الْعَاقِبَةُ وَسَاَلْتُكَ هَلْ
 کہ جانتے مانتے ہیں پھر ہو گا اُسکا آخر کو غلبہ اور پوچھا میں نے تجھے کیا

يَعْدِرُ فَرَعَمَتِ أَنَّهُ لَا يَعْدِرُ وَكَذَلِكَ الرَّسُولُ

عہد توڑتا ہی تو جواب دیا تو نے کہ وہ عہد نہیں توڑتا ہی اور ایسی ہی مثال

لَا تَعْدِرُ وَسَأَلْتُكَ هَلْ قَالَ هَذَا الْقَوْلُ أَحَدٌ

رسولوں کا کہ عہد نہیں توڑتا اور پوچھا میں نے تجھے کیا کہا ایسی بات کسی نے

قَبْلَهُ فَرَعَمَتِ أَنْ لَا تَقُولُ لَوْ كَانَ قَالَ هَذَا

پہلے اسکے تو جواب دیا تو نے کہ نہیں تو کہتا میں نے اپنے جبین اگر کہا ہوتا ایسی

الْقَوْلُ أَحَدٌ قَبْلَهُ قُلْتُ رَجُلٌ أَتَيْتُمُ يَقُولُ قَتَلَ

کسی نے آگے اسکے تو کہتا میں اپنے دل میں کہ یہ شخص قتل کر آیا ہی یا نہ کی گئی

قَبْلَهُ قَالَ ثُمَّ قَالَ بِمَا يَأْمُرُكُمْ قُلْنَا يَا مَعْزُومُ

پہلے نے اسکے کہا ابو سفیان پھر کہہ کیا حکم کرتا ہی تم کو کہا میں نے حکم کرتا ہی نماز

وَالزَّكَاةَ وَالصَّلَاةَ وَالْعَقَابَ قَالَ إِنَّ يَكُ

اور زکوٰۃ کا اور قربات والوں سے نیکی کا اور پرہیزگاری کا کہا اگر ہو

مَا تَقُولُ حَقًّا فَإِنَّهُ نَبِيٌّ وَقَدْ كُنْتُ أَعْلَمُ أَنَّهُ

جو کہتا ہی تو سچ تو وہ بیشک نبی ہی اور تحقیق تمہا میں خوب جانتا کہ

خَارِجٌ وَلَمْ أَكُ أَطْنَهُ مِنْكُمْ وَلَوْ أَنِّي أَعْلَمُ أَنِّي

شک نہ کھنے والا ہی اس زمانہ میں اور میں نے تم سے تمہا میں جھگڑا اور اگر میں جانتا کہ میں

اَخْلَصُ إِلَيْهِ لِأَحَبِّتُ لِقَاءَهُ وَلَوْ كُنْتُ

پنج کتاب اس کے پاس شرق و غربتا ہوں ملاقات کا ایک آواز اگر نہ ہوں

عِنْدَهُ لَفَسَلْتُ عَنْ قَدَمَيْهِ *

اس کے پاس تیرا ہوتا اس کے پاؤں

وَلَيَسْلُفَنَّ مُلْكُهُ مَا حَتَّ قَدَمِي *

اگر اب یہ بھیجا مگر اس کی نیچے قدم چوم کر

تَمَّ دَعَايَ كِتَابِ رَسُولِ اللَّهِ *

پھر شکر یا خدا رسول اللہ *

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *

صلی اللہ علیہ وسلم کا *

نقص و مفقود *

تر ماہ المکرر

بسم اللہ

و قد ذکرنا

و قد ذکرنا

نَمَتْ اربعين في احوال المهديين

دست کرد گامی نیم
خجوم این سخن بگویم
خراسان و سرشام و عراق
را حال شود دید
به اسب غریبی شوم
در قتل لشکر بسیار
بسروایگان حاصل
هفت دین ضعیف بیایم
رسان غمناک بر قوی
مستزل و سگی عمال
رو تا حیک را بهم دیگر
روند ویر و حیل در هر جا
به خیر سختی گشت فراب
که استن گز بود امروز
چه بی نیم این به غم نیست
سال و چند سال دیگر
شاه شام داناشی

خالت و دگر گامی نیم
یکه از کرد گامی نیم
نقشه دگر زار می نیم
گر یکی در هزار می نیم
عصه در دیار می نیم
ازین دیار می نیم
عالم و حوند گامی نیم
منبع افتخار می نیم
گشته عجموار و خوار می
هسر کی را دوبار می نیم
حصی و گیز دار می نیم
از ضنار و کبار می نیم
جانه جمع شهرار می نیم
وز حد کو سار می نیم
شادی و غم می نیم
عالمی چون نگاری نیم
سرحد بلاد گامی نیم

حکم اشال صورتی دگرست
عین ری سال چون گشت اشال
گرد آینه ضمیر حیران
ظلمت ظالمان دیار
جنگ و آشوبت و پیراد
بزه را خواص دشمنی نیم
هر که او بار بار بدشال
سکه نو دزد بر رخ زر
هر یک از حاکمان غلبه
مادر و سیاه می نیم
تا خرازد و در دست بی نیم
حال ند و خراب می نیم
بوصی اشجار بوستان
هدی رقاعت و کخی
غم بخور ز انکه من درش
چون زمستان بی گشت
دور او چون شود تمام حکام

بند چکان جناب حضرت او	سیر تاجدار می بینم	بد از آن خود امان خواهد بود	بس جهان را مداری بینم
بار شاه تمام بنیت سلیم	شاه عالی تبار می بینم	اوج م و دال میخوانم	نام آن نامدار می بینم
صورت سیرت حسن جعفر	علم و حلس شمار می بینم	بین در دنیا از و شود ظهور	خلق از و بختیاری بینم
یاد بقیه که باو تابنده	باز باز و الفقار می بینم	ی دقت دیدار می بینم	هر دور را شمشیر می بینم
دلش شمع راهی می بینم	کل بن رایبار می بینم	او جهان را چو مصر می بینم	عدل ابد احصا می بینم
آچیل شال ای برادرین	دور آن شهبازی می بینم	هفت پسته وزیر سلطانم	همه را کامگار می بینم
عاصیان از امام معصوم	خجل و شرسازی می بینم	بر کف دست باقی و دقت	بارده خوشگوار می بینم
غانی دوستدار تنگ	هدم و یار و غاری می بینم	تبع آهن و لادن زنگ زده	گند و بی اعتبار می بینم
زمینت شروع در دین اسلام	محکم و استواری می بینم	گرگ امیش و شیر با آید	در چرخ با قمار می بینم
الکح کسر و نقد اسکندر	همه بر روی کار می بینم	ترک عیارست می بینم	خیمه او در قمار می بینم
نعمت الله تست برکتی		از همه برکناری بینم	

تمام شد فقط

5792

نعمت الله ولی که مرد مافب باطنی و از اولیاء کمال در هندوستان مشهور اند و وطن ایشان در اطراف
 دهلی است و زانگاه ایشان پانصد و شصت و هجری از دیوان او مشان معلوم میشود و در آن اسات در
 هندوستان مشهور و معروف است چون در آن ابیات احوال مهدی مذکور است بنابر تذکره چهل و پنجم

* * * * *
 * * * * *
 * * * * *
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 * * * * *
 * * * * *

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي قَالَ فِي سُورَةِ الْبَقَرَةِ فَأَمَّا يَا نِينَصِرْتُمْ صَنِيعِي هَذَا
 قَبِيعَ هَذَا أَيْ فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ * ترجمه * ترجمه
 اگر بیاید نزد شما از طرف من نادی پس هر که تابعدار من
 نادی ما پس نیست خوف بر ایشان و نه ایشان غم
 خواهند شد * وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى الْكَرِيمِ الْخَلْقِيِّ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ اللَّهِ
 فِي الْمَشْكُوتِ فِي بَابِ فَضْلِ قَرِيشٍ لَا يَرَأَى هَذَا الدِّينَ قَائِمًا
 قَقْوَمَ السَّاعَةِ أَوْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ اثْنَا عَشَرَ خَلِيفَةً كُلُّهُمْ مِنْ قُرَيشٍ
 وَعَلَى آلِهِ وَآصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ * ترجمه همیشه خواهد ماند این دین
 حتی که برپا شود قیامت یا بیاید بر ایشان دوازده خلیفه جمیع
 خواهند شد از قریش تابعدار میگوید بنده ضعیف الراعی

الجمال اشقر العباد محمد اصحاب عیسیٰ علیه السلام که این رساله است
در بیان حقیقت امامت و ذکر اقسام او و آن مشتمل بر دو فصل است
فصل اول در بیان حقیقت امامت

و آن مشتمل بر دو قسم است قسم اول در ذکر چندی از کمالات
انبیاء علیهم السلام که در تحقیر معنی امامت دخل میدارد
ماید و ثابت که امام نائب رسول است و امامت ظل و معالمت
احکام نائب را از احکام سبب توان شناخت و حقیقت ظل
ترا از حقیقت اصل توان در باقیها علیه تعدا و چندی از کمالات
و علی علیهم السلام که در تحذیق معنی امامت دخل
میدارد و درین مقام لازم آید * پس بگوئیم که مقامات انبیا
و کمالات ایشان هر چند بسیار است و بسیار است و خارج از
حد و شمار که اعضاء آن از منل ما مردم که از احاد استیم مقید
است مل مستند * لیکن آنچه از کمالات ایشان در تحقیق معنی
امامت دخل میدارد به پنج اصل راجع میشود (و چهارم است ۱)
(اولایت ۲) (و بعثت ۳) (و هدایت ۴) (و حیات ۵)
پس تحقیق مفهومات این کمالات هر چه در ضمن تنبیهاست
حمدیه بیان باید نمود *

تذیه اول در تحقیق معنی و چهارم است

باید دانست که انبیاء علیهم السلام را بحضرت زحمان
به نسبت جمیع افراد انسان نوعی امتیاز ثابت است که
به نگاه مهر بانی منظور اند و باطاعت ربانی مسرور و بزیست انعام
مسرور و از اندوختن پیداکرام مستان و یا سسین حسن محبوبیت
اند و رنگ نشین انجمن مقبولیت اخوان افلاک
انسانند افسران املاک قدس به تفویض مناصب عظمه لایق
اند و در سرانجام مهمات فخریه فایق سرداران محافل کردیمان
اند و سران عساکر قدح حیان هست ایشان مفتاح اخلاق
ابواب است و دعای ایشان بلا ریب مستجاب و محب ایشان
محبوب حضرت رب الارباب است و مبغض ایشان
مبغوض انجناب محبت ایشان باعث رفع درجات است
و تومل ایشان و سبله نجات و انسلک در سلک ایشان
جالب عطیات است و انهماک در اتباع ایشان دافع بلیات
منبع فیض غیب اند و منخرن اسرار لاریب و ادنای مساعی
متموئل ایشان بفتاوت مشکو را است و اذبح مناصب ایشان
فی السحاب مغفور و بصار یا طاعت شاقه است که از رماض
بیگانه به نسبت ایشان بظهور میرسد و آخر بهر شا به کوه کندن و گاه
بر آوردن میشود و بسا اعمال سهل است که از متموئل ایشان

حضرت میرزا ملا دبیپ مکرّمات عظیمه در دنیا و آخرت بیکار و
 تقرب الی الله بنویس و ایشان شاه راه است که سلوک آن
 بر راه لادان طریق اطاعت بغایت سهل است و آسان و
 بدون توفل ایشان محض هرزه گردیست بی سر و نهادن * پس
 مراد از ارجانت همین است که مذکور گردید * از همین بیان
 واضح شد که منصب و جاهت راعه شعبه است (محبوبیت ۱)
 بر نسبت رب العالمین (و عزت ۲) در ملائکه مفرّین
 (و وساطت فیض ۳) بر نسبت عباد صالحین * و همین وساطت
 و ملائکه سیادت تدبیر توان کرد * پس منصب و جاهت مرکب
 باشد از محبوبیت و عزت و سیادت و چنانکه این منصب بانیا
 الله نامت است * عَمَّا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي مَوْرَةِ آلِ هَارَانَ إِذْ
 قَالُوا يَا مَلَأَ لَيْكُمُ بَأْمُرِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُسَرِّحُ كَيْكَلِمَةٍ مِنْهُ أَسْمُهُ
 الْمَسِيحُ أَنْ مَرَدَمَ وَجْهَهَا دِي الدُّمَاءِ وَالْأَحْيَاءِ وَمِنْ أَمَامِهِمْ
 تَرْجَمَهُ * چون گفتند فرشتگان ای مریم بشکست ای تو شجره
 میدهند از بسختی او طرف خود که نام آن کلمه مسیح یعنی ابن
 مریم است و چه در دنیا و آخرت و از نزد یگان خدا است *
 وَ فِي مَوْرَةِ الْأَحْرَابِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ
 آمَنُوا مَوْسَى ثُمَّ قَالُوا وَكَانَ مِنْدَلَهُ وَجْهَهَا * ترجمه

ای ان گسائیکه ایمان آوردید بشوید مثل گسائیکه اذیت دادند
 نموهی را پس پاک کرداد را خا از غیبی که میکشند و بود
 نموسی نزد خدا و جبره (هم چنین دیگر عباد مقربین را هم علی
 حسب قدر هم این منصب بطین الله ربیب می آید * چنانچه
 در حدیث شریف وارد شده فی الماشکوة فی کتاب الدعوات
 لَا یَزَالُ یَتَقَرَّبُ إِلَیَّ عَبْدٌ یُّبَالِغُ فِی حَتِّیْ أَحَبِّتُهُ فَإِذَا
 أَحَبِّتُهُ کُنْتُ سَمْعَهُ اللَّهُ یَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ اللَّهُ یُبْصِرُ بِهِ وَیَلَدَهُ
 اللَّهُ یُیْلِدُ بِهِ وَارِجُلَهُ اللَّهُ یَمْشِیْ بِهِ وَارِثٌ سَأَلَنِي لَا حَظَّ لَهُ
 وَتَوَلَّیْنِی اِسْتَعَاذَنِي لَا عِیْلَ لَهُ * ترجمه همیشه نزدیکی می جوید بسوی
 من بنده را بسبب نوافل تا آنکه دوست میدارم او را پس هرگاه
 دوست میدارم او را می شوم کوش او که میشنود از ان و بینائی
 او که می بیند از ان و دوست او که می گیرد بان و پای او که رفقا
 می نماید از ان و اگر موال میکند از من میدهم او را و اگر بنده میطلبد
 از من البته بنده میدهم او را * و نیز وارد شده در همان حدیث
 مَنْ هَادَى إِلَیَّ دَلِیْلًا فَدَلَّ بَارِئُیْ بِأَخْرَبِ * ترجمه هر که دشمنی
 کرد از دوست من پس بد رستی که بر آمد بر من یحکک * و نیز
 وارد شده أُولَئِكَ تَزَهُتُ کَرَامَتَهُمْ بَعْدَیْ * ترجمه و این آن
 گروه اند که کاشتم کرامت ایشان از دست خود * هر چند این

و جاهت مذکور با نبیاء اله و دیگر خواص جبار اله ثابت است قانما
 این و جاهت * دو قسم است * قسم اول و جاهت اجتنابی * قسم ثانی
 و جاهت کسبی * و این مضمی را در ضمن میثاقی ایضاح باید کرد بیانش
 آنکه چنانچه امرای عالی مقام در وسایل ذوی الاحترام را و جاهتی بحصول
 بادشاه البتہ حاصل مییابند * لیکن حصول آن بیدو طریق مضموم
 می شود * اول آنکه شخصی کمالات نفسانی که مرشد و ب مالک
 است حاصل کرده و حد مات شایسته عا آورده تکالیف و رنج
 بیش از پیش در امتثال او امر او بر خود کوا و اساخته و جان و
 مال و عزت و ابرود را طاعت او و رباحه پس نظر مایاقت
 و اطاعت او عنایت مالک بجال او متوجه گردیده و او را مقام
 و جاهت بدست آمده * و طریق ثانی آنکه مادشاه خود اراده فرماید
 که کسی را تربیت و تادیب نموده بر منصب امارت و وزارت
 فائز گرداند * بنا علیه طاعتی را از رعایای خود مسما فرموده و بجهت
 ناص ملقب نماید و او را اذات خود تربیت و تادیب فرماید و در کف
 لایت و کفالت خود پرورش کند و نهال تربیت او را بهز لال
 نایت خود آب دهر حق که بسایه حمایت خود کمال نشو و نما رساند
 شمر ثمرات منسوب گرداند بار کمالات تعبیر خود را و در نظر
 شمار حضور با انواع تدبیرات هر رد می کار آرد و منصب منسوب دها و

خبر از ❦ اگر چه منصب مذکور بالذیل بظاهر نظر بظهور کمال است
 او مسلم شده قاعده منصب مذکور فی الحقیقت در همان وقت با
 مسلم شده بود که او را در حسن طفولیت برای اقامت این منصب
 بنزدش فرموده بود ❦ پس این منصب و جاهت اول حاصل
 گردید و حصول کمال است و ادای خدمات از فرع اوست ❦
 پس و جاهت اولی مرتب است بر تحصیل کمال است و ادای
 خدمات بخلاف ثانی که حصول کمال است و ظهور خدمات مرتب است
 بر حصول و جاهت هم چنین خواص عباد الله را نیز به حضور ملک علی
 الاطلاق و مالک بالا مستحقان منصب و جاهت به و طریق حاصل
 میشو و ادل نتیجه ادای عبادت است و ثانی اصل اصول است
 کمال است ❦ چنانچه حدیث لَا یَرَالُ عَبْدٌ یَّتَقَرَّبُ اِلَیَّ یَالَهُوَ اَفْلَحَ
 الحج اشاره است بوجاهت کمبی و کمر فی سوره طه وَ اَصْطَفَعْتُكَ
 لِنَفْسِی ❦ ترجمه ❦ ساختن من ترا برای کار خود ❦ و کمره فی سوره
 الانعام وَ اجْتَبٰهُمْ وَ هَدٰیْنَاهُمْ اِلَی صِرَاطٍ مُسْتَقِیْمٍ ❦ ترجمه
 و قبول کردم ایشان را و هدایت کردم ایشان را بسوئی راه
 راست ❦ و کمره فی سوره طه اَلْفِیْت عَلَیْكَ حَبِیْبِیْ وَ اَتَصَدَّقُ عَلَی
 عَمَلِیْ ❦ ترجمه ❦ و آنرا بختم بر تو محبت از طرف خود و تا که پرورش
 یافته شوی و بروی چشم من یعنی بر حاجت من ❦ و حدیث اُولَئِكَ

مَرَّتْ كَرَامَتُهُمْ بِيَدِيْ كُنَايَتِ اِيست از دجاست اجسائی (و آن
مخصوص است باخص عباد الله از انبیا مرسلین و اکابر صدیقین
- تنبیه ثانی در بیان مشیقت و لایست

باید دانست که انبیا و علیهم السلام را در معاملات و وقایع
و کمالات انسانی به نسبت عموم ماس اقباری می باشد *
که از حضرت و سبب الازمان قابل خطاب اند و حامل کتاب *
باشارات فیہی ماسور اند و به بشارت و نوحی مسرور * و زو قش
یافته بستان نکریم و تربیت یافته دبستان تعلیم سرانده ان محاسن
تعلیم اند و دانشمندان مدارس تعلیم * مخزن اسرار
احکام اند و مورد انوار الهام منور و مورد لایق ملکوت
اند و مورد بظهور خوارق ناموه * بنور ایتقان و حکمت
ماسور اند و در بحر اجتماعیت و خشیت مسمور * بکمالی محبت
و موالات موصوف اند و با دراک لذت مساجات مشغول *
در مقام حب فی الله و احسن القوم اند و در معرکه بغض فی الله
صاحب عالم * در ابواب خصوص معایت هو شیاء اند و در اداب
فشوح نهایت تجربه کار * و در خدمت خوف و رجایسان صیاب
در افکار اب اند و لغت و محو و فنا مثل شبنم در اذخواب *
در تعلیم اب کریم معایت مودب اند و در معامله و ضاد تسلیم

نهایت سبب * ذر بتل و تجرید چست و پلاک اند و در توکل
 و تفرید مظهر و پاک * در قشع علایق نذسانی بی پاک اند و در
 قلع و ساد من شیطانی سفاک * بر طهارت فطرت مجبول
 اند و در عبادت رب العزت مشغول * آتش محبت حق در
 دل اخروخته اند و غیر حق را سر بسر بوخته * در زهد و قناعت
 بی بدل اند و در جبر و استقامت ضرب المثل * ذر حل
 مشکلات فهم مستاز دارند و در سرانجام سهوات هست بلند پرواز
 مخزن عقل و عالم اند معدن عفو و حلم * مجموع خلت و دانا منبع
 عفت و حیا * بر کافه خلایق رحیم اند و در مراعات علایق کریم *
 یکانه بر یگانگانند و همای هر خانه * در بی گیرند و دوان اند و در
 پس هرگزنده سرگردان * ابر نیسان سخاوت اند و بهار گلستان
 سماحت * شیران یثمه شجاعت اند و دلیران میدان
 شهامت * راست باز اند حیر چشم و دشمن نواز * در مکارم
 اخلاق یکانه اتفاق اند و بر نسبت طالبین حق عاشق و مشتاق * همین
 است مقصود از لفظ ولایت در این مقام * از همین بیان واضح گشت
 که مرتبه ولایت را سه شعبه است * اول مقامات صادق متل
 الهام و تعلیم و تفهیم غیبی و حکمت * دوم مقامات کامله مثل
 محبت و خشیت و توکل و در خداد تسلیم و جبر و استقامت و زهد

وقت است: تحریر و تحریر لا میوم اخلاق فاضله مثل علو الهی و وفور
 شجاعت و علم حیا و محبت و وفاء و صدق و صفای سستی و شجاعت
 و امثال ذلک * پس گویند یا مصطفی و ولایت را ازین سه شعبه
 مرکب توان گفت: هر چند این ولایت جمیع خواص عباد الله را
 حاصل می شود و چنانچه کریم می فرماید: **يُودِى الْاَوَّلِيْنَ اَوْلِيَاءَ اللّٰهِ**
لَا يَخَافُ عَلَيْهِمْ وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ قِيَمَتُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ اَمْرًا ذَلَالًا يَمْكُؤُونَ
 تر هر * خدا را بشک ادب و ادب نیست خوف بر ایشان و نه
 ایشان را هم که این شوند آنکه ایشان را در دین و دنی تر است *
 بدان دلالت می دارد (لکن) ولایت این گناه رنگی دیگر می دارد
 میانش این که حق علی و علی دو کمال مس عظیم از حرازه خاص خود
 بایشان عظمی فرماید و آن هر دو را در تمامی کمالات مذکور
 جاری و جاری می نماید پس هر کمال ایشان سرنگی دیگر
 می نماید ممتاز از کمالات ادباء دیگر * اول * خودیست
 است * و ثانی * عسست (معنی خودیست) است که ایشان را
 با وجود انتماف با کمالات نقصان ذالی خود را نمی طایر می نماید
 و این کمالات بر امثال نام مستعار می آید و مثلاً تقابل
 لیل و نهار می نماید * و ثالث * محس فضل رب العالمین نظر
 ندارد در هر حال شکر آرد می آرد و گاهی خود را از

حد بندگی نمیکشند و همیشه راه تادیب میروند و ادنای
 مراتب گستاخی و شوخ و خشی هرگز روا نمیدارند و نوعی
 از ناز و تبخیر بخیال نمی آرند و از سکر و مشطخ پیرا راند و از
 شورش مسی دست بردار و همیشه راه بندگی بپوشند و زیادت
 مرا گفتم گوی میجویند و علی الدوام تصرفات عهودیت میدارند
 نه ادعای تصرفات الوهیت و بسان خاک خاموش اند نه مثل
 آتش در جوش و در مقام تجرید و تفرید از بندگان الهی مستقر
 نشوند و حقوق ذوی الحق تلف نکنند و در مقام توکل بر راه
 مستان لایعقل نروند و طریقه تادیب را که عبادت از
 رعایت اسباب است با کمال از دست ندهند و بنا بر شوق لذت
 مناجات از کم کش تبکان بادیه ضلالت دامن نکنند بلکه تامل
 اوقات مناجات رو دادارند و بر هدایت ایشان همت برگمارند
 و در مقام حسن خلق و احسان در دین متین و مسامحت در احکام
 رب العالمین کوارانیکند و هرگز مایین راه نروانمیروند
 و در مقام سخاوت و سخاوت امرا را راه ندهند و در مقام
 شجاعت و شهامت تابع جوش و غضب نشوند و پش کویا که
 افعال و اقوال ایشان از اقبای اخلاق کامله ایشان صادر
 نیست بلکه در محض اطاعت رب العالمین است و بس

مهلا اگر کسی را چیزی می بخشد هرگز بختشای ستمناخت جمیله خود
 نمی بخشد بلکه تامل میفرماید که اگر رضای رتب العالیسین باین
 بخشش متعلق است فی الفور از دار روی کار می آید الا از آن
 بهایت بیزار اند * اگر در مقامی مندر کار دار و چک و بیگار
 بر پای کند سار متشای شجاعت خود بر پا نمی کند بلکه اگر
 رضای مولای خود در آن می بیند داد شجاعت در آن مقام
 می آید و الا بهاتس کرده به راه خود می روند * و هم چنین در
 سایر امور قیاس باید کرد * پس گویا که بظاهر که لات مذکور
 بسان دانه های تسبیح متعدد و متکثر است تا ما در حقیقت
 همان رشته هودیت هر را یک سبک گردانید (و معنی عصمت)
 است که آنچه بایشان تعاقب می دارد اقوال و افعال و
 عبادات و عادات و مقامات و مقامات و اخلاق و احوال آن
 همه را حق جل و علی از به اخلافت نفس و شیطان و خطا و نسیان
 بقدرت کامله خود محو و ظمی دارد و ملائکه حافظین را بر ایشان
 می گمارد تا فبار بشریت دامن پاک ایشان را آلوده و نفس
 ۳۲ بی بعضی کمالات خود امر نفرماید * و اگر اعیاناً جریکه خارج
 از قانون رحمانندی حضرت حق باشد از ایشان بطریق شذوذ
 و ذرات صادر می گردد فی الذی و حافظ حقیتی ایشان را آگاه

می فرماید و عصمت غیبه طوا و مکرا ایشا انرا کشان کشان بر او
 راست می آرد * و این ولایت مذکور که رنگین باشد برنگ
 عبودیت و عصمت آنرا ولایت انبویه می گویند * پس ولایت
 انبویه غیر منصب نبوت است چه منصب نبوت مخصوص
 است با نبی و این ولایت انبویه اگر چه بالا صالیه در انبیا یافته
 می شود قاطب بعضی اکابر اولیا را هم به تبعیه انبیا از ان نصیبی
 بدست می آید * چنانچه دلائل این دعوی از کتاب و سنن
 هفرب مذکور خواهد کرد و بدانشا اله تعالی

پنجمه ثالث و زبیران حقیقت بعثت

باید دانست که انبیا علیهم السلام مامور می شوند به تبلیغ احکام
 بدوی خواص و عوام و بعثت را یکی صورت ظاهره
 است و یکی حقیقت باطنه * ظاهرش اینست که از
 جانب حق جل و علی بطریق وحی یا الهام امر تبلیغ احکام بایشان
 برسد * و حقیقتش اینست که رحمت فراوان و شفقت
 بی پایان به نسبت مبعوث الیه در قلوب ایشان القاء
 فرماید بهما به القای شدت محبت و وفور شفقت در قلوب
 آسانی به نسبت انما * پس چنانکه گستاخی انبای و آوارگی
 آنها باعث چه و پیچ و تاب و قلق و اضطراب در قلوب

آبایی میگردد حتی که تنگ جان و مال و دینی نادیده و تعلیم
ایشان بر خود گوارا می سازند و هر قدر وجه و چند ملیغ بپاش آوند
و راحت ایشان را بعینه راحت خود می انگارند و رنج ایشانرا
بعینه رنج خود می شمارند و از تر دل خوانان میبود ایشان می باشند
و دایما جو بای سود ایشان می مانند چارها چار و دینی ایشان
می دهند و کشان کشان در پس ایشان می روند و خواه از جانب
باد شاه زمان مایین خدمت مامور شوند خواه نشوند بلکه اگر مامور
هم نشوند و حتی ملیغ بپاوند و ماز به نقد میر الهی اثر نادیده و تعلیم
در ایشان مانده که مگر در هر آینه شکسته خاطر و مضطرب القلب
مانند و چون از طرف خود استال امر نمودند و حتی خدمت مغفوفه
بوجه اتم ادا کردند آینه اگر به نقد میر الهی واقع نه شد مایین
حبیب خوب می دانند که هیچ گونه عتاب پادشاهی بحال ناست و چه
نیست و هیچ قصور می نیامدند بلکه اگر خود پادشاه بعد از بان
هر او خمین و آخرین در حسن خدمت که اری آنها قرامید بر آید
بر ایشان دل و مال خاطر از ایشان زائل نگردد و هر چنین انبیاء
علیهم الصلوٰه والسلام را به نسبت قوم خود بپوشی شفقت
کامله می باشد که از او ارگی آنها در دوطه ضلالت و گمراهی
نهایت دل نیک می شوند و انواع رنج و ملال دامن گیر

حال طهارت اشتغال آنها می کرد و که با وجود نزول کریمه
 فی سورة الشجر اء لعلک یأخضع لنفسک ان لا یگویدوا مؤمنین *
 ترجمه * شاید خواهی گشت جان خود از جهت آنکه نخواهند شد
 اهل مکه مومن * و کریمه فی سورة الفاشیة ائمانا انت صدک
 کذبت علیهم یصیطور * ترجمه * جز این نیست که تو نصیحت کننده
 هستی نیستی تو بر ایشان دار و نه (هرگز در هست ایشان
 فتوری و در سعی ایشان قصوری را نهی باید * چه قدر
 انواع رنج و دال است که در مقدمه دعوت قوم بر ذات
 خود نه پندیده اند و با وجود این کشاکش گاهی ازین امر نه مجبده
 سخن گم آن هر کس و نا کس را چه سبک برداشته اند و دشنام
 سخت تر نزدیک و دور را چه سهیل انگاشته کاذا هم الله علی
 ذالک حسن الکافات و جاذا هم علی ذالک احسن
 المجازات * پس القای این رحمت بهمین است حقیقت
 بحث * نیز * باید دانست که در بعضی اوقات بعضی از اهل
 کشف و علم هم بر حسن و قبح بعضی اقوال و افعال یا بعضی
 رسوم و عادات که در میان قومی جاری و ساری است
 بنور واهی و اعتدال کمپی مطلع می شوند و قوم مذکور را
 بنا بر شفقت و رحمت بر آن اگاه می نمایند بسوی امور

منتهی تر غیب می تواند و از امور منتهی تر است *
 ازین قدر ثابت نمی شود که ایشان بر منصب داشتند و حلیه
 اند که باینکه منصب مذکور همون وقت ثابت خواهد کرد بد
 که خدمت تعلیم و تادیب و ترغیب و ترهیب بایشان
 منوط خواهد شد * مثلاً هر که از پادشاهان حضور پادشاهی
 می باشد لابد آفرین و نفرین او را که بر حسب بعضی
 رعایا صادر می شود و بکوش خود می شود و دوستان خود را
 بطریق خیر خواهی هر گاه آگاه می سازد * تا ما ذرین قدر
 او را محتسب شهرت و آن گفت باینکه باین لقب همان وقت
 ملقب خواهد کرد بد که بمنصب قند یض خدمت احتساب
 خواهد رسید * پس شخص مبعوث برای تربیت عباد دیگر
 است و عارف بتهو لیت و تردد و یت ایشان یا عالم بحسن
 و قبح افعال و احوال ایشان یا دانشمند مشغول در ترغیب
 و ترهیب ایشان و دیگر * و آنچه از احوال ایشان
 درین تنبیهات نماند مذکور کردید همه شرح کمالات ایشان است
 و آنچه در تنبیهات آخرین مذکور خواهد شد همه شرح تکمیل ایشان
 تنبیه رابع در بیان حقیقت هدایت
 مایه دانست که هدایت انبیاء طیبهم السلام عبارت است از

ظهور اثر سیادت ایشان که در تنبیه اول مذکور شد * زیرا که
 سیادت عبارتست از وساطت ایشان در میان حق جل
 و علی و بندگان او در نیابت و وصول فیض غیبی * و هدایت
 ظهور اثر آن فیض است بواسطه ایشان در مقبولین *
 در این مقام تامل باید کرد که هدایت از ایشان چه جزو چه
 طریق صادر می گردد اما دل پس میانش آنکه اصل مقصود
 از بیعت ایشان همین است که بندگان الهی در اقوال
 و افعال و عادات و عبادات در شوم و معاملات اجتماعی
 موعوب بشوند و در اخلاق اجتماعی مهندب گردند و در
 مقامات و درجات اجتماعی استقامت درزند و در علوم
 و اعتقادات اجتماعی ترویج بدست آورند که در دنیا انظام
 معاش و در آخرت بهبودی معاد ایشان را بدست آید و بایب
 معاملات مع الله بر روی ایشان مفتوح گردد و مکرمات
 جانب حق معاد و معاملات مع الله در نظر ایشان ملحوظ است
 بالذات و جانب انظام معاش بالتبع * پس چیریکه نافع در
 معاش باشد و مضر در معاد لابد ایشان از آن امر مانع
 خواهند گردید و اگر بالعکس است لابد بآن امر خواهند نمود * چنانچه
 در حق خمر و قمار حق جل و علا در سوره بقره فرماید * وَیَسْئَلُونَكَ

عَنْ الْحَمْدِ وَالْمُحَبِّرِ قُلْ فِيهِمَا إِلَهُكُمْ حَقِيرٌ وَمُنَافِقٌ لِلنَّاسِ وَ
 إِلَهُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ تِلْكَوه * ترجمه * سوال می کنند ترا از خسر و قمار
 بگو و ریزد و گناه کبیره است و منافع برای مردمان و گناه و برده
 زیاد است از نفع برده * فی الشکوة فی باب الحمد و وعید
 شامدا * و قال الدمی صلی الله علیه و سلم إِنَّمَا الْحَمْدُ
 لَيْسَ بِدَنٍّ وَاعِدٍ لِكَيْفَ دَأَى * ترجمه * مقرر خمر نیست دوا
 و ایکن بیایا و بست (مندود از بن کلام) هدایت الایام
 ابطال تا بر است طیه خمر نیست مضمود از آن ضرر او است
 و در ساد * بس کویا حاصل کلام چنین باشد که خمر هر چند
 دوائی جسمانی است اما دای روحانی و فیکه به شبست روح
 انسانی مریض مهلاک است پس او را در امر افس باید شمر و
 در ادویه * بالجبره انیا امه ز همین سه فن هدایت
 می فرمایند * فن عقاید * فن احکام * فن اخلاق *
 (فن نسایل) اکابر دین از شعب فن عقاید است * (فن
 نسایل) اعمال از شعب فن احکام (و فن مقامات) و
 و ادوات از شعب فن اخلاق * بس فن عقاید را
 بلافاصله این تعبیری فرمایند * فن احکام و اباسلام * فن اخلاق
 و احسان * بر همین مرصده را در ساد کار آمدنی است * نه

بعض حقایق تعریف و تائق قضاوت و نه با شارات و قیقه
شاسان تعین اندیش و بکنایات چرب زبانان نگارند
کیش * بلکه در انزال این امور سادگی را می ستایند و طلب
آزاد از جمله ادوارگی می شمارند * و فن تاریخ و شعر را از
جنس افسانه های بی منفردانه اگر چه بطریق تمثیل گاهی در آن
صحنه میسر اند * بالجمله حال ایشان در تربیت و و طالی مثل حال
طیب است در معالجه جسمانی که احیای حریض و پایش نظر
همهت می داند و گفتگوی ذاید را از جنس لغو می شمارد)
مثلا که امراض را اگر استعمال منامی فرما بد همین قدر بیان
مینماید که بر یک مناجین و جان می باشد که او را کوفه و پیخته
با قدری غسل آمیخته باید فرو راند آنکه سنا در که ام مقام پیدا
میشود و در که ام موسم بر یک میبرد و د تا جران او را
چگونه می آرند در که ام ظرف او را می کنند و از که ام راه
می آرند بیخ و بشرا دی چگونه مینمایند و نه آنکه غسل در خانه
مکس چگونه پیدا میشود و رنگ و بوی نباتات مختلفه که اصل غسل
است کجا میرود و اجزای مناسب کوفت و پیچتن چه قدر
بار یک میشود و یا بعد وانه خردل باخ و در آن و بیشتر آمیختن
چگونه میشود و اینر انگشت باید آمیخت یا بانگشت شهادت * بالجمله

امثال این گنگو و رنقر طیب محض بدست است و در
 بسش افتادن و در حق مریض سر اسرارانی آنهم چنین تحقیق
 بی مصل و تحقیق ثانی و در عالم احکام و اخلاق و در حق طالعین
 حق محض آوارگی است بلکه سر اسرار و یو انگی کسیکه حق حل و ملا
 او را بخلست بالغه خود به منصب هدایت عبود نام قائم فرموده
 باشد و در امثال این قبیل و قالی از و سر اسرار متذکر و محال
 است این مقام را بخوبی غور باید فرمود و در بیان مادیان را
 حق و نامان حکیم مطلق و در بیان فنیست نامان سخن سازد
 و هر چه نامان جلد باز بخوبی استیاز باید شود و اما ای که ۲ * از
 اقبال طایم السلام چه طریق هدایت مادر میشود پس بانش
 آنکه اکثر بد پنج طریق مادر میشود * نزل برکت * و عقد
 هست * و فیض محبت * و حرق حادث * اظهار دعوت *
 اما نزل برکت * پس بانش آنکه وجود انبیاء طایم السلام
 بسا به آفتاب عالم تاب است که چون نور او در تمام عالم
 منتشر شود و به ظلمت شید بد و در آنچه در مکان است آفتاب
 بی محاب واقع است تا مش او تاباک است و از هر مرتب
 ظلمت پاک و آنچه از رون خانه از و محبوب است هر چند
 از نفس نور او محروم است اما تاریکی شب تاریک و معدوم چه

نور لطیف او در رکب و ریشه تاریکی دوزخ حیده و او را از
 حد ظلمت برکشیده اگر خانه بی دراست از تاریکی تاریکتر
 پر است * یا مثابه موسم بر شگال باید فهمید که چون موسم
 مذکور بر سر رسید قوتی در نباتات پیدا گردد اینچه ابرو بران
 بر و بار بد کلهای رنگارنگ اندو میداند الا از نفس رطوبت
 باو لابد حالش متغیر گردد و صبره کی و تاریکی در و جنبه آری
 در سنگ سخت هیچ گل و خار نمی رود و از چوب خشک کسی
 برک و بار نمی جوید * هم چنین چون این قدسیان بشری لباس
 و کرد بیان انسی اساس از ادج فلک الافلاک به تیره دان
 اینشک نزول میسر نمایند لابد بر کتی همراه ایشان فرود
 آمده در قلوب افراد بنی آدم فرو میرود و خود به خود از دل بر
 سعادت مند طالب حق جوش میزند و به گفته هر داعیه کوش می نهد
 بهمت اعمال شاقه در دل پیدا میگرد و عزم کشیدن بهنج و
 و تکلیف در ذهن هویدا میشود * بساطهای آن زمانه میباشند
 که علوم خود را مثل افسانه می خوانند و انرا بر سبیل افسون بر
 زبان میرانند ناگهان بحقیقت فهم خود دیدار میشوند و بمقصد علم خود
 هو شیار عمل را ضمیر علم میکنند و اخلاص و انتیجه فهم از تعمق
 دشمن آرای بیزار میشوند و از تکلف انجمن بهر ای دست

بردار * و سارا بهمان خلوت گزین و در ایشان تله شیس
 میاشند که ناگاه در مفاسد بگشایند و در اصلاح نقص
 اماره در راه حب جاه و این پشت می اندازند و در صواب
 و انیشتن نظر میسازند و نهایت نام و نشان درین راه میسازند
 و خود را مردانه و ار درین دریای اندازند * همین و اعلاں چرب
 زبان میباشند که بر سر مبار فریاد میکند و تمام کوشش خود را در
 میبندد کسی و عشا ایشان بحال هم نمی آرد و کلام ایشان را سخوی
 هم نمی شمارد و باز چون طلب حق از دل هر کس و نا کس جوش
 میرد هر فرد کلام ایشان را انکوش و دوش میسوزد و هر کس ایشان
 و در دل مستمندان مثل تیری می کشید و هر کس ایشان را اسل
 بگیری می بیند * بالحمید کل حق هر دل در خوش است و هر زمان
 در خردش در هر محفل همین قبل و قال است و در هر مجمع
 همین بحث وصال آری هر که شتی آری است این معاد
 محروم است و در حال مذموم * و این انتشار برکت را هر دل
 امامت تدبیر میفرماید *فی المشکوٰۃ فی کتاب المغنی قال*
الامی صلی الله علیه و سلم ان الامانة قد ول فی حدیث و قلوب
الرحال ثم علّموا من الکتاب ثم حلّموا من الاسمة ترجمه پیشگاه
 امامت زول میاید و در ولایای مردان پس معلوم گردید که

کتاب پس میخوانم کردند از سنت * و کلام حق همون
 شخص را نافع میشود که اول همین برکت در دل او فرود
 وقال الله تعالى وتبارك في سورة يس * اِلَٰهَ اِنَّمَا اَنۡتَ اِلَٰهٌ
 اِلَٰهٌ كَرۡوۡمٌ خَشِيَ الرَّحۡمٰنَ يَٰۤاِثۡمٰنَ اِلَٰهٌ اِلَٰهٌ اِلَٰهٌ اِلَٰهٌ
 کسی را که تا بعد از قرآن میماند و از رحمت میترسد به غیر
 و این او وقال الله تعالى في سورة الاحقاف فَاَنۡ تَحۡرِيۡرٌ لِّفَتۡ
 اِلَٰهٌ كَرۡوۡمٌ خَشِيَ الرَّحۡمٰنَ يَٰۤاِثۡمٰنَ اِلَٰهٌ اِلَٰهٌ اِلَٰهٌ اِلَٰهٌ
 قریب است که نصیحت قبول خواهد کرد آن که میترسد * پس
 همین برکت را از زمین برد و کریمه بلفظ خشیت تعبیر فرموده
 اند * اما عقد همت ۲ * پس بیانش آنکه این کمال را (ظاهر
 است) (و حقیقت) اما ظاهرش * پس همین است آنچه انبیاء
 علیم السلام در باره هدایت قوم خود در جنس دعا و التماس حضور
 حضرت ذی العزت و اکبر بآیات عظمیه صادر میکرد
 عمومایا خصوصاً یعنی در حق جمیع اسم علی سبیل العموم یا در حق
 بعضی از ایشان بر سبیل خصوص و اما حقیقتش ۲ * پس توجه قلبی
 است ممدوح بکمال رغبت بسوی هدایت است عمومایا خصوصاً
 و آن اثر شفقت فیه است که سابق در بیان مقام بعثت
 مذکور گردید * پس چنانکه همت پذیر مشفق با صلاح پسر خود

ذاتها مگردند می مانند هم چنین هست آن کجا را با صلاح جمیع
 اشرار و اخیار ذاتها مبذول می مانند * و این دعای حائیت که
 ذاتها لازم ذات ایشان است پس کلمات تام و جو و با جو و
 ایشان دعای است بحکم و همین دعای خالی گاه گاه مدد دعای
 متالی هم ایشان را می کشد و انواع اقتباد و عا از ایشان بطور
 میرسد * و این دعای روحانی بسبب باعث انتشار هدایت
 در قلوب است می شود * اول * انکه این دعای است از
 شخص ذی اختصاص بکمال صدف و اخلاص سر رزده و مثل
 این دعای و التماس بلا شک و اریاب مقبول و مستجاب است
 * ثانی * انکه کاهن علی الاطلاق بجمکت باله خود همین آئین در
 ظالم خلق و تکوین گمانند اثری بخشیده چنانچه اثر چشم زخم و
 اثر دمه و اثر دغا و اثر افسون از همین قس است پس و فیکه
 هست دوزن همتان و افتد را از بخشید پس اثر بلند همتان
 را چه باید دید * ثالث * انکه جوش زدن هست قویه از
 قلوب این بزرگان نه از قیل خواهش قذعانی و وسایل شیطانی
 است بلکه از جنس احکام ربانی است و الهام بر همانی بر بعثت
 ایشان سوچست از دریای لا محنت که بنا بر دشمنگیری
 تشنگان زلال هدایت جوش زده پیر جوش زدن هست از

ذل ایشان غلبه است و ترجمه رحمت رحیم مطلق است بسوی
 بندگان خود که کریمه فی سورة الانبیاء و ما اَرْحَمُكَ اِلَّا رَحْمَةً
 لِّعَالَمِیْنَ نفرستادم من ترا که برای رحمت عالمیان *
 و کریمه فی سورة آل عمران لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِیْنَ اِذْ بَعَثَ
 فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ اَنْفُسِهِمْ * ترجمه * بینک منت نهادند ابرو من
 چون فرستاد و میان ایشان رسولی از ذواتهای ایشان * بر همین
 معنی دلالت میدارد * و اما فیض صحبت ۲ * پس بیانش آنکه
 این فیض را (ظاهر است ۱) (و حقیقت ۲) * اما ظاهرش اینست
 بیانش آنکه در اینست بسبب فیض صحبت بدو طریق حاصل میشود
 * اول آنکه * کسیکه بصحبت کسی میرسد و کلام او را با الهام
 میکنند و در و بروی او بر قضا استناد می نمایند و از ضاع
 اطوار او در عبادات و عادات و معاشرات و معاملات
 چشم غور می بیند البته بلا ریب و اشتباه بر حقیقت او اگر
 میگردد و در مزاج دانی و مرضی شناسی او سابقه بهم میرساند
 مناسب را از نامناسب و مرضی را از غیر مرضی خود بسبب
 ایمان سابقه ممتاز میگرداند و محاصل کلام او را بسبب اطلا
 بر سباق و سیاق و مواقع و هوار و کلام بخوبی میداند و بسا می
 آید که از نفس کلام مستفاد نیست و چون در ماضی و مآل

نظر کرده میشود و حال متکلم و سامع ملحوظ داشته شود همان معنی
 از ظلم مفهوم شود تا بحکمیه رسیدن عاقل را در مقامات
 رئیس خود که اعتماد الهیه حاصل می شود و در طریق * ثانی
 به حسب ملاحظه مال ایشان از ملوهم و در باب
 استقامت بر احکام رب العالمین و مسابقت از نالمان
 خود و آدای حقوق و بین ندین در دل این مستفید هم ملو
 هست و و فور رفت و را طاعت و العزة حادث می شود
 و کلام و عطف و کبر ایشان در نه طلب او میرسد * و ششویکم
 دیگر ارا سوی امری دعوت مینماید و خود را مران
 اقامه نظر نماید پس مستمعین هم ظلام او را آسمانه افسانه بی
 معنی انگارند و از حس مضایق شعریه بیشمار بد که کریمه
 فی سورة الشعراء اَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ترجمه بدشک
 میکنند آنکه می گوید * کاشف حال ایشانست و لهذا در قرآن
 مکرم بر و اعطای فی عملی بجایست ملاست متوجه گردید قال الله
 تَسَارَكَ تَالِي فِي سُوْرَةِ الْعَرَةِ اَنَّا مَرُّوْنَ النَّاسِ بِالْاَيَةِ وَنَسُوْنَ
 اَنفُسَكُمْ وَاَنْتُمْ تَقُولُوْنَ اَلْكِتَابَ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ترجمه * ایایا می بینید
 مردمان راه یکی و فراموش می کنید و احوال خود را و شما می خوانید کتاب
 ایایا عقل می کنید و قال الله تعالی فی سورة الصبح يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

اسْمُهُ لَمْ يَفْعَلُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقَادِيرُ اللَّهِ أَنْ يَفْعَلُوا
 لَا تَفْعَلُونَ ترجمه * ای کسانی که ایمان آورده و حراست کنید
 آنکه نمی کنید سخن کرافست نزدیک خدا آنکه میگویند آن چیز که
 خود نکنید * زیرا که وعظی غیبی سبب راه طالب حق است که
 بسبب مد اہنت در غیب بکنام حق را در نظر انسان
 بی اعتبار می گرداند * و چون نادانی را در عمل به نسبت
 اتباع خود مبادرت کرد و در تخمین رنج و تکلیف بر ایشان
 مسابقت نموده لابد اتساع او هم بقدر استطاعت خود خواهند
 کوشید و عیب و دن بستی خود را ناچار به تکلیف خواهند پوشید
 هر گاه بیگانه میر قافله را بدیش پیش خواهند دید کیشان کیشان
 و بر بی او خواهند دید * لہذا حق جل و علاء الانبیاء خود را
 با مشال امر خود مامور می فرماید بعد از ان و کبر ان را بسوی آن
 تر غیب می نماید * قَالَ اللَّهُ فَبَرَكَ وَ تَعَالَى فِي سُوْرَةِ النِّصَا
 فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تَكْلَفُ إِلَّا نَفْسَكَ وَ حَرِّضَ الْمُؤْمِنِينَ
 ترجمه * پس جهاد کن در راه خدا - تکلیف داده نمی شود مگر نفس
 تو در انگیزه مؤمنین را * این است صورت ظاهره او را که
 فیض صحبت * و اما حقیقتش * پس بیانش آنکه از بسکه
 روح ایشان مملو است از گلشن ملکوت و تدشعله

دست از آتش خردت * پس چنانکه هرگاه کجاست در میان
 محفلانی می نهند و حاضران از هر سو یاد متوجه می شوند و به
 قوی و دیر از او دماغ هر کس - میرسد و روح را فزونی و
 سروری حاصل می شود و گنبد که مذکور است اله از او را که
 لذت محزون است * هم چنین هرگاه که شمع در محفل می روشن
 می شود و آنرا هر کس و ملکس میرسد اگر چه است از دور
 اندک است بلکه از عکس او عکس می درخشان است که
 زدی که آن نور افشان است و اگر بر این تیت - اینقدر
 است که در ظلمت تاریکیت مالهده اینقدر درخشش که
 تمام محفل را از نور است هر کس - بلکه عکس او سرور آری
 کسی که بی نور است اله از نور افشانی او میخیزد است هم چنین
 فایده اینست که ایشان لذت روحانی میروند است و بقوت
 ایمانی خود را جدا جدا است از دل ایشان تابش
 بیکدیگر عکس آن دل بهشتیان را از پیش تپیده بروق
 شمس و کمر مار و لهای ایشان نیرد زخمه و ثلثوب بهشتیان
 از حشمت و است میله روحش قریب و تحریک در ثلثوب
 از آری - آنقدر و در هر کس شریک بهشتیان از آن بهسوزند
 در دل رحمت بر ایشان می مار و همان بهشتیان از آن

برگ دبار می آرید * چنانچه این معنی در احادیث متعدده
 مذکور گردیده * از آن جمله آنکه صحابه عرض نمودند * يَا رَسُولَ اللَّهِ
 نَكُونْ عِنْدَكَ نَكِيرًا يَا لَدَارَ وَ الْجَنَّةِ كَأَنَّا رَأَى حَبِيبًا فَإِذَا
 خَرَجْنَا مِنْ هُنْدِكَ عَاقِبْنَا إِلَى زَوَاجٍ دَالٍ وَلَا ذَوٍّ وَ الشَّجَعَاتِ
 نَسِينَا كَثِيرًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِي
 لَفَّقَنِي بَيْنَهُ لَوْ لَمْ يَمُوتْ عَلِيٌّ مَا نَكَّرْتُمْ نُونَ هِنْدِي رَفِيَ الدِّبْكِرِ
 لَمَّا فَتَحْتُمْكُمْ أَلَمَّا لَيْكَةً عَلَيَّ فَرُشَكُمْ وَفِي طُرُقِكُمْ *
 ترجمه این حدیث در مشکوٰه در کتاب الدعوات است
 یا رسول خدا میباشم نزد تو یادمی آید مرا از دوزخ دجنت
 گویا که می بینم بچشم خود پس وقتی که بیرون می شوم از نزد تو
 مشغول می شوم با زن و فرزند و گشت های فراموش میکنم
 بسیار پس فرمود رسول الله صلی الله علیه و سلم قسم ای کس که
 جان من در دست اوست اگر دوست کنی مرا آن که میباشید
 نزد من و در ذکر الهی مصافحه کنید با شما فرشتگان بر فرش های
 شما و در رادی های شما (و روی عن بعض الصحابه قَالَ آتَى
 رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْرَابِيًّا وَقَالَ حُجَّتِ
 الْأَنْعَامُ وَجَاعَ الْعِيَالُ وَنَهَكَتِ الْأُمُودُ وَهَكَتِ الْأَنْعَامُ
 فَاسْتَسْقِ اللَّهَ لِنَا فَإِنَّهُ يَسْتَسْقِ بِكَ عَلَى اللَّهِ وَتَسْتَسْقِ بِاللهِ عَلَيْهِ

فقال النبي صلى الله عليه وسلم سُبْحَانَ اللَّهِ فَمَا زَالَ يَمُحُّ حَقِّي
 عَرَفَ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ أَشْجَارُهُ الْحَجَّ شَرِيفُهُ ابْنِ حَبِث
 در مشکوٰۃ در کتاب بدء الخلق و ذکر الانبیاء روایت کرده شد
 از بعضی صحابه که گفت آمد آن حضرت را مادیه نثیبی و گفت
 در مشقت انداخته شد نفس تا * و گرمه شد اهل و عیال و
 نقصان کرده شد مالها و مالک گشت چار بایه تا پس طالب
 یاران کن از حد ارای پاسب در ستیکه میان طلب شفاعت
 میگویم تو بر حد او طالب شفاعت میکنم خدا را تو پس گفت
 پیغمبر خدا صلوات الله علیه پس همیشه تسبیح میکردا حضرت
 تا آنکه شفاعت شد اثر غصب در رویهای اصحاب و بی یمنی صحابه
 بنیثب این حضرت متاثر شدند * و روی عن بعض الصحابة
 أَنَّهُ قَالَ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَاءَ إِلَى مَقْدَرَةٍ
 فَجَلَسَ وَحَلَسْنَا حَوْلَهُ وَكَانَ عَلَى رُؤُسِنَا الْقِرَاحُ * در روایت
 کرده شد از بعضی صحابه اینکه گفت بودیم ما همراه نبی صلی الله
 علیه و سلم و آمد آنحضرت جلالت سوی منزه پس نشست و
 نشستیم میان گرد او گویا که بود بر سرهای ما پرده جانور یعنی
 بمانکه بر اندام شران و گاو آن را غریزی خوردن کنی و غیره
 می نشیند و جانور آن حرکت نمیکند هم چنین میان ارباب است

ان حضرت ساکت بودیم و فی المسکوتہ فی باب حفظ اللسان
 و الاشیئت قال النبی صلی اللہ علیہ و علیہ وسلم ان خیار عباد
 اللہ من اذ ارع و دحرا * تر حر * فرمودنی صلی اللہ علیہ وسلم
 پیشکام بهترین بندگان خدا کسانی هستند که چون دیدہ شودند یاد
 آید خدا را از دیدن آنها * و روي عن بعض الصحابة انهم
 قالوا انكناؤنا من النبی صلی اللہ علیہ وسلم یا یك یكنا
 و الا یكنا یطیرون من قلوبنا * روایت کرده شده از بعضی
 صحابه پیشکام ایشان یان گفتند که بودیم ما که دفن میکردیم نبی
 صلی اللہ علیہ وسلم را از دست های خود دایمان می بردند از دلهای
 ما (بالجمله این بود ایت که از فیض صحبت حاصل میشد و امریست
 بس طویل و عریض که تفصیل آن درین چند اوراق مستعسر
 است بل معتد رنما علیہ برین چند کلمات اکتفا کرده شد * اینقدر
 مسئله اجماعیه است که صحابه پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم افضل اند از
 سایر امت اگر چه بعضی از ایشان مرتبه اجتهاد دو مرتبہ و لایت
 تامر نمیداشتند (هم چنین قیاس باید نمود که پیغمبرینان هر صاحب
 کمال افضل اند از سایر اتباع او * پس ہذا یتیکہ بفضیلت صحبت
 حاصل میشود لایزال افضل و اکمل است بہ نسبت اقسام دیگر *
 اما خرق حادث * پس بیانیش آنکہ حق جل و علی بقدر است

کاف و دسار قعد یق انبیا علیهم السلام چیری اظهار می نماید که صدور
 ابریه نسبت ایشان مستمع میباشد اگر چه نسبت دیگر
 کس مستمع نمی باشد * تفصیلاتش آنکه وجود بعضی اشیاء محسوس
 حادث است و موقوف می باشد بر فراهم آمدن اصحاب و
 ادوات اینچنین پس که یک ادوات و آتش حاصل میدارد و صدور
 چرند کور از حرق حادث نیست و یک ادوات مذکور
 حاصل میدارد و البته صدور آن از ذقایل حرق حادث است
 * مثلاً لوتش نسبت نوبس و حرق حادث نیست و نه نسبت
 ای حرق حادث و کشتن سلاح حرق حادث نیست و نه حرق
 نسبت و دقایق حرق حادث * پس ازین بیان واضح گشت
 که ای مدعی لازم نیست که هر حرق حادث خارج از مطابق طاقت
 بشری مانند آنکه همین قدر لازم است که نسبت صاحب
 حادث صدور آن خلاف حادث باشد بحسب تقدیر آن ادوات
 و آلات پس بسیار چیر است که ظهور آن از مقبول این حق
 از ذقایل حرق حادث شمرده میشود حال آنکه امثال همان
 افعال بلکه اقوی و اکمل از آن از ادوات سحر و اصحاب طلسم
 ممکن الوقوع باشد * پس و قیاس بر حاضران و افقه اینقدر ثابت
 باشد که صاحب حرق مهارت در قس سحر و طلسم نمیدارد پس لایق

صد و در غارتند کور و غارت صدق ادق و اند بود و لهذا سر دل مائده
از معجزات حضرت مسیح شمرده می شود بخلاف آنچه اهل سحر
بسیاری را از اشیاء نفیسه از جنس میوه و شیرینی باستان
شیاطین حاضر می آرند و در دوستان و هم نشینان خود بان افتخار
می نمایند * چون معنی خرق حادث واضح گشت لابد درین مقام
تأمل باید نمود که خرق حادث (جرا) ظاهری گردد (و چگونه) ظاهر
می شود * اما اول * پس باید دانست که ظهور و خوارن بالذات
از اسباب هدایت نیست که در حق بعضی سعاداء اتفاقا
سبب هدایت گردد بلکه ظهور آن بالذات برای اتمام
حجت و اسکانت مخالفین و اتمام مجادلین و تادیب
گستاخان شوخ چشم و تنخو یف مانند آن هر خشم است قال
الله تعالی و تبارک فی سوره بنی اسرائیل و ما نزلنا ذلک یات
الکافی * ثانی * ترجمه * نمی خورم آیات را که برای تو ساینده *
چه در ظاهر است که هدایت عبارت است از نور که از رحمت
ایله در قلب سعید ازلی باوران صفت میریزد که او را بر محبت
محبوب حقیقی و اطاعت معبود و تحقه بقی می انگیزد حتی که در محبت
او جان و مال می باز دهد و اطاعت او مثل باد پامی تازد *
و این معنی از مشاهد ظهور و خوارن که تر حاصل میشود *

به شهادتیکه در ساطره و محماد الحرم و احوال میشود در اول
 از محنت و اخلاص که تر حادث میشود از ری حیران و
 سرگردان و دست و پا کرم کرده سبکتی فامد پس از این میان
 و صبح شده که ظهور و خوارق کوه گاه گویست و صد در این هر بار از
 نوارم به ایت بیست و دیر و اصبح گشت که اگر از شخصی
 خوارق ظهور و نمود و کسی را او با صراحت منی به ایت حاصل
 نگردد بدین معنی ماضی و قیاس مساوی نموده شد و اما اگر
 بگویم حادث میشود پس سانش آنکه حق جل و علا بقدرت
 کماله خود در عالم تکوین تصرفی عجب و عریب نماید تصدیق
 معجزی از معجزات خودی نماید به آنکه قدرت خود و حرق
 تعادست از دایمادی نماید داد و راه اظهار آن فامور مینماید
 و شاید کلا قدرت تصرف در عالم تکوین از خواص قدرت است
 و مالی است به آنا و قوت اسالی و اما اظهار دعوت
 پس سانش آنکه حق جل و علا ایشانه استحکمت کماله خود سایقه
 تربیت اشخاص محتاج التمزاج و قوت کلام فسیح و سار
 مایع در نقد به ایت و ایضاح تفسیر و در باب اظهار مانی
 انصهر عظمی نماید و چنانچه حق جل و علا در حق حضرت داد
 علیه السلام و در حوزة حق فی نامه و تیسار انحلل و فصل الخطاب

* ترجمه * دادیم داد در اتمه بر و فیصله سخن * مراد از حمت
 همین ساقیه تربیت است و مراد از فصل خطاب بیان بلیغ
 و حضرت پیغمبر ماحی الله علیه و سلم را امر فرموده فی سورة
 الدساء وَ قُلْ نَحْمُ فِیْ اَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَیِّنًا * ترجمه * و بگو در حق
 ایشان سخنهای بلیغ * لیکن قائل باید نمود که دعوت نادیان
 مبعوثین بطریقی دیگر می باشد و تعلیم دانشمندان فنون
 بطریقی دیگر استیاز فیما بینهم بدو وجه است * اول آنکه کلام
 و دعوت ایشان جاری می باشد بر محاورات اهل عرف که
 در معاملات و مکالمات خود از استعمال می نمایند بر اصطلاحات
 دانشمندان کلام و مصنفان کتب که تحریر و تفسیر خود را
 بر آن مبنی می سازند * بسا محاورات است که در محاورات عربیه
 به نسبت حقیقت شایع تر است * و بسا قید است که انما فی
 است نه احترازی * و بسا تکرار است که محض برای تفسیر
 و تأکید برای اقا و مضمون جدید * و بسا مضمون است که
 جزوی از آن کلام مستفاد می شود و باره از آن مفوض
 بقرائن حایه می باشد * و بسا کلمات است که از اصل خود
 خارج شده بشرقی غلط المعام بر زبان خواص و عوام دایر
 و سائر گردیده پس تکلم بکلام مذکور به همین طریق دایره و سائر

قصیح است و هر قانون اهل غیر فسیح * بالجمله کلام دعوت
ایشان را بر آئین مقرب و خطاب باید فهمیده نه بر قانون
تعصیف کتاب * و در جلد ثانی ۲ * آنکه حال ایشان در باب
ترتیب قونم خود حال بدتر مشفق است یا اقبالیت و انشور * که
نظم ترتیب خود را علی بسره و ختم هر کلام که چیزی غیر مناسب
از و صادر میشود و در این طریق تالیف و انفس و تادیب و حفظ
یاد و نامش مشهور و صلاح یاد و رنگ طیب و مزاج با این طریق
طیّار و کبابه با این طریق خواندن شعری از اشعار بمناصب
حال یا این طریق بیان مثلی از امثال یاد و خمس افسانه‌های
گفته شده یاد و ضمن مواعید پیوسته او را بر زبان آگاه می‌سازد *
و هم چنین و فیکه او را می‌بیند که همی از اهل مستحکم می‌کند
با این طریق این سخن نمیداند او را بر این معنی با این طریق مذکور * آگاه
می‌سازد با این طریق که خود را در دی و همان سخن را با این طریق
احسن عالی آر دانه ملاحظه او طریق اثر ایاذ گیرد * بالجمله این
پاره ایست از تفصیل اقسام کلام ایشان * پس دعوت
از ایشان بر همین طریق ظاهر میگردد و در این طریق در زبان مداری
که دخی را می‌نویس علم تعیین میکنند و در این نوشتار شسته
به تعلیم بانی از ابواب احکام مثلی مسائل طهارت یا عبادت

باز گوته همت می گزیند و مسائل همون باب تر از در آن مجلس
 خواهد ادا قی باشد خواه فرضی یکیک مسائل می شمارند * که این
 طریق دانش آموزان است نه روش تربیت کتبه گان *
 بالجمله نفع دعوت ایشان همزدج است به فیض ایشان و انتفاع
 کامل از کلام ایشان مخلوط است بطول ملازمت ایشان *
 تعمق کتاب و تکلف خطاب کمتر از ایشان راست می آید *
 شان اہمیت برایشان غالب می باشد و نشان تعمق و تکلف
 بخواب * سادگی در نظر ایشان محبوب می باشد و بی تکلفی
 مرغوب * و نیز باید دانست * که دعوت ایشان اکثر به و
 طریق واقع می شود * بیان حکمت ۱ * و کلام موعظت ۲ * اما
 بیان * حکمت پس تفصیلش آنکه حق جل و علا بر صحبت خاصه
 خود ایشان را قوت یابی بوجهی عنایت میفرماید که کمون
 مافی الضمیر را بوجهی ادا میفرماید و آنرا بشواید و دلائل
 بوضعی مبرهن میگردانند و غوامض مقاصد را در ضمن تمثیلات
 و تشبیهات بطریق روشنی روشن میکنند * که مدحای ایشان
 در نظر ما معین چندان میداد و هویدا میگردد که کویا معنی مقول
 بصورت مخصوصی تمثیل شده پیش روی مستمعین حاضر میشود
 و صورت آن موید بر مفہم خیالی ایشان منقش میگردد *

حتی که آرد دل بر مستمع گواهی بحقیقت این خود سر بر سر نهد
 احسب ان صدق این در وجه ان هر سالیم الرحمن فرد سرود
 و عقل بر صاحب عدلی پسند می کند و فکر بر صاحب فکر
 سمت پادشاهی برد * اگر چه بسیاری از مستحقین سینه زوری
 از اختیار می کند و از زبان خود بخت تعجب مان اقرار
 نه نماید اما در دل میداند که حق محاسب ایشانست و تاخیر
 و تکبر کاسبان حکما قال الله تعالی فی سورة البمل و حَتَلُوا
 یَهْلَا سَهْمُهُمْ فَا تَعْلَمُ اَوْ عَمُوا ترجمه * و مکر شدند اذان
 و یقین دانسته بودند او را در نفس خود از روی انصافی
 و فردر * و اما کلام م * موعظت بس یا ای ائمه در اکثر
 احیان شمار بد او کردن عاقلان و آگاه کردن جاهلان و باز کسب
 کردن سست همان کلام شوق آمیز دهنده دیگر از حدس بیان
 محبت الهی یاد کرده است و سعت رحمت و شدت عسست یا بیان
 معاملات را در دنیا که فیما بین او تعالی و بندگانی او تعالی
 مشخص گردیده یاد کرده نقاب او در اسلاف و اخلاف یا
 تفصیل معاملات تعذیب و تنعم که در ایام گذشته یا در ایام پیوسته
 خواهد که شدت احوال مرزج و حشر و نشر و جنت و نار و
 امثال ذلک بیان میفرماید * تا در مابین بسنده شود

پیدا و در خواطر ایشان جوششی هوید اگر دو کرد و از قسوه قلبی
 زایل گردد و رفتی در دل حاصل شود * هر چند امثال این
 کلمات از واعظان هر زمان صادر میگردد و تا ما واعظ را همین
 قدر مقصود میباشد که گریه های جان سوز و نعره های جگر دوز
 بوجه و اضطراب و حالت بیحجاب در حاضران مجلس حادث
 گردد * و انبیا طیبهم السلام را همین قدر مقصود نمی باشد
 بلکه مقصود ایشان آنست که درود اینحال سبب و عیب رسوخ
 ایشان در مقام اطاعت و انقیاد و امثال احکام رب العباد
 گردد و باعث تهذیب اخلاق و اصلاح اعمال ایشان شود و این
 را موعظه قصه می گویند و گاه گاه ایشان در مقام دعوت
 طریق ثالث هم استعمال می فرمایند و آن بدل است * بیانش آنکه
 قاضی مجادل نماید را باطیقه عام فهم و نکته ظریف بسند ساکت
 و ملزم میفرماید که اصل حقیقت بان منکشف نگردد و کمال
 الله تعالی فی سورة النجم الکرم اللذکر و له الا نثنی لک اذا
 قصه قصیری * ترجمه * آیا برای شما پسران هستند و برای
 خدا و خزان این تقسیم بیبی است هر چند نسبت مطلق و له خواه
 ذکر باشد خواه انبی بجناب او تعالی سراسر باطل و محال است تا ما
 از بسکه مخالفین برای او تعالی بنا می نمایند وند و برای خود بدین

ابرو و سید اشتمد ساء علیه بالین لطیفه مخالمط شریک * هر چند اکثر
 طرفه اس من جهل را در دین و مایه خود بهایت استیصال یکدیگر کن
 در این یک مصرفی هم است و ان است که طریقه را در
 حال لطیفه کوئی و نکته سبجی با من دس دایان و مراعات آئین
 ادب باقی می ماند بنگاه هر لطیفه که مناسب حال می بیند ملا تکلف
 آرا را در زبان میرانند و این را عین کمال خود میدانند * و این هرگز
 طریقه انبیا علیهم الصلوٰۃ نیست بنگاه متفرد ایشان همی می باشد
 که ما خود حفاظت دس و رعایت ادب ننهادیم و انا سگات
 می فرماید و سس * و این را احد ال حسه می گویند تا انبیا با صبح مال
 اس هر سه طریق ما سوره که ما قال اللہ تعالی فی سورۃ المصل
 اذع الی سئل ذلک فاحکمة و المؤمنة الحسنة و حاد لهم بالی
 ذی آخس * ترجمه ۶ سخا و ان حق را سوی را در و در کار خود
 از حکمت و تشییت سہ و الزام بد و ایشان را بطریق احسن
 و از سکه حدل فی الحقیقت از حدس دعوت الی الحق
 نیست کن از لواحق و توابع اوست ساء علیه این را طعمه
 فرمود و در تحت دعوت داخل فرمود * و این هر سه را
 ما س و سه در یک ساک یکدیگر اذع الی ذلک و الحکمة و
 المؤمنة الحسنة و اجدل الحسنة اما میا را در میان این طریق

و هر دو طریق ادبی واضح گردید.

تقریب خامس در بیان سیاست

باید دانست که سیاست درین مقام عبارتست از
 تربیت پادشاهان الهی بر قانون اصلاح معاش و مناد بطریق
 امامت و حکومت * پس مقصود از سیاست اصلاح ایشان
 است بحکم رانی خود و نفع رعایای ایشان در معاش و
 معاد نه تخصیص منفعتی برای ذات خود باستخراجه ایشان *
 تفصیلاً آنکه سیاست بر دو وجه متعدی می شود * اول * سیاست
 مریانه * دوم * سیاست امیرانه مثلاً (شخصی میخواند که
 قلمی را امیری دادنی تعلیم نماید و او را بوجهی مهذب و
 موافق گرداند * که استعداد اسلامک در سلک سپاهیان
 و محنت معاش و جهالت که دشت نور دی و کوه کردی
 کار ایشان است * و قطع منازل و نور دشت و طبی مراصل
 بلاذبت بی مان و آب و بی استراحت و خواب و در
 شدت نمازت آفتاب شعار ایشان است حاصل نماید *
 و لیاقت ملاذبت پادشاهی که موقوف بر یاد کردن طریق
 بجا آوردن ادا تعظیبات آن پادشاه است و بر خو
 گردن نیست تعظیم که عبارت از دست بسته ایستادن

نامه تی سه بگون و خاموش است بدست آوردن و ایداد اماند
 میسر ماید که خدمت اسب من بکن و گاه برای او یار و دوست
 حاجت او را دانه و آب ده و مالش بکن و درین باین طریق
 به و کلام باین وضع ده و زکات باینده رود و از بکن و امثال
 آن هم چنین می فرماید که در دیر دی من تسلیه است و تعظیفات
 باین طریق ادا کن و نامه تی دست سه ایستاده باش و سر
 بالا کن و بنظر تیز مرا بین و کلام هفت بار بگو و در دیر دی
 من بکن پس و نیکه آن طفل مطابق امر مرا می خود بخائی
 ارد آن مرا او را تحمیل و الحزین میکند و الاسر و نش
 و نفرین می فرماید و رنجی از دست و زبان با و میرساند
 و مقصود ازین همه تربیت اوست نه خدمت او برای
 ذات خود لکن امر انجام دیگر حوائج خود که دخل و تربیت
 او میدارد او را مامور نمی فرماید مثلاً بختن طعام در
 و ختن جامه و چراغیدن گاو و محافطت مرکب که هرگز
 این خدمات احیاء و نفوذ نمی کند و او را به امر انجام دادن
 این خدمات تکلیف نمی دهد پس این تربیت را میبایست
 بر سه میگویم و شخصی باشد که کسی را بر آبی خدمت خود
 نکرده و پس بهین امر مذکور و دیگر خدمات خود او را

مأمور می سازد و اگر از وقوعی حادث میگردد او را
 تعزیری میسر نماید پس چنانکه تادیب طفل در صورت
 ادل بر تشدید قصور او برای سد باب آوارگی او بود
 هم چنین تعزیر او در صورت ثانیه بتأیید انتقام ضرر سابق
 دوست نسبت به امور خود و برهم زدن معاملات او هم چنین
 نظم و نسق رعایا و تادیب برای بنا بر تربیت ایشان
 می باشد که مبادا انظام معاملات ایشان بهم شود و
 ایشان نسبت فی انظام می سه گمر دان و بی سه
 و سامان شوند یا در دنیا بغضب ملک جبار گرفتار شوند یا در
 عقبی در ورگات نار رسند پس هر چیزی که در انتظام
 معاملات معاش یا حصول نجات معاد و خلقی داشته باشد در
 همچون مقدمه امر و می باد و متوجه می فرمایند و در مداهنت
 آن باد تعزیر میسر سازند و چیزی که باین امر و امر تعلیق
 نمیدارد با و تعرض نمی کنند و بنا بر اظهار حکم خود ایشانرا
 در امور پیشانده تنگ نمی کنند و هم چنین محض نیاب بر بقای
 امتیاز خود ایشانرا از تشبیه سجده و رلباس و طعام
 و زی و کلام ممانعت نمی کنند و از مساوات خود در
 نشستن و برخاستن و گفتن و شنیدن و سایر جادات و معاملات

که سر در حق ایشان در معاش و معاد باشد و سراسر او مد
 با سو و تربیت حتی الهی و در طریق اوست که بسیار
 مد که در دیدار دست سید مد * اگر حصول تربیت بطریق
 مدایت متعدد و میباید بهما وقت سیاست تو مت میرساند *
 نرفست و در سیاست ایشان احاطه میباشد از هر *
 و لطف اظهار می باشد از قهر * ادل آئین سیاست را در طایف خود
 قتل می نمایند بعد از ان اشرار اطاغایا که بسوی آن
 می کشند * و این را سیاست ایمانی میگویند * گاهی
 سایر احاطه معنی برای داب خود باشد و محکوم کردن ایشان
 مثلاً فراهم کردن حراته بیشتر و سراسر حصول معنی تکلف و در مقام
 و لمان و عمارت و سلاح و عرد انگ یا برای تحصیل معنی
 ما و شاهست و در مان و دانی سلطنت و کشور کشائی برای داب خود
 یا سراسر جمع آوردن لشکر و اوقاف و اموال و سراسر و در سر کردن
 مخالفت خود یا سراسر محروم و حصول امتیاز از مابین بی نوع خود
 بر پادشاهت و عرت و بکست و امتیاز و انگ * پس مقصود
 ایشان از سیاست افراد اهلان سراسر اصلاح حال ایشان
 است * بلکه اعلی مقصود همین است که ایشان اطاعت
 در فائز اختیار کنند تا ناطات ایشان اعراس نماید و خود

است آید * پس بآل این سیاست در امور مذکور در الصمد و
عکس حال میاست اول باشد * و این را سیاست سلطانی
میگویم * پس مقصود درین مقام یعنی در مقام ذکر کمالات
انبیا علیهم الصلوٰۃ والسلام همان سیاست اینها نیست نه
سیاست سلطانی * پس میگویم که سیاست ایلی دو قسم است
* اول * آنکه سیاست بنا بر انتظام اصلاح معاملات معاشره
بنی آدم و بنا بر انتظام صورت اجتماعیه ایشان باشد و این را
سیاست مدنی میگویم * مثل احکام معاملات از بیع و شرا و
شرکت و احکام قضی و دعدا و شهادت و یمین و امثال ذلک
* و قسم ثانی ۲ * آنکه بنا بر پاسداری دین و خدمتگذاری ملت
باشد * مثل قتل کفار و امانت سبّه عین و الزام جزیه و خراج
بر ذمه زمین و امثال ذالک * و این را سیاست مله میگویم *
و هر یک از این دو قسم بر دو قسم است * اول * آنکه
سیاست در بعضی افعال جاری شود که فلان فعل از ایشان
مطلوب است و فلان ممنوع و این را (سیاست) افعالی
گوئیم * و قسم ثانی ۲ * آنکه سیاست جاری شود در باب اتفاق
اموال یعنی این قدر مال در بیت المال باید رسانید تا صد
باب حوائج بنی آدم برآورد شود یا در خدمتگذاری دین

و ملت صرف کرد (داین) را حیاست با موالی می گوئیم *
 پس کو یا که سیاست اینانی چهار قسم شد * سیاست مدنی افعالی
 و حیاست مدنی موالی * و سیاست ملت افعالی * و سیاست
 ملت موالی * پس پاره ازین هر چهار گانه در این جهان کور
 می یائیم تا بنویس ما شر ازین * پس می گوئیم * قسم اول *
 به تعین احکام معانی است که فیما بین می آدم شود *
 قاری و ساریست مثل تعین احکام نکاح بتعین ارکان و
 لوازم آن مثل ایجاب و قبول و حدود و شهود و وجود
 مهر و امثال آن * و هم چنین احکام طلاق و فراق و سبب
 و ولادت و حضاست و دراشت و نفقات ذوی الحقوق *
 و احکام بیع و شرا و قمار و ربا * و احکام تجارت و شرکت و اجاره
 و عاریت و مضاربه و مضارحه و قضا و شهادت و دعوی و اقرار
 و اقرار * و احکام یمین و کول و احکام شفعه * و احکام جنایات
 و احکام عصب * و احکام حد و تعزیرات * و احکام بیعی و خروج
 * و اقسام مالی * پس به بیان طریق تحبیل مال در بیت المال
 و طریق انفاق آن * مثل اخذ زکوة نفوذ و مال تجارت و
 کمرائیم و تعین عمره را از فی و بیان مقادیر آن و تعیین نصاب
 آن و بیان مصادر آن * و اقسام ثالث * پس به بیان

طریق شفاعت ملت حقّه از تعبیر و بیان طرق تأیید ان *
 و انست ملت باطله و طریق احتیصال ان مثل بیان احکام جهاد
 و عدم بناء کفر و ابطال رسوم جاهلیت و احتیصال اقسام بدعت
 و ممانعت از شیوع فواحش و ظهور فحش و سد ابواب
 لیس و لعب و امثال ان * تاکید بر تعبیر مساجد و ترسیم معابد
 و اقامت جمعه و اعیاد و نصب ائمه و مؤذنین و قضاة و محاسبین
 و امثال ذالک * و اما قسم رابع پس به بیان احکام غنائم و
 تعیین خمس در ان و وضع جزیه و خراج و امثال ذالک
 (چون) اقسام سیاست ایمانی مجملها مذکور شد پس باید دانست
 که منطلق سیاست ایمانی خواه اعمالی باشد خواه اسوایی خواه
 سیاست مدینه باشد خواه سیاست ملت به تمام و کمال نمی تواند مگر
 به چند سائقه * که یا خود صاحب سیاست بان هر موصوف باشد یا
 در باب آن مدابیر را بحضور خود فراهم آورد و ایشان را تابعان
 خود سازد * هر چند این سائقه بسیار اند اما اصول آن پنج
 اند (فراست ۱) (و امارت ۲) (و عدالت ۳) (و حفاظت ۴)
 (و نظاست ۵) (اما فراست ۱) پس عبادت است از مردم
 شناسی که از قرائن حالیه و بمقالبه و اندرز قنار و گفتار صادق را از
 منافق منستار فهمد و خیر خواه را از بد خواه و ظالم را از محض

و شانس را از این دست است و شنگ جوهره را از این دست
 هست و فراخ جوهره و عقل و کیاست هر کس را بهبران فراست
 خود سپرد که که ام کس لایق کدام خدمت است و کدام کس
 لایق کدام منصب * و اما عبارت ۲ * پس عبارت است از
 از سایقه لشکر کشی و دشمن کشی و تدابیر صلح و جنگ
 و غیره که آرائی و عریضه و بهرائی و کسر شوکت مخالفان خوا
 مخالفان بهینه اجتماعه مسلمین باشد مثل اهل بی و خروج و قطع
 الظرفین خوا، مخالف ملت ایشان باشد مثل کفار و خوفا
 ایشان * پس لایق قدر شناس ارباب شجاعت و شهامت
 باشد و اصحاب مولات و صلوات و صهی حرکت و استقامت
 داشته باشد که رذل موافق را بر دل گیرد اند و بر دل مخالف
 را بر دل * و اما عبارت ۳ * پس عبارت است از سایقه
 فیصل خصوصیات که در میان تنی آدم در معاملات واقع میشود
 پس لایق شناس و تابع قانون عدل و انصاف باشد * و
 پا خدا و غنی و فقیر و صبیح و شربعت و قریب و بعید و دوست
 و دشمن که این همه را در باب انصاف و عدالت یک نگاه
 بیند و از طرف این همه در رس مغممه پهلوشی کند * و نیز
 صاحب کیاست و درایت باشد که از دفع چشم و ردا از طریق

پیام دگفتگو محقق را از مبطل تمیز نماید و راست باز را از معین
 سازد و سادد لوح را از خیل باز * و بذر محنت کشت باشد و فراخ
 باده نه سبایل نازک طبع که از تفحص حق بسبب تکامل
 فرو ماند و از قیل و قال اهل خصومات دل مسکب شود (و اما حفظت ا)
 مس عمارت از ملایقه سد ابواب فمق و فجور و تعدی
 جور و افساد مغضدین و رخنه اندازی ملحدین و مبتدعین پس
 بدهد دانشور و دلیر و صاحب صمیمیت اسلامی و غیرت ایمانی و
 خیر خواه صالحین و بد خواه مغضدین باشد * تا مانع شود از زنا و
 شرب خمر و قمار بازی و مرا میر نواری و برهم زدن محافل
 شرب و نشاط و مجالس مزاح و انبساط را و بدم کند عمارات
 مضاعف و بدمب را و مانع شود از اختلاط رجال بانس و این و
 زمار و دزدان و تکلف و اسراف در طعام و لباس و در رسوم شادی
 و ماتم * و محفوظ دارد و حفظا مسلمین را از گزند متعدد بایان
 شفا کبش * خواه بر آردی کسی دست اندازند مثل قذف
 سب و شتم * خواه بر جان کسی مثل قتل و ضرب * خواه بر مال
 کسی مثل سرقت و نسیب و خیانت و غصب * و مانع شود از اظهار
 بدعات مثل کور پرستی و رسوم جاهلیت و اعمال سحر و طلسم
 تعالیم نجوم غیر شرعی و شیوع مذاهب غیر اهل سنت

و عبارت و تشریح شبهات ملاحده و زنادنه و نشر کلمات
در نری و لباس و رفتار و گفتار و امثال ذلک (و این منصب
مناظرت فی الحقیقه و منصب است * صد ابواب ظلم
تقدیمی که صاحب آنرا محسوس میگویند * و صد ابواب فساد
و فجور و بدعت و مکر است که صاحب آنرا محتسب کو
(و امانت است ۲) پس عبارت از حلیفه نزد بست بران
و محارح بیت المال * پس لابد صاحب کیاست و امانت باشد
تا در تحصیل مال و صرف آن اصلاح حال مسلمین و خدمت
کنداری دین مبین پیش نظر دارد * به مفتحت خان
و اقارب و دوستان و دونه معرفت مخالفان و دشمنان خود
هر چند بحث صیاست ایانی صحرا می است بیکم آن و در یاز
است بی پایان اما آنچه در این مقام ذکر کرده شد در اینجا
همون صحرا و قشره ایست از همون و در یاهر که صاحب ذمه
مناصب و فکر مناسب است از امن گناهات چند مابین مضامین
باریک و بلند بی تواند رود * انیست ذکر چند می از گناه
اما که بیان آن و تحقیق حقیقت امامت بکار آید و چنان
مناسب می نماید که درین مقام نام نای گناهات مذکوره بشمار
و در مقام تحقیق حقیقت امامت اگر گاهی ازین گناهات

مذکور شود ناظر را در تفحص آن در جنس این کلام ثویل
 پریشانی خاطر را بیکسر نشود * پس می گویم کمال اول
 و خاست است * و آن را سه شعبه است * محبوبیت *
 نسبت به رب العالمین * و عزت * در ملائکه مقربین * و
 سیادت * نسبت به عباد صالحین * و کمال ثانی و لایت
 است * و آنرا سه شعبه است * مقامات ربانی و مقامات
 روحانی * و اخلاق نفسانی * اما مقامات پس چندی
 از آن در این مقام مذکور گردیده کلام و الهام و تعالیم و تفهیم
 و حکمت اما مقامات پس عبودیت و عصمت و محبت
 و توکل و برضاد تبلیغ و خوف و رجاء محمود قناده صبر و شکر
 و تحمید و تفرید اما اخلاق پس سخاوت و شهماخت
 و جلالت و دجعت و حمایه و استقامت و وفور رحمت
 شفقت و جبر و اجبی و شهبان و قدر و شهابی و دستان و
 کمال ثالث بعثت است و او را صورت است و حقیقت
 صورتش نزول آنرا است بتریت خالق الله و حقیقتش
 حدوث شفقت کامله است به نسبت انسان و ردول *
 کمال رابع هدایت است آنرا پنج قسم است نزول (برکت ا)
 (دعوت به هدایت) (و فیض صحت) (و خرق حادث) (و اظهار

و غایت که در بعضی محبت را ظاهر است و حقیقت ظاهر
 و شرف غایت اتباع است و در قلب است ملا حقه
 ایشان و حقیقت انعکاس نور غیبی است اثر دل ایشان
 بر دل همه بینان و اظهار دعوت بر طریق مجاد تر است
 است نه اطلاعات کتابی * و در طریق و بران اهل است
 بیان حکمت و کلام مو غلت * و طریق ثالث از نور
 آن و آن فن ظرافت است و چنان * و آنچه بان هدایت
 می نمایند جز است عقائد و احکام و اخلاق کمال خاص
 این نیست * و آن بر چهار قسم است * سیاست
 و اعمالی و اموالی * و سیاست است اعمالی
 و اموالی و آنرا پنج ملکات می باید * و است
 * و امارت ۲ * و عدالت ۳ * و حفاظت ۴ *
 و نظامت ۵ * و کمال اول در ذوم و حیوم و شعب
 و لوازم آنرا کمالات می نامند * و چهارم و پنجم و ششم
 و طرق آنرا تکمیل می نامند قسم ثانی در بیان آنکه بعضی از
اخبار اولیاد در کمالات مذکوره یا بیاطهر الصلوة و السلام
 مشابیهت میدارند و آن مشتمل بر دو تنبیه است
 تنبیه اول در بیان آنکه بعضی از بندگان

هر چند منصب نبوت نمیدارند اما از کمالات

مذکور در نصیبه فراخور استعداد خود میدارند

ایده داشت که دلائل کتاب و صفت بر این معنی دلالت میدارد

لکن نصیبه ازین کمالات مذکور به دیگر بندگان مغفولین هم

میزانند * هر چند آیات و احادیثیکه دلالت بر اقصاف مقبولین

باین کمالات مذکور میدارد اگر هر را بالا احتیاج به ذکر

نکرده شود در بیان هر یک کمال عطف و صلح و شواهد از آیات

و احادیث گذرانیده شود نهایت تطویل کلام درین مقام لازم

آید * بنیاد علینہ بذکر چندی از کمال مذکور به اجمال که عموماً ترین

انهاست درین مقام اکتفا کرده شد تا حال دیگر کمالات بالاولی

در آن انحصار نموده شود * پس میگوئیم اما شوست و جاهت

اجتنابی مرغیر انبیاء را پس مستفاد ازین آیه میشود

فِي سُورَةِ اِلٰہِ عَمْرٰنَ وَ اِذْ قَالَتِ الْاِمْلَآءُ ذٰلَکَ یَا مَرْیَمُ اِنَّ اِلٰہَ

اصْطَفٰکِ وَ طَہَّرَکِ وَ اصْطَفٰکِ عَلٰی نِعَآءِ الْعٰلَمِیْنَ * ترجمه *

چون گفتند فرشتگان که ای مریم بایشک انداختند کرد ترا پاک

نمود ترا و برگزید ترا بر زنان جهانیان * و قال لہ تعالیٰ فی

سُورَةِ اِیْضًا فَتَقَبَّلْنٰہَا زَبْحًا یَقْبُولُ حَسَنٍ وَ اَنۡبَتْنٰہَا نَبَاتًا حَسَنًا *

ترجمه * پس قبول کرد در مریم را زبدا و بقبول نیک و روینید

اور ایسا بیدار کنی نیک * و درین کمره ثانیہ ذکر توحید و مہمات
 حضرت حق است پس می فریم و در حق صلوات * بکا قال
 رسول الله صلی الله علیه وسلم لِقَاطِمَةَ اِنَّ اللهَ اَطْلَعَ عَلٰی اَهْلِ
 الْاَرْضِ فَاَجْتَارَا نَاكَ وَهَؤُلَاءِ * ترجمہ فرمود رسول خدا طاہر را
 کہ بیشک نظر کردہ ام زمین پس پسند کرد پدرت و شوہرت
 را * ذکر شعب ان تفدیہ لابس ذکر محبوبت و مست و سب
 الدائمین و زین آیات و احادیث واقع شد قال الله تبارک و
 تعالی فی سورہ المائدۃ یَا اَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوا مَنْ یُرِیدْکُمْ هُنَّ
 ذٰلِکَ فَاَعْلَمُوْا اِنَّ اللهَ یَقُوْلُ بِحُجَّتِهِمْ وَذٰلِکَ * ترجمہ ای
 کسانیکہ ایمان آورده اید ہر کہر گنہہ شود از شما از دین خود
 پس قریب است کہ ہار دند اقوی را دوست دارد و خدا را
 قوم را دوست دارند ان قوم خدا را در ادیان قوم
 و دین کمرہ حضرت صدیق اکبر و اتباع ایشان اند کہ مرند
 مقامہ مودد فی المثلک و فی ہاب مناقب علی قال النبی صلی الله
 علیہ وسلم اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ وَ اَحِبِّ خَلْقَکَ اِلَیْکَ بِاَکْثَلِ مَعِیَ ذَلِکَ ا
 الطَّیْرَ وَ النَّسَاءَ عَلَیَّ وَ اَکْثَلِ مَعَهُ * ترجمہ * عمر و دینی صلی الله و سلم
 خداوند ایاز و نزد من دوست داشته شدہ ترین خلق اموی تو
 کہ جو رہا من این غیر را پس آمد احضرت را علی رضی الله

و پس خردوی پادوی دقیمه فی باب جامع المناقب قال النبی
 صلی الله علیه و سلم ان الله تبارک و تعالی امرنی لحدیب اربعة و
 احبرنی الله یحبهم قبل یدرسول الله سمعهم لنا قال علی منهم
 یقول ذالک ثلثا و ابوذر و یقول ذالک و سلم ان امرنی بحبهم و
 احبرنی الله یحبهم * ترجمه * فرمود نبی صلی الله علیه و سلم
 بپیشک الله تبارک و تعالی امر کرد مرا بدوستی چهار کس و خبر
 داد مرا که او تعالی دوست میدارد آن چهار کس را گفتند صحابه
 یا رسول الله نام بر ایشان را برای ما فرمود علی بگی از آنها
 ایست می فرمودند این سخن را سه بار و ابوذر و مقداد و سلمان
 امر کرد مرا بدوستی ایشان و خبر داد مرا که او تعالی دوست
 میدارد ایشان را * و اما ذکر عزت * در ملائکه مقربین
 و قد قال الله تعالی فی سورة حم السجدة ان الله ینزل الوحی
 الیه ثم استقیما و اتتزل علیهم الملائکة الا نجا فوا و لا
 تتزکوا و ابشروا بالحدیة الی کتبتم نوحه و نوحن اولیاءهم
 فی الیمین و الذل نیا و فی الاخرة * ترجمه * پیشک کسانی که
 گفتند رب من خد است پس استقامت کردند نازل می شود
 بر ایشان فرشتگان و بگویند آنکه مشرعی و غم مخورید و خوش شوید
 از آن جنس که در دنیا داده شده بودید و بدان شما ایم در

زندگانی دنیا و دوزخ آخره فی المشکوة فی کتاب العلم قال النبی
صلی الله علیه وسلم ان الله ذلیل ثکته یصلون علی سعیم العنابین
الخبیر * تر جبر * فرمود حق علی اسم علیه و سلم مشک نه او
فرشتگان خدا و در می فرستند بزرگانی که تعلیم کنند مردمان را بکنای
فی المشکوة فی کتاب الک موات قال النبی صلی الله علیه وسلم
لینقض التیجاءة اذ ارآهم جالسين لیکثر الله ان جبرئیل
أخبر فی ان الله یتبأعنی بکنم الملائکة * تر جبر * فرمود نبی صلی
الله علیه و سلم برای بعضی نماز هرگاه ذی الشایان را تشنه اند
برای ذکر خدا مشک جبرئیل خبر داد مرا که مشک است تعالی
فخر میکند برای شما نزد فرشتگان و قیام فی کتاب العلم قال
النبی صلی الله علیه و سلم من سَلَکَ طَرِيقًا یَطْلُبُ فِیهِ مِلْمًا
سَلَکَ اللهُ بِهِ طَرِيقَ الْجَنَّةِ وَاِنَّ الْمَلَائِکَةَ لَتَتَّبِعُ أَجْزَئَهَا
رِغْصَ لِبَالِی الْعِظِمْ تَاَنَّ الْعَالِمْ اِیْمَتَهُ فَرِکَهُ مِنْ فِی السَّمَوَاتِ وَ
مَنْ فِی الْأَرْضِ وَاَلْجَمْعَانِ فِی جَوْفِ الْمَاءِ * تر جبر * فرمود
نبی صلی الله علیه و سلم مشک هر که میرود و در راهی که
طلب میکند در آن راه علم خواهد برد و الله تعالی او را از انبی
از راه های جنت و می نهد برای او فرشتگان باز و
خود را برای رسانند طالب علم مشک عالم آینه نماید

میکنند بر ای او هر که در اسمهاست و هر که در زمین
و ما یسان اند ر آنب فی المشکوۃ فی کتاب الامارة و القضاء
قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم ان احب الناس الی اللہ
یوم الیقامة و اقربهم مجلسا احبهم عا دل تر جمر

یشک دوست تر مردمان نزد خدا در روز قیامت و
نزدیک تر ایشان از روی عهد امام عادل است و فیہ
فی کتاب الدعوات قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم حکا لک
عن ربک تعارک و تعالی ان عبدی اذ اذ کون فی سلا
ذکرک فی سلا خیر منہ تر جمر یشک بنده من چون
یاد میکند مراد بر معنی یاد میکنم او را در جماعت بهتر از آن

و فیہ فی باب حب فی اللہ و من اللہ قال النبی صلی اللہ
علیہ وسلم ان اللہ اذا احب عبدا دعاه جبرئیل فقال انی
احب فلانا فاحبه قال فحبه جبرئیل ثم بنادی فی السماء
فیعول ان الله یحب فلانا فاحبه فحبه امم السماء ثم
یوضع له القبر فی الارض تر جمر یشک الله تعالی

چون دوست میدارد و که امی بنده را میخواند جبرئیل را پس
می فرماید یشک دوست نمیدارم فلان را پس دوست بدار
او را پس دوست میدارد او را جبرئیل پس نه امید

در آسمان بس میگوید بیشک الله دوست میدارد و غالباً مرا
 بس دوست بدارد و او را بس دوست میداند اهل آسمان
 او را بسترها داده می شود و محبت آن بنده در دلها می
 زمینان و فیه فی باب جامع المواقف قال النبی صلی الله علیه
 وسلم اِخْتَرْتُ الْعَرْشَ مَلُوتٌ سَعْدُ ابْنِ مَعَادٍ * ترجمه * فرمود نبی
 صلی الله علیه وسلم بحسب عرش را ای سبت سعد ابن معاد و قال
 صلی الله علیه وسلم اَلْعَالِمُ بِدَعْوِي هَاتِمَا فِي السَّمَاءِ لَا تَرَاهُ * ترجمه * عالم
 حوادث می شود در رگ در آسمان * و اما سیادت یعنی وساطت
 در میان رب العالمین و جواد مقررین در وجوه دل نبی و انجمن
 مقبولیت در محبت و اساع ایشان قال الله تبارک و تعالی
 فِي مَوْزِعِ السَّاءِ وَتَنْ يُلِيعُ اللهُ دَرْوَقَهُ نَأْوَئُكَ مَعَ الْقُدُسِ اَدْعَمُ
 اللهُ عَلَيْهِمْ يَسْ اَلْمُرْسِيْنَ وَالْعِلِّيَّ يَحْمِنُ وَالْاَشْهَادِ وَالْحَاجِّينَ
 * ترجمه * فرمود خدا تبارک و تعالی هر که اطاعت خدا
 و رسول خدا میکند بس ایشان همه راه آن کسان باشد که انعام
 کرده از ایشان در پیغمبر آن و صدیقان و شهیدان و صالحان
 قال الله تعالی فِي مَوْزِعِ السَّاءِ وَتَنْ يُلِيعُ اللهُ دَرْوَقَهُ نَأْوَئُكَ مَعَ الْقُدُسِ اَدْعَمُ
 اللهُ عَلَيْهِمْ يَسْ اَلْمُرْسِيْنَ وَالْعِلِّيَّ يَحْمِنُ وَالْاَشْهَادِ وَالْحَاجِّينَ
 * ترجمه * فرمود خدا تبارک و تعالی هر که اطاعت خدا
 و رسول خدا میکند بس ایشان همه راه آن کسان باشد که انعام
 کرده از ایشان در پیغمبر آن و صدیقان و شهیدان و صالحان

صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَقِّ عَائِي لَا يُسْجَدُ إِلَّا
 مَوْثِقِينَ وَلَا يُبَشِّرُهُ إِلَّا سَعَادِينَ * ترجمه * فرمود رسول خدا صلعم
 و در حق علی رضی الله عنه دوست نمیدارد او را اگر مسلمانی و دشمن
 نمیدارد او را مگر منافق. و فیذا ایضا قال اللَّهُمَّ وَلِيَّ مَنْ وَالَا عَدَايَ مَنْ
 عَادَ * ترجمه * اسی خدا دوست دارد او را که دوست دارد علی را
 و دشمن دارد او را که دشمنی دارد با او و غیبه فی باب
 مناقب اهل بیت قال علیه السلام سَلِّ أَهْلَ بَيْتِي فِيكُمْ مَثَلُ
 سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَّى وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا ضَلَّ * ترجمه *
 فرمود رسول علیه السلام مثل اهل بیت من در میان شما مثل
 کشتی نوح است هر که سوار شد بر آن نجات یافت و هر که تخلف
 کرد از آن هلاک شد و فیذا ایضا قال علی الله علیه و سلم
 إِنِّي تَارِكٌ لَكُمْ مَا إِن تَمَسَّكُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي
 كِتَابُ اللَّهِ وَعِترَتِي أَهْلُ بَيْتِي * ترجمه * فرمود آنحضرت صلعم مقرر
 خواهم گذاشت در میان شما دو چیز تا ندانید که شما را خواهد بود
 بر آن دو چیز هرگز گمراه نخواهید شد بعد من کتاب الله
 و عترت اهل بیت خود را * و اما ذکر ولایت اجمالا فقد قال الله
 تَعَالَى فِي سُورَةِ يُونُسَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَبِمَا
 أَنَا إِلَهُ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ * اللَّهُمَّ إِنَّا آمَنُوكَ

وَمَا تَدْعُو إِلَّا بِعَفْوٍ ۖ إِنَّ الْبَشَرِ لَمِنْ أَجْتِهٍ ۚ وَإِلَّا تَدْعُو
إِلَّا حِرَّةً ۚ تَرْجِرُهُ فَرَسُودُهُ ۚ إِي تَعَالَى خَيْرُ ذَا رِجْءٍ مِّنْكَ
وَدَسَانِ ۚ هَذَا هِيَ خَوْفُ نَبِيتِ بَرَايَشَانِ وَنَهْ اِيْشَانِ ۚ هَذَا هِيَ
خَوَافِ مَشْهُدِ آتَمِ اِيْمَانِ ۚ آدِرْدَنْدِ وَهَسْتَدِ كِه سِيَمَرِ سَنَدِ

برای ایشان خوشخبری است و در زندگانی و بیاد در آخرت
وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي مَوَدَّةِ الْاَنْفَالِ اِنَّ اَزْلَمَ اَیَّامًا اِلَّا الْاَلَمَةُ تَقْوَنَ
ۚ تَرْجِرُهُ فَرَسُودُهُ ۚ اَمِیْتِ مَرْزَادِ اَرْدِ وَدَسْتِ اِدْکِسی مگر
بر پیرکاران ۚ وَاَمَّا ذِکْرِ شَعْبِ اَن تَقْدِیْلًا پَسِ بَايِلِ
دَاسْتِ کِه (اَز اَشْجَهَاءِ) اَلْهَامِ اسْتِ هَمِیْنِ اَلْهَامِ کِه بَا نَبِیَا اَللهِ
ثَابِتِ اسْتِ آدِرْدَنْدِ مِیْگُویند وَاِگَر بَعِیْرِ اِيْشَانِ ثَابِتِ مِیْ شَوَد
اَدِرْدَنْدِ یَثِ مِیْگُویند وَاِکَهی دِر کِتَابِ اِسْمِ مَطْلُبِ اَلْهَامِ رَا
خَوَا هَا بَا نَبِیَا اَللهِ ثَابِتِ اسْتِ خَوَا هَا دَا اِلْهَامِ اَللهِ وَحِیِّ مِیْ نَا شُدِ
وَاِیْنِ مَطْلُبِ اَلْهَامِ گاهی در صورت کلام از پرده غیب
کَمِیْنِ لَا رِیْبِ نَا زِلِ مِیْگَرْدَدِ ۚ کَمَا اَقَالَ اَللهُ تَعَالَى فِي مَوَدَّةِ
الصَّالِّیْنَ ۚ وَاِذَا رُوِّیْتُ اِلَى السَّوَارِیْمِیْنِ اَنْ اَمِیْ سَوَاِیْمِیْ دِیْمِ سَوَاِیْمِیْ
ۚ تَرْجِرُهُ فَرَسُودُهُ ۚ اِی تَعَالَى یَا دَکْنِ آدِرْدَنْدِ اِکَر وَحِیِّ
کَرْدَمِ مَن بَسُوی حَوَا رِیْمِیْنِ کِه اِیْمَانِ آدِرْدَنْدِ مَن وَبِرِ رَسُوْلِ مَن
وَقَالَ اَللهُ تَعَالَى فِي مَوَدَّةِ الْقَصَصِ وَاَوْحِیْنَا اِلَیْ اَمِیْ مَوْسَى

أَنْ أُرْضِعِيهِ فَإِذَا حِضَّتْ عَلَيْهِ دَالِقَتُهُ فِي السَّيِّئَةِ وَلَا تَحْنَبْنِي وَلَا
 تَحْنَبْنِي إِنِّي أَخَذْتُ إِلَيْكَ جِالُوتًا مِنَ الثَّمَرَاتِ لَأَكَلَنَّهُ تَرْجَمَهُ
 فرمود خدای تعالی حکم کردم من بسوی مادر موسی اگه شیر بدهد او را
 پس اگر خوف کنی بر آن پش پند از او زاد در دنیا
 و خوف کنی و غم منو برد رستی که من باز از ده ایم او را بسوی
 تو و گردانده ایم او را از رسولان و قال الله تعالى في سورة
 الْكَهْفِ قُلْنَا يَا ذَا الْقُرْنَيْنِ إِنَّ آيَانَ تَعْلِبَ وَرَأْسَاكَ أَنْ تَنْخَلِكَ فِيهِمْ
 حُشْنَا * ترجمه * گفتیم ما ای ذوالقرنین یا آنست که
 خد اب میکنی یا آنکه فراموشی گبری در باب این قوم نکوی *
 فی المشکوۃ تنی باب منافع عمر رضی الله عنه قال النبی
 صلی الله علیه وسلم قَدْ كَانَ فِيمَنْ تَبْلَغُهُمْ مِنَ الْأَمْرِ مَخْلُوقُونَ
 فَإِنْ يَكُ فِي أَمْرٍ أَحَدٌ فَإِنَّهُ حَرٌّ * ترجمه * فرمود پیغمبر صلی الله
 علیه و آله تحقیق بودند در آن چه بود پیش شما از امتها محمد ثانی
 یعنی الهام کرده من شدند بصورت کلام پس اگر باشد راست
 من کسی پس بد رستی که آن یک عمر خواهد شد * و کاهی همین الهام
 بواسطه ملک می شود کما قال الله تعالی فی سورة مريم وَذَكَرَ
 فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذَا نَفَخْتَ فِي سَاقِهَا مِنْ آهْلِهَا سَكَنًا ذَا شَرَفٍ فَأَنبَخَتْ
 مِنْ دُونِهِمْ حَبَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا

سَوَاءٌ قَالَتْ إِنِّي أَخُوذُ بِالرَّحْمَةِ مِنْكَ إِن كُنْتُ نَبِيًّا قَالَتْ إِنَّمَا
أَنَا رَسُولٌ وَتِلْكَ لَآئِمَّةُكَ خَلَا سَازِ كَيْفَا قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ
وَلَمْ يَمَسَّ مِنِّي بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا قَالَتْ حَتَّىٰ لَكَ قَالَ رَأَيْتُكَ مُوَدَّ
عَلَىٰ هَيْدَنٍ وَلَسْتَ عَلَىٰ أَيْدِي الْغَايِسِ وَرَحْمَةُ رَبِّكَ أَرَأَيْتَ لِمَ تَدْعِي
• ترجمه • و ذکر کن در کتاب قصه مریم را و اینکه کناره
مکرت از اهل خود در مکان شرقی پس مرا گرفت از سوی
ایشان پروردگار پس فرستادیم پسری از جرئیل را
پس مردی گرفت جرئیل برای او بدو دست آدمی
دست اندام گفت مریم بدوستی که من بنا میگیرم بخود از تو
اما منی هستی گفت جرئیل مرا این نیست که من رسول
و ب تو نهستم نامه خشم تر ابسری پاک گفت از کجا خواهد شد
مرا ای مادر بدو دست نه ساینده مرا کسی مرد و بدو دم من زبان باز
گفت چنین است که تویی گوئی اما گفت رب تو این
بر من آسان است و مرا ای اینکه ناگردانیم او را آیت
برای مردمان و رحمت از طرف خود و هست بودن
ان کاری متر شده قَالَتْ اللَّهُ تَعَالَىٰ فِي مَوْجِةٍ أَلِ حَمُورَانِ
وَإِذْ قَالَتِ الْأَمْلَآئِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ
وَلَا مَلَأَكَ عَلَىٰ ذِيَاءِ الْعَالَمِينَ يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْتَجِذِي

وَأَرْسَلْنَا مَعَ الرَّاكِبِينَ * ترجمه * و بادکن آنرا که گفته
فرشتگان ای مریم بدرستی که خا بر گزیده ساخت ترا
و طهارت و ادتراد بر گزیده ترا بر تمامی زنان عالمیان *
ای مریم فرمان بردار باش برای پروردگار خود و سجده
کن و رکوع کن همراه رکوع کنندگان وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي
سُورَةِ آيَتٍ وَإِذْ نَالَتْ الْأُمْلَايَكَةُ يَأْمُرُ بِهَا أَنْ اللَّهَ
يُبَشِّرُكَ بِكَامِلَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مِنَ الْمَقْرُونِينَ * ترجمه * و بادکن
آنرا که گفته فرشتگان ای مریم بدرستی که خدا مرده میدهد
ترا بسختی از نزد خود که نام ادسیح عیسی ابن مریم است
منزل است در دنیا و آخره و از نزدیکان بگاه
ادست * و گاهی همین الهمام با این طریق واقع می شود که
خود بخود از دل صاحب الهمام کلامی جوش میزند و آنرا بر زبان
میراند و فی الحقیقه آن کلام رحمانی است که بر زبان
او جاری گشته نه کلام نفسانی * این قسم الهمام
که مانبا و الله می شود او را نفث فی الروع گویند
فِي الْمَشْكُوتَةِ فَبِابِ التَّوَكُّلِ وَالصَّبْرِ كَمَا قَالَ الْأَنْبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ
رُوحَ الْأَنْبِيَاءِ نَفَثَ فِي رُوعِي * ترجمه * خرداریشک

جرئ من دم کرد در دل من * و اگر به سست او لیاء من می شود
 او را شوق سبک می گوید چنانکه می رسد کمر فرموده اند
 مَا كُنَّا نَعْقِلُ إِلَّا الْفِكْمَةَ نَبِيًّا عَلَى لِحَايِهِمْ وَفَلْيَدِ * بر صبر *
 این حدیث در مشکوٰۃ در باب مناقب عمر ذکر کرده که سو دیم ما که
 دور می داشتیم اگر که سبک شدن میگرد بر ما عمر و دل او * بسیار
 از امثال اس قصص از جناب فاروق اعظم مراد است و از همه اتمام الهم
 خواب است که کسی را از مقبول شدن طایف مقام در حال
 مقام بر امری از امور عجمه مطالع می فرماید همانی المسکوة
 فی کتاب الروا قال الذین علموا المسلم لم یبق من النبوة
 إِلَّا الْمَسِيرَةُ فَأُولَٰؤِ مَا الْمَسِيرَةُ قَالَ «أَوْ يَا الْمَسِيرَةَ
 مَسِيرَاتٌ تَرَاهَا الرُّحُلُ الْكُلُّ أَوْ تَرَى لَهَا *
 * تر صبر * فرموده است حضرت صلعم ماضی باشد از انار صوت مکر
 خوابهای شاد است و همه که سبک سمار چست مشغولات فرمود
 خوابهای پاک است مشغولات به آن خواب را مرد مسلمان
 یادیده شود برای وی نفس مسلمان و دیگران و از عمر که کمال
 ولایت تعلیم عی است قال الله سبحانه و تعالی فی سورة
 السجدة وَ ذَلِّ لَعْنُهُمْ هُمْ أَيْنَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ كَذَّبُوا طَائِفًا مِّنْكُمْ أَنزَلُوا
 أَنَّىٰ تَكُونُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ وَ هُمْ أَحْسَنُ رَأْسًا لِّمَن يَدْعُوهُ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ

قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ
 * تر خبر * گفت مرا ایشان را نبی ایشان بدو سستی که
 خداستحق بر آنست بر اسی شما طاووس را با دشا ه گفتند
 از گنج خواهد شد او را باد شاست بر ما د مایان مستحق
 زیاده ایتم به باد شاست از دود داده نشده است
 فراخی ارمال گفت پیغمبر بدو سستی که خدای هرگزید
 او را بدو شما در یادنی داد او را د شاست در علم
 (جسم) و ظاهر است که طاووس نبی نبو و قَالَ اللَّهُ تَعَالَى
 فِي سُورَةِ الْكَافِي قَوْلًا جَدَّ عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَا أَنِيًّا
 رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِنَا وَوَعَدْنَا هُوَ لَنَا دَٰءِلِيًّا * تر خبر *
 بسن یافتند بده را از بندگان ما که دادیم او را بهجت
 از نزد یک خود تعلیم کردم او را از نزد خود علمی *
 و مراد از عهد درین مقام حضرت خضر اند و ایشان
 بر اصح اقوال از جمله انبیاست و (از کلمات مذکور)
 تقدیم غیبی است و معنی آن القاء برکت است در
 فکر و نظر * که قوت نظریه را کسان کسان بر راه
 راست آورد و بحق مستحق را سازد قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي
 سُورَةِ الْأَنْبِيَاءِ فَضَّلْنَا هَارُونَ وَكَانَ إِيمَانًا وَجْهًا
 وَجْهًا

تر خبر بلس فها میدم حتی در آن حکم سلیمان را در هر یک
 را دادیم استعدا و فیض و علم و ظاهر است که حضرت
 مسلمانان درین زمان که بهشت سال بود و نامه معصیت منوچه قایل
 شده بود و در حکما فی المشکوة فی باب القصاص قال علی (ع)
 وَاللَّيْلُ قَلْبِي لَيْسَ وَابْرَاءُ السَّعَةِ مَا عَيْدَ نَا إِلَا فِي
 الْقُرْآنِ إِلَّا قَهْمًا يُدْعِي وَحُلِّي كِتَابِي * تر خبر *
 فرمود علی سوگند مان به اینکه شکافست دانه را و به او در
 سات را و به او کرد جان دار را بهیت مردمانی وای هر یک در قرآن
 است مگر نهی که داده شود مردی را در کتاب *
 وَقِيلَ فِي بَابِ الْعَمَلِ فِي الْقَصَاءِ وَالْحَوَافِ بِهِ عَنْ عَلِيٍّ (ع) قَالَ يَقْتَضِي
 رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِلَيَّ إِلَيَّ قَاتِلًا قَاتِلًا يَا رَسُولَ اللَّهِ تَوَلَّيْتُ
 فَإِنَّا خَلِّدُ بَيْتِ الْقَيْسِ وَلَا عِلْمَ لِي بِإِلْعَاسٍ تَعَالَى إِنَّ اللَّهَ سَمِعَ مِنِّي
 قَلْبَكَ وَتَشَيْتَ لِمَا دَكَ وَقَالَ عَلِيٌّ (ع) مَا شَكَّكُمْ فِي قَصَاءِ تَعَالَى * تر خبر *
 روایت است از علی (ع) رس گفت که هر ستاد مرا رسول
 ص امام سودی پس فاضی کرده پس کفتم یا رسول
 الله ص امام فی خمرستی مرا نفسا و حال آنکه من بودم امام
 و نبیست مرا علم فیضه حصوات پس فرمود در حدیثیکه هر دو دگر
 و فیض است که بهرامت کند دل ترا و بر تادار در زمان ترا

فرمود علی بس شکب نکردم و هیچ قضاکی بعد از این فی
 المشکوة فی باب العمل فی القصاص و الخوف من ذریة
 المؤمنة انه لیس قاض یقضی بالحق الا کان عن یمینه ملک
 و عن شماله ملک یسد دانه و یوقها نه للحق مادام علی الحق
 فاذا انزک الحق عز و جاز و نکاة ترجمه بدرستی که شان این است
 که نیست قاضی که فیصانه کند بحق مگر آنکه می باشد در جانب راست
 دوی فرشته و در جانب چپ دوی فرشته دیگر محافظت میکنند
 او را در رفتار و گفتار و توفیق میدهند او را برای حق تا وقتی که
 می باشد انفا که هر حق بس و فیکه بگذارد و اگر حق را با لایمی
 روند و می گذارند و را آن دو فرشتگان و از آنجه حکمت است
 قال الله ثبک و تعالی فی سورة لقمان و لقد انعمنا القمان
 الحکمة ان اشکرت لله ترجمه بدرستی که دادیم لقمان را حکمت
 و گفتیم آنگاه شکر کن نه ای را و فی المشکوة فی باب مناقب علی رض
 قال علیه السلام فی حق علی آتادار الحکمة و علی یأدها
 ترجمه من خانه حکمت ام و علی دروازه او فی باب مناقب
 اهل بیت النبوی صلی الله علیه و سلم دعای صلی الله علیه
 و سلم لا ین عبا من اللیم ذلیمة الحکمة ترجمه دعا کردنی
 صلی الله علیه و سلم برای ابن عباس ای الله پیامور این را در حکمت

وَاِذْ يَرْفَعُ فَرِيسٌ مِّنْ مَّوَالِيكَ وَذُو نُوْرٍ مِّنْ اَهْلِ بَيْتِ اِسْتِ قَالَ اِنَّهُ تَعَالَى
 فِيْ سُوْرَةِ الْاَنْفٰثِ قَوْلًا عَدُوًّا لِّمَنْ عَادِيْنَا اَقِيْنَا رَحْمَةً
 مِّنْ عِيْدِنَا نَبْرُ حَرْبٍ بِسْ يَافَسْ نَبْرُ دَا اَرْبَعُ كَانِ مَا كَرَدَا بِيْم
 اَوْ اَرْحَمْتَ اَنْزَلْ رِيْكَبٌ حُوْدٌ وَقَالَ اَللّٰهُ تَعَالَى فِيْ سُوْرَةِ
 الْاَنْفٰثِ اِنَّ الْاَبْرَارَ يَشْرَبُوْنَ مِنْ تَحْتِ اَيْسَرٍ كَانَتْ اَجْنِحُهُمْ كَالْاُفْرَا
 حِيْمَا يَشْرَبُوْنَ بِهَا عَسَاوُ اَللّٰهُ يَفْخَرُوْنَ بِهَا تَفْخِيْرًا نَبْرُ حَرْبٍ
 مَرَّ حَيْثُ نِيْكَ كَا اِنْ بِاَشْمَا اَزْ حَامِ خَمْرٍ كَمَا شَدَّ اَمِيْخَ بَا اِنْ
 كَا قُوْرُ كَرَجْمٍ اَيْسَرُ كَرَمِيْ اَشْمَا اَزْ اِنْ اَدْلِيَا اَمِيْ رُوْا اِنْ
 مِيْ كَرَمٍ اَمِيْ اَلطُّوْرُ نَبْرُ حَرْبٍ كَا خَا اَمِيْ دَرَا اَدْلِيَا اَمِيْ
 مَرَّ مَن مَّوَالِيكَ مَرَّ مَن مَّوَالِيكَ مَرَّ مَن مَّوَالِيكَ مَرَّ مَن مَّوَالِيكَ
 شَهِيْدٌ مِّنْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ
 وَهِيَ اَلرَّحْمٰنُ اَللّٰهُ يَنْشُرُوْنَ عَلٰى الْاَرْضِ مِيْ قَوْلًا وَ
 اِذَا حَاطَبُهُمْ اَلْجَاهِيْنَ قَالُوْا اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ
 سَدَّ اَرْقِيَا مَّا وَاللّٰهُ يَنْشُرُوْنَ رَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ
 حَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ
 اِذَا اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ
 وَاللّٰهُ يَنْشُرُوْنَ مَعِ اَللّٰهُ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ
 جَرَّ اَللّٰهُ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ اَمِيْ

يُضَاعَفَ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَيَخْلَقُ فِيهِمُ آيَاتٍ لَا تَأْتِي سَابِقًا
وَأَسَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا وَلَوْ أَنَّهُ يُعَذِّبُكَ اللَّهُ سَبْعِينَ مِائَةً حَسَنَاتٍ
وَسَكَتَ اللَّهُ عَنْهُ رَحِيمًا * وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ
إِلَى اللَّهِ مَتَانًا وَاللَّهُ بِهِ لَا يُشْعَبُونَ الزُّرُورَ إِذَا أَمْرٌ بِالْغُفْرِ
سُرُوحًا وَأَلَّ اللَّهُ بِنِازِكٍ نِزَايَاتٍ رَبِّهِمْ ثُمَّ يَخْرِجُ عَنْهَا
صَاعًا وَمِائَةً وَاللَّهُ بِهِ يَفْرُلُونَ وَمَنْ أَضَلُّ مِنْ أَزْوَاجِنَا
وَزِينَتُهُمْ وَأَعْيُنُهُمْ أَفْهَمُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ
الْعُرْفُ يُعَاصِرُهُمْ وَأَوْفَىٰ بِوَعْدِهِمْ رَسُولًا مَّا خَالَاهُنَّ مُنَافِقَاتٌ
جَسَدَاتٌ مِمَّنْ تَقُولَنَّ أَوَقَقًا مَا * نَزَّحَر * وَبَدَّ كُنْ هَذَا أَنْتَ كَمْ مَشَى
بِهِ نَمَانُ نِيرُوسِينَ آهَسْتُمْ وَحِينَ خَطَابٍ سَيَكُنُ إِشَانُ رَا
بَادَانَانِ مِيكَوْنِيذُ سَلَامٍ دَانَا تَدَّ كَمْ شَبَّ كَذَارُ مَذِيرَايَ رَبِّ
خُودِ سَبَّحَهُ كَتَدَّ كَانِ دَايَسَا دَا كَانِ دَانَا تَدَّ كَمْ مِي كُوْنِيذَايَ
بَرْدُ دَا كَارِ بَرْدَانِ اَزْمَا نَدَا بَ جَهَنَّمَ بَرْدُ سَيَكُنْ عَذَابُ أَنْ اسْت
وَايَمُ يَشْكُ جَهَنَّمَ بَرْدُ آ رَامِ كَاهِي اسْتُ وَ بَرْدُ مَقَامِ دَانَا تَدَّ
كَمْ چُونِ خَرْجِ كَتَدَّ اسْرَافَ نِيَكُنْدُ دَنْگِي هَمِ دَوَانِي دَارُ مَذِيرَايَ
دَرْ سِيَانِ اسْرَافَ وَ تَنگِي كَذِرَانِ رَا اسْتُ دَانَا تَدَّ كَمْ نِي خَوَاتَدِ
بَا نَدَا اَبُو دِ دِيگَرَا دَنْكُشْدَنَ آنِ نَفْسِ رَا كَمْ حَرَامِ كَرْدَدَا اسْت
خُدَا كَمْ حَقِّ دَرْ نَا نِيَكُنْدُ دَرْ دَا كَمْ يَكُنْدُ كِي رَا اَزْ بِي سَبَّحَهُ

خواهند چشید غایب را و دو چند کرد و خواهد شد
برای ادعای برور قیامت و حاوید ماعد در این
غایب و لیل بوده و روحانده مگر کسیکه توبه کند و ایمان
آورد و بکند کار شایسته پس آن کرده بدل بیکه جدا
بدنهای ایشان را بر مگوئی و دست جدا کردند، مهربان و هر که
توبه کند از گناه و بکند کار ستوده پس بدو ستیکه آن رجوع می شود
بهوی جدا رجوع شدنی بیک داناسد که گواهی می دهند ماطل
و چون بگذرد به نامو معنی کلام بدنگردد مردمان داناسد که چون
پند داده شود به آیات جدا می افتند. ای مقابله کران
و کور این شد و اما که میگوید ای مرد و دشوار ما بخشش مار
از زبان در برده ان ما حکمی چشم و مگردان ما را برای
به سر کاران بیش از آن گردد. عزاداده می شوند و در هر
حالت سبب آنکه هر کردند و خواهند یا دست در آرد
حدت و حاوید سلام حاوید باشد در ان بگو قرار کا بهیست
و حای بود ان (دافاعظم مقامات و لایت عصمت
است باید دانست که حقیقت عصمت صفات
عیسی است که جمیع اقوال و افعال و اطلاق و احوال
و اعتقادات و مقامات معنوم را بر او حق کشان کنشار

نمیبهرد و از اخراج حق مانع می شود * همین حفاظت
که بانی را اله متعلق میباشد آنرا عصمت می نامند * و اگر
بکاملی دیگر متعلق می باشد آنرا حفظ میگویند پس عصمت
و حفظ فی الحقیقه یک چیز است اما بنا بر تادب لفظ عصمت
را بر حفظیکه متعلق با و لیا اله است اطلاق نمی نمایند بالجمله
مقصود ازین مقام آنست که این حفاظت غیبی چنانکه بانبیا و ائمه
متعلق است همچنین به بعضی اکابر از اتباع ایشان هم متعلق
منی باشد قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَتَبَارَكَ فِی سُوْرَةِ بَنی إِسْرَءِیْلَ اِنَّ
هَیْءَ اَدِیْ لَیْسَ لَكَ عَلَیْهِمْ سُلْطَانٌ وَكَفَى بِرَبِّكَ وَكِیْلًا *
ترجمه * بدرستی که نزد تو بر ایشان مخلص من نیست زیرا ایشان
مکومت دهن است پروردگار تو کار عاز * پس معلوم شد که تعلق
حفاظت غیبیه ثمره کمال عبودیت است خواه در انبیا و ائمه
یافته شود خواه در اتباع ایشان وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِی سُوْرَةِ الْحَجِّ
وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَّسُوْلٍ وَّلَا نَبِیٍّ اِلَّا اِذَا تَوَلَّی الْقُلُوْبُ
الشَّیْطَانُ فِیْ اُفْهَیْنِهِ فَمَنْ یَسْمَعْ اِلَهَ مَا یُلْقِی الشَّیْطَانُ ثُمَّ یَحْکِمُ اللَّهُ اَیْنَ تَدْرُکُ *
ترجمه * و نفرستادیم پیش از تو که امی رسول و نه کسی
نبی مگر هرگاه خیال می بست می انداخت در خیالی او شیطان
چیزی دیگر از ظرف خود پس رو میکند خدا آنرا که ایستاده است

طیلس و ثابت میدارد اسم آیات خود را (در قرآن) این
عناصر این کبریه مشهور و باین طریق مریدیت و سائر سلمات
قیمت من رسول لا یمیی ولا یفیی الا اذ انصت فی القی السیطان فی
امیه منه و یسبح الله ما دلی السیطان ثم یحکم الله یا تدیس
برین تقدیر معنی عصمت که مفاد این کبریه است چنانکه بر صل
و ایما ثابت شده و همچنین ممکنین هم ثابت گردید * هر چند قرآن
این عناصر از قراءت متواتره نیست و اما قراءه غیر متواتره
در اشاعت حکم بمنزله خبر مشهور است * پس امین متواتر
از غیر متواتر در نالادت است نه در اثبات حکم قال النبی
صلعم فی المنکوحه فی باب ساقب العشره المجهوره لعلی اللوم
آذ الحقی مقصده حیث دآد * ترجمه * فرمود رسول خدا صلعم در
حق علی امی السی و ایرکن حق را امر ادهلی هر کجا که دور کند و قال
النبی صلعم القرآن مع علی و علی مع العرب * ترجمه * قرآن
با علی و علی با قرآن است و قال النبی صلعم ایتی تارک فیکم
الله علیس یکتب الله و هه رنی اهل بیته ولی یتفرق احمته تودا
علی الخویش * ترجمه * فرمود بیشک من و اهل بیت من که داشت
در میان شما و در کتاب اسم و همت خود من اهل بیت و هرگز
جد انخداهد شد حتی که دآد و شود بر حرم و قال النبی علیه

اَللّٰهُمَّ اَحَقُّ يَنْطِقُ بِحَقِّ لِسَانِ عَمَرَ وَقَلْبِهِ * ترجمه * حق ناطق
 است بر زبان و دل عمر و قال النبی صلی الله علیه وسلم نِعَمَ
 الْاَمْرُ صَهِيبٌ لَوْ لَمْ يَخْفِ اللهَ لَمْ يَعِصْهُ * ترجمه * یک مرد
 است صهباب اگر نمی ترسید خدا را نگاه نمی داشت
 او را و از جهه مقامات () ولایت زید است
 فِي الْمَدِينَةِ فِي بَابِ مَنَاقِبِ الْعَشْرَةِ الْمُبَشَّرَةِ قَالَ النَّبِيُّ
 صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنْ تَوَسَّعُوا اَبَاءَ بَنِي تَحِيَّةٍ وَ اَمِيْنًا زَاهِدًا
 فِي الدُّنْيَا رَاغِبًا فِي الْآخِرَةِ * ترجمه * اگر امیر می سازید ابو بکر را
 بیاید او را امانت دارد در حقوق دین رخت نکند در دنیا
 راغب و رکاز آخرت و قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ
 احَبَّ اَنْ يَنْظُرَ عَيْسَى بْنِ مَرْيَمَ قِيْ زُهْدٍ فَلْيَنْظُرْ اِلَى اَبِي
 الدَّرْدَاءِ * ترجمه * هر که دوست دارد که بیند زید عیسی
 پسر مریم را باید که نظر کند طرف ابی الدرداء
 و از انجهه تمیزید است * قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَمُّوا
 سَبْقَ الْمُفْرَدُونَ قَالُوا وَاَوْ مَا الْمُفْرَدُونَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ
 الَّذِينَ وَضَعَ اللّٰهُ عَنْهُمْ اَثْقَالَهُمْ * ترجمه * بزرگوارانند که
 سبقت کردند مفردان صحابه عرض کردند که مفردان که امام اند
 یا رسول الله فرمود امانکه فردا آورده اند خدا از آنها بار کنان

اِنَّا وَارِثُهُمْ كُلِّ اسْتَحْيَا لِيَتَّبِعُوهُ فِي تَابِ الْاَوْكُلِ وَ
 اَصْنَعُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَكَ خُلِيٌّ مِنْ اُمَّتِي الْحَمْدُ
 سَعَوْا لَعَنَ يَعْنِي حَسَابُ الْاَلَدِ يَنْسْتَرْقُونَ وَلَا تَنْتَلَهُمْ رُونَ
 وَلِي زَيْعَمٌ يَتَذَكَّرُونَ * تر حمز * واصل خاتمه شمار است
 من در دست مینا در ارلام حساب انا که ادب می کند
 مشکون می گیرند در هر روز کار خود بکل مسامند (و از محمد
 محروم) و اما است قال النبی صلی الله علیه و سلم عن رتبه تبارک
 وَتَعَالَى لَا تَرَأَى الْمَعْرَبُ اِلَّا عَمِيْدٌ يٰ اِلٰهَ الْوَالِدِ حَقِّي
 احسنه فَاَدِ احسنه حکمت حقه اللّٰه یسمع به و نصرة
 اللّٰه فی مصریه و تدّ اللّٰه تطیّب بها و رحمة اللّٰه بهشی بها
 و لای نسا لیس لای عظمته و لیس استعاده بی لای عیدت الی
 * و از اسماء نهیب اعلان است *
 فی التّشیر الی قول فی تَابِ فَمَالِ الْتَّيْبَانَةِ وَمَا فِيهِمْ
 قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعَنَ اَنْبِیَّ طَالِبِ
 اَللّٰهُمَّ خَلَقْ رَحْمَتِي * تر حمز * فرمودی صام منعمه اس الی
 طالب را مشاء شدی در مودت من و حیرت من و احمر
 النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْمُؤَدِّي عَلَيْهِ السَّلَامُ اَنَّهُ
 يَدْعُوْنِي سُلَيْمٌ وَلَا رَهْمَةً فِي خَلْقِي * تر حمز * و در دای صام

الله عليه و سلم از منهدی علیه السلام بیشک آن مشابه
 خواهند شد در سیرت من و مشابه نخواهند شد در صورت من *
 و از جمله کلمات مذکور و در این مقام بعثت است
 قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي سُورَةِ الْمَائِدَةِ وَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي
 إِسْرَءِيلَ رَ بَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا * ترجمه * و برای این
 فراگرفته خدای پیمان بنی اسرائیل را و برای انکسختن از ایشان
 دوازده سردار را و ظاهر است که این دوازده هر یک از
 انبیای براسه نبودند که قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي سُورَةِ يَسَ إِذَا رَسَلْنَا
 إِلَيْكُمْ أَنبِيَاءَ فَخَلَّوْا بَيْنَ يَدَيْهِمْ وَأَنبِئُوهُمْ أَن لَّيْسَ لَكُم مِّنْهُ سُلْطَانٌ قَالُوا أَتَأْمُرُونَ بِالْحَقِّ وَالْبَاطِلِ إِذْ هُم بِهِ خَالِفُونَ * ترجمه * و چون فرستادیم
 بادی ایشان دو کس پیغمبر پس تکذیب کردند آن
 مرد و را پس قوت دادیم بفرستاده سیوم پس گفتند
 بذر سبکه بسوی شما فرستاده شد که انیم گفتند مردم آن ذیه شما تنبیه
 که آدمی مثل ما و نه نازل کرده است خدای هیچ چیزی
 نیست بشما مگر کاذب گفتند خدای ما میداند و میگوید که
 بسوی شما انبیا فرستاده که انیم و نیست بر ما که رسا بیدن

پیغام آید که را * و ظاهر است که این سر بر کوه را رحو آورده
 حضرت عیسی علیه السلام بود و در اینجا قال الله تعالی
 فی سورة النحل و قال لهم تبارک الله قد بعث لكم
 طالوت ملکاً * ترجمه * و گفت مرا ایشان را بهر ایشان
 مدد و ستیج هدای سحقی را یکجمله برای شما طاوت را باد شاه
 و قال الله تعالی فی سورة المائدة و حَقْلًا مِنْهُمْ اَلِیَّةً
 مَعْلُومًا یَا سِرِّیَالًا صَبْرًا وَ اَوَکَانُوا بِاَیَّامٍ یُوقِعُونَ * ترجمه *
 و گمراه ایم را ایشان پیش و این که راه بود و در این حکم
 آن به سلام که سر کرد و در آنجا می باشد
 فی المائدة فی کتَابِ اَلْاَیْمِ قَالَ اَللّٰهُ عَلَیْهِ السَّلَامُ اِنَّ اللّٰهَ
 یَبْعَثُ لِهَکُلِّ اُمَّةٍ رَّسُولًا لِّیُرَیَ کُلُّ مَآئِمَةٍ مِنْهُمْ یُحَدِّثُ لَهُا دِیْنَهَا
 * ترجمه * مدد و ستیج هدای سحقی را یکجمله برای این است
 بر هر صد سال کسیکه تحدید کند برای این است پس ادرا *
 و در هر کما لات مدد و هدایت است * وَ یُعِیْدُ فِی نَآبِ
 مَنَآئِبِ الْبَشَرِ قَالَ اَللّٰهُ عَلَیْهِ السَّلَامُ اِنَّ تَوَسُّدًا عَلَیَّ لَا
 اَرَا کُمْ فَاَیْلَسَ تَحَدُّدًا هَآذِلًا مَعَهُ یَا یَاحْدُ یُکُمُ الْمَصْرَ اَطَ
 اَلْمَحْتَمِیْم * ترجمه * اگر امیر می سازد علی را دی مدد شما را
 که در آنجا مدد و راه و استیج مدد و راه است یا مدد

می کبرد دینی بردشمارا راه راست * اما * انشام بدایت
 پس (از انجمله) نزول برکت است انْقَالَ إِلَهِی عَلَیْهِ السَّلَامُ
 فِي النَّامِ إِنَّ فِيهَا آيَاتًا لَا يَهْتَمُّ بِمَعْنَى أَهْلِ الْأَرْضِ رَبِّهِمْ
 بِرِزْقِهِمْ يَنْصَرُونَ وَنَمِّنُ أَهْلًا نَعِيمٌ * ترجمه * گفت نبی
 علیه السلام در حق ششام بدوستیکه در آن ابدال
 استند برکت ایشان باران داده می شبنم اهل
 زمین و بر برکت ایشان روزی داده می شوند و بر برکت ایشان
 نصرت داده می شوند از دشمنان خود * اما عتد است *
 قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا ذُرِّيًّا تَدًا
 مُرَاتًا عِينٍ وَاجْعَلْ لَنَا مَوْلًى مِمَّنْ نَعْتَمُ * ترجمه * بالا گذشت
 وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي سُورَةِ الْأَحْقَافِ حَتَّى إِذَا بَلَغَ الْاَشْدَادُ وَبَلَغَ
 اَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ اَوْزِعْنِي اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي اَلَمْتَ
 عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَاَصْلَحْ لِي فِي دِينِي
 اِنِّي تُبْتُ اِلَيْكَ وَاِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ * ترجمه * تا و فیکه رسد
 بکمال ثبوت خود و رسد به چهل سالگی گفت ای پروردگار
 در دل من انداز تا شکر گویم آن نعمت ترا که انعام کرده بر من
 و بر پدر و مادر من و اینکه نیکی کنم که خوشنودشوی از آن و بصالح
 از برای من و فرزندان من و در صحتیکه من رجوع سندم جو، تو

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا مِمَّا ارْتَدَّ مِنْهُ مِنَ الرِّسَالَةِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿۱۰۰﴾
 اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى النَّبِيِّ وَآلِهِ وَسَلَّمَ اَرْحَمَ الرَّحْمٰنِ اَمَّا بَعْدُ
 * ترجمه * رحم بر من است من رامت من انوار است
 یعنی بسیار رشفعت و اثر دادرست ایشان و است
 نعمت مصر و بیدار و اصلاح حال ایشان (و اما بعد)
 (صحیح ۳) قَالَ اللهُ عَلٰی نَبِيِّ سُوْرَةِ التَّوْبَةِ يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ اَسْمُوا
 اَنْفُسَكُمْ وَتَحْكُمُوْا بِمَنْعِ السَّادِقِ ﴿۱۰۱﴾ ترجمه * ای کسی که ایمان
 آورد بدین سید مدارا و ما شید امراد و است باران *
 فِی الْمَشْكُوْعَةِ ثَمَرَاتُ النَّخْلِ اَلَا تَتَذَكَّرُ اَلَا تَتَذَكَّرُ اَلَا تَتَذَكَّرُ
 اَلَا تَتَذَكَّرُ اَلَا تَتَذَكَّرُ اَلَا تَتَذَكَّرُ اَلَا تَتَذَكَّرُ اَلَا تَتَذَكَّرُ
 * ترجمه * م سود می خایه السلام در حق کسی که می شناسد
 رای و کرده ایشان قوی هسته که می نصیب می سود و مساعدت
 ایشان همیشگی ایشان * و قَالَ اَللّٰهُ صَلِّ عَلَى النَّبِيِّ وَآلِهِ وَسَلَّمَ
 اِنَّ حِمَارَ عَادٍ اَللّٰهُ اَدَارُوْهُ وَذُكْرًا لِلّٰهِ ﴿۱۰۲﴾ ترجمه *
 مالا که است فی الْمَشْكُوْعَةِ نَبِیِّ نَبِیِّ اَللّٰهُ وَنَبِیِّ اَللّٰهِ
 قَالَ صَلِّ عَلَى النَّبِيِّ وَآلِهِ وَسَلَّمَ اَلَا تَتَذَكَّرُ اَلَا تَتَذَكَّرُ
 وَنَبِیِّ اَللّٰهُ اَدَارُوْهُ وَذُكْرًا لِلّٰهِ ﴿۱۰۳﴾ ترجمه *
 اَلَا تَتَذَكَّرُ اَلَا تَتَذَكَّرُ اَلَا تَتَذَكَّرُ اَلَا تَتَذَكَّرُ اَلَا تَتَذَكَّرُ

ثَبَّابَكَ وَامَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِجًا خَبِيثَةً * ترجمه * حال منشین
 نیک و بد مثال حال بر و از رنده مشک است دوم کننده دمه
 اینکری پس بر دانه مشک یا آنکه میدهد ترا از آن مشک
 و می بخشد بی عوض و یا آنکه میخری مشک را از وی و یا آنکه
 می یابی از آن مشک بوی خوش دوم کننده دمه آنکری
 یا آنکه می خورد جامه ها ترا یا آنکه می یابی از وی بوی بد * وَقَالَ ابْنُ
 مَسْعُودٍ لَمَجْلِسٍ مِنْ عَمْرِو خَيْرٍ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ * ترجمه * البته
 نشستن یکبار نزد عمر بهتر است از عبادت یک سال * و اما
 خرق عادت * * پس احتیاج به بیان ندارد زیرا که ظهور
 خوارق از ادیان راه حق که از اتباع انبیاء و جمعی مشهور
 و متواتر است که حاجت برسان نیست * و اما اظهار دعوت *
 قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي سُورَةِ آلِ عِمْرَانَ كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ
 لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ
 * ترجمه * هستید شما بهترین امت که بپروان کرده شده است
 برای مردمان امر میکنید موافق دستور و باز میدارید از منکر
 یعنی امر ناهنجار و می گردید بر خدا * قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي سُورَةِ آيَاتِ
 وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ
 عَنِ الْمُنْكَرِ * ترجمه * و برای آنکه باشد از شما گروهی

که خوانند مردمان را بسوی خیر و امر کنند باینکه هر کس را با او دارند
 از مبارک * قَالَ اَلَمْ يَصْلَحْ اِنَّ اللّٰهَ وَرَسُلًا يَّخْتَصِمُونَ عَلٰى مَعْلَمٍ
 النَّاسِ الْخَيْرِ * تر حر * بلا که شد * وَقَالَ اَلَمْ يَصْلَحْ اِنَّ اللّٰهَ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنِ دَعِيَ اِلَى الْهُدٰى كَانَ لَهُ اُخْرٰى وَاُخْرٰى مِنْ عَمَلٍ
 عَلَيْهِ مِنْ عَمَلٍ اَنْ يَنْتَفِعَ مِنْ اُخْرٰى مِنْهُمْ شَيْئًا * تر حر * هر شخصی که
 دعوت کند بطرف راه راست است مراد را احسن
 او را احسن کینه عملی کرد بران بدون اینکه نقصان شود از
 احسنهای آن کس جری فی الْيُسْكَوَرِ فِى كِتَابِ الْيُسْكَوَرِ
 صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّمَا الْعُلَمَاءُ وَرَفَقَةُ الْاَلَمِيَّةِ * تر حر *
 چرا این بیست که نام و اثر انبیاء علیهم السلام اند
 و از جمله کلمات مذکوره سیاست ایمانی است قَالَ اِنَّ
 تَعَالٰى لى سُوْرَةِ الْمَائِدَةِ اِنَّا نُرِيْنَا التَّوْرَةَ فِيْهَا هُدٰى
 وَنُورٌ يَّهْدِيْكُمْ بِهَا اَلْمُتَّقِيْنَ اَلَّذِيْنَ اَسْلَمُوْا لِلّٰهِ فَاَدْرٰ
 وَاَلْبَآئِيْنَ ذَا الْاَحْصَادِ * تر حر * درستی که با نازل کردیم تو ریت
 را در آن هدایت است و نور حکمی گردانده موافق تو ریت
 به مسلمانان آنکه فرمان بردارند حکم خدا بر اینها
 که خودی نهند و مکمل کرده اند مان مو فیان و فقیهان و فی
 الْيُسْكَوَرِ فِى نَابِ تَعْلَةِ الْخَيْرِ الْيُسْكَوَرِ قَالَ اَلَمْ يَصْلَحْ اِنَّ اللّٰهَ عَلَيْهِ

وَعَلِمَ تَكُونِ الْخَلْقَ فِيكُمْ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَكُونَ ثُمَّ يَرْفَعُ اللَّهُ
تَعَالَى ثُمَّ تَكُونُ خَلْقًا عَلَى مِثْلِ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَكُونَ
ثُمَّ يَرْفَعُ اللَّهُ تَعَالَى ثُمَّ يَدِينُ مَلَائِكُهُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ
ثُمَّ يَرْفَعُ اللَّهُ تَعَالَى ثُمَّ يَكُونُ مَلَائِكُهُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ
ثُمَّ يَرْفَعُ اللَّهُ تَعَالَى ثُمَّ يَكُونُ خَلْقًا عَلَى مِثْلِ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ
ثُمَّ يَرْفَعُ اللَّهُ تَعَالَى ثُمَّ يَكُونُ خَلْقًا عَلَى مِثْلِ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ
* ترجمه * فرمودنی صلی الله علیه و سلم خواهد ماند در میان
شما نبوت مادی که خدا خواهد بودن آن را پسر خواهند برداشت
خدا می نماید نبوت را پس خواهد ماند خلافت بر طریقه نبوت
مادی که خدا خواهد بودن آن را پسر خواهند برداشت او را خدا می برتر
پس تر می باشد اما نبوت و حکومت بادشاه گزیده پس خواهد ماند تا زمانیکه
خواهد خدا تعالی که بماند پسر خواهد برداشت او را خدا برتر
پس تر خواهد شد بادشاه ظالم پس خواهد ماند تا وقتیکه خدا خواهد
که بماند پس تر خواهد برداشت او را خدا پس خواهد شد خلافت
بر روش نبوت پس خاموش گشت انحضرت * و از جهاه
مناصب سیاست ایلی فراست است * قَالَ الْغَنِيُّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَفَعُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِشُورٍ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى
* ترجمه * پسر سید از فراست مومن بدو متبکی او می بیند از
نور خدا می برتر * و از انجهاه امارت است فی الْخَلْقِ فِي بَابِ

مَتَّاقِبِ أَهْلِ بَيْتٍ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَسَاءَةٍ
بِهِ زَيْدًا لَكُمْ تَطْعَمُونَ فِيهَا مَا رَزَقَهُ دَعَا كُفْرَهُمْ تَطْعَمُونَ فِيهَا
إِمَارَةً آتِيَهُمْ مِنْ قَبْلِ دَائِمِ اللَّهِ إِنَّ كَانَ حَقِيقًا لِلْإِمَارَةِ
* ترجمه * گفت انحضرت در حق اسرار این (پیداگر) سید
شما که طعن میکنند در امارت وی، پس تحقیق بود اینها شما که طعن
میکردید در امارت پدر وی، بیش ازین دسو کنند و استحقاق
بود پدر وی سزاوار امارت را * و از این جمله عاقل است *
وَقِيلَ لِي يَا مَتَّاقِبِ الْعَرَبِ الْمُبَشِّرَةِ قَالَ الْمُبَشِّرَةُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ أَقْصَى مَرَّتِي الْمَحْ * ترجمه * بهتر نیست که کند ادا ایشان
علی است * و از انچه حفاظت است و انرا دوشته است
اعظام است که صاحب این خدمت را عس میگویند * و بعد
معاصد دین و ملت که صاحب این خدمت را محتسب میگویند
اما دل * فَبِهِ يَكْتَابُ الْإِمَارَةَ وَالْعَمَاءَ فَقَدْ رُوِيَ كَانَ
فَبِهِمْ يُعَدُّ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّاهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَحِمَهُمَا الْمَشْرُوعَيْنِ
الْأَمِيرَيْنِ * ترجمه * پس تحقیق روایت کرده شد که بود
فیس این سعد است بان حضرت امای صاحب شرط
از طرف امیر (و صاحب الشرط عس) را میگویند و اما امای
قَالَ الْمُبَشِّرَةُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَحِمَهُمَا الْمَشْرُوعَيْنِ

ابن اُمّ حَبِيبٍ * تر بفهمه راضی مقدم بر ای است انقد ر گ
راضی شد ابن اُمّ حَبِیب * مراد ازین ام حَبِیب عبد الله بن مسعود
است * و امانت است که آن را امانت نیز گویند فی الجراح
فی بَابِ مَنَاقِبِ الْعَشْرَةِ الْمَجْشُورَةِ قَالَ لِنَبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
لِكُلِّ امْتَنَانٍ وَامْنٍ هَذَا الْاَمْنُ أَبُو حَبِيبٍ * بن الجراح * ترجمه
فرمود نبی صلی الله علیه وسلم بر ای بر است آمین است و امین
این است ابو حَبِیب * ابن الجراح است * آنچه درین تذکره مذکور
مگردید اتمام این بیان واضح شد که کمالات مذکوره چنانکه
در انبیاء و ائمه یافته می شود هم چنین اتباع ایشان را هم ازان
نصیبی میرسد هر چند همه کمالات مذکوره در صدر دین مقام
بالاستماع مذکور نگردیده و آنچه مذکور گردیده تمام می شود پس آن
از کتاب و سنت مذکور نشده * بلکه از کمالات مذکوره در صدر آنچه
مقدّمه ترین آنها بود درین مقام مذکور گردید * و بر ذکر شود
و لا کُلَّ قَائِلٍ اِذْ کَتَابُ و سنت اکتفا کرده شد تا نمونه باشد برای
منفعت طالب حق * و هر که ذهن ناقص و فکر ضعیف داشته باشد
کمالات غیر مذکوره را بر کمالات مذکوره قیاس تواند کرد *
و از همین شود اهل دلیل به دلیل کثیره بی تو اندر د * و الله یهدی
من یشاء الی صراط مستقیم

نماید ثانی در تحقیق یعنی مشاوه اولیا ما هیایا در کلمات مذکور
 باید دانست که هر چند مراتب عالییه از کلمات مذکور، مخصوص
 است به ذات انبیاء علیهم السلام * اما اصل هر کمال و تحم
 اس بهال در دل هر مومن صحیح الاعتقاد و مسلم قوی الایمان
 یافته می شود * مثلا هر مومن صادق را یک کوه دجانی حضور
 حضرت رب العالمین و در سماع ملائکه مقررین ثابت است
 كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي مَوْزَى الْكَافِرِينَ يَتَّبِعُونَ الْأَنْبِيَاءَ
 وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقِيْلَ لَهُمْ يَسْتَكْبِرُونَ
 لِلَّذِينَ آمَنُوا * آنگاه می بردارد عرش را و آنگاه
 گرداگرد او دست می بیند و تسبیح می گوید تسبیحش بر و دگر خود ایمان
 آورده بجز او امرزش می نماید باز برای آنگاه ایمان آورده اند *
 و همچنین روحی از ولایت موسی مخلص را ثابت است *
 قَالَ اللَّهُ تَعَالَى إِنِّي أَتْلُو لَكَ ذِكْرَكَ اللَّهُ لَا حَزَفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
 يَحْزَنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَمْنُونَ * چنانکه نبوت و وحی
 را از اصل ولایت برای هر مومن انبیا کریم مستند گردید
 همچون نبوت و وحی از شعب و قروع آسم برای هر مومن از
 آفات و احادیث مستند می شود مثلاً از الطیبه الهام است که
 ملک اللهم خیر همه را هر مومن ملایم است و آن مومن در اکثر

اقوال تابع الهامات است و همچنین تعلیم و تدریس در مقام
 بطریق و دیار موسی را حاصل * و قدری از توکل که باعث
 بر ترک اسباب شرک و محرّم شرع باشد از لوازم
 اصل ایمان است * کَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي سُورَةِ الْيُسُفِّ اَنْ
 وَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْ كُلُّ الْمُؤْمِنِينَ * ترجمه * و بر خدا باید که توکل نماید
 کرد و بدین کان * و همچنین قدری از زهد که باعث آن بر ترک
 مسامذات شرفیه باشد از ارکان اسلام است و همچنین
 بوجهی حفاظت غیبی بواسطه ملک ملهم خریا بواسطه حفظ و تذکیر
 نادیان را بحق بسوی هر مومن مستحق است * و همچنین مرید
 از بدعت و بدایت که ادعای آن عرفیت امر بالمعروف و نهی
 عن المنکر است هر مومن را حاصل و همچنین مشرکت در
 له است ایمانی در بعضی اوقات مثل شرکت در اقامت
 جهاد در صورت نفیر عام یا غلبه کفار بر ذریر مسلم و اجب
 پس فی الحقیقه اصل اینهمه کمالات از لوازم اصل ایمان
 است و کمال آن از لوازم کمال * آن قدر که ایمان کامل تر
 ظهور آثار این کمالات قویتر * پس گویا که هر کمال را از این
 کمالات یکسان است * که ابتدا آن از نفس ایمان حادث
 می شود و با اعتبار تضاد مراتب ایمان در مراتب آن کمال هم

و اذیت می گردد و تا آنکه مرتبه تنویر استی می شود که هر کمال
 انجا کمال خود می رسد * پس اگر سلسله مراتب هر کمال
 از ضعف مراتب آن گرفته که نوبت عوام می بیند است ناقصی
 آن که بعضی آنرا است کامل نماید البته واضح خواهد گردید که
 از حجه مراتب مذکور مرتبه ایست که متصل مرتبه کمال انبیا واقع
 گردیده که از ضعف است از مرتبه کمال انبیا و اقصای است از
 سایر مراتب دیگر * پس هرگز مرتبه مراتب کمال انبیا را در
 سلسله مراتب آن کمال شمار نمی کنیم مگر آنکه انبیا و ائمه
 فاضلی دیگر اند و سایر مشر فاضلی دیگر * پس همین مرتبه
 کمال را که متصل مرتبه کمال ایشان واقع است منتهای
 سلسله مراتب کمال مذکور شماریم و اگر مرتبه کمال اعیان را
 هم در همین سلسله وارد کنیم پس کمال ایشان را در درجه
 اول به نهم داین مرتبه را در درجه نهم * و نیز باید دانست که
 تفاوتی که در میان مراتب هر کمال قوه و ضمه واقع است انبیا
 به سبب اختلاف اشکای متسلک در سلسله باید دید (تفصیلاً)
 آنکه اختلاف در میان شریعت و سبب واقع می شود * اول آنکه
 هر یک از ان برداشتی به نسبت دیگری در ذات و آثار و
 احکام امتیازی ظاهر داشته باشد * مثل اختلاف در میان

جوب و سنگ و انسان و حیوان و اعیان و گاو و شیر و بز و
 اسب و گاو و بز و دیگرانکه * هر یکی به نسبت دیگری امتیاز کلی
 نداشته باشند و بالذات در میان آنها اختلاف نباشد بلکه
 هر دو در یکسان مندرج باشند و در یک جنس میباشند و
 اختلاف فقط باعتبار کمال و نقصان باشد و بس * مثلی اختلاف
 مراتب حرارت که حرارت قویه و ضعیفه هر دو از قسم حرارت
 اند و متحد الجنس اگر چه باعتبار شدت و ضعف تفاوت
 میدارند * و همین اختلاف در مراتب پرودت و مراتب
 نور و ظلمت و اختلاف مراتب الوان در ضعف و قوه
 و اختلاف مراتب شیرینی و تلخی و شور و امثال
 ذلک * پس از لوازم اختلاف اول آنست که اشتباه
 را در آن گنجایش نیست * مثلاً در میان جوب و سنگ
 هیچگونه اشتباهی نیست و در میان اسب و خر اصلاً التباسی نه
 * بخلاف اختلاف نانی که هر چند در بعضی مقامات در بین قسم هم
 اشتباه را گنجایش نمی باشد اما در بعضی مقامات التباس شدید
 جدی را می یابد که امتیاز آن بدقت نظر هم متعذر می گردد *
 مثلاً اگر چه در میان طلا و قند سیاه و قند سفید اصلاً اشتباه نیست
 تا ما در میان طلا و قند سیاه و قند سفید متعذر از تفاوت قند سفید

محمد بن القاسم واقع است خصوصاً آنکه یاد رهی اصناد بر نسخ
 باریک مصنف را در آن بخت باشد که امتیاز آن را بدقت
 نظر دریافت نتوان کرد * و اصل درین مقام آنست که چون
 مسئله مراتب مختلفه یک چیز را ملاحظه نمایم * پس اگر ادعای
 ادراک باطلای او قیاس کنیم البته امتیاز در مابین ظاهر و باهر
 میباشد * و اگر یکمرتبه را از آن مارتبه دیگر که متصل آن واقع است
 قیاس نمایم لابد در آن امتیاز فیما بینها بنحصر بل متعدد و
 مبرک و داین معنی ظاهر است بر اهل و بدان سلیم * پس باید
 دانست که اختلاف مراتب کلمات مذکور در قبیل اختلاف
 ثانی است نه از جنس اختلاف اول * چه اختلاف مراتب
 محبوس بهت محبوس بین و مراتب توکل متوکلین و مراتب
 سخاوت اهل سخاوت و مراتب شفقت مشفقین
 و مراتب برکت مبرکین و مراتب لغزش متفرسین
 از جنس اختلاف مراتب اقسام بود و یک است نه از قبیل
 اختلاف چوب و سنگ * پس اگر توکل ادعای مومن را
 با توکل انبیاء الهه مقایسه کنند البته بهگونه مساوی در میان
 این مرد و توکل مد رک نخواهد کرد چه * و اگر توکل زید را با
 توکل عمر که در معنی توکل قریب بهم باشند مقایسه کنند پس

اگر چه یکی را قوتی بر نسبت دیگری در نفس الامر مستحق باشد
اما در ظاهر نظر امتیازی در یافت نخواهند کردید پس
واضح گشت که مرتبه هر کمال که در انبیاء است ثابت است اگر
آنها با مرتبه همان کمال که در اوتائی مومنین واقع باشد مقایسه کنند
البته هیچ اشتباهی و التباسی در میان این مرتبه نخواهند یافت
چنانکه مرتبه ایشان را با همان مرتبه مقایسه کنند که متصل مرتبه
ایشان واقع است بوجهی معنی مماثلت ظاهر خواهد کردید
که بجز طایف العیوب بحقیقت امتیازی که در نفس الامر
فیما بین آنها مستحق است کسی دیگر نخواهد رسید و همین را
مماثلت و امثالیست می گویم پس یکمرتبه نبوده
از مراتب کمال مذکور مصنف باشد همون است مشابه
بانبیاء و در این کمال قال اللّٰهُ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ
مَنْ كَانَ مِنْ رِجَالِی سِرًّا فَاُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ * طایف است ما چون انبیا
نی است ائیل اند فی التوسیع فی باب قصایل الصحابة قال
اللّٰهُ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یُحْفَرُ ابْنِ آدَمَ طَلَبِ اشْجَعَتْ
خَلْقِی * خَلْقِی * تر جزمه بال لا گزشت * قال النبی
صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فی اهل البیت علیهم السلام انه یشبه خلقی و لا
یشبه خلقی * تر جزمه بال لا گزشت * فی المشهوره

فی باب مناقب علی رضی الله عنه قَالَ النبی صلعم لعلی
 ائت اخي فی الدنيا والاخرة * ترجمه * فرمودنی ما
 علی را که تو برادر من هستی در دنیا و آخرت
 وقال من احب ان یطعرا فی عیسی بن مریم فی ذلک وقلیلا
 ائی آبی الله وداوید * ترجمه * بالا مذکور گردید * فی المشکر
 فی باب جامع المناقب قال حدیثه من المؤمن ان اشبه الله
 ولا یسمی الله یا برئول الله صلی الله علیه و
 یلین ائم عیله * ترجمه * گفت خدیجه پدر متبک مشایخ ترجم
 مردم از روی دل یعنی سیرت و از روی سمعت یعنی طریقه
 و از روی هدی یعنی خصلت و بهت بار رسول الله ص الب
 بسرام و بعد است (د چون معنی مشابهت واضح گردید بسم
 می گویم که امامت در هر کمال و عارث است از حصوا
 . مشابهت نامر بانیا و امامه در آن کمال * مثلا علم با حکام شرح
 به و طریق فاعل میشود و تقابله و تحقیق و علم انبیا از جنس
 تقلید می اهلانیت بلکه آنچه ایشان از این علم به دست آمده
 بطریق تحقیق فاعل شد * و تحقیق را دو طریق است اجتهاد
 بشرطیکه منقول و ادوی العقول باشد و الهام بشرطیکه ا
 غیر انحصاری و ذاتی محقق و با باشد بسم مشابه بانیا در علم احکام

یا مجتهدین مقبولین باشند یا مایهین محفوظین * و از بسکه امتداد
احکام بسوی کثرت و الهام در ادانگی امت معروف
نمود * پس مشابه باندیدارین قن مجتهدین مقبولین اند پس
ایشانرا از ائمه قن باید شمر و مثل ائمه اربعه * هر چند مجتهدین
بسیار از بسیار گذشته اند تا ما مقبول در میان جمهور را نیست
همین چند اشخاص اند * پس بگویا که مشایخت نام درین قن
فیضیه ایشان گردیده * بنا علیه در میان جایز اهل اسلام
از خواص و عوام با لقب امام معروف گردیده و بشعوت
اجتهاد معروف * و در عقاید نیز تشایر را در علم انبیا هیچ
هم اخلاقی نیست * پس طریق ایشان در قن با استدلال است
یا الهام * و طریقه استدلال ظاهر است و طریقه الهام مخفی
پس مستندین بر امشایخت ظاهر درین قن با ایشان ثابت
است * بنا علیه مستندین استند لایست قوی را از متکلمین
بایضا امام تعبیر می نمایند مثل غزالی و رازی * و هم چنین
با قاضی سیاست ایبانی بدو طریق میشود یا بطریق تمییزه مثل
العبید ان خلفاء و انبیا ان ایشان یا بطریق متبعیه مثل خود خلفاء *
و سیاست انبیا انی مشکب بطریق ثانی است نه بطریق اول *
پس خوب و خلیفه مشابه به نبی * و نسبت در باب جیاست ایبانی الهذا

حصه گمان و فهم چنین بعضی را در هر کمالات مذکور * پس
 امامت هم بر مراتب مختلفه باشد که بعضی مراتب امامت اکمل
 است از بعضی مراتب دیگر این است بیان حقیقت مطلق امامت
 پس کنیکه در هر کمالات مذکور * پانیا الله مشاء بهست
 بواسطه باشد امامت او اکمل باشد از امامت سایر کمالین *
 پس لابد در میان این امام اکمل و در میان انبیاء اله امتیازی
 ظاهر نخواهد شد الا به نفس مرتبه نبوت * پس در حق مثل این
 شخص تو ان گفت که اگر بعد غایم الانیا کسی بر بنده نبوه
 ظاهر نمی شده باشد همین اکمل اکمالین قائم میگردد چنانکه در
 حدیث شریف وارد شده **فِي الْاَشْكَوْنِ اَبِي بَابٍ مَدَامَ قَبِ**
عَمْرٍ وَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ لَوْ كَانَ بَعْدِي نَبِيٌّ لَكَانَ عَمْرٍ وَ نَبِيٌّ وَ نَبِيٌّ
اَبِي جَابِلٍ الْقَدَرُ ان گفت که در میان او و در میان نبی ایچ
 فرقی نیست الا بخصیص نبوت چنانچه در حق حضرت علی رضا
 فرموده اند **وَ فِينَهُ فِی بَابٍ مَدَامَ قَبِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنْتَ مَنِي**
بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى اِلَّا اَنْدَلَا نَبِيٍّ بَعْدِي * تَرْحَمُهُ
 تو نسبت بمن بجای هارون نسبت نبوت موسی خردار بیشک
 نیست نبی بعد من (این است بیان حقیقت مطلق امامت و اما
 اقسام او پس اینکه در فصل ثانی مذکور میشود ان شاء الله تعالی

فصل ثانی در ذکر اقسام امامت *

و این مشتمل بر یک مقدم و دو قسم و یک باب خارج است
* مقدم * در بیان امامت حقیقه و امامت تکمیل و آن

مشتمل بر دو تنه است * تنه اول باید دانست که اکثر احکام
شرعی را حقیقتی می باشد و ظاهر امام جانشین * پس همان حکمتی

است که باعث این حکم گردیده * و اما ظاهرش پس صورتی
است که بر آن حکمت مشتمل شده * تفصیلاًش آنکه اهل

مقصود از شرائع توحید بعبادت نفس بنی آدم است در اعتقادات
و اطلاق و عبادات و عادات و معاملات * پس آنچه بالذات

باعث توحید بعبادت نفس انسانی است همان جزو شرائع
مقصود و لذاته است * لیکن سانی باشد که اصل مقصود تکمیل

می باشد بنهایت مازکب و باریک که اذان اکثر افراد انسان
بان نمی تواند رسید و اگر اعیاناً رسیدند آن کمال کیف با

سوری دیگر که از جنس ان نیست بر اذان ایشان متبسی
می گردد و تمیز مقصود از غیر مقصود از ایشان منعذری شود

بنام علوه بسی امور ظاهره و اعلای آن سر مخفی می شوند
و صورت را حکر معنی می دهند و بر همین ظاهر اجرای حکم می نمایند

و همین ظل را با تمام مقام اعلی می نهند * مثلاً در باب اهلان اجمالی

مقصود تصدیق قلبی است که باعث توجّه الی الله است و غصب مذکور
 جمال او و توفیق حکمت است و جالب خشیت و بینج معرفت
 عظمت الوهیت است و تهم شجره عبودیت و هرگاه یکبار
 امر مخفی است او را که کسی بحالات تقلید دیگری نمی تواند
 رسید و نیز آرزوی حصول این حالت دیگر است و نفس
 حصول اینحال دیگر * و بسا است که احدی بایستد دیگری ملتزم میگردد و
 حالانکه منافع مذکور به نفس تصدیق تعلیق میدارند باز آرزوی
 حصول تصدیق چنانکه آثار شجاعت تعلیق بنفس شجاعت میدهد
 نه باز آرزوی حصول شجاعت * بناء علیه امری از امور ظاهره که
 عبارت از اقرار لسانی است قائم مقام همان سرخصی که عبارت
 از تصدیق قلبی است فرمودند و همین اقرار را الله احکام
 شرعی نمودند و احکام اسلام برهمون شخص جاری نمودند
 که اقرار لسانی از صادر گردید و همچنین قیاس باید کرد حضور
 قلب و احکام ظاهره را در باب صلوٰه * و حصول معنی سخاوت
 و آدای قدر معین مال را در باب زکوة * و حصول ملکه جود و ترک
 اکل و شرب و جامع را در باب صوم * و جوش عشق و محبت
 و طواف و سعی را در باب حج * و جوش زدن غیرت ایانی
 و حمیت اسامی و میل نهب و کارزار را در باب جهاد *

و در غمهای جانین و ایجاب و قبول را در باب نکاح ذبیح و سائر
 عقود و حدود و معنی ششست هنر را در باب احکام سفر
 و طایفه القیاس * بالجمله تمام شریعت را سبانه یک شخص مجسم
 باید فهمید که در اظہار است و آن جسم مرکب است از لحم
 و شحم و عظم و اخلاط و ارکان * و حقیقی است و آن روح لطیف
 است از عالم امر که مستیع قوای لطیفه است درین جسم برین
 قوا ماضی و ساسی و ذاتی و شارب و نامیر و خیالی و دهمید و فکرید
 و امثال ذلک * و چون این نکته واضح گردید پس نکته بار یک
 باید فهمید که هر چند در باب تهنیت نفس انسان مقصود
 از انسان حقیقت شریعت که در دار الحزاء چون امور مخفی
 ظاهر شود کردید و بقدر همان امور خفیه بعد از رجوع تهنیت
 و تعظیم غایب رسید * قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ تَعَالَى فِي سُورَةِ الطَّارِقِ يَوْمَ
 فُجِّي السَّاعَةَ فَمَا لِلدِّينِ قُوَّةٌ وَلَا فَاصِلٌ * ترجمه * روزیکه اشکبار
 شود از دین نیست آدمی را هیچ توانائی دین باری دهند *
 لکن مدار احکام شرحه دنیو بر همان ظاهر است و بس * پس
 در صورتیکه حقیقت مقصود باشد و ظاهر موجود هر چند ان امر
 ندانند محض بی اعتبار است اما مردم را در باب اجرای
 احکام با صاحب صورت ظاهر همان مناسبت باید کرد که با صاحب

حقیقت کردنی است * مثلا منافع اگر چه عند الله از زمره اهل
نار است و اذبح انواع کفار را اما مسلمین را با او همان معامه باید
یکرد که با مومنین حقیقی * پس گویا که آن منافع مومنین حکمی است
و آن مصدق مومنین حقیقی * یعنی منافع و فوائد که مومنین را از
ایمان خود دور و از الجزاء متوقع است آن همه مصدق را بدست
خود آید نه منافع را * آری در اجرای احکام منافع هم حکم مومنین دارد
لهذا او را مومنین حکمی باید گفت * هم چنین کسی که با زنی عقد
نکاح بجهت واکراه کرده که لفظ ایجاب یا قبول از دو صادر
گردد * پس هر چند این ناکح مثل زانی در دارالجزاء پیدا نشود
همان خود گرفتار خواهد گردید * فاما در احکام ظاهره مثل ثبوت
نسبت و علاقه مصاهره و احکام مواریثه ناکح مجبر بر مثل
ناکح که نکاح او بتراضی طرفین واقع شده باید شمرده و هم چنین
قیاس باید کرد در عاید و یا کار و اخلاص شمار * مثلا مصای
مخلص مصای حقیقی است که آنچه قرب و مرتبت عند الله و نزول
رحمت و برکت در دار دنیا و فوز به درجات جنت و ردا در
عقبتی موعود در حق مصایان است بلا ریب باین مصای خواهد رسید
و مصای و یا کار مصای حکمی است که تعزیر و حد تا رکن
صاوة در دنیا از وسائط گردد اگر چه عند الله مثل تا رکن صاوة

بغیر منصوصه * پس طوبی در جهنم منوط است برنگاه اجتهاد
و تقویٰ بعضی منصوصه قضا و افتاء و احساب مربوط است به بیان
احکام اگر چه بجهت تقلید باشد * پس قاضی مجتهد قاضی حقیقی
است و قاضی مقنن قاضی حکمی * هر چند قاضی مجتهد عند الله ینمایست
افضل و اکبر است به نسبت قاضی مقنن اما مسلمین را با
قاضی مقنن همان معامله باید کرد که با قاضی مجتهد کردنی است * مثل
تسلیم نفاذ حکم او در مسائل با اختلافیه و وجوب حضور و در محکمه
بطلب او و اقامت حدود و تعزیرات با مراد و هر چندین
سیاست ایمانی را حقیقتی است و آن مشابعت اوست با اینست که در
باب وفور شفاعت بندگان الهی و کمال رغبت با صالح ایشان
معاشاد معاد ایبر و کاست مع وجود سلبیه این مذکور از فراعنه
و امارت و غیر ذلک و صورتی است و آن اجرای احکام
شرعی است یعنی احکامیکه مخالف شرع نباشد * پس طوبی
در جهنم عند الله و قرب منزلت فی جوار الله منوط است به همین
شفاعت و رغبت و وجوب اطاعت مربوط است بر تسلط
و اجرای احکامیکه مخالف شرع نباشد اگر چه اجرای احکام
مذکور به بنابر سیاست سلطانی باشد یعنی بنابر طمع مال و آرزوی
حصول سلطنت و توقع اجتماع عساکر مسلمین بنابر بنامزدن

۱. امامت خود * پس مآدب سیاست اینی امام حقیقی است در فن
 سیاست و مآدب سیاست شایانی امام حکمی است در آن فن
 آری اگر احکام شرعی را تبدیل نموده و امریکه کمالست شروع
 است اجرا فرموده پس درین قلمبرد مآدب این حکم مذکور
 صورت سیاست اینی را برهم زد پس اطاعت درین حکم بر کسی
 از مسلمین واجبست بلکه مسموح است و حرام *
 فِي الْمَسْكُوۡةِ فِیْ كِتَابِ الْاٰیٰتِ وَ قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِ
 هٖ وَسَلَّمَ لَا طَاعَةَ لِمَنْ سِوَاِیَّ فِی شَیْءٍ اَحَدٍ * در حدیث مذکور
 بر داری کردن هر مخالف را در حدیث عاقل پس امامت
 حقیقیه در کمالی ارکانات عبادت است از خود مشایبهت
 امام با پیغمبر در بنان کمال * و ادب حکمیه عبادت است از
 خود خلافت آن مشایبهت و شکوه که مشایبهت او را حاصل
 نیست بقاء طایفه لازم آمد که اقسام امامت حقیقیه را در
 یک قسم بیان کنیم و اقسام امامت حکمیه را در قسمی دیگر
 هر ادل در اقسام امامت حقیقیه
 باید دانست که از سکه امامت حقیقی در معنی از ادعای
 مذکور عبادت است از حصول معنی مشایبهت تمام در همون
 و معنی امامت بر طایفه السلام * و ادعای مذکور بسیار

از بسیار است پس اقسام امامت هر دلی شمار اگر نه بیان
 حقیقت هر قسمی از اقسام امامت و تفصیل احکام او بهت
 گماشته شود هر آنکه کلام درین مقام بنایه قطوایل و سه بنا علیه
 اقسام عمده درین مقام ذکر کرده می شود تا اقسام دیگر را بر آن
 قیاس نمایند * پس باید دانست که اگر فقط در کمال و جاهت
 و شعب آن و کمال و لایت و اقسام آن مشابهت حاصل شود
 و در باب بحث و هدایت و حیات مشابهت حاصل نگردد
 پس آنرا قسمی از اقسام امامت باید شمرد و آنرا امامت خفیه
 تعبیر باید کرد * و اگر بحث و هدایت هم با او منضم شود آنرا
 قسمی دیگر باید بشمرد و آنرا امامت باطنه مسمی باید ساخت *
 و اگر سیاست هم با او منضم شود آنرا قسم ثالث باید شمرد
 و آنرا امامت ظاهر ملقب باید نمود * و درین مقام قسمی دیگر
 هم بظاهر مقصور می شود و آن اینکه فقط در بحث و هدایت
 مشابهت حاصل شود نه در و جاهت و ولایت و نه در سیاست
 و این قسم هر چند بظاهر مقصور می شود اما با احتیاط فکر دقیق و نظر
 عمیق این قسم باطل است * زیرا که کلام درین مقام
 در اقسام امامت حقیقه است نه در اقسام امامت حکمه پس
 فقط وجود آثار بحث و هدایت درین مقام کافی نیست بلکه

وصول منی مشاهرت تا مر با نبیاء الله درین هر دو کمال
 و انعام و شمت آن ضرور است * پس بگویم که حقیقت
 امامت در باب نبوت و هدایت مابین منی راجع می شود
 که حکیم علی الاطلاق نماید برورش نه گمان خود شخصی را از
 متربان بارگاه خود چیده و برگزیده است بابت نبیاء الله
 در باب کمیل عناد با و عطا فرموده پس تنوع بعضی منسوب
 بنبات شخصی ببلال القدر و بشخصیکه در باب عزت و اعتبار
 بمحققان حصار دور دارد در باب کمالات نفسانی مشاهرت بامنت
 خود نداشته باشد نباتی حکمت است * پس واضح شد که
 حصول منصب نبات انبیاء الله در باب کمیل بدون حصول منی
 مشاهرت با ایشان در نفس کمال مقصود نیست پس
 فی الحقیقه امامت خفیه تخم امامت ماضی است و منصب
 نبات و حصول ثمر بدون تخم اصلاً مقصود نیست * آری
 این منی ممکن که چیزی را در ظاهر صورت مشاهرتی از
 آثار بسیارند بهمانه آنکه از چوب و سنگ دارهای بس
 مارک و لطیف مثل دارهای انگور تراشیده عای او
 بنده پس آن دارهای چینی انگور حکمی باشد نه حقیقی *
 پس امامت باطن را در خواست لباس ظاهر و آن منصب

نیابت است در ریاست و هدایت و حقیقت کمترین او ان
 مقام و جایست است و ولایت و قسمی دیگر آنکه امامت
 در کمال حیات حاصل شود نه در کمالات اربعه سابقه* و این
 قسم هم مثل قسم اول نزد اهل اذعان ناقص و اندک در صائب
 از قبیل محالات است چه مراد از امامت و سیاست و ریاست مقام
 حصول مشابعت نام است بانیاء الله در اقامت سیاست ایمانی
 نه سیاست سلطانی* و ظاهر است که سیاست ایمانی به تمام و کمال
 از شخصیتی مثل سیاست انبیاء صادر نمی شود بی آنکه آن
 شخص از مقرران بارگاه ربانی باشد و مخزن کمالات
 انسانی و بدون آنکه با مو ر به تکمیل عباد باشد و ما بر در طرق
 هدایت و ارشاد و این امریست بغایت بعید از عقل
 و این سخن بدانند که شخصی ضعیف بادشاهی جلیل القدر
 باشد و ابواب سیاست سلطانی از دست او بخوبی سرانجام
 گیرد باز در حق او گمان بکنند که هر چند ابواب سیاست از او
 بخوبی سرانجام شد تا مادر کمالات ذاتیه مثل عقل و کیاست
 و فهم و فراست و بخت او و جود و همت بلند بایادشاند که در مشابعت
 نمیدارد که این امر سر اسر باطل است و محال* و این بدانند که
 کسی بگوید که فلان کس هر چند اشعار لطیفه بگوید اما تراکت

طبعی و بلکه شعر مدارد و هر چند مصایب و نقیصه می نویسد اما
 دست ذیست و بلکه تقریر و تحریر نمی دارد * هم چنین امامت
 ظاهره که آثار خلافت می گویند به نسبت امامت باطنیه فایس
 مایه کرد که خلافت سر لک سادون ظاهره پادشاهی از اجتماع مساکره
 و نقاد حکم رعایا و تسلط بر مله ان و نساء نالاع و حصون و وجود
 اعلیه و امثال ذلک * و امامت باطنیه به مثابه حقیقت
 سلطنت است مثل اذلال و عقل و تدبیر و حر ائس و دقایق و
 امثال ذلک * پس چنانکه ر و فقی سامان سلطنت و انظام
 کار ظاهر حکومت و لایحه می گویند و در حرا این و قوت و جلال
 و تدبیر و ترقی اقبال * هم چنین جریان سیاست ایامی راست
 راست به فالون سیاست ایامه و لایحه می کنند بر تحقین امامت باطنیه *
 پس فی الحقیقت ابواب امامت تمامه را اعلی است
 و ان امامت باطنیه است و انریست و آن خلافت ظاهره
 پس ازین مقام واضح شد که آنچه زبان زد خواص و عوام است
 که در بعضی احیان شخصی را مصعب امامت ظاهره بحسب اتفاق
 دست می آید حال آنکه از امامت باطنیه حاطن می باشد پس این
 کلامیست بعد از عتبات محتبیه است که مراد ایشان از
 امامت ظاهره امامت حکمیه باشد پس عامل کلام ایشان

نماین باشد که بعضی اشخاص را منصب سلطنت بدست می آید
 سیاست سلطانی از دست ایشان بخوبی می انجامد حالانکه ایشان
 را معاملات ربانی و کمالات نفسانی و اهلایح عالم و تربیت نبی
 آدم و چگونه مناسبت با انبیاء الهی می دارند و مقرران بارگاه
 حضرت حق ایشان را از جهه کبر ائمه است و عظمت ملت نمی
 شمارند و این امر سرا سر حق است اما کلام در بین مقام در
 تحقیق معنی سلطنت نیست بلکه در تحقیق معنی خلافت نبوت است
 پس از این بیان واضح گشت که عده اقسام امامت حقیقیه
 سه نوع اند امامت خفیه و امامت باطنه و امامت تامة
 پس اقسام آنها در ضمن تنبیهات مذکوره باید بشمارد
 تنبیه اول در ذکر امامت خفیه

باید دانست که امامت خفیه عبارت است از حصول معنی
 شایسته تامة بانبیاء الهی علیهم الصلوة والسلام و در
 منازل و جاهت و مقامات ولایت و از بسکه سیادت که
 عبارت از وساطت است در میان رب العالمین و بندگان
 او در باب وصول فیض غیبی نیز ایشان را حاصل می شود
 با وجودیکه ایشان مبعوث برای هدایت نمی شوند پس لابد این
 وساطت مستحق می شود در باب وصول فیض تکوینی

به تشریحی * یعنی حکیم علی الاطلاق ایشانرا در اسرار و تصرفات
 کونی می گرداند مثل نزول امطار و نموشمار و غرضی
 نباتات و بقای انواع حیوانات و آبادی قراى و امشاد
 و تقاب احوال داد و ذار و تحول اقبال و ادبار سلاطین و انقیاب
 حالات اقلیاء و مساکین و ترقی و تنزل اصاغر و اکابر و اجتماع
 و تفرق خود و عساکر و رافع بلا و دفع بلاء و اسال ذکات (که)
 فِي الْمِثْكِ وَ فِي بَابِ ثَوَابِ هَذَا لَا لَا مَتَّ قَالَ اللّٰهُ صَلَّی اللّٰهُ
 عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اَلَا بُدَّ اِلَّا بِكُوْنِ يَاسٍ الشَّامِ وَهُمْ اَرْبَعُونَ رَجُلًا
 مَكْلَمَاتٍ رَجُلًا اَدَّلَ اللّٰهُ مَكَانَهُ رَجُلًا يُحَقِّقُ بِهِمُ الْغَيْفَ
 وَ يُنْصَرُّ بِهِمْ عَلَيَّ اَلَا هَذَا عِ وَ يُصَوِّفُ عَنْ اَمْنِ الشَّامِ بِهِمُ
 الْعَدَابُ * ترخیز * ابدال می باشند بشام و ایشان
 چهل مرد اند هرگاه که بمیرد مردی بدل می آرد بعد از آنی تعالی
 بجای او مردی دیگر را داده و او را میدهد به برکت ایشان
 باران و انتقام کشیده میشود و یا برسی ایشان بر دشمنان و
 برگردانیده میشود از اهل بشام به برکت ایشان خداست
 و وساطت ایشان در امور مذکوره الصد و بسمه و وجه مستحق
 می شود * اول * نزول برکت * و ثانی * عقد است
 * و ثالث * و نزود الهام * اما نزول برکت پس پائش آنکه

چنانکه حق جل و علی بحکمت بالغه خود جرم آفتاب را در سطحه
 اشراق عالم فرمود و دافع تاریکی قرار داده پس هر چند
 انتشار نور در اطراف عالم و اضمحلال ظلمت از روی
 زمین محض از قدرت کامله او تعالی هست هر که آفتاب را
 خالق نور قرار دهد هر آینه کافر گردد ذالعیاذ بالله * لیکن حضرت
 اله برین طریق جاری گردید که هر گاه آفتاب طلوع می کند
 تمام عالم بر اذن او روشن میشود و روی زمین از افکار ظلمت
 پاک میگردد * همچنین از بسکه اکابر ایشان ملکی اند و بشر
 فلکی وجود با وجود ایشان آفتابی است که بر ادج و خرچ ملکوت
 تأیید و قمریست از جودت که در شب تاریک است در خستیده
 لابد همه را ز دل ایشان یکنواری از غیب الغیب بر و ز
 میسر ماید که مسبب اصلاح عالم و انظام بنی آدم و باعث تقابل
 او و ابد تغییر اظوار میگردد * پس آنچه از تعمیرات و
 تقابلات مذکور در اقطار عالم و اظوار بنی آدم حادث
 میگردد همه از قدرت کامله ایشان نیست نه از نتائج
 طاقت امکانی نه اینکه حق جل و علا ایشان را قدرت آثار
 تصرف عالم عطا فرموده و کار و باز بنی آدم بایشان تفویض
 نموده پس ایشان با امر الهی قدرت خود صرف می نمایند و

این تصرفات کوناگون و تصرفات نواعلمون در عالم کون
 بر روی کار می آید که این اعتقاد شرک محض است و کفر
 است هر که عباد ایشان این عقیده فیض داشته باشد
 بیشک بیشتر مردود است و کافر مضر و * بالجماع ردول
 نقد بر الهی ناه و حاجت کسی یا دعا کسی از مقبولین امری
 و دیگر و هند و تصرفات کونی ایشان مقبول اگر چه مأمراست
 باشد امری دیگر که اول جن اسلام است و ثانی
 محض کفر * ع * به بین تفاوت رد اول که است ناه که اما
 عقد هست * پس مدد و تحقیق می شود اول و نور
 شفقت و ثانی ظهور اثر نقد بر (اما اول) پس سائنش
 انکه از سکود نور شفقت به نسبت فساد است از جمله مقامات
 ولایت است پس لای الشا ا بوجه اتم حاصل باشد اما
 چون ایشان برای هدایت معیشت بسته پس لای شفقت
 ایشان مصروف باشد با مصالح حال معاشیه ایشان مثل دفع بلاها
 و حصول عطا و ترقی حال و عروج اقبال و امثال ذلک * پس
 چنانکه شفقت معوین مصروف است با مصالح حال ایشان
 در امور معاشیه بین شفقت این اکا بر مسدول است مامه نظام
 مال ایشان در مقدمه معاش * پس شفقت معوین به نسبت

و باد آنکه به شایه شفقت آباء است به نسبت آباء و شفقت این
 اکار به نسبت ایشان به شایه شفقت امهات است به نسبت
 آباء * پس چنانکه شفقت پدری اصلاح حال برایش نظر
 میدارد اگر چه یکنگونی رنجی فی الحال او را پیش آید و حال
 شفقت مادری بالعکس است همچنین تفاوتیکه در میان
 شفقت مبعوثین و امین بزرگواران واقع است قیاس
 نباید کرد با لجهام و جود با جود ایشان به سبب و قور شفقت
 مرا خرداء عالی است و احیاناً عای مقام هر میکشد و مجیب
 الله دعوات و اهب العلیات اکثر اوجیه افطار اریه ایشان
 که از شدت شفقت سر بر زده بر تفتشای حکمت بالغه خود
 اجابت میفرماید (اما ظهور اثر تقدیر ۲) پس بیانش آنکه
 از آنجا که سینه صفا گنجینه ایشان به شایه آئینه بی رنگ است
 و بسان شیشه بی رنگ از اندک کاس نور غیبی سر اسر در خشانست
 و بعضی لای بهی بر تمام عالم نور افشان * هر چه در عالم تقدیر
 معتد را بگرد و اراده ربانی بقدر آن متعلق می شود هر آنجا
 خواست و جود آن چهر از دل ایشان جوش می زند و دعا ظهور را
 در سینه ایشان خردش می کند و این اسنذهای بلا شک
 مستجاب می شود بحضور رب الارباب * چه ظهور را به

و تا تمهید نزد دل تقدیر و باقی است و از محالاست مذمیر
 انسانی • (و اما در دو الهام آری پس یا نشانی که ایشان بطریق
 اشارت فیزی یا بشری تفهیم و تعلیم یا در مباحثات
 و محالاست ماموری شود بفعالی از افعال عامه بشریه
 مثل کشتن کسی یا شکستن چیزی یا دادن چیزی یا گرفتن
 چیزی و امثال آن از اموریکه در میان افراد بنی آدم
 تعامل با آنها جاریست • اما دیگر افراد انسان همان ابود
 و انبیا بر اقتضای هوای نفسانی بتکلیفی آرند و این اگر بنا بر
 الهام ربانی چنانکه حضرت خضر علیه السلام فرمودند کما فی مود
 الکهف و ما دملته عن آمری • نه جبر • نکر دم آنچه تو دیدی
 از رای خود • پس همین افعال و اقوال که از سایر بنی آدم صادر
 میگردد در حق ایشان از جمله عادات شهره میشود و در حق
 این سرور کواران از جمله عبادات • بالجمله اعمال این
 بررگان راجع میشود بمصالح حال عالم و نه اعمال دیگران
 راجع است باینفای لذات نفسانی • بیست • موسی اندر
 درخت انش و مد • چهره شد آند رخت اندر نار • شهوت
 و حرص مرد صاحب دل • این چنین دان و این چنین انکار •
 حال ایشان را در حال ملائکه قیاس باید کرد و فکلی بر این

انیاد اولیا که از حضرت هزار ایل علیه السلام ضار و رحی گرد و
 چون بر طبق الهام ربانی است سرمایه سعادت است و قتل
 حضرت ذکر یا که از ظالم شتی سر بر زد چون با قضای هوایی
 نفعمانی بود سراسر باعث شقاوت و از بسکه حال ایشان
 مثل حال ملائکه است پس چنانکه ملائکه اند و قسم اند
 ملائعالی و مدبر است الامراء عالی پس شان
 ایشان اطلاق است که با صلاح قومی خاص یا شهری خاص
 اختصاص ندارد بلکه نظر ایشان متوجه است با صلاح تمام
 ظالم و خدمت کافه بنی آدم و اما مدبر است الامر پس هر یکی
 از ایشان موکل است بکار خانه معین و هست ایشان
 مصروف است با صلاح همون کار و بار کسی از ایشان موکل
 است بر کار خانه ابر و میخ و کسی موکل است بر ارحام بنا بر
 تصویر صورت و کسی از ایشان موکل است بر حفاظت
 بنی آدم الی غیر ذلک و همچنین بعضی از بن بر و کواران
 بنا بر اصلاح حال مطلق بنی آدم مامور اند اختصاص بقومی از
 اقوام یا ببلدی از بلدان نمی دارند مثل خضر علیه السلام
 و ابدا ال و ادناد و افراد و بعضی دیگر بقومی خاص یا ببلدی
 خاص یا بصدائی خاص اختصاص میدارند مثل اقطاب و نجباء

و رفاه و آسایش را از اهل خد مات می گوید پس قوم اول
 مائسان ملا اعلیٰ احد د قوم ثانی مائیان مد است از سر * و چنانکه
 گاهی در ماباد ویه مالیه و مغالیه مائیکه مقررین اقلانی واقع
 میشود که یکی عروج قومی می خواهد و دیگری عروج قومی دیگر یکی
 جبری و اثر جبر میبرد و دیگری جبری دیگر را و اس را
 احتصار ملا اعلیٰ میگوید قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَتَسَارَكَ فِي سُورَةِ
 مِنْ يَحْكُمُ قَدَسٌ دُسُولِهِ وَمَا كَانَتْ فِي مِنْ عِلْمٍ يَا لَمَلَاءِ الْأَعْلَى
 إِذْ تَحْتَضِمُونَ تَرْجَمَةً * سود و رایج دانشی بشری مائیان
 چون گفت ستود می کردند و مار حتی حل و عالم حکمت
 ماله خود را که مناسب مصامت باشد احرانی نماید و گاهی
 و فایکی را احاطه میفرماید و گاهی و عالم دیگر را قَالَ اللَّهُ
 تَسَارَكَ رَبَّعَالِي فِي سُورَةِ الرُّمِّ وَرَبِّي اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
 مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِهِ رَبِّهِمْ وَرَقِصِي بَيْنَهُمْ بِالْحَنَنِ
 وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * تَرْجَمَةً * و می بینی
 فرشتگان را صف رده گان گرداگرد عرش می گویند و متانین
 برود و کار ایشان و فیضه شده و میان حان را مستی و گفته خد
 سپاس بر می آید که آخر پد گور عالمان است و همچنین در میان
 و عیال اهل خد مات و هم ایشان پدر مخالفی واقع می شود که یکی

ظفر و غیر و تری لشکری می خواهد و دیگری فتح و نصرت
 لشکری دیگر حکم علی الاطلاق دمالک با الاستحقاق گاهی دعا کسی
 را بموقف اجابت میرساند و گاهی دعائی دیگر می را قال الله تعالی
 فی سورہ یس ذٰلِکَ نَقْلُ بَرِّ الْعَزِیزِ الْعَلِیْمِ * ترجمه * این
 حکم خداوند غالب دانناست) و باید دانست که این
 بزرگواران هر چند در اوصاف و جاهت و مقامات و لایث
 مشابیهت تا به انبیا آمد میدارند اما چون منصب نبوت
 ایشان در باب هدایت و مرید خلافت ایشان در باب
 هدایت نمیدارند بنا علیه ملقب اثر ملقب شده
 تنبیه ثانی در ذکر امامت باطنه

باید دانست که اصحاب امامت خفیه اذ بکنه ظلال ظلال
 انقرعین اند نه شمال انبیا و مرسلین مأمور به حایت نظام عالم اند
 منصب هدایت نبی آدم منصب برای خدمت شان تکوین
 اند نه متبوع و احکام شرع متین بنا علیه ملقب امام
 نکر دیدند و به منصب بعثت رسیدند و در باب امامت تار
 ملقب بخلیفه راسخه اند پس متبادر از مطلق لفظ امام
 صاحب منصب امامت باطنه است و بس * بلکه در کلام
 ناک عام هم اکثر استعمال لفظ امام بر صاحب همین منصب

است قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَتَعَالَى فِي سُورَةِ الْقَمَرَةِ وَإِذَا قُلْتُمْ بُرُودَهُمْ
 وَتَعَالَى فِي قَامَةِ قَامَةٍ قَالَ إِبْنُ حَالِكَ لِلْمَنَاسِ إِمَامًا * تر حر *

یاد کن آنرا که از مود ابراهیم و ابرو و دیگران از چند سخنان پس
 ما هم رسایند آنها را فرمودند و در حقیقت که داند و توام برای
 مردمان پیشوا (در ظاهر است که از حضرت خلیل علیه السلام
 سیاست صورت نه است بلکه ایچا احکام را به نسبت
 عموم ماس است همسری و در اقسام هدایت است
 قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي سُورَةِ الْمُنَافِقِينَ وَحَقَّلْنَا مَعَهُمُ الْيَتِيمَ
 وَهَدَّوْنَاهُمْ بِأَمْرِ قَالِمَا صَرَّ وَادَّكَ نَوَا نَا بِأَقَامَةِ قِيَمُونَ * تر حر *

و کرد اید هم از ایشان، بشوایان هدایت مکرده به حکم ماهر،
 که هر کرده و دودد ما لها می ما اقدس داشتند و قَالَ اللَّهُ تَعَالَى
 فِي سُورَةِ الْاَنْشَاءِ وَحَقَّلْنَا مَعَهُمُ الْيَتِيمَ وَهَدَّوْنَاهُمْ بِأَمْرِ قَالِمَا
 وَادَّكَ نَوَا نَا بِأَقَامَةِ قِيَمُونَ وَادَّكَ نَوَا نَا بِأَقَامَةِ قِيَمُونَ
 الزَّكَاةَ وَكَانُوا الْاَهْلَ بِدِينِ * تر حر *

بشوایان را هدایت و نصیرمان ما و حی کرده ایم بسوی
 ایشان که در سکونها و در پاکردن نماز و امان و زکوة و دودد
 ایمان ما را بر حقیقت کان پس باید فهمید که از انجا که ایشان
 تمثال انبیاء اند و حال انبیاء است و در باب انتشار هدایت

مختلف است از بعضی انتشار هدایت بود به انهم صورۃ است
 مثل خاتم الانبیا و کلیم الله علیه السلام و از بعضی ایشان کمتر و از
 بعضی ایشان اقل قلیل مثل حضرت نوح علیه السلام و از
 بعضی ایشان یک فردی از افراد بنی آدم هم مسمی نشده مثل
 حضرت نوح علیه السلام پس چنانکه هر یک از ایشان در
 منازل و جاهت و مقامات ولایت ثابت بود و بار سال و بعثت
 بلائق و در وفور رحمت و شفقت یگانه عدم بود و در ابواب
 هدایت بکنای دهر قلت و کثرت ظهور هدایت همچگونه
 باعث سقوط ایشان و منصب خود نکر دیده و ازین منصب
 هیچ وجه غبار منصفه بدین باک ایشان نرسیده بلکه کلیم
 یا هر بگرد و منصب نبوت گیر تک اند و در میزان ربانیت
 همسنگ * همچنین قیاس باید کرد که شان ابرهم در باب
 قلت و کثرت انتشار هدایت مختلف است با دج و تماثل
 ایشان و در منصب امامت قلت ظهور هدایت از امامی
 باعث سقوط او از درجه جلوه و کمال یا اختلاط او در منصب
 امامت نمی تواند شد همین ابراهیم است که اندر جماعه
 ایشان امام جعفر صادق که پیشوای عالم اند و در نمائی
 بنی آدم و از جماعه ایشان جدا محمد انجذاب حضرت محمد است

که غیر از چند بی اکابر اهل بیت کمتر کسی از ایشان
 مستفید گردیده پس بلا غفله این تفاوت اثبات منصب
 امامت یکی و سلب آن از دیگری به ثبوت اثبات نبوده جناب
 جیب و کیم است و سلب آن از لوط و العیاذ بالله پس
 از اینجا امامت منقصر شد با امامت مشهوره و غیر مشهوره
 پس امامت فی الحقیقه از عظامائی ربانی است نه از
 اصطلاحات انسانی آری اگر سعادت مندان اهل زمان
 بآن فیض یاب شوند آن امامت مشهوره و باینکه و الا غیر
 مشهوره درین مقام چند لطیفه ایست که در ضمن چند نکته
 بیان باید کرد * نکته اول * امامت کل بر سالت است
 منبای آن بر اظهار است نه بر اخفا بخواه سائر ارباب ولایت
 پس چنانکه ادعای سائر ولایت و نهایت و ادعای مقامات
 ولایت و بیان مقامات ربانی و کشف اسرار روحانی و رزق
 از باب ولایت مظهر سلب در و ال است همچنین در حق
 ایشان باعث ترقی و کمال آنچه از قسم کلمات فخریه ابراهیمی
 صریح میزند مثل آنچه از حضرت امیرالمؤمنین علی مرتضی
 بنقول است اَنَا لِيَصْدُقُ اَلَا تَحْبِرُ لَا يَقُولُ اِيَّا بَعْدِي اِلَّا
 كَذَّابٌ وَاَنَا الْقُرْآنُ الْمُنَاطِقُ * ترجمه * منم خدین اکبر در

زمان خود نگوید این ظلم را اسوای من مگر گاذب به منم قرآن
 ماطن (واچھ از شید اشہد اعدو منکر کہربلا از اشتہار
 منافر ت مردیست و همچنین از سائر اہل بیت
 و صدی عبد القادر جیلانی و دیگر ائمہ ہدی این کلمات را از
 قبیل نحدیث بنعمتہ اللہ و تثبت بر حصہ اللہ باید شمردہ از
 جنس ہرزہ سرائی و خود ستائی * بیت * کار پاکیزہ را
 قیاس از خود دیگر * گرچہ ماند در نوشتن شیر و شیر * نکتہ ثانی *
 امام نائب رسول است آنچه سنت اللہ در ہندہ کان خود بواسطہ
 انبیاء و رسل جاری فرمود همان سنت بواسطہ ائمہ ہم جاری
 مینماید و از انجمنہ انام حجت است بہ بعثت ایشان یعنی
 تا قیام بعثت رسول منخلف نمی شود و خود انکار ایشان در
 اشقیاء سر بر نمیزند انتقام ملک علام بہ نسبت اہل معاصی و انام
 مستحق نمی گردد وَمَا كُنَّا بِمُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا ترجمہ * نسبت ما عذاب
 کتہ و تا قیام بعثت رسول (و این اتمام حجت بہ بعثت
 ائمہ ہم ثابت می گردد وَقَالَ اللَّهُ تَعَالٰی فِی سُوْرَةِ یٰس وَ اضْرِبْ
 لِحْمٍ مِّثْلًا اصْحَابَ الْقَرْيَةِ اِذَا جَاءَ هَا لَمْ يَسْتَوْنِ اِلٰی اٰخِرِ الْفَصْلِ
 ترجمہ * و بیان کن برای ایشان مثلی مما حسب و بہرہ و قیام آمدند

در آن دیدیم فرستادگان ناطق فرقه * مراد از بن قریه انطاکیه
 است که خواهر بن حضرت روح الله بسوی ایشان مبعوث
 شده بودند و آخر الامر اهل انطاکیه سالیان بمجود و انکار پیش
 آمدند و در انتقام ملک عظام کردند و در حدیث و قَالَ اللَّهُ تَعَالَى
 لِيَهِيَ آيَاتُ مَا أَوْفَرْنَا عَلَى قَوْمٍ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِمْ مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ وَمَا
 كُنَّا مُنْذِرِينَ وَإِنَّا لَنَاصِحُونَ لِمَا صَحَّحْنَا وَاجِدْنَا قَائِلًا لَهُمْ فَاهْلُكُمْ
 * ترجمه * و نازل بگردیم بر قوم آن مردان پس او هیچ
 نشد کسی از آسمان و بیستم نازل کنند بر بود که یک فریاد
 جبرئیل پس انجا ایشان مردگان بودند) پس این معنی یالیقین باید
 فهمید که چون در وقت از ادوات امام قائم گردید و دعوت
 او رسیده ظهور رسید لا محصی آنست که جمیع اهل معتصبت و فساد
 تمام شده وقت انتقام الهی از ایشان در رسید پس کویا
 که معاصی و انام بهمارضه و مغایره امام با تمام میرسد و لابد
 بسرجه انتقام می کشد * و از انجمله مامور شدن همان است
 بتنحیض ایشان و طلب معرفت ایشان قَالَ اللَّهُ تَعَالَى
 فِي سُوْرَةِ الْحَاقَّةِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَانْتَقُوا إِلَيْهِ
 الْوَسِيلَةَ * ترجمه * ای گروه مومنان بهتر سیدان خدا را ملاش
 کنید بسوی (او وسیله) و مراد از وسیله شخصی است که اقرب

اِلٰی اَسَدٍ بَاشِدٍ دَر مَنَزَلَتِ كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی فِیْ سُوْرَةِ نَبِیِّ
 اِمْرًا نُّبِیْلًا اَوْ لَدُنْكَ الَّذِیْنَ یَدْعُوْنَ سَعْدَةً اِلٰی رَبِّهِمْ
 الْوَسِیْلَةَ اِلَيْهِمْ اَقْرَبُ * ترجمه * آن گروه انانکه می پرستند کافران
 ایشان را می خواهند بسوی پر ذر دکار خود و بسیار
 هر کدام ازینها که نزدیک تر اند * و اقرب الی الله باعتبار
 منزلت اول رسول است بنده از ان امام که نائب
 اوست قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اَحَبَّ النَّاسِ
 اِلَیَّ اللّٰهِ یَوْمَ الْاَلْقِیَامَةِ وَاَقْرَبَهُمْ تَجَلُّا اِمَامٌ هَادِلٌ * ترجمه *
 بالا مذکور شد قَالَ النَّبِیُّ عَلَیْهِ السَّلَامُ مَنْ لَمْ یَعْرِفْ اِمَامَ
 زَمَانِهِ فَقَدْ مَاتَ مِیْتَةً حَایِةً * ترجمه * هر کس نداشت امام
 زمانه خود را بس تحقیق می میرد مردن جاهلیست او از ان جمله
 ابغای بعضی مواعید است که حق حل و عطا رسول خود را بمان
 موعود فرموده پس بعضی از ان را بدست پیغمبر بر نه ایضا
 رسانیده و بعضی دیگر را از دست یاران او تمام کرده اند * کما قال
 الله تَعَالٰی فِیْ سُوْرَةِ الصَّفِّ وَالدِّیْ اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰی وَ
 دِیْنِ الْحَقِّ لَیُظْهِرَهُ عَلٰی الدِّیْنِ كُلِّهِ * ترجمه * اوست انکه فرستاد
 رسول خود را براه راست و دین حق تا غالب گرداند آن دین

حق و امر به (پس) و ظاهر است که آندای ظهور و بین و
 (پس) بهر صورت قبح آمده و اتمام آن از دست حضرت مهدی
 واقع خواهد گردید و هم چنین است هلاک کسری و قیصر
 و تمام حرائر ایشان که انتخاب مان موعود شده بودند
 و ظهور آن از دست خلفای راشدین واقع گردد
 و از انجمله اتمام امر است که رسول مان موعود شده بودند
 و آدای آن از امام صورت است قال الله تعالی
 فِي مَوْرَةِ الْاَوْدَاقِ قُلُوبًا يَتَمَتَّعُ النَّاسُ بِاٰثِمِي رِزْوَالِ الْاٰثِمِي
 اِلَيْكُمْ حَصْرًا نَزَّحًا * بگو ای مردمان مد رستگه من هر صناد
 حد امام نسوی شما مر شما و ظاهر است که تابع رسالت به نسبت
 جمیع نامس از اصحاب محقق گشته بلکه امر دعوت از اصحاب
 شروع گردید دیو ماقبوا حله خلفای راشدین و ائمه مهذبین
 و در تیراید گنبد تا اینکه نوا حله امام مهدی با تمام خواهد رسید
 و همین بابت را در امور مذکور و الصد و مایه می باشد
 یعنی چنانکه در طی و آدای حقوق غایم مقام
 مسیب می باشد هم چنین امام غایم بهر است در مقاماتیک
 و در میان حد رسول او معتقد گردید * و از آنجا که است
 نبوت ریاست یعنی چنانکه ادیان اله و اله است است

ثو دیکت نوعی از ریاست ثابت است که بیاضی و ظنه همان ریاست
ایشان را است این رسول نیکویند و این رسول را رسول این
امت و در بسیاری از امور دنیوی و هم تصرف رسول
در ایشان جاریست کما قال الله تعالی فی سورة الاحزاب
الْقَبِیُّ اَوَّلٰی بِالْمُؤْمِنِیْنَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ * ترجمه * پیغمبر نماوار
تر است به گردیدگان از ذواتهای ایشان (و در مقامات
آخر دیرتر ولایت او ثابت قال الله تعالی فی سورة المدهاء
فَكَيْفَ اِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ بِرَسُولٍ مِّنْ اَنْفُسِهِمْ * ترجمه * پس چه حال خواهد شد و قتی که بیاوریم از
هر امت کواهد و بیاوریم ترا برین امت کواهد) هم چنین امام را
هم در دنیا و آخره مثل این ریاست به نسبت مبعوث الیه
ثابت است فی مشکوٰۃ فی باب مناقب علی قال النبی صلعم
السُّمُّ تَعْلَمُوْنَ اَنِّیْ اَوَّلٰی بِالْمُؤْمِنِیْنَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ قَا وَاَبٰی
فَقَالَ اَللّٰهُمَّ مَنْ كُنْتُ مَوْلَا فَعَلٰی مَوْلَا * ترجمه * یا
خداوند من دایند شاید رستی که من دوست ترام بمومنین از ذواتهای
ایشان گفتند آری پس فرمود خداوند اهر کسی که من
شدم مولای او پیش علی است مولای او قال الله تعالی فی
سورة بنی اسرائیل وَیَوْمَ نَدْعُوْ كُلَّ اُنَّاسٍ بِمَا مِیْمُ

ترجمه * مادکس بودی و اگر سواد هم هر که دینی را از مردمان
بپشت و ایان ایشان قال الله تعالی فی سورة الشافات
وَقَفُّهُمْ اِنَّهُمْ سَخُوا لَوْ * ترجمه و اعتماد و ابرید آن معبودان را
در متنگه ایشان هر بر سیده و حواهد شد قال المپی صلی
الله علیه و سلم اِنَّهُمْ سَخُوا لَوْ قَن و لَا یَت عَلَی * ترجمه
حققت ایشان بر سیده و حواهد شد ازلایت علی
* نکته ثالث * امام سمر که فرمود معناد و سدر رسول است و
عائر اگاه است و اعظم ملت سمر که ملازمان خدمت گذار اند
و قد و بیان خالص * پس چنانکه تمام اگاه ملکست و از کان
مملکت را تعلیم شاگرد و الا قدر ضرورت است و توسل
ماد واجب مواز به خود با و علامت یک حرامی است و انظار
مفاحرت نزد امارت مد اعلمی هم چنین تو اضع و ندلس هر
صاحب کمال محصور و باعث عنادت داری است و
شمردن علم و کمال خود در دوی ادحای شقاوت تشایین
یکایکی با او یکا یکیت مار رسول و بیگانهی از و بدگامیست از
ز رسول خصوصاً درین مقام که منصب نیاست پیغمبر هم از
جانب حکیم علی الاطلاق ماموعس گردید پس حالش در
صحن اس تسنن ماید صمد که از مقرران پادشاهی امیری باشد

۱۱۱
 پیمائش جلیل القدر و مقرب در میان حضار و زبارة ما و بر
 خدمات عمده قائم بر مناصب عالیہ و ادراک و اثر زندی باشد
 بنمایند معیند شایسته حضور پادشاهی و قابل قیود و بض خدمات
 و زیارت و بنر مشایخ و خود و امراء و پدر خود آمد و رفت بیارگاه
 پادشاهی مبداء و عزت و اعتبار در نگاه پادشاه و در حضار آن
 بابرگاه پادشاهی بعدی بدست آورده که منصب نیابت پدر خود
 با و از حضور سلطانی مغرض نگردد پس اگر کسی از
 رفقاء پدر او با و راه مساوات خواهد پیوست و بر منصب خود
 و در مقام او تفاخر خواهد نمود هم نیک حرامی به نسبت
 اقامه خود که آن امیر کبیر است با و حامد خواهد شد
 و هم جناب سلطانی بر و متوجه خواهد گردید * همچنین سرکشی
 و در و تانی اراکام و وقت کساختی است به نسبت او
 و مساوات او است به نسبت و قبول و اعتراض مخفی است بر حکم
 علی الاطلاق که این چنین شخص ناقص را منصب نیابت آنگنان
 بشخص بکامل عطا فرمود * بالجمله تقرب الی الله بترک توسل
 ایشان خیالی است بر اخلال و دهمی است سر اسرباط
 و محال * بیت * بی عنایات حق و خاصان حق * گر نیک باشد
 تدبیر گردد و رتق * قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُبِّي حَبِيْبِي

لَا تَصْرَفْهَا فِي سَبِيلِ سِوَايَ سَبِيلِهَا لَا تَقْطَعْ مَعَهَا حِمَّةً * تر بخیر *
 و دستی طی است ضرر و فتنان نمیکند ما و خود آن گناه
 و عادت طی گناه است نفع نمی دهد ما و خود آن گناه کرد ای
 یکی فی الامشکوة فی کتاب مناقب اهل بیت ائمتی من
 قَالَ عَلِيهِ السَّلَامُ اَلَا اِنَّ مَثَلَ اَهْلِ بَيْتِي بِكُمْ مِثْلُ سَقْمَةٍ
 لَوْحٍ مِنْ وَكْهَةٍ تَحْتِي وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا فَلَاك * و رقا الله
 و سایر اهل بیت حب اهل بیت را با تمام یل حب
 جمیع ائمة الهادی و اتباعهم امن بارت العالمان

مایه ثالث در ذکر امامت تمار

و آرا خلافت را شده و خلافت طی منهاج النبوة و خلافت از حضرت
 میر کویند * باید دانست که چون جراح امامت در شیعه خلافت
 جلوده گردد بدست و بانی در یاسد پرورش موع انسانی
 تمام رسید و کمال روحانی با کمال اس رحمت رحانی به شایسته
 نور علی نور بسان آفتاب در حشود هر چند بنیام خلافت
 را شده از جانب حق نعمت و رحمت تمام و کامل گردید * تا ما کاهی
 سعادت اهل زمان اقتضای نماید که حما و جبر اهل اسلام بر قبول
 خلافت را شده انعمان نمایند و محال و دل حکومت را بفرستد
 اختیار کند امر خلافت و بانی امامت میگیرد و مقتدر حیات

ایمانی بخونی غیر انجام می پذیرد * آنرا خلافت منتظره میگویند
 و در بعضی اخیان بحسب تقدیر ربانی و قضای آسمانی هر چند
 خلیفه راست بر روی کار می آید و در باب اقامت خلافت
 بعضی بلیغ بجای آوردند اما اتفاق جماعتی مستلزم صورت نه بند
 و انتظام کفایت دست نمیدهد * پس در این صورت اگر چه
 خلیفه راست موجود است و در اقامت خلافت ساجی قائم انتظام
 خلافت بوجود نیاید آنرا خلافت غیر منتظره میگویند * پس خلافت
 را شده دو قسم شد خلافت منتظره مثل خلافت خلفاء راشدین
 و خلافت غیر منتظره مثل خلافت مرتضی علی علیه السلام *
 اما خلافت غیر منتظره پس این اثبات را از خلافت با وجود
 خلیفه راست بدست قلمبردار بدست ایت زنگار است مثل
 حضرت نوح علیه السلام پس چنانکه قلت ظهور بدست
 هیچ گونه غبار معتقدیت و امان پاک حضرت نوح را نمی آید
 همچنین هم انتظام خلافت هیچ وجه نقصانی بخلیفه راست
 نمی رساند پس خلافت غیر منتظره را اگر باعبار وجود خلیفه
 راست ملاحظه کنیم باید که بگوئیم که خلافت راسته مستحق است
 و اگر باعبار عدم انتظام و تفرق اهل اسلام ملاحظه کنیم بگوئیم که
 مستحق نیست پس آنچه در حدیث شریف آمده *أَجَلًا قَدْ بَعَدِي*

قُلْتُ وَنَسَّهَ الْحَجَّ مَعِيَ أَنْتَ كَمَا مَلَكَتْ لَدُنَّ مِنْ بَقْدَرِ حَسْبِ مَا لَكَ اسْتِ
 ان ملاحظه اعتبار اول است و آنچه بعضی از احادیث بر اقسام
 ملافت بر حضرت ذی القوین دلالت میکند نظریه اعتبار ثانی
 فِي الْمَشْكُوتِ فِي نَابِ مَسَاقِبِ آتِي بِكَرٍّ وَعَمْرٍ وَخِيَالَهُ هُنَا
 رَحُلًا قَالَ أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَأَيْتَ كَلَامَهُ يَدُلُّ نَا نَزَلَ
 مِنَ السَّمَاءِ قَوْلُهُ أَنْتَ وَأَبُو بَكْرٍ وَرَضِيَتْ أَنْتَ وَوَرَدَ
 أَبُو بَكْرٍ وَعَمْرٍ وَرَضِيَتْ وَأَبُو بَكْرٍ وَوَرَدَ وَرَضِيَتْ وَأَبُو بَكْرٍ
 ثُمَّ رَضِيَ الْأَمِيرُ أَنْ قَامَتْ لَهُ أَرْسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَلِكَ
 فَقَالَ خَلِيفَةُ نَدْوَةٍ ثُمَّ بَوَّيْتُ اللَّهُ الْمَلِكَ مَنْ يَشَاءُ ۝ ثُمَّ بَعَثَ
 ابو بکر نفی ردایت کرده که مردی گفت من بهتسم خدا را حاضر و بکنم
 من در جواب که ما که ترا روی فرود آمده است از آسمان پس
 بر کشیده شده تو و ابو بکر پس چرب آمد تو و سر کشیده شده
 ابو بکر و عمر پس چرب آمد ابو بکر و سر کشیده شد عمر و عثمان پس
 چرب آمد عمر پس سر برداشته شد ترا از و پس اند و بکن شد آنحضرت
 علی الله علیه و سلم او فیهت این را دیا که آورد دید پس
 محمرون و اند و بکن کرد ابد آن حضرت را شنیدن این حکایت
 پس گفت خلافت ابو بکر و عمر خلافت نبوت است پس باید
 حدائی تنالی پاک را هر گرامی خواهد و قید فی باب مَسَاقِبِ هَوَاءِ

الثَّلَاثَةَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُرِيَ اللَّيْلَةَ رَجُلًا
 صَالِحًا كَانَ أَنَا بِكَرٍ نِيْطَ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنِيْطَ
 عُمَرُ بْنُ الْكَوْثَرِ وَنِيْطَ عُثْمَانُ بْنُ مَعْمَرٍ قَالَ جَاءَ بِرٍ فَلَمَّا أَقْبَمْنَا مِنْ عِنْدِ
 رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْنَا مَا الرَّجُلُ الصَّالِحُ
 فَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَمَّا تَوَطُّ بِبَعْضِهِمْ بِبَعْضٍ فَهُمْ
 وَلَا تَلَا الْأَمْرَ الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ بِهِ نَبِيًّا صَلَاحُ كَلَّمَ نَبِيَّ صَ نَمُوذَه شَدَّ
 وَ زُ خَوَابِ اسْتَبَدَّ تَرَدَى صَالِحُ كَوَا كَهْ أَبُو بَكْرٍ ذَا دِيْخْتَه
 شَدَّ اسْتَبَدَّ بِبَغْمَبَرِ خَدَّ صَالِحُ وَ دَرَا دِيْخْتَه شَدَّ اسْتَبَدَّ عُمَرُ بَابِي
 بَكْرٍ وَ ذَرَّ آوِيْخْتَه شَدَّ اسْتَبَدَّ عُمَرُ كَلَّمَ جَابِرٍ جُونِ بِرَخَاسِيْمِ
 اذْ بِشِشْ بِبَغْمَبَرِ صَالِحُ كَلَّمَ اَمَامَ دِصَالِحِ كَهْ اَلْخَفِزْتَه فَرَمُوْدَه
 اَزْ حَوْلِ خَدَّ اَخُوْدَ اسْتَبَدَّ وَ اَمَامَ دَرَّ اَدِيْخْتَه بَغْضِ اَزْ اَبْشَانِ
 بِرِ بَغْضِ مَنِيْشِ اَنَسْتَبَدَّ كَهْ اَبْشَانِ وَ اَلْيَانِ كَارِي اَنَدَكَه بِرِ اَنَكِيْخْتَه
 اسْتَبَدَّ خَدَّ اِيْ تَعَالَى بِدَانِ كَارِ بِبَغْمَبَرِ خُوْدَ رَا صَالِحُ (وَ اَمَّا خَلَا فِت
 مَنظَرِ بَسْ كَاهِي اَنظَامِ اَنَ كَهْ اَلْ بِمَرِ عَدُوْ جَوَاكِيْهَ عَظَمَتِ خَلِيْفَه
 زَا شَدَّ دَرِ زَمَانِ خَلَا فِتْ اَوْ مَسْلَمِ طَوَايِفِ اَنَامِ بَاشَدَ وَ زَبَانِ
 نَرْدِ بِرَخَاصِ دَعَامِ بِسِيْجِ كَسْ رَا اَزْ تَسْلِكِ اَوْ رَجْعِيْ وَ مَلَا طِيْ بِهْمِ
 نَرْدِ عَدُوْ نَهْ كَسِيْ رَا دَرِ لِيَا قَتْ اَوْ قِيلِ وَ قَالِيْ وَ اِيْنِ رَا خَلَا فِت
 حَقِيْقَه وَ ظَهْرِيْ كَوْبَحْمِ وَ كَاهِيْ بَعْضِيْ اَهْلِيْ زَمَانِ اَزْ تَسْلِكِ خَلِيْفَه رَا شَدَّ

فرخی می کشند از زبان حق و ملامت بدوی کشاید تا
حفاظت رمان و تأیید آسمانی زد و بدخ ایشان تا سرحد
بسی و خروج می رسد و مال ملی ایشان تا نفع بدیعت می کشد
و انظام خلافت بظاهر تر حسب ترقی حلیه را اشد مهر و دگر
به احکام اوبر فلوتت بعضی از اهل زمان گران می گرد
و ارا خلافت مقتدره می گویم پس خلافت منظمه هم دو قسم
شد مخفوفه مثل خلافت شیخیه و مقتدره مثل خلافت
ذی النورین اما خلافت مخفوفه پس همونست نعمت
عطی و غنیمت گبری در حق صبور رنی آدم بلکه در باره
نمای عالم پس خلافت را اشد درین صورت من کل
الوجود متحقق است هم ماعتار وجود خلیفه را اشد و هم باعتبار
ظاهر انظام اهل است و ملت و هم ماعتار از خان و اطمینان
اهل زمان و ادهان کاذا افران و اخوان اما خلافت مقتدره
پس هر چند ماعتار وجود خلیفه را اشد و جریان ظاهر انظام و رسیان
طوایب امام ماریب موجود است تا ماعتار و نقد ان اطمینان
ملی اهل زمان که ماعتار و ساء حلیه در بعضی احادیث اشارتی
تا امام خلافت بر زمان فاروق اعظم دارد شده فی المشکوة فی
لوات مناقب عمر (رضی الله عنه) قال بیما آما لا یم رأیتی لی

قُلُوبٍ عَلَيْهِمْ دَلُّوا فَنَزَعَتْ مِنْهَا مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ أَخَذَهَا ابْنُ
 أَبِي فَحَّاحٍ فَقَرَعَ مِنْهَا دَنُوبًا وَذَنُوبَيْنِ وَفِي تَرْجِهِ ضَعُفٌ
 وَاللَّهُ يَفْهَرُ لَهُ ضَعْفُهُ ثُمَّ أَخَذَهَا ابْنُ الْخَطَّابِ مِنْ يَدِ أَبِي نُجَيْرٍ
 فَأَشْتَحَالَ فِي يَدِهِ غَرَبًا فَلَمْ أَرَ عَجُوزًا يَفْرِى فَرِيَّةً حَتَّى
 رَوَى النَّاسَ وَضَرَبُوهُ بِعُطَيْنٍ * تَرْجَمَهُ * مَنِ گفست اخضرست
 و زانمای آنکه من در خوابم می بینم خود را بر سر چاهی که بران
 و لوبست پس آب کشیدم من از آن چاه افتد که
 خواسته است خدای تعالی بستر گرفت و لورا پس ابو قحطه
 یعنی ابو بکر پس کشید ابو بکر از آن چاه یک دلو و دو دلو و لا
 کشیدن او هستی و ناتوانی است و خدا بیامرز از ابو بکر را بستر
 گرفت و لورا عمر ابن الخطاب از دست ابی بکر پس
 گشت آن دلو در دست عمر و لو عظیم پس ندیدم من کسی
 قوی را که غلبه خوب می کند هم چون عمر تا آنکه میراث شدند
 مردم در دند یعنی راست کردند انجور و شران یعنی انتظام بخونی
 بدیرت امر خلافت (تفاضل در میان خلفاء را شدین
 باعتبار انتظام و انتشار امر خلافت حارصی است نه از اصل
 کمال خلافت * پسما به تفاضل انبیاء و مرسلین باعتبار ثلث و
 کثرت هر است که انهم تفاضل حارصی است نه از اصل

منصب رسالت و درین مقام چند لقبه ایست برسانم با حاکم
 مطلق خلیفه را باشد که آن را در ضمن چند نکته بیان کنیم
 * نکته اولی * خلیفه را باشد عبارت است از شخصیکه
 صاحب منصب امامت باشد و ابواب تنبیست ایمانی از او
 ظاهر شود پس هر که باین منصب نرسید بستان است
 خلیفه را باشد خواه او ائمه امت باشد خواه در اواخر آن خواه
 قاطعی الحساب باشد خواه دشمنی الحساب خواه قصوی اطلاق
 باشد خواه قریشی النسل * این لقب خلیفه را بهر که
 خلیل الله یا کلیم الله و زودخ الله و حبیب الله و صدیق اکبر و
 قاروق اعظم و ذوالنورین و مرتضی و محمدی و مهدی است
 و امثال ذلک تصور نباید کرد که هر یک از این لقبی است
 خاص که بذات برتری از بزرگان دین اختصاص میدارد و از
 اطلاق آن لقب ذات همان بزرگ مفهوم می شود * هم چنین
 گمان کنند که لقب خلفاء را شده بین هم بذات خلفاء و از
 اختصاص میدارد که از اطلاق این لقب ذوات هم
 بزرگان مفهوم می گردد و حاشا و گلا * بلکه این لقب را بهر که
 ولی الله و مجتهد و عالم و حاکم و زاهد و فقیه و محدث و متکلم
 و حافظ و بارشاه و ائم و در هر تصور باید کرد * که هر یک

از آن بر صفی خاص و مضی مخصوص دلالت نمیدارد و هر که
 بیان صفت بقیعت باشد و بر آن منسوب قائم نمودنست و لقب
 بان لقب پس چنانکه گاهی گاهی موجب ازدیاد رحمت
 بفرمی بر آرد و امامی را از ائمه هدای بر روی کار می آرد
 هم چنین گاهی نعمت الهیه بکمال میرسد و امامی را بر تخت
 خلافت جلوه گر می کند پس همچون امام خلیفه راشدان زمان
 است و آنچه در حدیث شریف وارد شده که زمانه خلافت
 بر آمده بعد وفات رسول مقبول علیه الصلوٰۃ والسلام
 بمقدور سی سال است و بعد از آن زمانه تسلطت پس مراد
 از آن اینست که خلافت بر آمده علی سبیل الاتصال و التواتر
 بمقدور سی سال باقی خواهد ماند نه آنکه تا قیام قیامت زمانه خلافت
 بپایان رسیده همین قدر است و پس ^{بنامه} هر کس حدیث مذکور همین است
 که خلافت بر آمده بآنچه خدای سی سال منقطع خواهد کرد دیدنه آنکه
 بعد از انقطاع الی ابد الا با دعو و دخواهد کرد بلکه حدیثی دیگر در
 عود خلافت بر آمده بعد از انقطاع آن دلالت میدهد و قَالَ النَّبِيُّ
 صَلَّيْهِ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَكُونَ ثُمَّ يَرْفَعُهَا اللَّهُ تَعَالَى
 ثُمَّ تَكُونَ خِلَافَةً عَلَيَّ مِنْهَا جِ الْأَنْبِيَاءُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَكُونَ

ثُمَّ يَرْفَعُهَا اللَّهُ تَعَالَى ثُمَّ يَكُونُ مَلَكًا عَاجِبًا فَيَكُونُ مَا شَاءَ اللَّهُ
 أَنْ يَكُونَ ثُمَّ يَرْفَعُهَا اللَّهُ تَعَالَى ثُمَّ يَكُونُ مَلَكًا جَبَرِيَّةً فَيَكُونُ مَا شَاءَ
 اللَّهُ أَنْ يَكُونَ ثُمَّ يَرْفَعُهَا اللَّهُ تَعَالَى ثُمَّ يَكُونُ خَلِيفَةً عَلَى
 سِنِّيَةِ النَّبِيِّ ثُمَّ مَكَتَ فِي مَرْجَرِ أَيْنَ حَدِيثَ (صَحِيحُ الْإِسْلَامِ)
 وَبِزَظَاهِرِ اسْتِخْلَافِهِ خَلِيفَةً حَضَرَتْ مَعَهُ طَائِفَةُ السَّلَامِ أَقْبَلُوا
 أَنْوَاعَ خِلَافَتِهِ وَاسْتَدْرَجَتْهُ خِلَافَتُهُ مَسْطَرَّ مَحْفُوظٍ وَجَدَ
 وَصْفَ الْإِسْلَامِ وَارْتَدَّ فِي الْمَشْكُوتِ فِي بَابِ الشَّرَاطِ
 السَّاعَةِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَهْتَفِ مِنَ النَّبِيِّ إِلَّا
 يَوْمَ لَطُولِ اللَّهِ ذَاكَ الْيَوْمَ حَتَّى يَهْتَفِيَ اللَّهُ فِيهِ رَجُلًا
 مِنْ أَهْلِ بَيْتِي يُوَالِي أَيْمَهُ أَسْمِي وَأَيْمَ أَبِيهِ أَسْمِي أَبِي يَمْلَأُ
 الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مِلْتُ ظُلْمًا وَجَوْرًا *
 فرمود رسول خدا صلوات الله علیه بر بانیان دین که یک روز در آن روز
 می گرداند خدای تعالی آن روز را تا آنکه بر آنکس که
 در آن روز مردی را که از اهل بیت من است موافق باشد
 نام او نام مرا و نام پدری نام پدر مرا بر گرداند آن مرد
 زمین را بداد و عدل چنانکه بر کرده شده است پس
 و جز را دین در همان باب وارد شده قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 آتَاهُ الْبَدَلُ النَّامُ وَهَاصِبُ أَهْلِ الْعِرَاقِ بَيْنَهُمَا بَعْدُ

ترجمه: فرمود رسول خدا صلعم بپایه مهدی را اهل الاز
 ولایت شام و جماعت از اهل عراق پس بیعت میبندند مهدی
 را (و نیز وارد شد در همان حدیث و یصل فی
 الناس بسنة نبيهم و یلقی الاسلام بجزائری فی الارض)
 و کاری کند مهدی در مردم بسنت و روش پیغمبر ایشان
 محمد صائم و می اندازد دین مسلمانی کردن خود را به زمین و نبات
 و قرار می داند و نیز در آن باب وارد گردیده قال رسول الله صلعم
 یرفعی عنه ساجن السماء و ساجن الارض لا تدع السماء
 من قطر دأشیا الا صبهته مدارا و لا تدع الارض من نباتها
 الا احرجه جنی یتمنی الا حواء الا موتات ترجمه
 فرمود پیغمبر خدا صلعم در ارضی خواهند شد از آن و نموشود
 می باشند از دی مسکونته کنند آسمان و مسکونته کنند زمین
 نمی گذارد آسمان از قطره های باران خود چیزی را اگر آنکه بریرد
 آسمان را بر زمین و نمی گذارد زمین از رستنی های خود
 چیزی را اگر آنکه بیرون می آید آن را تا آنکه از روی او از زندگان
 مردگان را یعنی باران در زمان مهدی بسیار بارد و حاصل های زمین
 بکمال آید و زندگی خوش گردد و نیز وارد شده قال النبی صلعم
 لا یجاء علی السلام یسقه فی الخلی ترجمه: و مهدی را شایه

خواهد شد از بی در تاق و میر این کمان نه باید کرد که
 زمانه خلافت را شده با او ائیل است است یعنی زمانه خلافت
 از بعد از اد احرام است یعنی زمان حضرت مهدی علیه السلام
 و در میان اس بر دو زمان همه زمان تعطیل است که هرگز
 در آن خلافت را شده کسی ظاهر شدنی نیست چه بسیاری
 از تابعین را است عمر بن عبد العزیز و ابی هریرة و خلافت
 را شده شمرده اند و آنچه در حدیث اول از عود خلافت
 را شده مذکور کرده اند را بر ظهور خلافت عمر بن عبد العزیز قبل
 نموده چنانچه جب که از همه تابعین است همان حدیث اول
 عمر بن عبد العزیز نوشته و در پائین این اشارت نگاشته
 فی الصکرة می باب ثلثین ثلثین المسایر از حوآن تکیون امین
 امر میسن بعد الیک القاص و آنچه در حدیث و آنچه
 بر همه امید دارم که ماضی تو امیر السویدین یعنی تاجیه بعد
 از یک کرده و یک حار که انخرت حر داده است بدان
 پس خوش سال کرده اند و شد عمر بن عبد العزیز هم این
 اشارت را قبول فرمود و این را مینویسد و در حدیث که
 این حدیث اشارت است بر خلافت حضرت مهدی پس

چرا بر خلافت دیگران خشم می کنی * و نیز در آن باب
وارد شد * قَالَ النَّبِيُّ صَلِّعُمْ إِذَا رَأَيْتُمُ الْمَرَائِيَّاتِ السَّوْدَ
قَدْ جَاءَتْ مِنْ قَبْلِ خُرَاسَانَ فَاتَوَمَّاءُوا وَلَوْ حَبَّوْا عَلَيَّ الْفَلَاحُ فَإِنَّ
فِيهَا خَلِيفَةً لِلَّهِ أَهْلِي * ترجمه * فرمود بنی صلعم و قبیله
به بیند شما نشانهای سیاه را که پیشکب همدون شده است از
جانب خراسان پس بیایند آنها را اجرا که بدرستی که در آن
خرایات خلیفه خداست (و نیز ظاهر است که این مهدی
یفر آن مهدی موعود است که ظهور از آن اندیشه منوره است
نه از خراسان داین هم خلیفه است که کاف امام مسلمین
یا طاعت او را مورا ند و در رفعت او با جور و نیز در بهمان
باب وارد شد * قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَخْرُجُ
رَجُلٌ مِنْ وَرَاءِ الدُّهْرِ يُقَالُ لَهُ الْحَارِثُ حَرَاثٌ عَلَى مَقْدَرِ نَبِيِّ
رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ مَنصُورٌ بِمَعْنَى لَا إِلَهَ إِلَّا مُحَمَّدٌ كَمَا سَدَّكَتِ قُرَيْشُ
لِرَسُولِ اللَّهِ وَجَبَّ عَلَى كُلِّ مَرْءٍ مِنْ نَصْرِهِ * ترجمه * بیرون می آید
مردی از دراء النهر گفته می شود در آن مرد را حارث حراثت
که بر اول او مردی باشد گفته می شود مرا بن مرد را منصور قرار
میدهد آنزد که حارث نام دوست آل محمد را چنانکه قرار دادند
و پای بر جای کردند فریض عربی بنمبر خدا را صلعم واجب و لازم

است بر هر مسلمان یا وی دادن و تأیید نمودن آنست که
 و بیز ظاهر است که اس بر رک که از اهل بیت است که حادث
 نموده است جبرمندی موهود است چه مهندی موهود را ادا
 با جماع لشکر عرس تأیید خواهند شد و ما جماع لشکر مادر اهل انبیا
 پس حال خلافت را شد و ابا مالکیت ظاهر در حال
 سلطنت عادل را حکومت چهاره قیاس ماید که در پس
 چنانکه گاهی سلطنت عادل ظهور میکند و گاهی حکومت حار
 همچنین گاهی خلافت را شده ظهور و گاهی مملکت
 ظاهره تنه ل فسمین خلافت را در تنه ل ایل و بهار قیاس ماید
 که در چنانکه بعد از زمان ایل بهار آشکارا میگردد و باز در طلعت
 شب در پوشش می شود و بعد از آن باز در او حوش میرفت
 و در ایتج مالی از سر در دل نعمت الهی که عبادت آن
 ظهور خلافت را شده است هر گز مایه من ساید شد آرا را در مجیب
 الیه عوالت طلب ماید کرد و مراحت و عای خود چشم ماید
 داشت و در نفخش خلیفه را شنید و هر زمان هست باید که داشت
 که شاید نعمت کامله در همین زمان ظهور فرماید و خلافت
 را شده در همس وقت بروز نماید * نکته تأیید * خلیفه را شده سانه
 رب العالمین است و همه مایه امیا و مرعابین * سرانجام برقی

دین است و همپایه ملائکه مقربین مرکز دائره امکان است
 بمنحصر جمیع اکوان افق را یاب عرفانست سر دفتر افراد
 انسان دل او عرش تجلی رحمن است و عینه او دریای
 رحمت بیکر ان اقبال او هر تو جلال یزدانی است و مقبولست
 او عکس جمال زبانی قدر او تیغ قضا است و مهر او میخ عطاء
 و معارضه او معارضه تقدیر است و مخالفت او مخالفت رب
 قدر هر کما لیکه در خد متکذاری او مصروف نکر دید خیالیست
 پراختلال و هر علمی که در بیان اعظام و اکرام او بکار نیامد احمی
 باست سر اسر باطل و محال هر صاحب کمال که موازنه خود
 با او می جوید راه مشارکت حق می جوید غلامت اهل کمال
 همین است که در خدمت او مشغول باشند و در اطاعت او
 نهند دل از ادعای مساوات او دست بردارند و او را بجای
 رسول بشمارند * نکته ثانی * خلیفه راشدن می است هر چند
 فی الحقیقه پیغمبر رسالت نرسیده اما بمدرغ خلافت چندی
 از احکام انبیاء الهیه جاری گردیده هر چند احکام مستطوره
 ذرا بواسطه آئینه انشاء الهیه تعالی باستیغاب مذکور خواهد
 گردید اما در مدعیه احکام درین مقام بطریق نمونه ذکر کرده
 می شود از اینجهه توقف نجات اخروی است بر اطاعت

اولی چنانکه اگر کسی بپردازد در معرفت الهیه و نهد به
قدس و جهد تمام و صبیحی مالا کلام. بجا آورد امانت و فیکه ایمان
ما را حل نماید و هرگز نجات اخروی بدست نخواهد آورد
و خلاص از عصب چار و درکات ما را نخواهد یافت همچنین
هر چند عبادات شرعی و طاعات دینیه بجا آورد و جهد تمام
و راستی احکام اسلام را روی کار آورد اما تا تشکیک
در اطاعت امام وقت کردن نه بد و اقرار با ماست او کند هرگز
عبادت مذکوره در آخرت کار آمدنی نیست و از دار و گیر و ب
قدیر خلاصی یافتنی نه چنانکه در حدیث شریف دار شده
مَنْ لَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ رَمَاهُ فَقَدْ سَاتَ مِیْمَةً حَایِلَةً * ترجمه *
بالا که شست * فی المَشْكُوتِ وَفِي كِتَابِ الْمَلَكُوتِ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلُّوا أَحْسَنَ صَلَاتِكُمْ وَصُومُوا أَشَدَّ صُومِكُمْ وَادْرِكُوا
أَمْوَالَكُمْ وَأَطِيعُوا أَمْرَكُمْ لِمَا خَلُوجَهُ رَبُّكُمْ * ترجمه * هر مرد
بی صلح نمکند آری بدین پنج باز خود و داری بد روزی بیا در میان خود
و اد اکبر زکوة مال خود و اطاعت کنید در خود را داخل
شوید در خشت هر دو دگر جوینی المَشْكُوتِ وَفِي كِتَابِ الْمَلَكُوتِ
وَالْقَصَاءُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَاتَ وَآمَسَ فِي عَشِيقَةِ بَيْتِهِ سَاتَ
مِیْمَةً حَایِلَةً * ترجمه * کسکه میسر و حال آنکه نیست در کردن

آو بیعت می میر (مردن جاهلانه) و از انجماء توقف عبادات شرعی
 است بر موافقت امر او یعنی چنانکه عبادات دینی و طاعات
 شرعی که مطابق سنت نبوی باشد مقبول است و الا مردود
 چنانچه صحت جمعه و اعیاد و جهاد و حدود و تعزیرات هر متوقف
 است بر امر امام و فییه ایضاً قال النبی صلعم انما الامام جنة
 یقال من ورائه یتقی به ۞ ترجمه ۞ فرمود پادشاه من هر چه
 بجز این نیست که امام چهار است که جهاد کرده می شود از پس
 وی و حفاظت نموده می شود بان چهار از آفات و مخاطرات
 و فییه فی کتاب الجهاد قال النبی صلعم ان من غر و ان فاسا من
 ابتغی وجه الله و اطاع الامام و اتفق اکثریمة و یأمر الشریک
 و اجتنب الفساد فان نومه و نهجه اجر کمه و اما من غر افخروا
 یوریا و سمعة و عصی الامام و افسد فی الارض فانه لکم مرجع
 فیها الکفای ۞ ترجمه ۞ غر کردن و وقسم است اما کسیکه طلب
 کند بغیر از کردن رضای او را و فرمان برداری کند امام را و در
 یازد در راه خدا نفس و مالهای برگزیده خود را و رفتی نماید
 کسی را که با وی شریک است و بر همین کند بپای و پس
 بد رستیکه خواب و بیداری وی موجب ثواب است
 همه و اما کسیکه غزا کند بی جهت نازیدن و برای آنکه تا مردم

به بدت و بش نوند و نافرمانی کند در زمین پس بد گزینی که وی باز
 نمی گردد و ماثواب * و اذا نجهله لقنا ذکیم اوست در غفلت و
 معاملات نمی آدم پس چنانکه در فیهامه نی وقت با نفع و معامله از
 معاملات قیامین و در شخص حکم فرماید مثل انعماد و کج
 یا مانع یا امثال ذلک پس آن معامله بمجرود حکم او خود بخود
 معتقد میگردد پس باز کسی را چون و چرا در آن نمی رستند
 چنانکه حق جل و علی در تسوره احزاب می فرماید و مَا كَانَ
 لِمُؤْمِنٍ وَّ لَا مَوْتَةٍ اِذَا قُضِيَ اِلَيْهِ مِنْ رِسَالَتِهِ اَنْ يَكُونَ
 لَهُمْ اَلْجَنَّةُ مِنْ اَمْوَالِهِمْ * ترجمه * هر سدی که در دنیا کرده
 از اچون حکم کند خدا در رسول او بامری انبیا باشد برای او
 اختیار را امر ایشان * همچنین عقود مذکوره بحکم امام یا نائب
 او که فاضی است خود بخود معتقد می شود و مجال گفتگو کسی را
 باقی نمی ماند چنانچه مسئله * قصار الناضی یفشنه ظاهرا و باطنا
 * ترجمه * حکم فاضی نافذ می شود از روی ظاهر و باطن (در متون و
 مخرج مصرح است * و اذا نجهله ثبوت حکم شرعی است تا امر او
 یعنی چنانکه در فعلی از افعال و قولی از اقوال هزار منافع و مضار
 مد رک شود و بصدد وجه حسن یا قبح عقلا در و ثابت گردد اما در فیهامه
 کتاب منزل یا تفسیر نبی مرسل بر لزوم یا منع او دلالت ندارد

باشد و جوب یا حرمت آنقول و قلمی شرعا ثابت نمی تواند شد
 همچنین اگر در عقلی و یا قولی بیزای وجه شکست در ابواب
 قضایست مفهوم کرد و قاناماد قیامکه حکم امام یا نائب او بان
 مامحق نکرد و آنرا از واجبات شرعیه نتوان شمرد * همچنین
 اگر بر صحت دعوی یا بطلان آن یا ثبوت حد و تعزیر هر آید
 و لائیل قایم باشد و ضد و کوا آن بران کواهی دهند اما و قیامکه حکم
 امام یا نائب او بان مامحق نکرد و دید هرگز پایه ثبوت نه بنید و پس
 چنانکه سبب ثبوت احکام شرعیه نص بنویست و بیان وجه حسن
 و قبح عقلی محض بنا بر تسلی خاطر مخاطبین و انزام مخالفین است
 نه پس * همچنین سبب ثبوت احکام عقود و معاملات حد و د
 و تعزیر است حکم امام و نائب او است و اظهار شهادت شهود
 و بیان منافع و مضار محض بنا بر تسلی خاطر حاکم است و انزام
 گسبکه او را بجز و ظلم نسبت کند * و از انجمله آنکه حکم او
 نص حکمی است یعنی چنانکه اجتهاد مجتهدین و قیاسات قاضین
 و قیامه مقابل نص قطعی می شود بلا ریب از پایه اعتبار مایه
 میگرد و هرگز عمل بر امور مذکوره بر تقدیر مخالفت نص حار
 نیست * همچنین و قیامکه در مواضع اختلاف مسائل اجتهاد حکم
 امام یا جد المجتهدین مامحق کرد و دید بر هر مجتهد و معتقد و عالم و جامی

و حارف و غیر حارف واجب الاذعان شد هرگز کسی را
معارضه آن صاحبها و خود یا ماحتها و محتاجین آنها باینها
خود یا بالهام شیوخ متقدمین یا بچگونه مبررسه هر که مخالفت
امرا امام نماید و در حایب خلاف مامور مذکور و الصد و تمسک
کند بشک عداوت فاضی است و خدا را و حضور رس
العالم و انبیاء مرسلین و علماء مجتهدین ماسموع و این
مسئله اجماعیه است که هیچ کس را از اهل اسلام در این
اختلافی نیست و از اسماء آنکه قوانین ریاست و این
هیاست که از حلیفه باشد ظاهری گردد حکم نیست و به
میدارد پس آئین طمعی عظام هر که سنن انبیاء و کرام
است که استدلال ما در معاطرات و تمسک ما و در
معاملات و عادات گاهی و شافی است پس آئین مستطیر
او از قبل است نه از حسن دعوت فی المیشکوة فی
بَابِ الْإِخْتِصَامِ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَنِ وَاللَّيْسَ بِاللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ بَعْضِ مُنْكَرٍ بَعْدِي قُورِي أَحِبَّلاً وَكَثِيرًا
فَعَلَيْكُمْ بِسُنَنِ رَسُولِ اللَّهِ وَرَأْيِ الْأَئِمَّةِ نَبِيِّكُمْ وَتَمَسَّكُوا
بِهَا وَخُصُّوا عَلَيْهَا يَا لَوْ أَحْبَدَ رَأْيَكُمْ وَمَحَلَّ ثَابِتٍ لَا مَوَدَّ
فَأَنْ كُلَّ مَحَلٍّ دُونََهُ وَكُلَّ مَحَلٍّ دُونََهُ صَلَاحٌ لَهُ * مَرْثَمُهُ * مَرْثَمُهُ

نبی قلی آله علیه و سلم کسیکه خواهد زیست از شما بخند من پس
 قریب است که خواهد دید اختلاف بسیار بس لازم گیرید
 سنت من و سنت خلفای زاشه من مهدین و چنگارین بران
 و بگیرید آن سنت را از نو اجد که بهندی وجهه گویند و بر پر بهزید از
 نوید کردن در دین بس بد و شیکه هر چیزی که نوید شده
 و در دین بدعت است و هر بدعت کمر اهی است) و از انجمله آنکه
 احکام امام ستم سنت است تفصیلاًش آنکه چنانکه حکم علی
 الاطلاق اصول احکام شریعه را در کتاب منزل خود مبین
 فرموده و بیان فروع و شروط آنرا بر زبان نبی مرسل مقوض
 نموده مثلاً بندگان خود را در کتاب خود باصل صلوٰه مامور
 کرده و تعیین اوقات و غذا در کعات و سایر ارکان و شروط را
 در باب صلوٰه و هم چنین تعیین اموال زکوٰه و نصاب او و
 مقدار او و امثال آن بر رسول مقبول خود حواله کرده
 پس دین چهارت است از مجموع اصول احکام که در اول
 کتاب منزل است و فروع آن که مفهوم حدیث مسلسل
 است پس مجموع کتاب و سنت مبین احکام دین و شریعت
 باشد هم چنین بسیاری از احکام اند که مختلف می شوند
 باختلاف زمان مثلاً لشکر کشی در بعضی اوقات برضی

الهی است و در بعضی اوقات غیر عرفی و مقام کردن لشکر
در قطاری از اقطار و مشری از اقطار و در بعضی اوقات
نافع و در دین است و در بعضی اوقات مضر آن بس
امثال این احکام حکمی خاص مطلقاً تعیین نتوان کرد مثلاً
توان گفت که مطلق لشکر کشی واجب است یا مستوع و نه مطلق
کوچ و مقام حلال است یا حرام یا عطفه تعیین این احکام
موضوع است بر رای امام پس این احکام را هم از احکام
شرعی باید شمرد نه از رسوم عرفی پس شرع عبارت است
از مجموع آنچه از کتاب است و بحسب رسول است و احکام خلیفه
است مستفاد می شود پس چنانکه کتاب و سنت از اصول
دین است هم چنین حکم امام هم از اولی شرح سبب است
چنانکه سنت را در مرتبه ثانی از کتاب باید شمرد و هم چنین حکم
امام را در پایه فرد ترا از سنت باید نهاد پس اصل کتاب
است و متمم آن سنت نبوی و همین ان حکم امام پس
ایمان بکتاب است و ایمان بر رسول است ثانی و از حاکم
بخلیفه است ثالث قال الله تعالی فی سورۃ النساء یا ایها
الَّذِینَ آمَنُوا طِيعُوا اللَّهَ وَ طِيعُوا الرَّسُولَ وَ اَطِيعُوا
مِنْكُمْ ترجمه ای کرده مومنان فرمان بریدند خدای را

و اطاعت کنید رسول را و سرور را که از شما باشد قال
 النبی صلی الله علیه و سلم علیکم بسنتی و سنتی الخلفاء
 انما اشید بین الصلوة و بین ما علیه علماء است اطاعت امام در
 موافق غیر مخصوصه بر صحت قیاس موقوف ندانسته اند بلکه
 اطاعت او را با وجودیکه قیاس او ضعیف باشد واجب
 دانگشته * و مخالفست او را اگر چه با حظه قیاسی باشد که
 اقوی و اظهر است از قیاس او جائز نه ندانسته * و سرش
 همین است که حکمش بذاته اصلی است از اصول دین و دلیلی
 است از ادله شرعیه که اقوی است از قیاس صحیح اگر چه
 بقیاس الحقیقه بتیاسی از قیاسات مستند باشد * فاما ان
 بقیاس اگر چه صحیح باشد ظنی است و این حکم اگر چه به نفس الامر
 مستند بتیاس است اما قطعی است مثلش آنکه اجماع صحت
 قطعیه است و بسا است که مستند اجماع در نفس الامر قیاسی می باشد یا
 خبر غیر مشهور و ان هم ظنی است * از النجمله آنکه حکم امام هم نص
 حکمی است که در مرتبه ثانیه است از نص حقیقی و اقوی است از
 سایر ادله شرعی چنانچه بسیار چیز است که در کتاب الله
 منکوت عنه است و بسنت نبویه آنرا واجب یا حرام
 می دانند و اینها را در کتاب و سنت و اجماع و قیاس و عقل و فطرت
 می دانند و اینها را در کتاب و سنت و اجماع و قیاس و عقل و فطرت

و دست مباح و مساوی است و چنین پیشتر می آید حکم امام اذن
 واجب و حرام میگرداند و اگر از انجمله آنکه تقاضای بعضی یقین
 احکام بر ذمه امام می چنانکه و قنیه مقدمه از مقدمه است و یانست
 با سیاست پیش آید و مهمی از مهمات دین و دنیا بدست
 پیغمبر در میان امت موجود باشد پس ایشان را نمی رسد
 که بران امر مساومت نمایند و قبیل قال را در میان خود
 اندازند و با هم مشاشرت کردند و چیزی بفرمود و معین سازند و
 عقل و تدبیر و اهل و قیاس خود در آن بنا نهند بلکه باید که
 در آن مقدمه سکوت نمایند و از آنجا که پیغمبر خوا
 ساخت و منتظر باشند که او درین مقدمه چه حکمی فرماید و که امام
 ربی مبین می نماید و بالجماع فرمان روائی منصب او است و
 مان برداری مرتبه است **قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي سُورَةِ**
الْحَجَرَاتِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْضُوا مَوَآئِلَ بَيْنَ يَدَيْ اللَّهِ
رُسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ترجمه ای آن که
 بیان او رد بدست نه نمایند و قیاس خود او را در رسول او
 رسیدارند ای بدست که خدا بشنود و داناست و هم چنین
 لازم است که اجرای احکام و سرانجام قضاوت بسوی امام
 که نمایند و او را قبیل و قال و سخت و جدال نه نمایند و خود

بخود بر مہمی از مہمات اقدام نکنند و زبان را بجنون و ادا نکام
 دهند و رای خود را در سرانجام مقدمات دخل نہ ہند و دم
 استقمال بوجہ من الوجوہ باو نہ تہ قال اللہ تبارک و تعالیٰ
 فی سورۃ النساء وَاِذَا جَاءَهُمْ اَمْرٌ مِّنَ الْاَمَنِ اَوِ الْخَوْفِ
 اَذَاعُوْا بِهٖ وَلَوْ رَدُّوْهُ اِلَی الرَّسُوْلِ وَاِلَیْ اُولٰٓئِیْہِ مِّنْہُمْ
 لَعَلَّمَهُ اللّٰہُ ہُنَّ یَسْتَنْبِطُوْنَہٗ مِنْہُمْ وَلَوْ لَا فَضْلُ اللّٰہِ عَلَیْکُمْ وَ
 رَحْمَتُہٗ لَا تَبْعَثُ السَّیْطٰنَ اِلَّا قَلِیْلًا * ترجمہ * چون باید
 بسناقتان مہمی کہ موجب امن باشد یا سبب خوف ظاہر سازند
 اندر او اگر باز گردانند آن امر را بسوی پیغمبر و سرداران
 از ایشان بر آئند معلوم کنند آن امر را کہ انکہ استنباطی کنند
 آنرا از ایشان و اگر بسوی فضل خدا بر شہاد و رحمت او امر
 بر آئند تا بعد اری کردید شہاد شیطان را مکر اندکی از شمایان *
 با لہجہ کار بار خلافت برابر میاست ساطین قیاس با بد کردہ بر
 ریاست و تافین * نکتہ رابع خلیفہ راشع بمنز کہ فرزند ولی محمد
 رسول است و دیگر ائمہ دین بمنز کہ فرزند ان دیگر * پس چنانکہ
 مقتضای سعادتمندی سائر فرزندان ہمین است کہ انچہ مراتب
 پاسبہ اری و خدمت گذاری کہ بہ نسبت والد کردنی است
 این ہمہ بہ نسبت برادر چنانشین پدر بجا آرد و ادرا بجای والد

خود شهادت و ما اودم مشارکت ترنم بلکه بر منصب و از اوست
مصلحت کند * هم چنین مقتضای امامت ائمه بر می آید
است که ایضا از مراتب اطاعت و احاطت به نسبت به تمهید
آوردنی است همون طریق را ما اختیار نمود بدست خلیفه
راشد بدینند و در انقیاد او هر وجه کردن ننهد هر چند هر کس
از ایشان در سائر درجات علم است و در مقامات ولایت
را صیغ القدم در نزول کلام و الهام با او مشابیهست می دانند
و در توجه خطاب با او مشارکت بمنصب بعثت و ارسال
مأموری دارد و در فتح ابواب هدایت ما اودمست
لکن صاحب سیاست کبری و خلافت عظمی همون خلیفه راشد
که نمثال انبیاء اولو العزم است و از باب ماصب هدایت
مناظر ائمه دین که ظلال انبیاء مرسلین اند از مقامیکه منصب
امامت بایشان عطا گردیده از همان مقام حکم اطاعت و احاطت
او بایشان رسیده پس چنانکه هر کس از انبیاء
مرسلین یا اولو العزم در منصب امامت مشارکت میزدند
و در نزول وحی مشابیهست تا ما چنانکه از بارگاه کریم مطلق
مبعوت اند از همان بارگاه باتباع انبیاء اولو العزم ماوراء
هم چنین نام ائمه هدی هر چند از بارگاه ملک علی الاطلاق و

مالک بالا مستحقان بمنصب امامت و عید و اما از همان بارگاه
 به حضرت خلیفه راشد مامور گردیده بالجمله معاملات امریه
 و ابای خلیفه راشد از معامله جناب فاروق اعظم با صدیق اکبر
 و جناب حضرت مرتضی با فاروق اعظم و جناب حسن مجتبی
 یا حضرت مرتضی تو ان دریافت کرد و با وجود انصاف کمالات
 و روحانی و فضائل نفسانی زمام اختیار بدست خلیفه راشد
 دادند و بر اطاعت او گردون نهادند رضی الله عنهم اجمعین

قسم ثانی در ذکر اقسام امامت حکمیه

چایند دانست که امامت حکمیه در هر کمالی از کمالات مذکور
 اعتبار است از نقصان حصول معنی مشابهت بانبیاء الله در آن
 کمال با وجود تحقق علامات و آثار آن * پس آثار و علامات
 امامت در بن صورت موجود است و حقیقت ان منقود
 هر چند آنچه از اقسام امامت حقیقه در قسم اول مذکور گردید
 همه اذی هر آن اقسام امامت حکمیه است پس چنانکه
 اقسام امامت حقیقت چشمار است هم چنین اقسام امامت
 حکمیه باید و حصار اما تفصیل آن همه اقسام مقصود و درین مقام
 نیست بلکه مقصود درین مقام بیان امامت حکمیه در باب
 هیاست است و بهس پس می گویم که فقه ان امامت

حقیقه در باب عیاست و تدوین امامت حکمیه در آن است
امر آج سیاست سلطانی است مابین است ایامی بس قدریکه
عیاست سلطانی در سیاست ایامی راه خواهد یافت ممول قدر
امامت حقیقه مساوی خواهد گردید و امامت حکمیه طالب و
حالات را شده در پیش خواهد شد و سلطنت ظاهره در حدودش *
بس عیاست ایامی و عیاست سلطانی را امر لآب شیرین و
آب شور در صورتی که در بس هر قدر آب شور را آب
شیرین آمیخته گردد همانند ولادت آب شیرین پنهان خواهد گردید
و مدت آب شور همان بس چنانکه مراتب اختلاف آب
شیرین متفاوت است که تفاوت در تغییر دانه آب شیرین
موفق آن بود که خواهد کردید * هم چنان مراتب اختلاف
سیاست سلطانی مابین است ایامی متفاوت است
که تفاوت مراتب تغییر حالات را شده بحسب آن پیدا
خواهد شد * تقییدش اینکه اختلاف آب شور را آب شیرین
بر چهار مرتبه منسوب می شود * اول * آنکه قدری نابل
از آب شور کمتر می گیرند و آب شیرین و حباب و سرد
و صهی محال شود که هیچ طبعی و تری در دانه آب شیرین ظاهر
نکرد و فالتفاوت و تفاوت او بعد دوم شود و پس

لطیف طبیان نازک مزاج البته آب مذکور را پسند نخواهند
کرد و همچنین کسیکه بخوردن آب شیرین خالص متذات است
آب متغیر مذکور بر طبیعت او ناکوار خواهد گردید و فائده
از اسیر آب خواهد کرد و نباتات را شاداب و جمیع اصناف
ظعام از دخته خواهند شد و جمیع اصناف پاره از دشت

پس این آب مذکور را اگر چه فی الحقیقت از جنس آب خالص
نمیست فاما زانوار هر نیک است و در منافع همسنگ
و دو کم و آنکه بجای مخلوط شود که تلخی و تیزی در ذائقه او
بوجهی نمایان گردد که خوردن آن بر طبیعت هر کس و ناکس ناکوار
شود و کراهت ذائقه او آشکار فاما التهاب سوزش تشنگی
از ذرات اهل میتواند شد و تسکین سوزش تشنگی از و حاصل
و در دیگر منافع هم یک گونه تخمیری را خواهد یافت و تلخی
او در اطعمه هم یک گونه خواهد شتافت و جامه هم از که درت
حرکت باطل پاک نخواهد گردید و سرسبزی نباتات هم بکمال
ترقی نخواهد رسید و مرتبه ثالث و آنکه آب شور با آب
شیرین بجای مختلط شود که تلخی و حدت بوجهی ظاهر و باهر گردد
و تلذذت و لذت بوجهی مختلف شود که او را اهل عرف آب
مشو بداند که هر چند عند الضرورت در حوائج خود استعمال

نمایند و همما امکان از دیگر بر مذ و از استعمال او هرگز نماند و حایمهای
 نفیده اردنش و سیرالی اشکار لطیفه از دخیویند اگر چه بعضی
 از سادات کسینه را منی درخت نما کو از آب دهند و عند
 الاضطرار لوجه من الوجوه استعمال کند * مرتبه رابع
 آنکه آب شور با آب شیرین جدی مختلط شود که ماکل بمان
 آب دریا شور محض تلخ گردد و شیرینی از اصل زایل شود
 و منافع آب ماکل ماطل و کسی او را بحسد کرده و حاجتی از
 حوائج خود استعمال هم کند هرگز حاجت او احلا حاصل نشود
 و منفعت مقصود بوجه من الوجوه بدو مترتب نگردد * مثلاً اگر
 برای تسکین تشنگی خورد شود تشنگی دو بالا گردد
 و اگر از رخی را با آب بدهد در حث مذکور از اصل مورد
 اگر طعامی با و بخند کند طعام مذکور محض خام بماند و اگر طعام
 مذکور بخورد در آمیزه مضر با و رساند پس درین صورت
 از جنس آب شیرین با لکل خارج کند * جایکه مثل این آب
 مودع است طالبین آب را توان گفت که آب اینها نفعود
 اگر مسافری مثل این آب با خود خواهد برداشت بلا ریب
 و ریبه ان بی آب از شدت تشنگی جان خواهد باخت * چون امر
 تمهیل * واضح گردد بدین پس بر اهل کلام بیائیم و در تفصیل

مراتب امامت حکمیه زبان یک ششم پس میگوید نعم اعلی این از د
 و تحم این خارق نقصان است در مقام عبودیت چنانکه در
 ذات بارگات امام حقیقی جفت نبوت تاری نهی که محض
 رضای ربانی را قبله هست خود ساخته و هوای نفسانی را باطل
 پشت انداخته از استیفاء لذت خود محض پاک است و در
 طلب رضای مولای خود بنیاد است و چالاک از مقتضیات
 نفس باطل دست بردار است و از اتباع هوا و هوس محض
 نیز از درون و بیرون برنگ استقامت رنگین است و بوزن
 مناسب سنگین از هر جانب چشم خود بسته و از هر سو پای
 خود شکسته و بر در مولای خود نشسته و طایق ماضی الهی را
 گسته و از محبت غیردارسته **فِي الْمَشْكُورَةِ فِي كِتَابِ الْإِيمَانِ**
مَنْ أَحَبَّ اللَّهَ وَأَعْطَى اللَّهَ وَصْنَهُ فَقَدْ اكْتَمَلَ الْإِيمَانُ
ترجمه * کس که محبت کرد برای خدا و دشمنی کرد برای خدا
 زداده برای خدا و داد برای خدا پس کامل کرد ایمان را ایمان
 شان او است و در همان باب وارد شد **وَمَنْ كَانَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ**
أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا فَهُوَ بِمَنْزِلَةِ الْمُؤْمِنِينَ
 او دوست تر بسوی او از ما و او است (تفصیل خال او) بناء
 علیه و قیام به منصب خلافت میرسد و باب سیاست محض

بنا بر اصلاح حال خود و اسباب و ادای حقوق نیابت و حصول امان
مستحول می شود در آرزوی حصول مسعته نه نسبت ذات
خود در دل او میگذرد و نه فساد بصری مدامست او میرساند
بشارکت هوای نفسانی برادر اطاعت و مانعی از فساد شرک
می نهد و در تمنای حصول منفعت و اجزاء و ضایع شوق نه نسبت
دل اخلاص منزل خود از جنس حرکت می شمارد پس لابد
چیزی غیر از تربیت سد گمان الهی او را نه در ظاهر مطلوب باشد
و نه در دلی مرغوب * لکن امریکه باعث اغراف او از قوانین
جیاست ایلمانی باشد و باعث میلان او باین سیاست سلطانی
گردد و اسباب و مطلقا در پیشش خواهد آمد * بلکه آرزوی من
این امر فسیح هم در دل او خطور خواهد کرد و او را هیچ امری
از امور نفسانیه اریس راه چگونگی نخواهد برد اما امام حکمی
از بسکه از منتهیات نفسانیه یا نکل منزله نیست و از طاعت
ماتوای الهی مادکل میرانند * بنا بر طبع آرزوی حصول مال
و منال و جاه و جلال و تقوی بر اخوان و اقران و تسلط
بر امتصار و بلدان و پاسداری احد و اقربا و مدح و اهل محالفت
و اعداد استیفاء لذات جسمانیه و مراد بابت نفسانیه در
دل آدمی مانده * بلکه این امور مذکور در اطمینان هم می نماید

از ابواب سیاست را و تحلیله حصول مقاصد خود می گردانند و
 طریق حکومت را بحکمت عملی بر تمناهای قلبی خود سیر می سازند
 و همین است سیاست مطلقانی که ابواب سیاست را بنا بر
 چنانست منافع و دفع مضار خود اجزا نمایند * بس همین آرزوی
 استیفاء لذات جسمانی مذکوره و قتیکه با سیاست ایمانی
 مختلط می شود خلط افت را شده مخفی می گردد و سیاست ظاهره
 بر ملا * و این طلب لذات نفسانیه مفادست می شود بحسب
 اختلاف اشخاص همین هوادومس بر بعضی اشخاص
 بعد می غالب می باشد که ایشان را از دایره دین و ایمان
 بر می کشد و بر بعضی همین قدر مسلط می شود که بعد فسق و
 فجور می رسد و بر بعضی همین قدر گزند می رساند که ایشان را
 ذرسانک بوالهوسان آرام طلب مستلک می گرداند پس
 اختلاف این هوادومس را با سیاست ایمانی بر چهار مرتبه باید
 فهمید (مرتبه اول) آنکه طالب لذات نفسانی باشد با وجود
 پاسداری ظاهر شرع یعنی ظاهر شرع را از دست ندهد و راه
 اهل فسق و فجور را بپای تعدی و جور نرود اما مساعی
 راحت رسانی نفس خود بوجهی یا آرد که به ظاهر شرع آنرا از
 مباحات می شمارد و این را سلطنت عادل می گویم * و مرتبه

ثانی آنکه طلب لذائذ نفسانی و خواهش راحت جسمانی آن قدر
 حایه کند که نگاه بخواه با سیف و لیل است از چیلر ظاهر شرع بیرون
 شود و در راه فاسقان مایک و ظالمین صفاک رود و در راه
 بران نداشت به کشد و از آن قاتل مگر در دوا این را
 مایک طایفه سی کویم مرته ثالث آنکه اتساع نفس برود
 بحدی طالب شود که مایق یکا بر کرد و عیاش رمانه داد و بنگرد
 تجبر و بد و ماساد ظلم و تعدی دهد در دقایق قییش غور نماید و مراتب
 تفریح را کامل رساند و قوانین فسیق و فحور در آئین تعدی
 و جور در مقابل ملت و شواهد است فراهم آورد و انرا از
 حسن هر و کمال و دشمنی و اس را سلطنت صلاحات بیگویم
 مرته رابع آنکه این ماحده و پر و افتر خود را بر قوانین
 شرع متین نه هیچ دهد و راه در دشت ملت و سنت بران
 امانت نماید و در دودج و اعتداس و اسنهر بران متوجه گردد
 و محاسن و مایع آئین خود شمارد و شرع را محض هرده
 کردی و بیجود و سرانی مثل سحباں حام حریب داد
 و احکام ملک غلام و سمت صید الامام علیه الصلوٰۃ والسلام
 را از حدس بر سر تاب احق حریب و نادان بسد قرار دهد
 و مبادا الحاد و بدعت دهد و این را سلطنت کفر می گویم پس

لبن مرا تپ چهار گانه را در ضمن تنبيهات اربعه ذکر می نمایم
تنبيه اول در ذکر سلطنت عادل

یابد دانست که مراد از سلطنت عادل درین مقام اینست
که حسب از دیاد جاه و جلال و عز و اقبال و ارزوی حصول
عنی استیاز در میان اقران و اخوان و تمسکی مضرب تسلط بر قری
و بلند ان و خواہش قریا وائی و کشور کشائی و تنوق بر
اجا فر و اکابر و اجتماع جنود و عساکر و بقاء نام و نشان تا
انقضاء ایاد و ارزمان و وقور حرائن و دقائن و خیال
پرو رش و دوستان و سرزنش دشمنان و هوس استیفاء
لذات لذتائی و درجیات جسمانی از عمارات بلند و
بسایتین طبیعت پسند و اطعمه لذیذ و البسه نفیسه و
اسپہای خوش رفتار و اسلحہ کارزار و دیدن بہار گلزار
و چیدن میوہ های اشجار و معاشرت معشوق ناز انداز و
مصاحبت محبوبات طایر و عقد محافل طرب و نشاط و مجالس
سرور و انبساط و مجالست ہم نشینان سخن سنخ و بسر کردن
عمری بی کلفت و رنج و امثال این امور از قسم ہوا و ہوس
در دل میدارد و انرا ثمرہ سلطنت خود می شمارد و طالب
آن بہر وجہ می کند و در جست و جوی آن بہر سو میدود

اما در استیفاء از آن مذکور ظاهر شرع از دست نمیدهد
 و در تمامی این نکات و در اثبات این بحث و از اعاظم دین
 متین قدم بیرون نهند بالجمله اقتضای نفس اماره او را
 باین حدیث کشد که از راه ظاهر شرع مراد او در ترسد *
 تصدیقش آنکه بسیاری از احکام اعمال و اموال در شرع
 بر رای امام مغضوبی باشد در آن مقدمات که در شرع
 شریعت حکمی مصرح نیست بلکه آنچه امام در آن مقدمات
 حکم فرماید همانست حکم شرع اما اگر چه متعلق بانفال است
 مثل تعیین مقدار تعزیر چه گناهیکه حد شرعی بر آن معین نیست
 طریق تعزیر آن مغضوب است بر رای امام بصا است
 که حرمی و احد از چند کس صادر گردیده و امام وقت یکی را
 حد و حدس میفرماید و دیگری را تذلیل و تشهیر * و در حق
 کسی سلب منصب او اکتفا میفرماید و در حق دیگری بر مسخره
 اظهار بی اعتنائی * و این همه راست و درست است و در ظاهر
 شرع حائز حکم او درین مقدمات واجب الاداست
 و اعتراض بر دنا رجحان ایمان * و از آنجمله است تفویض
 مقدمات که یکی را بیا بیا میفرماید و دیگری را از آن *
 و کسی را در پهلوی خود می نشاند و دیگری را بپیشتر از آن *

و کسی را افسران بیکه داند و دیگر را از احاطه
 سپاهیان * درین مقامات اعتراض از جانب
 مشرع بر و متوجهنیست و ملاستی با و عائد نه بلکه هر که
 در امثال این مقامات بر و اعتراض نماید و زبان طعن بر و کشاید
 بمیانست عاصی مرد و د باغی مطرود و * و از انجمله است قتل
 عیاست یعنی بعضی اقسام جرم است که اگر آن جرم از شخصی
 نخواهد برگردید پس بر چند حد و جرم مذکور خواه میخواه شرعا
 مقتضی قتل او نیست قاتل اگر رای امام بقتل او امر فرماید پس
 امام را جاز است که او را بقتل رساند * و از انجمله است
 از اب صلح و جنگ بسا کافر مرید و جابر عنید است که امام با او
 همراه مساهلت می یابد و بسامو من عاصی و مسلم باغی است که امام
 پااد جنگ می جوید کسی را با و درین مصالحت و مبارزه بمجال
 قتل و قال نیست و محل بحث و جدال نه * اما احکامیکه متعلق
 باموال است پس تقیجلی و اردیس ظویل این قدر بالابطال
 و درین مقام باید شنید که در صرف مال بیت المال سوای
 تقسیم غنیمت رعایت مساوات جمیع مسالمن بر ذمه اوست
 واجب نیست یکی را از هزاران در اهرم و دنانیر یک مشت
 می بخشند و دیگری را یک خر صمره هم نمیدهند حالانکه آن محروم را تنها

و عوای استحقاقی بر امام مبرم شده ایراد اغراضی نگردد
 کسی که در امثال این مقدمات مردسترش شود و دست خود را
 اطاعت او ببرد و نکشد پس دانست از مارگناه حق نرید و از
 مساوات قرب بعید بالحرکه امثال این مقدمات و اشیاء این
 معاملات که بر رای امام وقت منوط است بسیار
 است که بدون آن درین مقام ذکر کرد و نمود و انشاء الله
 اکثر ابواب این معاملات مع واکل و شواهد در باب ثانی
 و ثالث بالا مرتباً پدید آورده کردیم دید و منقود و درین
 مقام آنست که خلیفه راشد هم در مقدمات مذکور خود را داخل
 میدان و سلطان عادل هم * اما تصرفات خلیفه راشد برنی است
 بر تربیت نبی آدم و اصلاح حال عالم و امثال احکام ربانی
 و اشاعه الهام و حیاتی * این معاملات کون و مقدمات
 بوقسمون که از معاد و میگرد و این احکام و نکات یک که از
 ظاهر می شود هر بهایطه انتظام است و امتناع ملت است
 اگر کسی را اگر اقام فرماید نه سایر پاحداری خلایق خداست
 و قرابت است و اگر دیگر را امانت نماید نه بیا انتظام
 خلعت و عداوت * بر جریه اگر باعث انتظام است و امتناع
 ملت می آید و همواره بجان و دل بحاسی آورد و هر کس را که لایق

قدستی می پندارد و دست مذکور را بدنی سپارد خواه مخرب
 صممی باشد خواه مدد قدیمی * و اما سلطان عادل پس بر خفا
 در همین امور مذکور تصریحات می نماید نه در تغییر احکام
 ملت و آثار سنت * نامادراین احکام مختلفه جانب مقتضیات
 نفسانی خود رعایت میکند مثلاً یک جرم از ذو کس صادر شد
 و آن جرم از آن قبیل نیست که حد و شرع بر زمین باشد
 بلکه از آن جنس است که در عوض آن تعزیری لازم میگردد
 پس در حق یکی بضرب و حبس حکم صادر گردید و در حق دیگری
 بر مجسمه و بی اعتنائی اکتفا کرده شد * پس خلیفه را شد درین
 اختلاف حکم اصلاح حال ایشان را امری میدارد و وقتیکه
 خوانست که شخص عادل بدون حبس و ضرب بر راه را میست
 نخواهد آمد و شخص ثانی بهر دظلمه و بی اعتنائی هم در دست
 خواهد گردید و اگر این را ایالتی زاید نماند بکن که حمیت
 جاهلیت دامن گیر حال او گردد و نوبت تا تلف جان او
 بکشد بنابراین آنرا تعزیر شدید میفرماید و این را بقدر
 خفیف * سلطان عادل زاد را اختلاف این حکم گاه گاه این معنی
 هم باغیث می شود که بر طبیعت بر شخص اول بر غضب بود و
 انتقام طلب اما چون الزام شرعی بر و نمی یافت بر انتقام

در امتیاز گشت گس راه آرام بر روی دست و عزم انتقام
در دلی بی همت چون آرام شرعی نبرد و سوز بر سر دین
فی القوراء و در قهریر شدید کشید * چون در میان خلافت
راشد و سلطنت عادل امتیاز و اصم گردد بد بس مایه دانست که
از تو ام سلطنت عادل بر چند بظا هر شرع شریفست منفی
می رسد یکس سلطان شرع مصرقی عایدی گردد به اعیان و ماکار
امت و دین صورت گزندی می رسد و میرت به جبهه
طیر الشمام دم باب تسلیم احلاق و حسن خلق و اخلاص فی
العلم و غیر خدای قلم الله و نه بیت عباد الله و تعظیم کبرای
امت و عظمای امت که بافتار و نمایان دینیه و کمال است شرفیه
واجب التعظیم و التذقیر اندر هم میگردند * مستهای امت اهل
ان دمان همسین یادگر فنی جندی از مسائل تحقیق می باشد
تا باین جمله جان خود را از گردن سلطان و بخت محفوظ دارد
بدخواه و ابا ان ملزم و متعزم گردد اندکس که ندی عظیم بر روح
شرع آورد میرسد که به غالب شرع حاکم می نماید به نام امان
این و ایماکت لغرض یعنی سلطنت کردند و ملایمت فرموده اند
چونیکه موجود آن بلذ انحصای خلافت را شده و اشیاء است
تم و فی المینحور یعنی قایم بقای بآب تفتوا و التا

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ هَذَا لَا مَرَدَّ وَنَبِيُّهُ
 وَرَحْمَةٌ ثُمَّ يَكُونُ خِيبَلًا قَةً وَرَحْمَةً ثُمَّ مَلَكًا مَضُومًا
 و نیز باید دانست که سائنات جاد و جادو و جیم است افعلی
 و اجفالی زیرا که پادشاه اری ظاهر شرع که لازم بر مملکت عادل
 است یا بنا بر خوف خالق یا بنا بر پادشاه منجوق است پس اول
 اصلی است و ثانی اجفالی * بانشانکه سلطان عادل که پادشاه اری
 ظاهر شرع میکند و از چله آن قدم میرود و نمی نهد باعث این
 پادشاه اری یا این امر است که پادشاه علی الاطلاق و مالک
 یا مستحق قیام را شاه شایان و در بنکیر هر عاجز و ناتوان و قادر بر قایل
 و کثیر قاهر بر صغیر و کبیری بنده دارد و خود را مستهز و قد رات او
 می انگارد و بالیقین بنده اند که روزی در محکم حساب بحضور
 زبانی از باب حاضر شدنی است و پادشاه کسناخی و شوخ
 و ششمنی بلا ریب کشیدنی * بحضور او پادشاه دی الاقدار و
 مسکین ذوی لا خطر را بر او عدالت او بر هر
 بزرگ و خرد دیناری * و تجرید و تکبر و ظلم و جور و فسق و فجور
 باعث نکبت و وبال و غالب تعذیب و نکال است نظام ستم گاه
 در و رکانت نار گرفتار است و سرکش خود پسند بحضور او
 پنهانیت ذلیل و خواهر بنام و جلیه بر چند نفس اماره ادرار

بمیدان صلاات میگردد تا خوف الهی دستگیرش آید میکند و
 او را مثل ستر بلایها و نمیکند او را بلکه اگر گاهی بر مقتضای
 بشریت چپ و راست میرود و همچون خوف دست او گرفته
 کشتن کشتن راه راست می آید و پس امتیاض مقتضیات
 نفسانی تا بعد اجازت شرعی میگردد و پس و هر چند شود پیش
 خشم می خواهد که دست تعدی بر حاکمی نتواند در او کند تا
 از خوف بمحاربات آن خود را اجبر او که تا سازید او و نیکه
 الزام شرعی بر وی انداخته وقت کینه دیرینه خود را می برد
 و هر چند دل او در حق مشوقه پیچ و تاب می خورد و شوق
 اخلاص و مال بخواهد اخلاص می کشد اما وقتیکه عقد
 نکاح متحقق نمی شود هرگز پیرامون وصال او نمی گردد آری
 در طلب نکاح او هر سو می رود و هر راه میرود خواه او قامت
 عزیزه در آن مشروف گردد خواه اموال خشنود و همچنین
 هر چند نفس او تقاضای اظهار عادات اهل تجر و تکبر می
 نماید تا ما حدیث الْکَثْرَاءُ رِذَائِي وَالْقَلْعَةُ ارَادِي
 را ملا حظ میفرماید پس بر هر قدر که از امتیاز خود در نشست
 و برخاست و رفتار و گفتار صاحب شرعی باشد اکتفا میکند و از
 عادات اگاسره و عیال و بلکه سایر چهارده که از قبیل محرمات

مقرر غیبه است بازمی ماند پس هر چند میراث انبیاء و خلفاء
و ائمه بنی راست راست بر آئین او مستحق نبست تا ما اعتراض
شمرعی هم بر و منوجه نه * پس گویا که اصل شعل ایمان و ردل
او افروخته است تا ما دود هوا و دود هوا و دود هوا و دود هوا
یقین بر دل او در خمشیده تا ما ظلمت تغییر نیت او را پدید
و فیه فی کتاب الفتن کما روی عن حذیفه ایه قال
قلت یا رسول الله هل بعد هذا الخیر من شر قال نعم قلت
و هل بعد ذلک الشر من خیر قال نعم و فیه دخن قال و ما
دخنه قال قوم یستندون بقرین سنن و یعمدون بشیور هادی الج
بر بحر روایت کرده شد از حدیث یغیر بدستیکه شان اینست که
گفتم حدیث عرض کردم یا رسول الله ایام است متوقع بعد از بن
نیک از شر فرمود آری عرض کردم و آیا خواهد شد بعد از آن شر خیر فرمود
آری و درین خبر ددی و کد درنی است کفتم من چیست آنچه
او را دخن خبر گفتمی فرمود قومی اند که راه و روش گیرند
بنیر راه و روش من و سیرت سازند جز سیرت من
و جز او از خیر اول زمان نبوت و خلافت و اشد است
و محاد از شر افتراق است در او آخر زمان خلافت
بر اشد و مراد از خیر ثانی قیام سلطنت عادل است و کلام

دغن و باید آن اشاره است بلکه این حکومت سلطنت
 است بر حکومت خلافت بر اشد و همین سلطنت را سلطنت
 کامل می گویم و باید اصداری ظاهر شرع باینجه باشد که هر چند
 خوف الهی باین حد می رسد که مانع نفس اماره می تواند
 شد تا مشرک منقولات دامن او را نمی گذارد که نفس
 اماره او را از حیطه شرع بر آرد و باعث این مشرک
 مختلف می باشد گاهی باین وجه مستحق می شود که در اقلی
 که سلطنت او قائم گردیده امره آن اقلیه بر تدریج باشند
 متمسک بظاهر شرع یا شرع در ان اقلیه بطریق جسم
 و عادات جاری باشد که هر کس و ماکس بمنسک و بر
 موافق منافع مانع نمید نماید سلطان مذکور میداند که اگر
 مخالفت ظاهر با شرع شریعت خواهد کرد و اینچه در جمیع
 امام بدنام خواهد کرد بدینسان ای خام از خواص و عوام بر سر او
 حاکم خواهد شد با اگر بر میبخت و از کان سلطنت از دین را بر
 خواهد گشت و از ائمه یاد او دست بردارد و یا باین وجه می باشد
 که کسی از سلاطین حاکم مقتدار و خوانین ذوی الاقطار که
 سلطان کامل بود و در همان اقلیه بمصوب سلطنت رسیده
 و بسبب دیانت و الهیت و خواص و عوام نیانام گردید

و نام نیک او تا وقت این سلطان زمان زبان زد سائر اهل
 قری و بلاد است پس اگر سلطان کامل از آباء و اجداد این
 سلطان مذکور بوده پس میداند که فرزند سید و جانشین
 بر سید همان وقت این را خواهند دانست که آئین او مطابق
 قوانین چه خود باشد و الا پس مخالفت و جانشین بداد خواهند
 گفت و اگر سلطان کامل از آباء و اجداد این سلطان نبوده پس
 می خواهد که بار او و زبانب نیکامی مساعدات بید ا کند بلکه درین
 مقدمه بود و مسائل نماید پس درین صورت اعیان این سلطان
 مذکور در ظاهر شرع زیاده تراستقامت می کند به نسبت
 سلطان اول * یا باین وجه میباشد که زمان سلطنت او متصل زمان
 خلافت راشد و واقع گردید پس میداند که اگر با تکل آئین او
 مخالفت میرب خلافتی راشدین خواهد شد لایحه حنا و کبار
 از دستفر خواهند گردید و هرگز تمام اختیار خود با و نخواهند
 و ادبای علیه پامن ظاهر شرع از دست نمیدهند و با تکل قدم
 از علیه شرع بیرون نمی نند لیکن از آنجا که افعال اهل تکلیف
 و تصنع مساز می باشند از افعال اهل صدق و اخلاص و این
 است از اهر که ادنای فراست هم داشته باشند بخوبی می فهمد و در دل
 خود بالمیقین میداند که افعال این شخص محض ضرورتی است

بی مان و مالی است بی روح * ستمیاید دیانت و تشریع او
 هر سو من را پسندید هم نیست و ناپسندید هم * اما پسندی
 او پس با قسار آ که ظاهر امر شرعی است * و اما ناپسندی او
 پس ماعتار آ که عداوت است از مرد مکار و یاسکار پس افعال
 او در نشر مومنین مکلین هر معروف است و هر مکار
 قبی المینک و فی کتاب الامار و القاصیه قال المین صلی
 الله علیه و سلم یكون علیکم امراء تفرئون و تنظرون
 * ترجمه * خواهند شد بر شما امیران پسند خواهید کرد و ناپسند خواهید نمود
 افعال ایشان را) و این را سلطنت ماقعه میگویند و درین مقام
 چند لطیفه ایست که در ضمن چند نکته بیان میکنم * نکته اولی * سلطان
 کاملی حلیفه و اشد حکمی است یعنی هر چند بمنسب خلافت را شده
 برسد و تا ما عهد انار خلافت را شده که خدمت ظاهر شرع
 است و صدق و انظار او حداد و گردید * پس اگر فی وقت
 من اگر ذات سلطان کامل برسد بر سلطنت قائم باشد و امام
 حق که لیانت خلافت داشته باشد چه در آن زمان موجود *
 پس اسب همین است که امام حق بر مقتضای امامت قناعت
 نماید و معنی خود را در نشر هدایت مبدول فرماید و تا او
 در امور سیاست دست گریبان نشود و ریاضات جزو راه

بر پا کردن جنک و جدال بنی سر و سامان ننگد هر چند منجبی پس
 عالی که عیارت از خلافت را شده است از دست او میرود
 تا ما این امر را بر ملاحظه خبر خواهی عبادا مه بر خود کوارا کند و آنرا
 از قبیل رضایه قضا شمارد و از جنس تصدق بر جماعت مسلمین
 اندکارد چنانچه جناب حسن مجتبی علیه السلام با سلطان شام
 همسین راه پیوند و باب مخالفت نکشودند و باین مصالحت
 بر زبان رسول مقبول صلی الله علیه و سلم مدح و محمود
 گردیدند فی المشکوۃ فی باب مناقب اهل بیت النبی قال
 النبی صلی الله علیه و سلم ان ابشی حذا سید لعل الله ان یرسل
 یتیم فیتیم عظیم مشیم من المسلمین * ترجمه * فرمود نبی صلی
 الله علیه و سلم بدستی این پسر من سید است امید که خدا صلح دهد
 بنسب دی میان دو جماعت بزرگ از مسلمانان و از
 همسین حدیث مفهومی گردید که اجماع است بر سلطان کامل همه مرضی
 حد او رسول است و اطاعت او در بارگاه حق مقبول * نکته ثانیه
 غیاثان کامل بمنزله برتر است در میان سلاطین و خلفاء
 و اشذین اگر حال سلاطین ملاحظه کند پس او را خلیفه را شده
 اندکاردند و اگر حال غیاثی را بشنودین ملاحظه کند پس او را
 از جماعت سلاطین بشمارند چنانچه سلطان شام فرموده است

لَسْتُ فِيكُمْ مِثْلَ أَبِي مَكْحَرٍ وَعُمَرَوُ لَيْسَ سَتْرُونَ إِلَّا مَرَّةً
 مِنْ تَوَلَّيْتُ * * * ر حمر * * * یستم و در میان شما مثل انی مکرو
 عمر لیکن قریب خواهد دید امیران را بعد من (ساز طبعه را مان
 سست او هم یکبار که بار مان مروت و خلافت را شده
 مشابیهت میدهد و در پس ملاحظه اس مشابیهت توان گفت که
 او آنرا ای زمان خلافت را شده تا زمان اتسای اس
 ماکت کامله را مان ترقی اسلام است چنانچه در حدیث شریف
 وارد شده **فِي الْمَشْكُورَةِ كِتَابُ الْهَيْسِ وَالْأَوْرَعِي**
إِلَّا سَلَامٌ لِحَمِيمٍ وَ ثَلَاثِينَ آوِيَتْ وَ ثَلَاثِينَ آوَسِعَ وَ ثَلَاثِينَ
وَ إِنْ يَهْلِكُوا قَسِيْلٌ مِّنْ قَلْبِكَ وَإِنْ يَعْصِمُ لَهُمْ دِيْنُهُمْ يَسْمُ لَهُمْ
يَسْمُ لَهُمْ حَامًا * * * ر حمر * * * می کرد و اسیای دین اسلام در مدت
صی و بیست سال باد و مدت صی و شش سال یا صی و هفت
سال پس اگر مملکت شود پس سسی ایشان سیل
کسانست که مملکت شده مد ار قرون ماضیه و اگر بر باد تمام شود دیگر
دین ایشان بر باد تمام می شود دین مرایشان را بیست سال
و کلمه ان یهلاکوا شایع است مشهور قدس و تحلی نظام
خلافت در آخر زمان خلافت را شده و فکر ان معم لهم دیهم
اشارات است ترقی دس در مجموع (مان ظهور شوکت

نبوه و خلافت را شده و سلطنت گانه و نیز در حدیث دیگر
 وارد شده فی المشكوك فی کتاب الا مارا والقضاء
 قعودا یا الله من دایم السبحین الحج * ترجمه * پناه جوید
 به خدا از شر هر فساد عال و این کلمه ایشارست بانقضای زمان
 سلطنت گانه پس گویند که مجموع این هر سه از سه رازمان
 برکت قرار داده اند که شر و فسادیکه قابل تبعوذ باشد بعد
 انقضای سلطنت گانه ظاهر خواهد گردید * نکته ثانی * سلطان
 کامل هم نوعی تعیین از نیابت میسر می آید و هر چند ریاست
 او در خلافت نبوت می تواند گفت اما سلطنت نبوت توان
 گفت چنانچه در کتب شایقه الهیه در نعمت سید المرسلین
 جایزه الصلوة والسلام بازل شده مَاجِرَةٌ طَیِّبَةٌ وَبَلَدٌ بِالشَّامِ
 * ترجمه * خانه برآمدن او از مکّه مدینه است و پادشاهی او در
 شام (پس آنچه از امتیاز کامل و اطاعت باینج به نسبت نبی
 باید کردیم چنین به نسبت سلطان کامل هم باید نمود
 اگر چه در اقباج انوار هدایت و اتباع آثار و نیابت
 و رتبه سیاحت و تکمیل مقامات و علو که طریق تشریف
 الی سه و حسن معاشرت با خلق الله و تربیت عباد الله
 از و نشو این آموخت * نکته را بع * سلطان کامل چون

اصل ایمان و اخلاق میباشد و دو کار نامی هم در آخر دست
 او سرانجام می پذیرد و در قی ظاهر شرع باقبال او رونق
 میگیرد پس آنچه بنابر مفتحاتی بشریت در ابواب
 تعذیب اطلاق و امثال آن بعضی امور خلاف سنت از او
 ظاهر میگردد از آن چشم باید پوشید و در جرئت الهی
 او جان و دل باید کوشید معنی قلیل او را کثیر نماید
 شمرده عین صبر او را بجای عین کبر صواب باید کرد
 که هر چند باستیفاء لذات نفسانیه مشغول است اما
 خدمت گذاری دین رب العالمین موصوف (بیت)
 کمال صدق و محبت بر عین نه مقصود گناه که هر که بی اثر
 افتد نظر بعیب کند

تنبیه ثانی در ذکر مصلحت بابر

باید دانست که مصلحتان بابر و بار است از شنیدن که نفس اماره
 بر وجهی شورش کند که نه خوف حالق مانع او می تواند شد و نه
 حشر منقادین و در اجرای مقتضیات نفس خود نه با حشر شرع
 دارد و نه پاس عرف هر چه نفس اماره داد و اندی فرماید بالا نکلف
 آنرا عاصی آورد بخالفست و موافقت شرع هر دانی ندارد بلکه
 همین اعدیهاء لذات نفسانیه را اثر سلطنت خود می شمارد و

همین را اسلظت حایره میگویند * و سلاطین جبار در مخالفت
 شرع مختلف می باشند بحسب اختلاف طبایع * یکی را عادت
 تکبر و تجبر مرغوب طبعی می باشد و دیگر را ناز و تبختر کسی را
 تعدی و جور مرغوب می باشد و دیگر را فسق و فجور و کسی را
 انهماک در شهوات مرغوب می باشد و دیگر را استعمال
 مسکرات و کسی را اطعمه لذیذه مرغوب می باشند و دیگر را
 الهیسه نفیسه و کسی را الهو و لعب مرغوب می باشد و دیگر را
 فشا و طرب بالجمجمه ابواب هوا و هوس نفس اماره یشمار
 اند و مقدمات نفس پرستی هزاران هزار * اگر تفصیل آن
 کرده شود تا سالها با انجام نرسد فاما اصول آن چند است
 و خروج آن یشمار * از انجمه مدغمات است شخصی
 گیاست و فراست نداشته باشد و هست خود را در راه دور بینی
 نگاشته نصیبه از استقامت نیافته و در راه متانت اصلا نتافته
 معنی تمکین و وقار بخوبی نمی شناسد و حرف نیک و خار به خیال هم
 نمی آرد و هر چیزیکه به خیال او می گذرد و همانرا می خواهد که بر روی
 گذارد و در منفعت و مضرت او اصلا تأمل نمی کند و بر اه
 طاقت بدنی مطلقا نمی رود بلکه دیوانه وار مثل اطفال
 می بارد و به سبب شربی مهار وین معنی اندازد و چون مثل این

شخصی بمنصب ملاطفت می رسد تمامی کار و بار عاقلانه را
 بهم می زند افعال او مطابق قوانین شرعی است و نه موافق
 آئین عرفی از قیام این ملاطفت هر کس و ماکس نالان می باشد
 و هر صغیر و کسر در آید و بجان * این ملا می است پس شنیدم که
 هر طایل و سه نیه از آن کمر در دو بر مثال و نیه از آن هر پیر دمی المشکو
 فی کتاب الا ماره قال النبی صلی الله علیه وسلم اَعْبُدْکَ
 یا الله مِنْ اِمَارَةِ السَّعَاةِ فرمود آن حضرت در پناه فدای می ارم
 ترا از امارت بیهوشان (دنازد در میان) با حدیث دیگر مشغول
 است تَعَوَّذُوا بِاللّٰهِ مِنْ رَاۤیِ الضَّالِّیْنَ وَ اِمَارَةِ النِّصَمِ اَنِ
 * تر خمر * پناه جوئید بخم از بیهوشی و سائل او
 امارت طفلان و ذمه فی کتاب الفتن فَلَکَ اُتَمِّی عَلٰی یَمَیْ
 یَلَمَّةٍ مِنْ فُرَیْشٍ * تر خمر * ملاک است من تر دوست
 که دکان است از فریش (و از انجماء الواس عیاشی است
 تفشیش آنکه یعنی اشخاص بمحسوب جیات مغلوب قوت شهو
 می شوند که تمام است ایشان در احوالها و لذت نمایی
 و راحت جسمانی مصروف می باشند و عقل ایشان بدو این
 عیاشی مشغوف * شب و روز و روزه و تحقیقات طهارت
 مرغوب و لباس خوش اخلاص و مشرب خمور و دیگر

در سمرات مولد فرج و سرور و شطرنج بازی و مزار نوازی
 و عقد محافل و قش و سماع و انهماک در اظلام و جماع
 و بناء عمارات بلند و تفرج بسایق و دلبند و امثال ذلک
 غور و کلام می کنند و داد فسق می دهند چون امثال این اشخاص
 بر منصب سلطنت می رسند و عقلای دقیقه شناس بحضویر
 ایشان مجتمع می شوند چون رفعت ایشان را با موزن کوره
 می دانند سعی بلیغ در استخراج ابواب لیس و لعب و نشاط
 و طرب بجای آرند و آنرا فی بس طویل و عریض می گردانند
 و این فن را بنایتیه الکمال می رسانند * این سلاطین هم از باب
 همین فن را بهشتین و خیر خواه می شناسند و مقرب بارگاه
 خود می شناسند پس هر که از ایشان عیاش بر ملا است
 و نقال بی حیاد قابلهان جلیه باز است و منعی مزار نو از بهانه نیست
 مقرب بارگاه و معظم درگاه * و از بسکه این ابواب فسق
 قبح و بدون اسراف بکمال نمی رسند و اسراف بدون کثرت
 خزیه محال * پس لابد انواع ظلم و تعدی و ریاب تحصیل اموال
 ارباب و در می گردد و در بر رعایا دست درازی می کند و در
 ملک فساد می راه می یابد اکثرین فتنه و غریباخانه دیران
 می شوند و اهل فراعنت و تجارت بی سر و سامان * و نیز

بسیار فاسق. فخر بعضی اعیان به هر دو در وی ارباب تکس
و دست درازی بر ناموس اهل عزت منحصری کردند *
و اینهم باعث بریادی سبکست می شود * و نیز در ثقیه سائیان وقت
در ارباب لهو و لعب و فساد و طرب مستغرق گردید که حال
عالمات و حفاظت بخوابی کشید * پس در میان رعایایم نشانی
تاری می شود بالجمله فسق و فجور و سلاطین بظلم و تعدی و فساد
ملک و خرابی رعایا منجر می شود فی المشکوة فی باب بعد باب تغیر انبیا
قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ بَدَأَهُ نُوحٌ وَدُرْجَةُ
قَمَرٌ بِكُونِ خِلَافَةٍ وَرَحْمَةٌ لَهُمْ مِثْلًا عَصَوْنَهُمْ كَانُوا جَائِعِينَ قَتْلًا وَهَرَجًا
وَفَسَادًا فِي الْأَرْضِ يَسْتَحْيُونَ الْحَيَّ بِرَوَالِ الْفُرُوجِ وَالْحَيُّ
يُرَدُّونَ عَلَى ذَلِكَ وَيَنْصَرُونَ حَتَّى يَلْقُوا اللَّهَ * ترجمه * فرمود
آنحضرت که امر دین و ملت پیدا شد اول نبوت و رحمت پسران
می باشد خلافت و رحمت پسر می باشد و بادشاهد گزند
پسر شوند است این مکر و قهر و از حد در گذشتن و زمین
حلال می باشد این همه آخره چارهای امری را و فرجهای
زمان را و انواع شرابها را از نوق و اده می شوند با وجود این
که رانویاری داده می شوند در کار آنها که ملاقات کنند از خدا
و این سبب است فسق و ظلم و حق امت و ملت بکلی ایست پس

عظیم چه ارباب گیاره است و دبانست اکثر از سلاطین و قست
 و دردد و بکر یزند و از صحبت ایشان بهر بهرند و در محافل
 و مجالس داخل نشوند و قریب ایشان حاصل نکند پس
 معاش ایشان قاصد میکرد و اطمینان قلبی به چگونگی دست نمیدهد
 مابا صلاح معاد متوجه شوند و در طلب راه حق مشغول گردند
 و اگر تقرب جویند و راه مقربان ایشان بویزند لا بد دل از
 دین و ایمان دست بردار شوند و از شک و عار بهر از * فحش
 کوئی را کمال خود شها رند و سر و دهرائی را بهر خود انکارند
 پس چاره کار همین است که اصل دین و ایمان را بر باد دهند
 و زنها را ملا دست ایشان اختیار نکنند هر گز این چنین محال
 و در دل نیارند که دین خود را محفوظ دارند و بقصد ضرورت
 که اصلاح معاش از ان مقصود باشد قدری از سعی و کوشش
 در آسانی خود بحفظ و ایشان بجای آرند که این خیالیست هر احتمال
 و و همی است سر سر ایاطل و محال (بیت) هم خدا خواهی و هم
 دنیای دون * این خیال است و محال است و چون داران
 جمیع مال است (تفصیلش آنکه بعضی اشخاص مجبول می باشند بر چه
 مال بوجهیکه بانفس اجتماع اموال سرور می شوند اگر چه در لذایذ
 خود تصرف نه نمایند بلکه نفس اجتماع مال را از اعظم لذات

می شهادت دهند و کثرت آنرا از بهترین و احاطت می انگارند
 به گاهی که خراج آن دو قائل خود می بینند اول شادان و خندان
 می شود و راه افروزی او می طلبند و از او تکالیف و رنج و زحمت
 کردن حریه و گسج بر جان خود کوار امید دارند هر چند در سر سگی
 و در سگی می سرزند لیکن هر دوازده می بر آرد و چون امانت
 این اشخاص به سبب سلب مهر و داد و حرص و تقصیر
 میدهند (اما حرص) پس حالتش آنکه در استیفاء حق خود از اهل
 زراعت و تجارت و اعیان و فقرا و وسایع را حایا
 نمایند و بطریق می شهادت دهند و یک جر مهر و هم بطریق
 مساحت نمی گذارند بلکه از دل خود خواهند این معنی می باشند
 که از کسی و حایای ایشان گمائی واقع شود یا غصبی را
 نسبت ایشان متحقق گردد پس او را به همین حیاه داری و دیگر
 که در اموال و اجناس او را بملکیت الحیل می کشند * اما بهر
 در اند اموال خود هم عود و نامل می نمایند و همه شینان ایشان
 هم در همین باب عقل خود را کار می فرمایند پس هر که
 ندیر می برای او مال چست به دست و نردیری برای اهل
 و حایا از در مکان نشیست پس همو دست در ایشان در
 مشهور و ابر و گیر * پس بسبب مسامحه ایشان فن حیا

بنازی و خرباب بازی با تمام می رسد و اصول و فروع آن
 جو بس می گردد (و اما بخیل) پس عیانش آنکه از ملازمان
 خود می خواهند که خدمت ایشان بجان و دل بخارند و آن را
 منافر خود شمارند تا ملا از خزانه عامه چیزی کم نگردد و
 و از ذوقیه و آخره یک خر صره نه بر آید بنا بر آن جمله تا
 بسیار بنا بر منصب استخوان ام ایشان می انگیزند و حسن
 خلق و تالیف خلق در رفین ریاست و عیاست می آهزند بر یکی
 ابرام نهاده اندستی او را بر باد می کنند و دیگر ابرام مجرد تعظیم
 و مکرم خرباب می دهند بالجهت مقود ایشان همین معنی
 است که خدمت از ایشان بگیرند و چیزی بایشان ندهند
 و جائیکه لابد دادن چیزی لازم گردد بدین نوعی دهند که حق ایشان
 بایشان کامل نه رسد بلکه چیزی از حق ایشان در خزینه ماند
 مثلا زرد سیم کم عیار بدهند و کامل العیار در حق خود بگیرند
 و چند ایام را از زمان خدمت گزاری ایشان خارج از
 حساب شمارند و بعد از خدمت گزاری بسیار در دفتر حساب
 نام ایشان بر نگارند و این سلطنت طمع و بخیل آخر بنفاس
 سلطنت می کشد و اصل حکومت بر باد میرود و لیکن مصالحت
 وقت در حق رعایا همین است که بر کد و کاوش سلطان بخیل

معاشرت نمایند و راه منازلت با او نه بنمایند که مبادا
 یا لعلی و روبرو دیدار یازی و سخن سازی می کنند بر تنه
 منازل دست تعدی می بردند و گشتا بند چو ارمو ل است
 بر طمع و نیکه رای تحویان مال هیچ راه نخواهد یافت بر قدمی
 حریص مال سرور خواهد شد تا ذلت فی المشکوة فی کتاب الامارة
 وَالْقَصَاءِ كَمَا قَالَ السَّيِّ قُلِي اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَبِي دَرْ خَشِيْفَا
 اَلْتَمَّ وَ اَيُّهُ مِّنْ بَعْدِي يَسْتَأْذِنُ لَكَ الْعِيْبِي دَلَّتْ اَمَّا وَ الَّذِي بَعْدَكَ
 بِالْحَقِّ اَصْحَ صَبِيْ عَلَى شَأْنِيْ ثُمَّ اَصْرِبْ بِرَحْمَتِيْ اَلْتَلَكْ قَالَ اَوْ لَوْ
 اَدْلَكَ عَلَيَّ حَبِيْرِيْنَ دَلَّكَ تَصْمِيْرُ حَقِّ تَمَّ اَيُّ تَرْجَمَ فَرَسًا اَوْ اَمْرًا
 در حق او زجر کند باشد حال شاید او را که خواهد شد مدد من اختیار
 خواهد کرد رای و دامن فی بنی اس مال را که در حق او است آید
 حرص کردم من انگاه باش سو گندم عه ای که را که بجهت است ترا می نیم
 شمشیر و در او دوش و دوشتمی و رسم مان شمشیر تا آنکه ملاقات
 کنیم ترا فرمود نشان دهیم ترا خبر که بهتر است از شمشیر زدن بهر کنی
 تا آنکه ملاقات کنی از من قی المشکوة فی کتاب الامارة وَالْقَصَاءِ
 قَالَ السَّيِّ صَلِّ عَلَيْهِم مَّا تَرَوْنَ مَقْلِيْ اَلْوَرَّةَ وَ اَمَّا وَ الَّذِي بَعْدَكَ
 تر جمره و دوشی علم بهر خیر که قریب است که به بنید بعد از من
 بهر که بدی را در بهر کار را که انکار می کنند شما

تا از آن کارا یعنی بعد من جماعتی مغضی خواهد شد بر شما در
 خطایا و ولایات و ضغونی کما فیہ روی من بعض الصحابة انہ
 قَالَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ قَامَتْ عَلَيْنَا مَرَأَةٌ يَسْتَلُونَا
 حَقَّهُمْ وَيَمْنَعُونَا حَقَّنَا فَمَا تَأْمُرُنَا قَالَ اسْمَعُوا وَاطِيعُوا
 فَمَا تَأْمُرُ عَلَيْهِمْ مَا حُمِّلُوا وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ * ترجمه *
 روایت کرده شد از بعضی صحابه اینکه گفتند ای نبی الله
 خبر ده اگر بایستند با ما امراء که طلب میکنند از ما حق خود را
 و نمی دهند مرا حق ما را پس چه می فرمائی مرا فرمود بشنوید
 و قبول کنید سخن ایشان را و فرمان برداری کنید از
 ایشان را پس نیست بر ایشان مگر چیزی که بار کرده شدند
 و نیست بر شما مگر چیزی که تکلیف داده شد بر شما از سمع
 و طاعت و از آنچه حب خون خواری و مردم ازاری
 است * بیانش آنکه بعضی اشخاص بحسب اصل فطرت
 منسوب الغضب و کینه کش می باشند که در وقت شورش
 خشم و سوزان غضب بوجهی سخت رود درشت گوئی
 شوند که داد بدخواهی میدهند هرگز رعایت معذور مجرم
 نمی کنند و بر ادنای تقصیر از دل میروند و قدر کناه را
 بر میزان عقاب نمی سنجند بلکه نادقیقه بتقتل و نوبت نرسانند

با و را در دوی یگانه و بیگانه ذلیل و خوار نماید و اندر هرگز
 دل ایشان تسلی نمی گیرد و خاطر ایشان اطمینان نمی پذیرد
 و اگر از تمام قوم یک کس با ایشان مخالفت کرد ایشان با تمام
 قوم عداوت می نمایند و زبان طعن بر نیک و بد آن قوم میکشاید
 چون امثال این استغفار من مستحق تنگدست میباشند و او ظالم
 و جور میدهند بندگان الهی را در انواع یغذیهات گرفتار
 میکنند و اهل عزت و اعتبار را با انواع تذلیل و انابت ذلیل
 و خوار و در حق نبی ادم بشباه گرگ جهیده مانند یاسک گزند
 مضرت ایشان در حق خناز و کبار و در باب عزت و اعتبار و
 مساکین ذوی الاضطرار و سائر اغنیاء و فقرا همه بدست که پایانی
 ندارد و خدا که خدای و غریب می باشد میان قضا و کفارتنا بکار و
 از قضا این جبار بیزار در هر بهتری شمارند و آنرا پادشاه
 اطمینان خالق الهی انکارند چنانکه ریاضای سلطان ظالم و
 رنج اندام بچنین سلطان ظالم هر از ریاضاتی خود بیزار و ایشان
 برای او روز بد می خوانند و او برای ایشان فی المثل شکرتی
 کتاب الاماره قال النبی صلعم خیاراً ثم تکم الذین یحبونکم
 و یحبونکم و تصلون علیهم و یصلون علیکم و یشاوروا فیکم
 الذین تبغضونهم و یبغضونکم و تلعنوا لهم و یلعنواکم

ترجمہ فرمود آن حضرت صلعم بہترین اما مان شما کسانی اند
 کہ دست میدارید شما دشایان را و دست میدارند او شان
 شما یان را و عابر صحت میکنند شما بر ایشان و دحامیند ایشان
 بر شما و بدترین اما مان شما انکسانی اند کہ دشمن میدارید
 شما ایشان را و دشمن میدارند ایشان شما یان را
 و لعنت میکنند شما ایشان را و لعنت میکنند ایشان
 شما را (چنانکہ جو رساطنی معاش را یا را بر باد میدهند
 همچنین ایمان ایشان را از بدخ میکنند بہ از خوف او گاہی
 نصیر ہند کہ با قامت دین و ایمان مشغول شوند بس قیام
 مناطت ظالمہ مثل انتشار مذہب باطلہ است کہ قوانین
 ملت را برہم میزند و آئین سنت را اگر میکند فی المشکوۃ فی
 کتاب الیسارۃ والقضاء قال النبی صلعم قُلْتُ أَخَافُ عَلٰی
 أُمَّتِيْ اِلَّا سَيْسَقًا بِالْاَثَرَاءِ وَحَيْفُ السُّلْطَانِ وَتَذَلُّ يَبٍ بِالْقَدْرِ
 ترجمہ سہ خصالت اند کہ فی رسم ہر است خود طلب
 باران کردن بہنازل قمر و ظلم سلطان و انکار کردن تقدیر الہی (او
 و بعضی احیان بہ نسبت بعضی اقوام بہر غضب مرشد و
 انتقام طلبد بس انتقام کسی عاصی را از مطیع امین
 نمی کند و کند کار را از بیگناہ بلکہ تیغ بید ریخ بر سر ایشان

میباشد و اما ایام و بلد آن را ولی جراح میکند فی المشلو فی
کتاب الا مآر و ذی القعدة قال الیهی معلوم من خرج علی امتی
به یضرب یرما و فاحرهما و لا یقتضیان مؤمیدها و لا یقی
للی عهد عهدا فیس مینی و کتبت منهم نذر حر * کیک
پیر و ن آید بر است من شمشیر خود در حالیکه سر مد
نیکو کار است را و بد کار است را و پاکد او را و رگش
مسلمان است و و مانعی کند و سرنخی بر د برای هیچ خدا مد عهد
عهد او را پس نیست آن کس از من و بیستم من از ایشان را
و در بعضی احسان شورش عصب و نسبت بعضی اقوام در دل
او چشم میرد انان مالعیان قدرت انتقام میدهد او را پس
تحم کیک به است ایشان دو مدینه می کار و دو مستطیر میباشد که
گرام و فنی برسد که کیکه دیرینه را بر روی کار آورد و فید فی
کتاب ایضا قال رسول الله صلی الله علیه وسلم مآ من و آل یلی
ریمه من المسلمین فیموت و هو عاش لهم الا حرم الله علیه
الحممة * نر جر * فرمود بیستم خدا معلوم نیست که امی و الی
که تصرف کند و عینی را از مسلمانان پس میر و آن و الی
و حال آنکه آن و الی حیات گنده و ظلم گنده است مرا ایشان را اگر
آنکه حرام می گردانند ای تعالی بر دی برشت را (و از سجد)

تجبر و تکبر است بیانش آنکه بعضی اشخاص بحسب اصل
جهانت سرکش و خود بسند و صاحب دعوی بمانند می باشند بخود
مستأکی متعوف می شوند و بخود نهایی متعوف * جان خود را
دور تر می کنند و هر صغیر و کبیر را فرزند از خود می بینند * اعلای
کمالات غیر را باندای هنر خود اگر به محض خیالی باشد مثل طو
حسب و نسب هرگز همسنگ نمی سازند و مسادات خود را
با دیگران به نسبت خود عار و تنک می دانند عرض که فخر
آقران را عین عزت خود می شناسند و تعییر اخوان را عین
عظمت خود می انگارند و بر کمالات خود می نازند و کمال
دیگر را از پایه اعتبار می اندازند و نهادهای ارزوی ایشان
همین است که ایشان را در میان جمیع افراد انسان
بوجهی امتیازی حاصل شود که کسی با ایشان مشارکت ننجد
و راه مشابهت نپوید * چون مثل این شخص بمصوب
مطالعت می رسد و او تجبر و تکبر می دهد و در رفتار و گفتار
و نشست و برخاست و القاب و آداب و در عائر معاملات
و عادات استیاز خود می جوید و از مزایا چیزهای ذات خود
بوجهی مخصوص می گرداند که از مشارکت دیگری و روبناییت
بیمیرنجد و راه مسادات دیگران را با کمال می بیند و مثلاً برای

نشستن خود و تکیه تخت ماقه دیگر از ان نشستن بر تخت
 مرج کرد و در مجلسی که خود نشسته دیگر انرا از نشستن مانع شد
 و لشکر برای خود متر ساخت مثل سلطان و شاه و پادشاه و
 ملک و حور اقدس و امثال ذالک اگر کسی ان الفاظ را
 بر خیزد ایشان هم باری گرداند آنرا گنه گار سخت می داند
 و تعزیر شده بد باومی رساند غرض که دل ایشان بهمن
 می خواهد که چنان خود را درنده گان الهی دانستیان رسالت نباهی
 نه شمارد و ایشانرا از چنین خود را نگارند و در هر باب راه
 فاعده اختیار کنند و حان خود را هر چه امتیاز دهند و نیز می خواهند
 که آئین ایشان بمنابر اصول دین و بسان احکام شرع متین
 مسلم خدا نعت امام شود و متبوع هر خاص و عام کسی را ایشان
 بمجال قیل و قال بماند و محال بحث و جدال نباشد کویا که با حکام
 الهی مخاطب هستند و هر مخالفت او معاتب بود و بهمن هر دو
 امر یعنی خود کشی و تمنا نفاذ حکم اما فانا ترقی می گیرد
 و صورت تقای می پذیرد و نا اکه بر تبه ادعای الکویت و موق
 میرساند داد را از اخوان فرعون و نمرود می گرداند
 هیچ و مفسی ازاد صاف رب مجید نیست که حمار غنید او را در
 ضمن نخر بر خرائین و پروانهات خود نیست مارد و هیچ اسمی

از اسماء خالق اکبر نیست که این جاہل ابر ذات خود را بان لقب
 نه نهاده و هیچ منصبی از منصب انبیاء مر ساین نیست که
 این خود دین ادعای آن نه نموده و هیچ مرتبه از مراتب
 جلالی را اشدین نیست که این رئیس المفسدین در ان
 براه بساوات با ایشان نه پیموده و این سلطنت نگهرد
 بجهنم چنانکه در حق کافه امت و دین ملت بغایت مضر
 است همچنین بر ارضه از ان در حق این داعی جاہل قسم
 قاتل هیچ سلطانی را از سلطنت خود انقدر مضرت
 نه رسیده که متکبر را از سلطنت خود رسیده که جان
 خود را خالق رعایای شمرد و یانی بر ایا خصوصاً و قتیکه
 بر مانه یاراد باشد و بخت یار او که اکابر اهل زمان پذیر
 دست شوند و سرکشان اقران بغایت پست و درین
 جور است که بار ادد و بالا میگردد و دماغ نخوت او
 به عالم بالا میرسد فی المشکوۃ فی باب تغیر الناس قال الذی
 صلحهم اذا مشیت امتی المطیطاء و خلد متهم ابناء الملوک
 انباء فارس و الاردم سلط الله شرارها علی خیارها * ترجمه
 و قتیکه بر اده و در امت من خرا مان بطریق تکبر و
 چاکری کنه ایشان را اولاد فارس و روم

بر که رانده ای تنائی بدان است را بر نیجان ایشان
 فِي الْمَشْكُوَّةِ فِي بَابِ الْقَصَبِ وَالْكَسْرِ قَالَ السَّيِّءُ صَلَاحٌ يَقُولُ اللَّهُ
 تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَلَا لَكُمْ بَاءٌ رَدَّائِي وَالْعِلْمَةُ إِنْ أَرِيتِي
 فَمَنْ نَارِي وَأَحَدٌ مِمَّا إِذَا حَلَّ الْأَمَارَةُ تَرْجُمُهُ * هر دو پیغمبرند
 خدام پیشک پروردگار بر درگاه در ترمی فرمایند کمر بای باد و من
 است و عظمت تهنید من پس کسیکه مراجع کند و مشاور گشت
 جوید بمن در یکی ازین دو صفت می در آورم آن کس را در
 آتش دوزخ دهم قُلْ كِتَابِيَ الْأَمَانِيُّ قَالَ صَلَاحٌ أَغِيظُ رَحُلِي
 عَلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَخْبَهُ رَحُلِي كَأَن يَحْمِي مَالِكَ أَلَا مَلَاكٌ
 لَا مَلِكَ إِلَّا اللَّهُ * ترجمه * خشم آورند ازین مردم و حیث
 ترین ایشان سرخده ای نعالی بر دوز قیامت مرد بست که بوم
 تسمیه کرده می شد در دنیا ملک الا ملک زیراکه نیست
 بادشا، بحقیقت مگر سرخده امر و منه ایضا قَالَ عَلِيٌّ
 السَّلَامُ لَا يَقُولَنَّ أَحَدُهُمْ عَمَلِي وَأَسْتَبِي كَلِمَةً عَمَّا لِلَّهِ وَكُلُّ
 قِسْمٍ لَكُمْ أَمَّا اللَّهُ وَلَكِنْ لِيَحْلُ عِلَامِي وَحَارِيَّتِي وَفَتَائِي وَتَأْتِي
 وَلَا يَقُولُ الْعَبْدُ رَبِّي وَلَكِنْ لِيَقُلْ سَيِّدِي * ترجمه * باید که
 مگوید کسی از شما سوادک خود را ندیده من دیگر کسی
 چه مردان شما سادگان صایده دهر زمان شما کنیزگان خدا را

ولیکن باید که گوید غلام من و کودکی من و جوان من و جوانیه من
و بگوید غلام افتاد خود را و رب من و لیکن بگوید سردار من
و فی دوائیه لا یقل العبد لسیّد مولای فان مولکم الله
ترجمه * و در دوائی این قدر لفظ زیاده
مکرر ده که بگوید مملوک مالک خود را مولی من زیرا که
مولای حقیقی شما الله است) باید دانست که این
عناصرت چابره که چندی او صاف اذن کو رک کرده بر دو قسم
است * قسم اول * آنکه سلطان جابر با وجود این شوخ و
هک ناخی که بالا مذکور گردید قدری از ایمان هم داشته باشد
و به بعضی اعمال صالحه هست کاشته * اگر چه آن اعمال را
هم بوجهی اداسی می کند که مطابق بر طریقه مشروع نیست و نزد
اهل دیانت مسموع نه * بلکه موافق آئین خود آنرا اداسی نماید
و بر وجه مکتوب خود در آن می و رأید ناما و ردل خود همانرا
در سینه تقرب الی الله می سازد و باخلاص نیت یحیی آورد
مثلاً چنانکه در ابواب هواد هوس خود و خرائن و افره و دقائن
متکاثره صرف می نماید هم چنین معجزی بحسن لطیف نفیس
مطاف و مذهب و متفاد منتقدش بنا کرد و آنرا از عبادت مالیه
شهر زد اگر چه بنای مثل این معجز هم در جنس ابراف

است که در شرح نهایت نامحمود و عفو ابد نامقبول * لیکن
 از اینجا که طریق انفاق نداد و همی اسراف است پس معنی انفاق
 فی سبیل الله همی میداند که در مصادر و محسوسه شریفه
 هر قدر که اسراف کند همان قدر عفو الله محمود است و عفو
 الشریع مقبول نامطلوبه تقریبا الی الله اموال فخریه در آن
 صرف نموده و سایر زیادت قنوت را در اسراف پیوسته
 * قسم ثانی * آنکه سلطان سایه و دل این قدر خوف الهی
 می دارد که افعال شریفه را هم با حلاصیت بها آورد بلکه
 آراهم بطریق رسم و عادت دنیا بر حصول یکناسی در میان
 اهل زمان و اظهار مساوات را قرآن تعین می آورد و آنرا
 نیز از لوازم جاهل خود می شمارد پس چنانکه اعمال
 صالحی سلطان اول بافتار ظاهر مردود بود و بافتار نیست
 محمود و در چنین اعمال این سلطان ثانی هم از لیرون قاصد
 است و هم از درون کاسد و درین چاپند لطیفه است که در
 ضمن چند کتبه بیان باید کرد * کتبه اولی * سلطان حار هر چند عفو الله
 مردود است و از مساحت قریب مطرود * ثانوی * نوع انسان
 یک کور از دنیای بی هو میبیند و مصرتی نکافین می رسد مثلاً
 پادشاه طلب حمایت و همکوت عفوای مسلمین را در ویرد امیر

می نگرداند و بسلاطین کفار مصرتی می رساند اگر چه بر درش
مومنین بنا بر پاس دین و سرزنش کافریین بنا بر اعلای کلمه
زب العالمین بعین نیارود و پس منقبت آن اگر چه
بذات او هیچ بر حیده نامادین و اهل دین بگوانه سرسبز گردید
پس او را بسان کور مشعل دار یا امیر خد متگذار باید فهمید و در
کار نیک شریک او باید گردید * وجود او را بهتر از عدم باید شمرد
و حتی اقله در از سنا زعت او اعراض باید کرد بلکه اگر درگاه
مجیب اله عوانه اصلاح حال او باید طلبید و ظلم و تعدی او را از
قبیل بلای آسمانی باید فهمید فی المثل و الا فی کتاب الامارة والقضاء
قال الذی صلعم ان الله تبارک و تعالی یقول انا الله لا اله الا
انا ما لک الملوک و ملک الملوک قلب الملوک فی یدی و ان
العباد اذ اطاعونی حو لک فلو ب منو حکم علیهم بالرحمة
و الرأفة و ان العباد اذ عصونی حو لک فلو بهم بالسخط
و النقمه فساموهم سوء العذاب فلا تشغلوا انفسکم بالدعاء
علی الملوک و لکن اشغلوا انفسکم بالدکر و بالتضرع کي
اکفیکم ملوککم * ترجمه * فرمود بینمهر خد اصلاح بدر سنیه
اسد تبارک و تعالی می گوید منم خد ای نیست کسی معبود
بیو ای ما که مالک پادشاهانم و پادشاه پادشاهانم دلها ی

پادشاهان در دست من است و پدر سبیکه بنده گان،
 چون فرمان برداری کنند مرا می گردانم دلهای پادشاهان
 ایشان بر ایشان بر حمت و رافت و پدر سبیکه بنده گان
 هرگاه نامرمانی کنند مرا بر گردانم دلهای پادشاهان و ابنش
 و گراست پس می جشانند ملوک و مادران و اب
 پس مسئول دارید ذاتهای خود را به حاکمان
 و گن مسئول دارید خود را در ذکر و تصریح تا کفایت کنیم
 شرموک شمارا لا مکته نایه سلطان جابر از بکه خان خود را
 از مسلمین می شمارد که گاه گاه حقیقت دین متین و غیرت
 شرح سین اردل اومی خوشد و بنا بران در اعلامی کلمه
 رب العالمین می گوید پس درین صورت تأیید دین
 متین از صورت می پذیرد و شرح مبین از رونق می گیرد
 فی المشکوکات فی باب الْمُعْجَزَاتِ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّعُمْ إِنَّ اللَّهَ
 آيُوْبُكَ هَذَا اللَّهُ يَسَّيَا لِرُوحِ الْفَاحِرِ تر حمره فرمود
 بی صانع پدر سبیکه هر دو دگر در عالم تأیید خواهد کرد این
 دین را از بنده بدکار پس درین صورت اطاعت
 از جمله ارکان اسلام است و احاطت او خداست
 سید الامام قال النَّبِيُّ صَلَّعُمْ أَتُجَاهِدُ يَأْتِي إِلَيَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

لَوْ يَبْطُلُهُ عَدْلٌ عَاقِلٌ وَلَا جَوْرٌ جَائِرٌ فرمود بنی صلام جهاد
جاری خواهد ماند تا قیامت باطل نخواهد کرد او را عدل
عادل نه ظلم ظالم * نکته نائمه * سلطان جائر بلا ریب محتاج
امر بالمعروف است و اظهار حق بحضو را و افضل عباد است
و فِيهِ فِي كِتَابِ الْأَمَارَةِ وَالْقَضَاءِ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّيْهِمْ أَفْضَلُ النَّاسِ عَادِلٌ
مَنْ قَالَ كَلِمَةً حَقًّا مَدَّ سُلْطَانُ جَائِرٌ * ترجمه * فرمود پیغمبر
خدا صلعم فاضل ترین شما و قول کسی است که گوید
کلمه حق را از د سلطان جور کند و) فاما امر بالمعروف و
نهی عن المنکر باید کرد که بحر مخالفت و سازش نکشد
و بسره بنی و خروج نرسد که خروج بر امام جائر شرعاً جایز
نیست فی المشکوٰء فی کِتَابِ الْأَمَارَةِ وَالْقَضَاءِ قَالَ
النَّبِيُّ صَلَّيْهِمْ أَلَا مَنْ رُبِّيَ عَلَيْهِ وَالْفِرَاءَةُ بَيْنِي شَيْئًا مِنْ
مَوْعِدَةِ اللَّهِ فَنَبِذْتُ مَا بَيْنِي مِنْ مَوْعِدَةِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُصُ مِنْ يَدِ
مِنْ طَاعَةٍ * ترجمه * فرمود رسول خدا صلعم آگاه باشید
که یکدیگر و الی و امیر گردانیده فسر وی و الی و حاکم پس دید
آنکس و الی را که می آید و می کند چیزی از نا فرمانی خدا پس
باید که ناخوش دارد چیزی را که می کند وی از نا فرمانی و
عصیت خدا پس ناپسند دارد آن چیز را که می کند امیر از

از عنایت و بخشش ذات خود را از طاعت
نیز ثبات و ذکر سلطنت نماید

باید دانست که چون زمان سلطنت جابر به سرش می رسد و سلطان
جابر بی سالها سال بر همون آئین بر یکپیر و شجره بی ذری می گذراند
و در کارنامه سلطنت بگوید که زمانه جاهلیت که قبل خانم الانبیاء
جایه الصلوٰه و السلام بود نمودی نماید و احکام خلافت را اشته
و سلطنت عادی که مثل خواب فراموش از یاد میرود و از لطف
مطلق ریاست و بنیاست همین سلطنت جابر به منتهی می گردد
بپس کسی از اهل هدایت و دیانت امر ریاست و حیات را
از جنس طاعت و عبادت نمی شمارند بلکه از اذیت و آزار
و ناپذیرستی و افحش اقسام شرکشی و منستی می انگارند
چون انگارنده و یا عالم امت ازین دور دوری گیرند و از
قرب و جوار می بریزند و از محالست سلطان دست بردار
می شوند و از معادبت ایشان بیزازند پس مراعات سلطان
بشان ملاعنه شیاطین بلا تکلف و زبانی نفس اماره و ذریه
می روند و بلا قند در میان نخوت و غرور می روند و عقاب و کفر
ایشان و هم نشینان ایشان در استخراج و تالیق فسق و فجور
و ابراب اند و جرمان و عزل و نصب همال و ابواب تعزیم

و عباد و تحریب بر اید اب تکبر و تجبر مشمول می شود
و استنباط اصول و فروع آن می کند ❦ و حکم هر که آمد
بر آن مزید کرد این فن قبیح و زبردن ترقی می گیرد و در قرن
بقرن رونق می پذیرد تا اینکه کلیات آن مضبوط می گردد و
جزئیات آن مهسوط و اصول آن مقرر می شود و فروع آن
محرر ❦ و در هر امری از امور ریاست و سیاست حکمی مخالف
مشرع متین ثابت میگردد و در هر معامله از این معاملات
بنی آدم اصلی مقابل دین قائم می شود و پس ملتی مقابل
ملات مصطفوی بر پایی بود و سنتی مقابل سنت نبوی
بر ملا ❦ آئین سلطانی مخالف احکام ربانی پیدا می گردد و
قوانین خانقائی مخالف شرع ایمانی هویدا ❦ با چیز است که در
بشرع ربانی حرام است و در آئین سلطانی واجب و اهم چنین
بالعکس ❦ مثلا اطلاق لفظ شاه شائن و خداوند جهان و جهان بان و
خف و رافس و عرش استیانی و بنده خاص و پرستار با
اختصاص و قلم قدر تو ام و استادن امر است بسته و
و سرنگون و عقد بمکاس رقص و سرود و ایام جشن
و عید و استعمال ظروف سیم و زر و اظفار فرحت و سرود
و راعباد کفار مغفل نو روز و مهربان و هوئی و دیو الی و منیر

آن از منتهیات هزاران هزار و ممالک بشماره آیین هتم
 در بشرع ربانی حرام است و در آئین سلاطانی واجب
 بالا هتنام و جواب السلام طایک و حضور صفات
 و حسن معاشرت و خلق نیک با خفای مدقان الهی و
 مصافحه و ممانعت با هر مسلمان و اجابت دعوت هر و صبح
 و شریف و احتیاط با جمیع اهل اسلام و هیچ بیت اله
 الحرام و خدمت اولیاء اله و دوام ملازمت ایشان و
 دوام ملازمت و در محاسن علم و ذکر و عدم مخالفت
 کسی از رؤساء و خفای و دشمنان حوائج ذوی المآجات
 و امثال ذلک و آیین هر در شرع ربانی مامور است و
 در آئین سلاطانی مسموع و واحد معمول مال نیارت
 نماید از قدر و کوه و قعین ظالمان مردم آزار بر هر کس
 و در باد و بکند و محو ادب برد و داره شهر نایب دار و دیگر
 مسافران و اخذ چیزی از اموال ایشان و امثال ذلک و
 آیین هر مخالف شرع ربانی است و موافق آیین سلاطانی
 و با جرم است که تنزیر آن در شرع ربانی دیگر است
 و در آئین سلاطانی دیگر حد و زدی در شرع قطعی
 به است و در آئین سلاطانی قتل یا حبس برادران بادشا

و بر سر و کمر و کمر خود حکم شرع بنویسند و بر حکم آئین
 چهارم تمام مال بیت المال ذر شرع حق نکند مسلمین
 و بیت و در آئین مهابت سلاطین * بالجماعه آئین مهابت
 پنجم بس طویل و عریض است و حسب احکام رنگارنگ و
 اصول کوناگون مقابل شرع و بانی جبر سید * و تعلیم
 و تعلم آن و زیان ادا کین ماطنت و اساطین مهابت مروج
 و برگزیده که در آن مشفق برای تربیت پسران خود بر همین
 آئین استادان این فن را که ایشان را تالیق می گویند
 تعیین می نمایند و در یکا همین فن را تعلیم می نمایند * و
 از اراکین ایشان می شمارند و از منافع آنها می اگازند *
 و بر خوالهان ماطنت و ترقی خوالهان مهابت که در صنعت
 تجرید و تقصیر بر خوت بسائی و مراعت بیانی میدارند بسوی
 بهرین آئین مردمان را دعوت می کنند و بسوی آن ترغیب
 می دهند و کتب و رسایل در آن درست می گردانند و
 نرا بندگرا شواهد و دلائل بهایه اثبات مبرسانند * چنانچه
 در ساله در کتاب این صحریر مشهور است و مسماه نجر
 مسجد * برای سلاطین معروف * و آئین اکبری درین فن
 انگیزی است بس مرسوم اصول و آئین آن که منتهی بدین

الهی است و کتاب در و بصنان اماند است مضبوط بالجملة
 این سیاست سلطان نهی است غیر نهی اسلام و
 مانی است یعنی سید الامام سنان سائر مذاهب باطله
 مثل یهود و مجوس و نه مثل شیعه و حواری که نهیست
 این نام اگر چه فی الحقیقت باطل است اما دعوای
 ایشان همین است که مستفاد از کتاب و سنت همین
 مذاهب است بحال آئین سلاطین که ایشان احکام خود
 را مستفاد از کتاب و سنت نمی شناسند بلکه مسح حکم عقلی
 بر اعظم قیام سلطنت و اتمام مملکت مبتنی می انگارند پس
 فی الحقیقت آئین ایشان شبه ایست از مذاهب فلاحه
 از مذهب اسلامیه و چنانچه پیغمبر از وجود این سلاطین متذکر
 اخبار فرموده اند فی المذکوره فی کتاب الیهن قال النبی
 صلعم لَمَّا حَافَ عَلَى أُمِّي الْأَنْثَى لَمَّصِلِينَ ترجمه
 نمی ترسم من بر است خود دیگر امیران و مادرشان را که
 گمراه کرده اند و اگر آنرا و فیه ا یصلعن حدیثه قال قَتَّ بِأَ
 رَّوْلَ اللَّهِ أَنْ يَكُونَ بَعْدَ هَذَا خَيْرٌ شَرِّكُمْ كَانَتْ قَلْبُهُ شَرَّ قَالَ
 نَعَمْ قُلْتُ لَمَّا لَمَّصِمَةٌ قَالَ السَّيْفُ قُلْتُ وَهَلْ بَعْدَ السَّيْفِ
 دَعَاءُ قَالَ لَمْ يَكُنْ مَادَّةً عَلَى إِفْلَاقٍ وَهَلْ لَمَّصِمَةٌ عَلَى دَحْ

قُلْتُ ثُمَّ مَاذَا قَالَ ثُمَّ قَسَمَ دُعَاءُ الضَّلَالِ * ترجمه کرد گفت
 حدیقه عرض کردم بار رسول الله ایامی باشد بعد از بن نیکی که
 دین اسلام است بدی که کفر است چنانکه بود پیش از آن
 بدی فرمود آری باقی منی ماند دی گفتم پس چیست طریق
 نجات از آن بدی فرمود و شمشیر است و قتال کردن با کافران
 گفتیم ای باقی منی ماند اهل اسلام بعد مکار به کردن با کافران
 فرمود آری می باشد ملک و امارت و لیکن با قذاب یعنی قبار
 آلوده می باشد صلی بر دغان یعنی با ضاع و نفاق گفتم بعد
 از آن چه خواهد شد گفت پستتر بید آمدی شد خوانندگان بگمراهی
 و نیز در همان حدیث آمده یَقْتُلُونَ فَنُفِثَ فِيهِمْ صَمَاعٌ عَلَيْهِمْ
 دُعَاءُ عَلَى آبَوَائِ الْفَارِسِ * ترجمه کرد فرمود آنحضرت فتنه
 خواهد شد که بر سر یعنی مردم در آن فتنه محجوب خواهند بود از
 دیدن حق و منسوخ خواهند گشت از شنیدن آن در آن
 فتنه خواهند گماند بسوی آتش و درخ ایستاده بر درهای
 آن آید چند امثال ابن سلاطین فی الحقیقت از قبیل اکابر
 شرار اند و از جنس اهل ناز * فاما از بسکه بر زبان خود دعوی
 اسلام می کنند پس کفر ایشان ستور است و ایمان
 ایشان ظاهر * و شاید قصد بیخ همین دعوی ضلال

از رسوم اسلام * سنن عقیقه نکاح وختان و انهدار پنجهی روزه
عید الفطر و السعی و تجیهیز و نکحین و تراز جنازه و دفن در مقابر
مسلمین و در میان خود جاری می دارند * و از شرع و بانی باککل
است بردار نمی شوند * آری آئین سلطانی را در حق خود و ملازمان
خود واجب العلم می ارکازند * چنانچه در محاذ رات خود آئین
را با شرع هم کرده و در تلفظ استعمال می کنند * مثلاً می گویند
که هر چند شرع اصل است اما در باب سیاست با شرع طور را
هم باید و مراد از طور آئین جنگیز خان است * پس ناچار
همین وادی اسلام که بظاہر از زبان ایشان سرمد می زند ایشانرا
از کفر صریح محذو و ظمی دارد * اگر چه کفر مخفی هم در مواخذ
افزودیه گزینست * اما اسلام ظاہری متضیی همیس معنی است که با ایشان
در احکام و پیویه معامه مسلمین عمل آورد * و ایشانرا هم در
باب معاملات از جنس مسلمین شمارند * کو که در احره با کفار
شرار در دد بکات نار نخند با بشتند * و در دار و گیر رب
قدیر نماید الا ما دمانده * و یا و صحت و صحت الهیه است
گیری ایشان نماید خواه ذیل القعدایت و خواه لیل القعدیت
ایشان را مغفرت فرماید * با لجمه حال معاد ایشان بر علم
حلام العیوب چهارند و در احکام معاش معامه مسلمین با ایشان

یعنی دارند با اجماع چون سلطنت جاریه مجرد ضلالت رسیدن
 ستم و فسق و ظلم بر آمده در اقسام بدعت و ضلالت داخل
 گردید پس حکم سلاطین مضایق حکم خائن و فاسق باطله مبتدعین
 است اختلافی که در تکفیر و عدم تکفیر سلاطین مبتدعین واقع است
 بنوعی اختلاف و در تکفیر و عدم تکفیر سلاطین مضایق مستحق
 و از بسکه احتیاط در محمل اختلاف لازم است بنا بر حایه توقف
 بر حال همین مضایق واجب و نیز باید دانست که سلطان
 مضایق هم دو قسم است * ستم و * ستم و * بی انصاف و بی عدالت
 آئین سلاطین بمشابه مذاهب جاری و ساری گردید و بنایه اشتباه
 رسید پس بعضی از سلاطین متاخرین اکبر و محسوب اصل
 حیانت بعینش و نشاط راغب نمی باشند و عادت تکبر و تجبر
 را طالب نه * قانایان امانت آئین اسلام و حفظ بر سبیل
 بر هم و حادثات را بجهت می آورند اگر چه در دل کراهتی از آن
 می دارند بلکه در بعضی احوال بر سلطان آئین این سلاطین هم
 آگاه می شوند قانایان و ناچار در همین راه می روند که رعایت
 آئین ریاست بر ایشان غالب است به نسبت پاسداری
 قوانین و یاست * و محبت بجان و مال بر ایشان غالب
 است به نسبت محبت رب ذوالجلال و پادشاهی

منصب حکایت برایشان قوی تر است به نسبت پاسداری
 احکام رب العزّه * این قسم سلاطین و اسلاطین مقتدرین
 می گویند و بعضی دیگر از ایشان بحسب اصالت خلقت هم
 یامور و مذکور و مائل می باشند و از حقیقت ایمان مانع
 قائل * و چون آئین اسلاف با رغبت حلی در امتحان
 تعبیش و خمر ایشان را و اما انکسخت پس رعایت
 آئین از ایشان نوحه اتم می شود بلکه رد و بقا و از
 ایشان کمال میرسد گو یا که او را از حبله مجتهدین
 این ملت توان گفت و در سنک مجددین این سنت
 توان خدمت این را سلطان منور و میگوید و درین مقام چند
 لطیفه ایست که در ضمن چند مکینه باید گفت * نکته اولی *
 سلطان مفضل هر چند رئیس المقصدین است و امام المسدعین
 و ریاست او رعایت دین سخی است قاتل و امامت
 او بحکم کتاب و سنت و همی است باطل اما از آنجا که راه سلطه
 اسلام با او مسدود است تکفیر او مشکوک * نکته دوم *
 اظهار نبی بر وی و حردح از اطاعت او نیز از سائل
 اختلافیه است پس شخص محتاط را لازم است که خود بر آن
 اقدام نه فرماید و دیگر نیز امر و ملامت سازد یعنی خود را

یعنی در خروج نه بدید و اگر کسی با او مخالفت و منازقت
نمود زبان طعن برد نکشاید چنانکه بسیاری از علماء اهل
سنت خود بر قتل و سب و افش دست نمی کشایند فاما بر
محمد زین این امر مثل علماء ماوراءالنهر اعتراض نمی نمایند
و چون یعنی در خروج بر سلاطین مضامین احتیاطا مسموع است
لاجرم سلطنت ایشان از اقسام امامت مبرود * نکته ثانیه *
بنیاد طایف معاند به نسبت ملة اسلام اقرب است پس
احتیاط در مخالفت و منازعت اود واجب * کسیکه با او به
منازعت برخاست و دست از متابعت اود برداشت هر چند
به ظاهر شرع مطعون نیست اما این عمل به مصاحبت و قتل
مقرون نه بگر آنکه قیام خلافت راشده با سلطنت عادل
بدر تقدر بر همه بزدن ریاست او متیقن باشد پس درین
بصورت بر اخراج اعلام قتل و قتال و برانداختن آن مبتدع
قتال در حق ملة و اهل ملة منفعتی خواهد بخشید و الابعوام
و خواص بیشک مضرتی خواهد رسید

* تنبیه رابع در بیان سلطنت کفر *

باید دانست که مراد از سلطنت کفر درین مقام
حکومت کفار اصلی نیست بلکه مقصود از آن سلطنت قومیهست

که جان خود را در راه مسلمین می شهادت دهد و مو جهات
 کفر صریح یعنی می آرند و از ایشان نه نسبت ادعای
 شرع آنقدر مخالفت و عداوت و دشمنی شود که بر ایشان
 حکم کفر دارند و ثابت می گردد بیانش آنکه بعضی اشخاص
 بافتن از اصل جدت مکتب مزاح و زندقه طبع می باشند
 که هر چند بظاهر کلمه اسلام می خوانند اما نه ادراک و قبول را
 و دین و خدا و حساب کتاب را با یقین
 می دانند همین شیب و فرار از دین را اسنادت و
 شقاقیت می آرند و همین حصول جاه و جلال و تحصیل
 مال و منال را اصل کمال می انگارند هر که در همین
 ابواب غریق و سوزناک است همون است بر دایشان زکری
 و عامل و هر که از ان مترس و بفرمانت است همون
 است بر دایشان غی و جاهل * چیریک باعث تحصیل
 دنیای دون نشده همون است بر دایشان لغو
 و لاف و مشقنی که شمر حصول نام و نشان نشده همون
 است بر دایشان رنج بی حاصل * پس انبیاء الله و سایر
 ادیان را در حق و ارجح عقایدی جا طلب می شما رنج
 و اتباع ایشان را از جنس ستمهای بی عقل می انگارند که

بر سخن ای احمق فریب ایشان مندر رسد و بداند و
 چه عید بر بسته ایشان مسرور تر پس رعایت ملت و
 سنت را در جمیع اقوال و افعال از جنس حماقت می شمارند و قبله
 مذحبه و مشرب را در عادات و معاملات از قبیل سفاهت
 و کشیدن و سنج و کلفت و رعایات نزد ایشان محض
 نادانی است و بدین و توکل علامت عجز و ناتوانی پس
 چون امثال این استغناص به منصب سلطنت می رسند و
 متمکن بر سریر مملکت می شوند آئین سلطانی را که بظواهر
 او دیار و رونق سلطنت است مطابق فرستادگی است می دانند
 و شرع ربانی که نزد ایشان بی حاصل است از جنس رسوم
 فیهما بهت می شناسند پس لابد زبان طعن نهاده و می کشانند
 و او را به نظر ملازمان خود مختصر می نمایند و با طائف العیال
 استیصال ادبی جویند و راه متاخره اوست می پویند و در برابر
 حکم آئین سلطانی را ترجیح می دهند و حکم شرع ربانی را تسفیه
 میکنند منافع آن را بچرب زبانی تفضیل می دهند و مضار
 این را به تلخیص تبیین می کنند با لجه و در هر کلام ایشان
 بزمی می باشد بانه رب العالمین و طهری می باشد بر سنت
 سید المرسلین گاهی کلام خود را با شتم و شتم از یاد و کو

میزند می کند و گاهی به تشبیهات ظاهری بجا آورد * و گاهی دعوائی خود
 و انکلام بلا صفت مدّعی می کند و گاهی رسوایان را مدّعی * پس این
 قسم سائطین بلا شک از حدّس کفار و مستردین اعدا و زمامداران
 مرتدّین جهاد سرایشان از ارکان اسلام است و امانت
 ایشان امانت سیدالامام سلطنت ایشان امانت از حدّس
 امامت تکمیل یست و اطاعت ایشان لوحه من الوجوه از
 ادا امر شرعی نه که فی المشکوّة فی کتاب الایمان و القصاص
 من عمادة دین الصّاحب سید رضی الله عنه قال یا یقیناً رسول الله
 صلّی الله علیه و آله و سلم لا یأثم الاثر اهلکة الا ان تؤذوا کثیراً و اذاحاً
 یتلککم من الله و یتلککم من الله * نه حرر * روایت است از
 فساد اس صامت مدّعی شان اینست که گفت مدّعی کردیم
 ما از رسول ص اعلیّم بر این که مخالفت ماکنیم امیر را که ما که
 به سببه کفر ظاهر را که بر دشما از خدا در آن دلیلی بر دشمنی
 و در دلیلی اجابا اس سائطان مرتدّ را چنان بحیال سبب کرد
 عوام چند آنکه در اسامی و مراسلین مساجی یلیع بهائی آورند و
 آمران از کربل صنادات خود می سبب و رد القدر در اسامی
 صائغین سرگرم می باشند بلکه سیاری از ایشان از اس
 امر پاک و شرم میدارند و سائطین ادعای نبوت را مادّ دعوائی

مناظرت ضم باید کرد تا عقلا بطمع جاه و مال اطاعت اختیار
کنند و صنفها بنا بر حسن مال پس ادعای نبوت بر ملا می کنند
و مانده به دیده بر باد از بسکه تجبر و تکبر مقتضای سلطنت اوست
پس ادعای الهیبت با ادعای نبوت منضم می گردد و کفر
ادار کفر فرعون بالاتر می شود و قیام سلطنت ارتداد بمشابه
ظلمه کفار است که بر ذر مسلمین فرض عین می شود که بر وجهها
قایم بگردانند و این شورش و فساد بشمشیر بنشانند
و اگر نتوانند از ان اقلیم بهجرت نمایند و دارالاسلام
فرو و آیند باید دانست که ذکر سلطنت ارتداد درین
مقام با وجوبیکه این قسم موضوع است بر ای بیان
اقسام امامت حکمیه و این سلطنت مذکور خارج است
از ان اقسام محض بنا بر همین امر واقع گردیده که در میان
همین صالحین مدعیان اسلام گاهی سلطانی می باشد که محض
از جنس کفار شرار است و از مرتبهین النکاح و شمار استیصال
او عین انتظام است و اهللک ادعین اسلام و اطاعت
بر سلطه از احکام شرعیه نیست و انتقاد در متجبر از ادعیه نه

* خاتمه *

بذریع بیان آنچه از لفظ امام درین کتاب مراد است باید دانست

که مراد از لفظ امام درین کتاب مطلق مبهوم امام است
 بلکه همان امام است که تعلیق بسیاست دارد * پس اصحاب
 امامت خفیه مثل اعدال و انقلاب و ارباب امامت ماطه
 محضه مثل مبعوثین برائی هدایت و ارشاد از مبحث این کتاب
 خارج اند ذکر ایشان محض سائر طریق نیست و تهرک در صدر
 این قسم واقع گردیده پس مراد از امام صاحب سیاست
 است نه خاص خلیفه راشیه که آن بهمانه اکثر اعظم است
 مادر الوجود و کسریت اخیر است در اکثر اعظمان مفقود * نه
 مطلق صاحب سیاست بجز یک هر قاسق مدکار در داخل باشد
 و هر ظالم ستمکار در داخل و هر خون خوار و عیند در و پس در
 باشد و هر جبار مرید با و سمرج هر مصلی مدالین باد و صوف
 باشد و هر ملحد بیدین باد معروف * چه مضررت این سلاطین
 به نسبت دین و مائنه بنمایند ازید است از منفعت ایشان
 و موافقت این خواصین به نسبت اسکا به ائمه نهایت
 بعد است از مخالفت ایشان بلکه مراد از لفظ
 امام درین مقام صاحب و هویت نیست بلکه ظلم
 جهاد بر اعدای دین بر افراخته باشد و اجتماع کافه
 مسلمین درین مقدمه ذر خواسته و ذرا غایت مشرع

مبین گمر بسته باشد و بر مسند هیاست وین بر نشسته
و مکتبی نمرند هب ملت نگرفته باشد و مشربی غیر مشرب
سته نهر بسته و در عدالت و سیاست آئینی غیر آئین
نبوی ساخته باشد و قانونی غیر قوانین مصطفوی
نهر و اخته و در باب مصالحت و منازعت و جنبی نهر
از موا فقیت و مخالفیت دین اظهار نگرده باشد و در سیاست
موندالت طریقی غیر احکام ملت و آثار صحت اختیار نه نموده
پس همون است صاحب دعوت فاما انیکه درین مقدمات
ر یاکار است یا اخلاص شعار و در مقامات خاصه خود فرد و ذ
الافعال است یا مجهود الاعمال پس با مثال این امور
و درین مقام هیچ غرضی متعلق نیست تفصیل این اجمال
و تشریح این مقال در ضمن دو تنبیه بیان باید کرد

تنبیه اول در تشریح مفهوم صاحب دعوت

باید دانست که ریاست و سیاست را دو باب است هاست هاست
صالح و جنک با مخالفین و باب نظم و نسق بموافقین و در همین
هر دو باب صاحب دعوت امتیاز میدارد از سایر اصحاب
سیاست اگر چه در اعمال و افعالیکه اختصاص بذات او
میدارد هیچ امتیازی به نسبت دیگران نداشته باشد اما بابت

ملج و جناب پس تحقیق این مقام بر قوف است نیز تهنیت
 یک مقدار ۵ یا نش آنکه کبک بر سر دیگر می شکر کشتی
 می نماید و از قوی رفاقت خود میخواهد لایه صبی برای وقوع
 منازعت مقرر میکرد و اندوخته صبی برای حصول رفاقت
 ایشان را مینهاد اگر چه فی الحقیقت سبب منازعت و صبی
 دیگر باشد و باعث رفاقت و صبی دیگر * لیکن بظاہر تمامی قیل
 و قال در اثبات و ابطال همان سبب واقع میکرد و در بیان زو
 نمر خاص و عام همان وجه می شود مثلا زید با عمر بمنزله فتن
 پر خاست و از بکر رفاقت خود را خواست و سبب منازعت
 همین بیان نمود که بر مال بسر و که بدو من مناسب و قابل
 کند و در وجه رفاقت بکر همین نهانند که تو از اقا ذات عن
 هستی و عمر از اجانب * پس هر چند ممکن است که باعث
 بر باشند منازعت بالفعل فی الحقیقت امری دیگر باشد غیر از
 غلبه که در وجه در بعضی احوال از مدت مدید و انقلاب
 و متحقق می باشد و زید و تمامی آن مدت ماکت میباشد تا مال
 امری جدید حادث میگردد که منازعت قدیم از او بر منتهی ظهور
 میزند مثلا از عمر تحقیر می یا صبی یا شتمی بر نسبت زید
 صادر کردید که کینه ذیرینه همان غنیمت بر جو شیم تا ما بظاہر

همین دعویٰ ثناب بر روی نگار است و همین صفت سازفت
 در شهاب همه اثبات و ابطال بر همان متوجه است و تمامی بحث
 و جدال و در همان متحقق با الجماع پیش نظر درین سازفت
 همین صفت جلی است نه ان صفت خفی * چه بر زبان هر دور
 و نزدیک و در اجنبی و شریک ذکر همین صفت ظاهر جاریست
 نه ذکر آن ابر مخفی * پس جمیع خواص و عوام همین میگویند
 که زید بنا بر طلب متر و که پدر خود با عمر منارعت میجوید نه
 اینکه غبار حب و شتم او از خود می شود یکدیگر را ملزم
 خواهند کرد و ایند همین وجه خواهد کرد ایند که متر و که پدر تو در دست
 غیر نیست تو چرا با او منارعت میکنی نه اینکه سب و شتم از وجه
 نسبت تو بحداد بکر دیده چرا با او مخالفت می نمائی و همچنین
 کسیکه غیر بران التزام خواهد داد همین وجه خواهد داد که متر و که
 پدر را چرا بزدنید می نه اینکه سب و شتم چرا بید می و همچنین
 در میان کافی انام ذکر همین امر جاری و جاری خواهد شد که
 عمر چه ظالم است که مال پدر زید در قبضه خود نهاده نه اینکه چه
 زید با نیت که زید را حب و شتم داده * همچنین ممکن است
 که وجه بر نفاق همراه زید فی الحقیقت طبع حصول مالی باشد
 یا خوف مالی ابا زید از خواص و عوام همین خواهد شد که

مگر رفاقت زید جیست قرابت او اختیار فرمود بلکه بکار هم
همین وجه اظهار خواهند نمود که چگونه رفاقت او اختیار نه نمایم
که او قریب من است و چون این مقدر میسر شد پس
باید دانست که کلام درین مقام در اسباب ظاهر و در وجه
باهر است نه در اسباب خفیه و وجود کانونه یعنی
امتیاز صاحب دعوت از غیر او به همین ظهور اسباب
مناکحت است و لو اهر وجه رفاقت نامادر حقیقه الامر بر سر
خواه نیات صحیح داشته باشد خوا نیات فاسده و پسر
می گویم کسیکه با اهل ریاست و سیاست بر سازجت می خیزد
و از قومی رفاقت خود جویند لاجر سببی برای منازعت آنها
می کنند و وجهی برای اختیار رفاقت بیان می نمایند پس این
اسباب و وجود یا نه جنس مقدمات دنیوی باشد و یا از مقدمات
دینی و اما اسباب و وجود دنیوی پس مثل طلب مهربانیت
موروثه است که از شاهزادگان اسلامت مسلمانین
سر بر می زند که مهربانیت از خاندان ایشان بر یاد رفته و در دست
دیگران افتاده و بعد مردود و شاهزادگان ملکه است بر
بر می آرد و دعوی مهربانیت موروثه بر روی کار می آید
پس سبب بر پاشیدن منازعت تملک همین سلطان زمان

است بر سبک است اسلاف این شاهزاده گان بنابر طلب میبایست
 با اسلاف خود بر خاسته و حق قدیم خود را بنایه اثبات برسانند
 و همین سبب شهره عالم می شود و زبان بد و جمه و ربنی آدم
 که فلان شاهزاده بنابر طلب سبک است اسلاف خود بر خاسته
 و حق خود را از سلاطین مستغلبین و خواسته دانان که ز فتنه خود
 می گردانند و جوه متعدد می فهماید بعضی را از هوا خوانان
 بنادان خود می گردانند و بعضی را توقع حصول منافع کثیره
 از مناصب جلایه و اموال خطیره می فهماید و بعضی را بعلت
 توکیدی در می پذیرد و از محض بهمین خدمت ظاهری می گیرد
 و ایشان را منافع تنگ حلالی و مضار تنگ حرامی می فهماید
 و همین امر را در اذهان ایشان بنایه اثبات می رساند
 و همین وجه و امثال آنها باعث رفاقت ایشان می شوند
 و بیان همین وجه زبان بد و خاص و عام می گردد مثلا
 هر کس همین کوید که لشکر هوا خوانان قدیمی و دولت جوان
 صمیمی و نوکران خدمت گذار و ملازمان شجاعت شعار
 همراه او مجتمع گردیده هر که میرد و همین اظهار می کند که من
 خانه زاد قدیمی ام یا طالب نوکری و هر که رفاقت او اختیار
 نمی کند بهمین خدمت پیش می آرد که من نه از فتنه دیان قدیمی ام

و نه طالب تو کزنی مرا بر اختیار و رفاقت او بیخ بافت نیست
و یا مثل دفع مناسبت ظالم متعدد می مثلا شخصی از پادشاهان
الو العزم کشیکر کشی کرده بر سر قومی آمد تا بلدان و امصار
ایشان را زیر حکومت خود در آورد و آنها را از خشن ترایای
خود شاد و مال و منالی از ایشان تحصیل نماید و ابواب
سیاست بر ایشان جاری فرماید پس بنا بر دفع معصده او
و دسای آنقوم مجتمع می شود و یا او دنیا دنا ز هت می نهند
و از اقوام دیگر استعانت می جویند و با تالیف ایشان
فی بوند پس مسبب منازعت ایشان با او همس و دفع تعدی
او هست و در رفاقت اقوام دیگر با ایشان بظاہر گاهی قرابت
می باشد که همین علامه را در روی را بر روی کاری می آرند و
آن را باعث رفاقت می شناسد و گاهی صناد صناد و
می باشد که ایشان هم در مثل این اوقات اعانت این
اقوام نموده اند و در رفاقت ایشان پیونده پس در
عرض آن رفاقت سابقه بالفعل از ایشان رفاقت می جوید
و گاهی صناد با پیونده می باشد که هر چند بالفعل مسرتی اند
دست آن متعدد می یابن اقوام نمی رسد اما ان قوم اول
ایشان را همین معنی می فهمانند که چنانکه امر و زبر سبب مالیکه

کشیدند و از آن سرشما خواهد کشید و بلائیکه امر و زبر سر شما
 از سید فردا بر سر شما خواهد رسید پس بهتر همین است
 که ما دشما مجتمع شده از اول باطنی فتنه را مسدود کردیم و
 پاداش تغذی با او رسانیم بالجمله امثال این اسباب
 و وجوه در اجتماع جنود و عساکر فراهم شدن اکابر و اصاغر
 بر روی کار می آوند و هر کس آنرا از زبان اظهار می نماید که
 که در نفس الامر بسیار اسباب و وجوه مخفی باشند مثل
 ظلم مال یا اظهار کینه دیرینه یا حسد یا امثال آن و اما احیای
 وجوه دینه پس بیانش آنکه شخصی از مسلمین بمنازعت
 کفار برخاست و از جمعی مسلمین رفاقت و خلافت و حبیب
 منازعت همین مخالفت دین اظهار نمود و وجه رفاقت همین
 موافقت دین بیان فرمود و همین امر شهره عالم گردید و
 زبان زد بنی آدم که فلان کس برای نصرت دین
 برخاسته از کفار جنگ می جوید و راه منازعت ایشان را
 بنا بر احادیث کلمه اسلام می پوید پس جمعی را مل اسلام با وجود
 اختلاف اقوام با دقایق حیث دین و اظهار غیرت شرع
 متین رفاقت و اخبار کردند و امانت او فرض عین شمرند و
 هر کس ازین طلبه همین وجه می طلبد که من مسلمانم و در احادیث کلمه

اسلام می گویشم و شما هم و عیدی اسلام می دارید پس
 شریک این معاد است شوید * و هر که منی آید همین وجه زمان
 خود اظهار می نماید که اهل دین بر قاتل قاتل شخص مجتمع
 گردیده اند و بر سر کتاف رسیده پس ما هم بنا بر خدمت دین
 همین شریک اومی شویم وطن مسافت دور و نزدیک می کنیم
 و هر که در مجلس و محافل خود ذکر این مذهب می کند همین
 می گوید که قاتل مقام همراه قاتل شخص مسلمانان بنام
 استیصال کنار مجتمع گردیده اند و اجتماع ایشان با این قدر
 و انقد در رسیده * پس و قیام ذکر دین و خدمت دین در
 مقدمه مخالفت و موافقت او ظاهر و باهر باشد پس بهیچ
 صاحب دعوت در بناب و واجب الاعدات بحکم رب
 الارباب * تنفیض نیست بحکم سنت مسنوع است
 و دعوائی ظاهر او در ظاهر شرع مسنوع و اباباب انکم
 و سنن * پس اقسام بسیار دارد مثل تحصیل اموال و تخریب
 افعال و تحصیل خصوصیات و خبرگیری ذوی الکلمات و امثال
 آن * و صاحب دعوت در تمامی این اقسام امتیازی پیدا
 به نسبت هائرا حباب مباحات و تنقیح این مقام موقوفیت
 بر تمهید یک مقدمه * بیانش آنکه کسیکه در ابواب رباست

و انادو بسیار می باشد و در مقدمات سیاست عاقل و
 تجربه کار * لابد در اقسام نظم و نسق آیینی می نهد و در مقدمات
 احقاق حق قانونی * بوجهیکه کلام قبیل و قال و بحث اثبات
 و ابطال چون بان قانون می رسد چار و ناچار گفتگوی طرفین
 بر آن منقطع می گردد و بنا بر محال بحث و جدال نمی ماند
 بکنیکه چیلوهای انگیز و حق را با باطل می آمیزد و مستهای
 سیاسی او همین می باشد که بوجهی گفتگوی فریب آمیز پیش
 آید و که قانون مذکور بر مرتبه ظهور رسد خاموشی که بر مرتبه
 حیثیت رسید تمام سخن سازی و حیا بازی منقطع گردد و
 سبب زید بر عهده دعوی عدم مدعی می دارد و عمر بااد و جود دارد
 و انگار پیش می آید پس بحال قبول و اقرار و رد و
 انکار تا بهما وقت است که معامله مباحثت یا مدت ثابت
 نگردد و بدو ثبوت آن بر منجیه ظهور رسد این همه بجز
 زمانی و خوش بینی همین است که معامله مذکوره ثابت نگردد
 تا ما بعد ثبوت معامله مذکوره پس کسی را ممکن نیست که
 بگوید هر چند معامله مباحثت نموده ام تا ما قیامت میباید
 من می رسد یا مبلغ مذکور بطریق قرض گرفته ام تا ما ادای
 آن بمن واجب نمی شود یعنی من اصلاً این قانون را مسلم

نمیدارم که قیمت مبیع واجب الاداست و بدل دین لازم
اذا ینا از هر که مثل این کلام صادر گردد هر آینه از جمله
مجانین بی اختیار یا ظالمین مستمکار معذور شود هرگز کسی
کلام او را سمع قبول نخواهد شنید و نزد کسی حاکم و جاهل
این نه را و مقبول نخواهد گردید اگر حاکم دقت هم بنابر طمع
مال یا پاسداری قرابت و صداقت نماید هم نخواهد فرمود
در همین امر پاسداری او خواهد نمود که متامله مذکوره اگر چه
فی الحقیقت واقع شده باشد اما بمرتب بهوت ترسیده و
بجاهل محکم و قوع او ظاهر نگردد تا با بعد ظهور آن پس
اصلا حاکم دقت را هم مجال تأیید او نمی ماند و مجال پاسداری
او نمی باشد بلکه میرسد که احد من الکرم یا متامله مذکوره را
ثابت کرده خود تا که زمان را ملزم گرداند و سلطان و دران را
مستحکم بالجهت و قبول قانون مذکور هم رعایا ناچار می باشند و
هم حاکم دقت آری در نبوت آن حیاهامی اینگزند و
حق را با باطل می آمیزند چون این مقدمه مهمل شده
بس باید دانست که هر قوم داد را جواب نظم و نسق آئینی
می باشد مسلم الذبوت و قانونی می باشد واجب الله ذخان
که در حقه همون آئین و قوانین حقه باری مکاران سنگین است

و چاسب داری حکام و واپرست و ایر و حارتمی باشد اما اصل آن
 آئین را برهم نمیدهند و بیخ آن قوانین را از بین نمی کشند
 و گاهی از حیطه آن قدم بیرون نمی نهند و بر این که مخالف آن
 باشد صراحت نمی روند و ثبوت آن قانون را هم نزد ایشان
 طریقتی می باشد معین و سندی می باشد مسلم مثلاً برای
 ثبوت معامله دانت نزد مسلمین یا شهود می باشد یا اقرار
 و سند از کتاب الهی باشد یا سنت رسول الهی یا اقوال
 مجتهدین * پس در احانت قوانین نظم و نسق این هر سه
 امر لازم آمد یکی قانون مسلم و دیگری طریقت ثبوت آن
 و سیو می سند آن پس این هر سه امر مختلف میباشند
 بحسب اختلاف اقوام و ادیان * قومی قانونی می نهند و بر ای
 ثبوت آن طریقتی معین می کنند و سند آن از آئین کسی از
 علماء طین اسلاف می گنند و قوانین همان سلطان را واجب
 الاذعان می شمارند و قومی قانونی می نهند و طریقتی دیگر معین
 می کنند و سند آن از کلام دانایان و شیای روحانی و غیره
 کار می گذارند و همین احکام عقلیه را واجب الاذعان
 می شمارند که هر چه عقل حکم نماید که رعایت ذلالت قانون
 مفید است در بایستند و بسط کارخانه سلطنت و نظم و نسق

ا جواب میباید پس همان قانون واجب الکره است و همان
 آئین واجب الحناطه * پس سبب هر قانون نزد ایشان
 همین که مایع او را بیان نماید و قوام داد را اظهار نماید
 و قومی اشاع قانونی می کند و طریقتی برای ثبوت آن پیش
 نظری آورد و سند آن از ملة مصطفوی و سنة نبوی می گذراند
 و همین احکام ربانی و آئین ایمانی را لازم الادعای می شمارند
 پس بر پا کردن قانون صیغه اگرچه منظر عقل بشری انفع
 و امید باشد نزد ایشان از قیل بدلت مردود است
 و استخراج طریقه عبر طریق مقرر از محرمات مضر و ده *
 و حکم عقلی صرف درین جواب نزد ایشان ناسمجوع
 و اشاع کسی از سلاطین اصناف درین مقدمات نامشروع
 پس سبب مقبول نزد ایشان شریعت است و پس * و
 همیشه دعوی ایشان همین است که در ا جواب نظم و
 نسق اشاع قوانین ربانی و پیروی آئین ایمانی می باید * آری
 اگر کسی از ایشان بخواهد است می باشد در دایره همین
 آئین بخواهد می باید و سخن سازی و جملہ بازی در جملہ
 همین قوانین بر روی کار می آورد و آنرا از هر کمال خود
 می شمارد که فلا کس را بقتداعه فقهی ملامت کرد اندر سم و دعوی

خود را بشواید شرعی بپایه اثبات رسانیدیم ^{که} آنکه این قواعد
 و شواهد را بحرب زبانی ابطال کردیم و اشکالات بحث و
 جدال بر آن وارد نمودیم که این اصلا از ایشان مسموح
 نیست و این کلام اگر چه بظاهر مدلل باشد بدلائل عقابیه
 هرگز نزد ایشان مطبوع نه پس هر صاحب ریاست و
 سیاست که در ابواب نظم و نسق بر عایت قوانین ربانی و
 آئین ایمان موصوف باشد و در تمامی اهل زمان بوجهی متردّد
 که هر کس و ناکس از رعایای ادبجای خود میداند که وقتی که
 مقدمه خود را بر قواعد فقهیه و شواهد شرعیه منطبق گردانیدیم و
 دعوی خود را بر همین دلائل پایه اثبات رسانیدیم پس در
 محکمه عدالت هرگز مغلوب نخواهیم گردید و منازع خود را
 هم بان مانع نخواهیم گردانید و حاکم وقت هم اگر پادشاهی
 او خواهد کرد او را مستقیم خواهیم ساخت پس همونست
 صاحب دعوت و واجب الاطاعت در باب نظم و نسق *
 پس کسیکه صاحب دعوت باشد در هر دو باب یعنی در پایه
 صالح و جنک و در باب نظم و نسق پس همونست امام
 واجب الاطاعت و الاطاعت ترک رفاقت او در احوال
 جهاد و ترک اطاعت او در احکام ریاست و سیاست هرگز شرعا

جائز نیست * بیان تعداد نیست او در این آقا ابنا مسرود
 و ذکر سایر قبایح اعمال و اطلاق او غیر مشروع بر ناست و
 اطاعت او عین و مادت ملک ظلم است و اطاعت دین سید الانام
 و خروج و بیتی و شرعاً حرام است و بدو ای دین اسلام *
 پس مراد از این امام هفتم صاحب دعوت است پس همین
 معنی را در ذمه محفوظ باید داشت و در مباحث آئینه
 همین معنی را ملحوظ باید کرد * نویسنده نالی * در بیان آنکه
 که امام کدام از ارباب حکومت در مفهوم صاحب
 دعوت داخل است و کدام که ام کس از خارج *
 باید دانست که افسل و اکبر افراد این مفهوم علینم را شده است
 بلکه نمونه است صاحب دعوت حق و متووع مطلق * و بعد
 از آن سلطان عادل خواه ناقص باشد خواه کامل و سلطان
 مضایق و ملوک متحدین اصلاً از افراد او نیستند تا ما سلطان
 خارج از حال او تعللی ندارد و یا شش آنکه سلطان خارج
 اقسام است * اگر آسمان مثل مراح و صفیه طبع است که اتباع
 هیچ قانونی از قدانین شرعیه یا اعتقائیه نمیدارد و اقتدای هیچ
 آئینی خواه ربانی باشد خواه سلطانی بجای نمی شمارد بلکه دیوانه
 دارد و شربتی مهار محض تافع خیال خود است هر چه در خیال او

میکند و نهان آنرا از جهه مقاصد خود می صمد نه با قاست سنت
 غرضی میدارد نه با شاعت بدعت و از انجمله قاستی مجاهر است
 که بر مذقیق و جود عیاشی هست که گشته و در بیناب از رعایت
 شرع و عرف دست برداشته ماهر آن فن را مقرب بارگاه
 خود ساخته و وجوه متباهی و اصحاب طایفی را بکمالی رونق آورده
 و از باب لہو و لعب و نشاط و طرب را از هر سو فراهم آورده
 و تکمیل و تمهید این فن را از کمالات خود شمرده پس قیام
 صلاحت است از باعث شہوع فواحش و سبب ظهور قبایح پس
 پانسان حال بفسق و فجور داعی است اگر چه بر زبان مقال باین قبایح
 داعی نباشد و همین اقسام مذکور را در باب ظلم و تعدی
 و تجبر و تکبر قیاس باید کرد و از انجمله سلطان شرم گین است که
 هر چند انواع غیر مشروع بعضی آورد اما آنرا از جنس قبایح
 فضایح نمی شمارد که بسان عیوب آنرا می پوشد و در بستر آن
 فان و دل میگوشت اگر چه محاکل لہو و لعب و بساط و طرب می
 نماید و بشرط خمر و ضرب طبع را اشتغال می نماید تا قاف
 رخا و تخا فارغ از بیگانه بایاران مجالس و معاشران موافق این
 فعل را کرم می سازد و از اشتها و این امر شرم میدارد
 اگر ارجیان کسی آورد و باین قبایح نسبت نمی نماید بر آینه

یا انواع حیل بازی و سخن سازی او راوقع میفرماید و همچنین
 اگر اعیان را طبع جدول مال یا طبش و غصب از دست
 شخصی نوعی از ظلم و جور صادر گردید و کان او یا مال او گردی
 رحید و کسی او را را این معنی رسد زش نمود و بر صل و در این
 قبیح او را معاتب فرمود پس بایست این امر را از خود دفع
 میکند که این امر از قتلان شخص صادر گردیده از سن و قتلان
 کس ابر کبر است که مرد دست من باینجه خیر رسد که او را
 باز پرس کنیم ما را و دیگر بنایم آری تدبیر و تدبیر از انتقام
 این امر خواهیم کشید و پاداش ظلم و تعدی او را خواهیم رسانید
 یا بعد در این جرم یعنی تعدی و ظلم اعتراضی نماید و بدگمانست
 او اقرار میکند که آن مظلوم را را صی خواهیم کرد و مال او را
 ما خواهیم رسانید و همچنین در اظهار رسوم و تکریم یکجایه
 مشرب هم می آموزد و ملا مسندی برای خود ستین کرد و دل او
 ناهنجار و تکریمی خواهد که کسی دیگر بدو نه شنید بلکه کسی بدو
 دست هم رساند اما جان خود در زمره موتو صابین شهر دو بهمین
 نیاید و سر تکبر و تجرد او کرد و نظایر بهمین معنی اظهار نمود که
 در باب اظهارت و خواست و خواص بسیار میارم و آنرا
 از حسن اذیتا و قنونی می شمارم * اگر کسی بآد دست

خواهد رسانید هر آینه دژ د عزم من آنرا انجم خواهد کرد اید بنا بر این
 باین امر راضی نیستم که کسی متصل او بنشیند یا باو دست خود
 برساند پس در برده این جن و امثال آن اتجاع هوای نفسانی
 و اقدای و سادس شیطان می نماید و باین حرب زبانی جان خود
 و اباتهام این قباحت نمی آید پس این قسم سلاطین جایز نیست
 اگر در باب صلح و جنگ و نظم و نسق صاحب دعوت باشند پس
 در مفهوم امام داخل اند تا ما اقسام سابقه اصلا در الخراف
 صاحب دعوت مذکور تک نیست پس احکام امام که در مباحث
 آینده مذکور خواهند گردید آنهمه باین سلطان با حیا منسوب اند
 نه بدو و نه شافعی و فریفته لای عقل و نه مضائق بی پاک و ظالم
 صفات و نه بهنجور عین و متکبر مرید و درین مقام چند لطیفه ایست
 که در ضمن چند نکته بیان باید کرد * نکته اولی * باید دانست
 که هر چند هر سلطان عادل را این معنی لازم نیست که در باب
 صلح و جنگ صاحب دعوت باشد چه ممکن است که با کفار شرار
 یا سبب عین بد کردار معرکه قتل و قتال و جنگ و جدال بر پا فرماید
 و ایشانرا استبصال نماید و نزاکت ایشان را زیر دست خود
 آورد و به سلطنت ایشان را زیر و زبر گرداند * لکن نه باین مخالفت
 همین و اعلاهی که رتب العالمین بلکه بنا بر کثرت کثانی و فرمان

روائی پس هر چند این مقابله و مقابله از مسنوعات
 شرعیه نیست که عدالت او را بر سر نهاده اما از جنس جهالت
 فی سبیل اسلام نیست که به سبب آن صاحب دعوت
 شود لکن از اینجا که ترقی اقبال او باعث ترقی اسلام است
 و شکست شوکت او باعث شکست و نفع اسلام * چه اگر
 متناوب و متعاقب گردد و لایق مخالفین او که مبطلین اند بر بلاد اسلام
 تسلط خواهند یافت و در تخریب ملت دامت خواهم شناخت
 پس گردد عظیم باسلام و اهل اسلام خواهند رسید بنا علیه
 امانت او در مخالفین که فی الحقیقت مخالف دین اند بر ذمه کافه
 مسلمین لازم آمد پس در مقام صاحب هر چند حقیقه صاحب دعوت
 نیست اما حکم صاحب دعوت پیدا کرده این است کلام
 در باب صلاح و حکم * فاما در باب نظم و نسق پس هر سلطان
 عادل در این باب بالضرورت صاحب دعوت خواهد بود و الا
 عادل نخواهد شد پس ازین بیان واضح گشت که مطلق سلطان
 عادل در باب نظم و نسق حقیقه صاحب دعوت است
 و در باب صلاح و حکم یا حقیقه صاحب دعوت است یا حکما
 ساء علیه مطلق سلطان عادل را در مفهوم صاحب دعوت مندرج
 کرده شد * نکته ثانی * باید دانست که از بیان سابق واضح گشت

که مطلق سلطان جائز و منزه و صاحب دعوت داخل است.
 از آن خارج بلکه بعضی از افراد آن مثل سلطان با حیا در اقسام
 او منسلک است و بعضی از آن مثل فاجیق بی حیا و ظالم بی وفا
 و مدحوش و یعیقل و متبجهر حایل از آن خارج است پس اگر یکی
 بگوید که سلطان جائز از اقسام امام نیست و اعانت و اطاعت
 او واجب نه و دیگری بگوید که سلطان جائز هم از اقسام امام
 است و از ظلم و تعدی امامت او باطل نمی شود بلکه اعانت
 و اطاعت او بر کاف مسلمین واجب است و هر چه بر شد باید او
 لازم این هر دو کلام در نفس الامر صادق اند چه حکم بعضی
 افراد او موافق قول اول است و حکم بعضی موافق قول ثانی
 پس ازین بیان واضح گردید که آنچه احادیث مختلفه درین باب
 دارد ذکریده اند و بظاهر میان آنها تعارض معلوم می شود فی
 الحقیقت در این هیچ تعارض نیست بلکه هر حدیث را بر مکتب
 آن حمل باید کرد کما فی المَشْکُوفَةِ فِی بَابِ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ
 عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ فِي الْأَخْيَارِ أَرْبَعٌ مِنْ عُلَاطَا نِهِمْ شَدِيدٌ لَا يَنْجُو مِنْهُمْ
 إِلَّا رَجُلٌ عَرَفَ دِينَ اللَّهِ فَجَاهَدَ عَلَيْهِ بِلِسَانِهِ وَيَدِهِ وَقَلْبِهِ فَاِنَّكَ
 لَتَلَدِّي بِحَقِّكَ لَهُ لَعَوَاتُ الْخَيْرِ * ترجمه * روایت است

از عمر اس الحظاک رس گفت که فرمود رسول خدا
 در ستیکه شان این است که میر خداست مراد زمان آخر از
 ارباب سلطت ایشان سحیبهها نیکه بجای نمی یابد از ان ملایا
 مکر مردیکه شاحت دین خدا را پس کارزار کرد برای خدا
 هر آن سلطان زمان و عدست و بدل خود بس آن شخصی
 است که پیش رسیده است او را اساتما از عبادت
 در دیار و احزاب هن التوردر رسی الله تے قال قال
 رسول الله صلعم کف انعم و آئمة من دملی یستأثرون
 یهنا النبی قلت اما اولاد النبی بعثک بالحق اصع سیدی علی عاتق
 ثم اصرف به حمی التاک قال اولادک علی خیر من ذالک
 قمنو حتی تلقا ہی تر خمر این حدیث سابق گذشتہ است
 ولیمه فی باب ایضا فی انی عمر رسی الله تے ان النبی
 صلعم قال ان السلطان یلک الله فی الارض یاوی الیہ کل
 مظلوم من عباد الله فاداعل کان لدا لا شر و علی الارض
 الاثر و اذا حار کان علیہ الا ضر و علی الارض العشر
 ردایت است از اس عمر رس ایکه احسرت فرمود که
 در ستیکه مادشاد سایه خدا است در زمیں مادی آرد پسوی
 سی هر منر دید او را گلان ادیس چون عدل کند باشد مراد را

پاداش و الت و واجب کرد در رعیت شکر گذاری این
 نعمت و چون جو رکند سلطان باشد بروی گران کنایه و بر رعیت
 لازم است مبر کردن بران و تحقیق کلام درین مقام آنست
 که ترک رفاقت سلطان جائز و خلع بیعت او و اظهار خروج
 و بغی و یا بنا بر سرزنش جرم اوست و معاذ خدا ظلم با او
 تسکین الهی غضب که بسبب تعدی او افتاده و تسکین
 قلب که بنا بر جو را و سوخته و یا بنا بر حفظ ملت و نظم است
 که بسبب شیوع فواحش و قبایح در احکام ملت فتنه و فساد
 راه یافته و بسبب ظهور نظم و تعدی نظم است بر باد رفته پس
 اول بنیاده مردود است از افحش معاصی و منکرات و ثانی
 نهایت محمود است از افضل عبادات و طاعات پس
 بهشت اول ناظر است بشق ثانی و آخرین بهشت اول
 پس مراد از شداید و ریهیت اول شداید دینی است یعنی
 ظهور فواحش و شیوع قبایح چنانچه کلمه لَا تَنَجُّوْهُنَّهَا إِلَّا رَجُلٌ
 حَرَفَ دِیْنَ اللَّهِ بران دلالت می دارد که چه بلاییکه باعث نجات
 از آن معرفت دین حق تواند بود همین فتنه دینیه باشد نه فتنه
 دنیویه و از مخالفت سلطان وقت نجات عارف را مستحضر
 است نه بنابل را و نیز اختلافی که در میان علماء است درین

مسئله و افع است که امام بسبب فسق و ظلم اذا امامت
 خود عزول می شود باز کلام اکثر علمای حنفیه ماطر است بنانی و
 کلام دسی از علمای شافعی بادل * این اختلاف را هم فی السبقیت
 اختلاف سایه فهمید بلکه کلام هر دو فریق را باین وجه تطبیق باید کرد
 که کسی که حکم مانع از ال او کرد و مراد از فسق و ظلم بجا هرت
 فسق و ظلم است حدیکه دعوت بسوی این قبایح قایلاناً متحقق
 شود و کسی که حکم بعدم افغزال او کرده پس مرادش از
 فسق و ظلم همان است که بجا هرت و دعوت نرسیده باشد *
 پس مذسب واجب الفیول درین مسئله همین است که
 بجا هرت فسق و ظلم امام را عزول می گرداند یا مستحق عزل
 و مایش حدود فسق و ظلم فی بجا هرت و دعوت هر کرا و را
 عزول گرداند و به مستحق عزل * و تفصیل دلیل آن
 موقوف است بر تمهید مقدمه * بیانش آنگه شارح جلد ثانی
 بعضی احکام امری فرماید و آنرا دسیله ادوی دیگر مینماید
 یعنی مقصود از امامت آن احکام تحمیل فبرصی می باشد و حصول
 منفعتی که آن احکام را سایر تحمیل آن غرض معین فرود و
 شامل آسنانفع مقرر موده * مثلاً عقیده بیع بنا بر همین معنی
 مشروع گردید که به شری نزدیک بیع فاعل شود و با یع را

نیکام شدن و عقد نکاح بنا بر همین معنی مشروط شد که
 جانبین را صلح استماع بدیگری حاصل شود و پس
 اگر معاملات مذکوره و جهی منعقد شود که غرض مقصود بر و
 مترتب نگردد پس آن معامله از اصل باطل است یا قریب
 البطلان که هر واحد را از طرفین نقض آن معامله میسر شد
 مثلاً مال شخصی در دریا افتاده و راه دست کسی فروخت پس
 هر چند آن مال در نه و ریاض و جو داشت و ملک بایع بود مستحق امان
 از آنجا که حصول نیکام مشتری که بخرش از عقد بیع است
 و زین صورت منعذر بنا علیه این بیع باطل گردید
 و هر چند نکاح مسلم با مشرک که هر چند هر یک از طرفین
 بجای خود لایق عقد نکاح است و اگر کان نکاح که اینجا
 و قبول است هم درین صورت مستحق گردد و اما از آنجا که صلح
 تمسح منقود است نکاح مذکور باطل و هم چنین عینیت در جانب
 زوج و رفق و ذوق در جانب زوجه که این عیوب هم مانع
 لزوم نکاح است چون این مقدر میسر شد پس
 باید دانست که مقصود از تعصب امام حفظ احکام ملت است
 و نه تمسک اجتماع است چنانچه ملاطی قاری در شرح فقه اکبر
 فرموده **إِنَّ الْمُسْلِمِينَ لَا بُدَّ لَهُمْ مِنْ أَمَامٍ يَقْفُو بِهِ تَنْفِيلَهُ**

أَحْتَابِيَهُمْ رِاقَامَةً حُدُودِهِمْ وَسَكَ قُدُورِهِمْ وَتَجَهُّزِ حُدُودِهِمْ
وَأَحَدُ مَدَائِهِمْ وَقُورُ الْمُتَعَلِّقَةِ وَالْمُتَلَصِّصَةِ وَتَقَاعِ الطَّرِيقِ
وَرِاقَامَةُ الْحَجِّ وَالْأَعْيَادِ وَتَرْوِيجُ الْأَشْيَارِ وَالْمَصْغَائِرِ الْقَدِيرِ
لَا أَرْيَاءَ لَهُمْ رِقْمَةً الْخَنَائِمِ وَتَحْدِيدُ ذَلِكَ مِنَ الْوَأَحْيَاءِ
وَالْأَشْرَافِ قَتْلَى لَا يَمُوتُ لَهَا أَحَادُ الْأَمَّةِ إِلَهِي * مَرَجِر * بَيْدِكَ

مسلمانان را ضرر و اسباب از امام که ناظم شود بان امام
تغییر احکام ایشان و اقامت حدود ایشان و بند کردن
سر و کفایت ایشان یعنی کافر اینکه هر سر و کفایت ایشان و اقامت
او و درست کردن اسباب شکر ایشان و گرفتاری
حد فالت ایشان و منتهی کردن قائلان و دزدان و راه زمار
و اقامت جمع و ایجاد و ترویج بصران و دخترایک و لی آنها سازند
و تقدیم مال غنیمت و مانند این از واجبات شرعیه که
متولی این واجبات شرعیه احاد است (باشد) سپس سلطان
جایز و قبیح فاسق و ظالم او بحدی رسید و باشد که این
منفعت مذکور بر ریاست او مترتب نگردد بلکه مضرتی از او
پایه و است برسد منبلی ظهور فبا جمیع و شیوع فواحش
و دامنیت و درین و ظلمه مقصدین و ترک جمیع و ایجاد یک
ترک اصل مبادات و امثال ذالک * پس درین صورت

لا بد از امامت خود معزول خواهد گردید یا مستحق عزل خواهد شد
 و اما اگر این غرض مستحق و مترتب است گو که در معاملات
 خاصه خود فاضل باشد پس حکم بانعزال او هرگز متوجه نیست
 چه کلام درین مقام در امامت حیاست است نه در امامت باطنیه
 که از اتباع اقوال و افعال و اقدای اخلاق و احوال او
 به جهت نجات است و باعث رفع درجات و مسبب حصول
 کمالات و جالب نزول برکات * بلکه همین بند و بست صاحب
 و جناب و نظم و نسق عالت و حماست بر قوانین شریعت
 درین مقام کافیهست * نکته ثانیه * باید دانست که از بیان
 مطابق چنان واضح گردید که مزار ثبوت امامت نیز وجود معنی
 و عوتست حالانکه کسی از علماء و علما و خلف این معنی را از
 شریعت امامت شمرده اند بلکه کسی از ایشان در مقام بیان
 شریعت و امامت این معنی را بطریق رمز و اشاره هم ذکر نکرده
 پس لابد نوعی از استعجاب و استیعا و استعین را
 لاحق حال خواهد گردید که این مشایخ علماء و جمایر فضلاء مثل این
 در کنز کین را چگونه در مقام ذکر امامت هرگز گذاشته و
 نه بیان شده و دیگر مهمت گذاشته و شرح این اجمال و ظنی

این اشکال موقوف است بر تمهید یک مقدمه * بیانش انگاه هرگاه
 لفظی از الفاظ بر مذهب می از مذهب مات و لایق می دارد و لایق بعضی
 از لوازم آن مذهب بود بجای ظاهر و باهری باشد که از نفس
 اطلاق لفظ مستفاد می شود باین بیان تفسیر ادبیایان منفعت
 او بعضی دیگر بوجهی محتمل می باشد که احتیاج به بیان می دارد و پس
 در مقام ذکر لوازم و شروط مابین امور خبیثه را ذکر می نمایند
 ناقص و حال و بحث در جدال و اثبات و ابطال بر آن متوجه
 کرده و در حق ارباب طعن مستیز شود * و اما لوازم ظاهره پس و کمر
 آنرا در ضمن همان لفظ و حکم مذکور می شمارند * مثلا هرگاه
 لفظ رسول الله اطلاق کرده لابد از آن مذهب نمی کرد و که صاحب
 این منصب را در مراتب و جایگاه خداوند نیست تا یزید
 افراد انسان امتیازی حاصل است که دیگران را حاصل نیست
 و هرگاه تفسیر این لفظ میکنند که مراد از رسول مستحق
 است که از جانب حق برای تربیت خلق مبعوث باشد لابد
 از آن مستفاد خواهد گردید که او را علمی از بارگاه حضرت حق جانشین
 حاصل می شود که دیگر را حصول این علم بلا واسطه مستور
 نیست و چون منفعت آنرا بیان کنند که مقصود از حالت هدایت

اهل سعادت است و اتمام حجت بر اهل شقاوت لابد
ازین مستفاد می شود که صاحب تربیت کامله باشد و دعوت
بالنیه * پس امثال این امور را از لوازم ظاهر منصب رسالت
است و لهذا که در مبحث نبوت مذکور می گردد در منصب
بر سالت از لوازمی است خفیه که حقیقت آن بعد از شتمال
انظار عمیق و اذکار دقیق منکشف می گردد و مثال عیسی
ایشان از صغار و کبار و تفخیل ایشان بر ملائکه
مقر بین و امثال ایشان اند اکثر افراد انسان
حسب حقیقت و ماهیت پس امثال این امور را از لوازم
تخفیه منصب رسالت است و لهذا اتمام مبحث نبوت
از امثال همین مسائل مشحون است که بطرح
انظار اهل تدقیق است و بطمع ابصار اهل تحقیق
چون این مقدمه میسر شد پس می گویم که هرگاه
منفعت نصب امام بیان گردد که لابد از اهمیت مناسبات
تجهیز جیوشوم و ملک ثغور هم الخ خود بخود ازین بیان
واضح گشت که درین ابواب صاحب دعوت
بائند کابر بر تجدید ذکر ادب و حاجت نیست بخلاف

سائر اشرف و شریفین است که در مقام بیان شروط
 عامی ذکر علم و دیانت اوصاف می شود و اینکه از لوازم
 این منصب است که است خود را فیصلی خدومات
 گمارد و در آن از اهل مقاصد خود مشهور و که آن از
 لوازم ظاهر و این منصب است حاجت بیان ندارد
 همچنین در مقام بیان ادعاست امام مملو و ذکر
 علم و فرائد و تقوی می شود و آنکه از لوازم
 است که است خود را با مادی مملو و گمارد و او را
 از جهل و احمق و کثرت و همچنین در مقام بیان
 ادعاست بودن ذکر ظاهر است و استتقال قبله
 و معرفت و ذمت می شود و اینکه از شروط است
 که کفایت باشد یا سده و علم و در تقویم بوجهی نباشد
 باشد که جهل صوت از او عیال ممکن نیست چه این معنی
 از لوازم تصور معرفت اذان است همچنین
 و چون دعوت از لوازم تصور معرفت امامت
 است از این چار بیان حقیقت امامت و ذکر اقسام
 آن در باب تأیید و ابواب نیز مشهور و

و نسیب و فخر به الشاء الله تعالی احکام آتام
 و در ابواب آینه بالا سیمعاب مذکور خود گردید
 و الله بهدی من يشاء الى هواه العبیل و هو حبلی و
 لهم الوکیل الحمد لله علی اتمامه

خاتمه الطبع

بر آراختن خورشید ضیای کسانیکه ایمان با خلاص
 دارند و در محبت و بیان دین اختصاص مضمی
 و محبت نمایند که هرگاه جناب مولوی سجاد علی
 صاحب ساکن جوینور بعزیمت صبح بهت است
 بدار الاماره متکلمه دارد و شدند روزی مذکره این معنی علانیه
 فرمودند که هر چند کتب بسیار و رسائل بیشتر
 بمقابل طبع در آمدند مگر اقوس رساله
 منصب امامت که از آخر تصنیفات مقبول بارگاه
 رب البکلیل مولانا محمد اسماعیل است بمقابل
 طبع در نیامد اگر در آمدی بمقابل انسان ایمان
 در آمدی و بگاید ایمان جان اگر انسانی قوی

الايمان به تطبیع و تشبیح آن کمر همت بندد و باینکه
 متدانی قند فاد فوذا عظیمه اگر چه هر اراده مردمان
 اند مرض مهنگ که عبارت از عدم معرفت امام
 زمان است و حدیث نبوی اجنی من لم یعرف امام
 زمانه فقد مات ممتة حاکمة را ان مشاهد است
 پس در بیان شما خوانند یافت کویا درین فن تصنیف
 پیدا است پس فانی نسخ این معرفت بعضی احباب
 از نزد مولی جعفر علی صاحب داماد جناب مولی محمد علی
 صاحب مرحوم بایده بجات آخر و به خلاصه خاندان
 منطوقی بنماوده دودمان مرقدی دار و فقه میرد
 مظهر علی صاحب با تمام تمام طلیدند و با عانت منشی
 عبد الحکیم صاحب تاریخ چهارم جمادی الثانی سنه ۱۲۶۰
 بحری بمطبع مظهری عابد طبع پوشیدند و من خاکسار
 عبد البیبار که از خلاصان آن خاندان ام به نظر
 تسهیل آن اعراب و ترجمه و نشان آیات و احادیث
 که در کدام سوره و کدام مسد و کدام باب واقع
 است در کتاب موصوف را بید کرده و ایشان

* دو یک حدیث که در کتب یافته شد *

* بلا نشان گذاشته بماند که در بفضل فضل حقیقی *

* از تصحیح آن فراغت کشیدم چنانکه الله *

* خیر الخیر اعلمید از ناظرین رساله *

* همین که اگر جایی در اعراب یا ترجمه *

* سهوی یا خطای باشد نسبت آن بمصنف *

* نگنجد بلکه بشوی فقیر منسوب *

* نمایند و حق الرفع را اصلاح *

* آن کوشیده فقیر را *

* مشکوٰۃ فرماید و *

* عند الله ماجور *

* شوند *

حکامِ اسلامیہ

بشکر ہی اُس اللہ کا کہ جس نے اپنے محض فضل سے ہر چیز گنے کے واسطے
 موسمِ تھہرایا: یعنی کسیکے واسطے جازا اور کسیکے واسطے گرمی کی
 واسطے برسات: اور آفتاب کی تاثیر کو ہر چیز کے پیدا ہونے میں دخل
 دیا: ای اللہ تو درود بھیج اپنے رسول مقبول پر کہ جو آفتاب ہیں دین
 اور دین کی آبادی میں تاثیر کو اُس آفتاب دین کے دخل رکھا: یعنی جس
 عمل پر اُس آفتاب دین کا عکس نہیں پہنچا وہ ناقص ہوا: اور اُس کے
 سب آل و اصحاب پر اور سب نبیوں پر کہ پر تو اُس آفتاب کا انہیں کیا
 اور مثلِ ہاتھاب کے انکی روشنی سے تمام عالم روشن ہوتا ہی اور انکی
 تاریکی سے تمام عالم تاریک رہتا ہی بعد اُنکے سنا چاہیے کہ کتنے لوگ
 صراطِ المستقیم پر بلکہ جنابِ امامِ حضرت سید احمد صاحب پر اعتراض اور
 نسبتِ بدعت کی کرتے ہیں: وجہ یہ کہ مولانا اسماعیل علیہ الرحمۃ کا رسالہ

جسکا نام ایضاح الحق ہی بدعت کے باب میں فارسی زبان میں جو تصنیف فرمایا اُسکے سمجھنے کی اکثر لوگوں کو لیاقت نہیں : اس سبب اس عاجز سے بدعت کے باب میں اگر پوچھتے اور تنگ کرتے : اس واسطے ہندی زبان میں تھوڑی سی تقریر بدعت کی جو آساں اور سہل اور سوا تقریر مولانا مدوح کے ہی لکھ دیا کہ ہر کیسے سمجھ میں آوے : اور آیت : اَسْكُوْهُ لِّلَّذِيْ اَلَمَّا يَسُدَّ بِهٖ عَنِ النَّاسِ عَنِ اٰيَةِ رَبِّكَ عَلٰى اَنْ يَّخْفٰى عَنْكَ اَلَّذِيْ خَفٰى عَنْكَ ؕ عَلٰى اَنْ يَّخْفٰى عَنْكَ اَلَّذِيْ خَفٰى عَنْكَ ؕ عَلٰى اَنْ يَّخْفٰى عَنْكَ اَلَّذِيْ خَفٰى عَنْكَ ؕ عَلٰى اَنْ يَّخْفٰى عَنْكَ اَلَّذِيْ خَفٰى عَنْكَ ؕ

ترجمہ روایت : عایشہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا سے بولی فرمایا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے جس نے نئی نکالی ہمارے کام میں کہ یہ ای وہ چیز کہ نہیں ہے اس میں سے سووہ چیز مردود ہے : صفت : اس حدیث کے درجہ سے ہیں ایک تو یہ من اَحَدَثٌ فِیْ اُمُوْرِنَا

عہدہ جس نے نئی نکالی ہمارے کام میں کہ یہ ہے : اس سے یہ بات معلوم ہوئی کہ کام کی حضرت نے دو قسم کی ایک تو حضرت نے اپنا کام چھڑایا یعنی جس کام کے واسطے حضرت مبعوث ہوئے : دوسرے وہ کام جس کے واسطے حضرت مبعوث نہیں ہوئے : مثلاً درزی کہے کہ ہمارے کام میں جو کوئی نئی بات نکالے وہ مردود ہے : نواریسے لوگ یہی سمجھنے لگے سینا پر دنا کترنا بیوتنا اسمین غیر کو دخل دینے سے منع کرتا ہے : اور اگر نواری یا مستری کے کام میں کوئی ایجاد نکالے تو درزی کو اسے کچھ غرض نہیں اور اگر نواری کہے کہ ہمارے کام میں جو کوئی نئی بات نکالے تو وہ مردود ہے : تو یہاں بھی مراد لینے کو لانا اور پشنا اور برہانا اور چکو قینچی تلوار بندوق

وغیرہ کام لوہے کے جڑاتے متعلق ہیں اُسمین غیر کو دخل دینے سے منع کرتا
 اگر کوئی دہری کے یا مٹری کے کام میں ایجاد کرے تو لوہار کو اُسے کچھ غرض
 نہیں : پس جس کام کے بتانے کے واسطے حضرت نہیں آئے اُسمین سیکر
 باتیں نئی نکالا کر دست بدعت کو کچھ دخل نہیں : وہ کام کون ہیں جیسے
 کپڑا کھانا مکان اور شل اسکے : اسکی دفع بتانے کو حضرت نہیں آئے :
 شلا کپڑے کی قطع جس طرح کی تھا ہو ہمیشہ ایجاد کیا کر و حضرت کو کچھ
 اس سے غرض نہیں : لوگ پگڑی تو پی ہمیشہ طرح طرح کی بنایا اور
 باندھا کیا کرتے ہیں : انگر کھ کرتے میرزا ٹی جاے قباؤن کی تراش
 طرح طرح کی ایجاد ہوا کرتی ہیں : پایاے طرح طرح کے بنایا کرتے ہیں :
 کھانے ہر زمانے میں نئے طرح کے ایجاد ہوتے ہیں : مکان کی قطع اور
 وضع ہر دیار میں نئی نئی طرح کی رواج پائی جاتی : اُس سے حضرت کو کچھ غرض
 نہیں : کیونکہ حضرت اسکے واسطے مبسوٹ نہیں ہوئے اور جسکے
 بتانے کے واسطے حضرت آئے شلا حضرت اس واسطے مبسوٹ ہوئے کہ
 امت کو منع کریں کہ جس چیز سے غفلت پیدا ہو اور دنیا میں تنگی ہو وہ
 نکرین : چنانچہ مکان کھانے کپڑے میں حد باندھ دی کہ بہت اسراف
 نکرین : حرام چیزیں نہ کھا دیں ریشی زری اور کوسم زعفران کارنگا کر
 نہ پہنیں : اور امت کو حکم کریں کہ جن باتوں سے خدا کا دھیان برہے اور
 دنیا کا انتظام درست ہو وہ کریں : چنانچہ فرمایا کہ خدا کو فلا نے فلا نے وقت
 یاد کریں اور اس طرح یاد کریں : اور مال فلا نے وقت دیں اور اس طرح دیں
 اور جہاں زبان سے اور جان اور مال سے کریں : پس نبوت کا کام وہ تھا کہ جسے
 اصلاح ماموش اور معاد بہتہ دن کی ہو دوسرا شکر احادیث کا مالک

پہلے فحش و سزا دہی سی اسلئے ہم ہیں کہ وہ چیز نہیں ہے اس میں سے سودہ
 چیز مردود ہے : یعنی نہیں ہے اس کام سے جسے اصلاح معاش اور معاد کی بندوبست
 ہوتی ہے مثلاً میت کے طرف سے چوتھے روز کھانا کھلایا میت کی طرف سے
 حنات نگر کے اپنی طرف سے حنات کر کے اسکو ثواب بخشا اور نکاح
 میں دخول کر بھی ضروریات سے بچا تھا : یا ایک قوم کے واسطے مہر کی حد
 باندھنا اتنا کہ اتفاقاً بعضوں سے ادا ہو سکے اور اکثر دن کی احتیاجت
 سے باہر واقع ہو پس جب اہل نگرے کو اس ثانی نگر سے ملا دیں گے
 تو حضرت کے کام میں بھی نئی بات نکالنے کی دو صورت پیدا ہو گی : ایک تو
 وہ کہ جسے اصلاح معاش اور معاد کی بندوبست ہو : دوسرے وہ کام کہ
 جسے اصلاح معاش اور معاد کی بندوبست نہ ہو : پس پھر اس بات کے
 کہ کسی قوم نے کسی کام میں اصلاح معاش اور معاد کی بندوبست کی ہے
 اسکو رواج دیا بدعت نہیں کہیں گے : بلکہ علماء دین اس عصر کے مائل کریں گے کہ اس
 اصلاح معاش اور معاد کی بندوبست کے ہوتی ہے یا نہیں : اگر ہوتی ہے تو اکثر علماء
 دین کے نزدیک سنت قرآنی ہے : کیونکہ مَا كَانَ مِثْلُهُ مِنْ دَاخِلِیِّ : یعنی ایسا
 تو کیا حضرت کے کام میں لیکن ایسی چیز جو اسی ثبوت کے کام کی جنس سے ہے :
 اور اگر اصلاح معاش اور معاد کی بندوبست کے اکثر علماء دین دار عصر کے نزدیک نہیں
 ہوتی ہے تب وہ بدعت ہے : کیونکہ مَا لَیْسَ مِثْلُهُ مِنْ دَاخِلِیِّ : یعنی ایک تو
 حضرت کے کام میں نئی بات نکالی دوسرے اس کے جنس کی نہیں نکالی : تو یہ ایسی
 صورت ہوتی جیسے درہمی کہے کہ ہمارے سینے پر دینے کے کام میں اگر لو ہمارے
 بھی دخل دے لیکن بشرطیکہ ایسی بات نکالے کہ اسے فائدہ سینے پر دینے کا
 نکلا تو وہ ہمارے نزدیک مردود نہیں ہے : غرض خلاصہ اس مسئلے کا جو پہلے لکھا

یہ ہی کہ دین کے کام میں جو کوئی ایسی بات نکالے کہ اس کی جنس سے ہر
 وہ مرد و رہی اور اگر کوئی اس حدیث کے معنی یوں کہے کہ جس نے نکالا ہمارے
 دین کے کام میں وہ چیز جو نہیں ہی دین سے سودہ مرد و رہی : تو ہم پوچھیں گے
 کہ دین بتاؤ کیا چیز ہے : اُس نے اگر کہا کہ احکام آسمانی یعنی جو احکام آسمانی
 میں کچھ کمی زیادتی کرے وہ مرد و رہی : تو ہم کہیں گے جو لوگ ہر چیز کو بے سمجھے
 بوجھے بدعت کہتے ہیں انکا مطلب اور بھی دور تر ہے : کیونکہ اس سے یہ بات
 نکلتی ہے کہ نماز روزہ کے اندر کوئی نئی بات نہ نکالے تو چہلم چہارم عرس فاقہ
 کے بدعت ہونیکا بھی ثبوت اس حدیث سے خوب نہیں ہو سکتا ہے : کیونکہ
 اگرچہ یہ کام نکالا لیکن نماز روزہ میں نہیں نکالا اور وہ سننے کہے جو ہنہ لکھا ہے
 تو اس سے یہ بات نکلتی ہے کہ جو دین کی جنس سے نہیں ہے وہ نماز روزہ کے
 اندر بھی نکالنا نادرست اور نازع کا باہر بھی : پس اسی حدیث سے بدعت
 ہونا چہلم چہارم وغیرہ کا بھی نکل آیا : یہ مضمون اور حدیثوں سے بھی صاف
 معلوم ہوتا ہے : چنانچہ مشکوٰۃ کے کتاب العلم میں : روایت ہے جابر رضی اللہ
 عنہ سے قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ
 شَيْئًا حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهُمَا وَأَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهِمَا مِنْ بَعْدِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ
 يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِ هُمَا شَيْءٌ وَمَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ شَيْئًا سَيِّئَةً كَانَ
 عَلَيْهِ وَشَرُّهَا دُونَ ذَلِكَ مَنْ عَمِلَ بِهِمَا مِنْ بَعْدِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ
 أَجْرِ هُمَا شَيْءٌ وَاجِبٌ مُسَلَّمٌ ترجمہ کیا فرمایا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 نہ جس نے نکالا اسلام میں طریقہ نیک کو پھر اسکے واسطے ہی ثواب اسکا اور ثواب
 اس شخص کا جس نے عمل کیا اُس پر بھی اسکے بغیر ناقص ہونا ثواب انکے سے کچھ
 اور جس نے نکالا اسلام میں طریقہ بد کو ہو گا اس پر گناہ اسکا اور گناہ اس شخص کا

کہ عمل کر گیا اسپر سچھے اُسکے بغیر اسیکے کہ کم ہوا گئے لٹا ہین سے کچھ نہ روٹیا
 اس حدیث کو مسلم نے رفت . . یعنی راہ حسن وہی ہی کہ جس سے اصلاح
 معاش اور سادگی بندوں کے ہو . اور بد وہی ہی کہ جسے اصلاح معاش اور
 سادگی بندوں کے ہو . پس بدعت خلاف السنۃ تھری : اور اس حد
 سے یہ ثابت بھی معلوم ہوتی کہ بعض لوگ جو انہوں نے سنا کہ یہ بات
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کے پیچھے کھلی جہمت بدعت کہہ سکتے
 ہین . یہ لکے بے علی کا سب ہی کہ بدعت کی تعریف نہیں سمجھی .
 وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ جَاءَ ذَلِكَ سَهْمٌ إِلَى أَهْلِ رَاحِ
 النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُونَ عَنْ عِبَادَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ فَلَمَّا أُخْبِرُوا بِهَا كَانَهُمْ يَقَالُوهَا فَقَالُوا أَيْنَ مَنْ النَّبِيِّ صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَذَلِكَ عَمِلَ اللَّهُ لَهُ مَا نَعُدُّمْ مِنْ دُشْمِهِ وَمَا بَآخِرُ فَقَالَ
 أَحَدُهُمْ أَمَا أَنَا مَا صَلَّيْتُ إِلَيْهِ أَبَدًا وَقَالَ الْآخَرُ أَمَا أَصُومُ النَّهَارَ أَبَدًا
 وَلَا أَفْطِمُ وَقَالَ الْآخَرُ أَنَا أَعْزَلُ النِّسَاءِ فَلَا أَوْزُجَ أَبَدًا جَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْبَيْتَ فَقَالَ أَنْتُمْ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذَا وَكَذَا أَمَا وَاللَّهِ
 إِنِّي لَأَخْشَاكُمْ لِلَّهِ وَأَفْقَاكُمْ لَهُ لِكَيْ أَصُومَ وَأُفْطِرَ وَأُصَلِّيَ وَأُسِرَّ قَدْ
 وَأَوْزُجَ النِّسَاءِ مَنْ رَغِبَ عَنْ شَيْءٍ فَلَيْسَ مِنِّي سَمِعْتُ عَنْهُ نَزَلَ

روایت ہی الہی رضی اللہ عنہ سے کہا کہ آئے تین شخص اور راجہ بنی اللہ علیہ
 وسلم کے پاس یہ مجمعے ہوئے احوال عبادت کا بنی اللہ علیہ وسلم کے نہ
 یہ صبر جبر دے گئے اُسکی گویا کہ کم جانا اُسکو : نب کہا آپسین کہا
 ہین ہلو کہ . برابر بنی اللہ علیہ وسلم کے اور تمہیں نبی اللہ نے اُنکار اسیطے
 جو پہلے ہوئے گاہ اُنکے اور حوچھے ہوئے : پھر کہا اب ہین ایک نے کہ ہین عار

ہر گھار رنگا نام رات ہمیشہ : اور کہا دوسرے نے میں روزہ رکھا کر رنگا
 دن کو ہمیشہ اور افطار نکر رنگا : اور کہا تیسرے نے میں الگ ربڑ کا
 عورتوں سے اور نکاح نکر رنگا کبھی : پھر تشریف لائے بنی صلی اللہ علیہ وسلم
 انکے پاس پھر فرمایا کہ تم ہی لوگوں نے کہا ایسا اور دیا : خبردار ہو قسم میں
 اللہ کی تحقیق میں تم سے زیادہ کرتا ہوں اللہ سے اور تم سے زیادہ پرہیزگار ہوں
 اللہ کے نزدیک : ہر میں روزہ بھی رکھتا ہوں اور افطار بھی کرتا ہوں : اور
 نماز بھی پڑھتا ہوں اور سوتا بھی ہوں : اور نکاح کرتا ہوں عورتوں سے
 سو جس نے تہہ موڑا میری سنت سے وہ نہیں ہی مجھ سے : نکالا اس مش
 کو بخاری اور مسلم نے : ث : اس سے معلوم ہوا کہ جس کام کی شہر سے
 جو حد فقہ گئی ہی اس میں اُسے تجاوز و تجاوزت نکرے : مثلاً جان کرنا کرنا
 درود حضرت کے قول یا فعل سے ثابت ہوا ان ایک پر جم جانا یہ بھی خلا
 السنہ ہی : پس اگر جم جاد بگاڑا عتی ہو جاد بگاڑا : اور یہ بھی معلوم ہوا کہ
 یہ بھی بدعت ہی کہ جس سے اصلاح معاش اور معاد کی بندوں کے ہوا واسطے
 لوگوں نے اسکو جاری کیا اور اسکو نبی کا فعل بھی نہیں کہتے ہوں اسکو منع کرنا
 جیسے مذہب اور طریقہ اماموں کے ہیں : اور جس سے اصلاح معاش اور معاد
 کی بندوں کے ہوا اس میں اصلاح سمجھ کے اسکو جاری کرنا : جیسے ماچار مذہب
 اور طریقہ مقرر کر کے اپنی اپنی حدی حدی حد باندھ لی ہی : جن لوگوں سے
 طریقہ قادریہ میں بیعت کر کے طریقہ قادریہ کا ذکر و شغل شروع کیا وہ طریقہ
 نقشبندیہ جانیوالے ہاتھ پر بیعت نہیں کرتے اور اسکا ذکر اور شغل نہیں کرتے
 یہ نہیں سمجھتے کہ یہ جو بزرگان دین کے ہاتھ پر لوگ بیعت کرتے ہیں اسکو
 بیعت توبہ کہتے ہیں : پھر توبہ کرنا جس بزرگ کے ہاتھ پر چاہئے کرے :

اور ذکر و شغل و اذکار کا دھیان برہنے کے واسطے ہی : جس طرح جو بتا دے
 جس میں اللہ کا رہیاں برہے کرے : اسے طرح لوگوں میں یہ بات باطل بھی
 پھیلے گی : کہ حنفی شافعی کا فضل نکرے شافعی حنفی کا فضل نکرے : یہ نہیں
 سمجھتے کہ امام ابی حنیفہ اور امام شافعی و محمد اللہ اپنی طرف سے کوئی بات
 نہیں فرماتے تھے : سب کو پروردی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کی منظور بھی
 اور بیروت و الناح حضرت کے دین میں منظور نہ تھا : اگر حنفی نے حدیث صحیح
 سے کوئی فعل ایسا پایا کہ اُسکو شافعی کرتے ہیں اُسکو کیا اسبہن کیا مضائقہ
 اُسکے نکرے میں کیا اصلاح مانتے اور سادگی بندوں کے ہوتی ہی : بلکہ اُسکے
 کرنے سے انکار کرنا صاف حدیث کا انکار کرتا ہی : نہ طریقہ چار میں اور
 نہ مذہب مجتہدین کے چار بلکہ طریقہ اور بھی بہت ہوئے ہیں لیکن مشہور
 بھی چار طریقہ اور مذہب ہیں اس واسطے لوگ انہیں سے دافع ہیں اور دُور
 نہیں : اور اگر کوئی قادری چستی یا حنفی شافعی کہلا یا ایسے دوزخ میں
 ہیں جاگا : دوزخ میں جاگا جب آیت حدیث یا کے اُسپر چلے کو بر اجا گیا
 چنانچہ اللہ صاحب نے سورۃ بقرہ میں فرمایا اِنَّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوا وَالَّذِیْنَ
 هَادُوا وَالصّٰلِحِیْنَ اِنَّ اللّٰهَ بِاللّٰهِ وَالْیَوْمِ الْاٰخِرِ یَعْمَلُ
 صَالِحًا خَلَقَهُمْ اَجْمَعُھُمْ عِنْدَ رَبِّھُمْ وَلَا حَوْثَ عَلَیْھُمْ وَلَا هُمْ یَحْزَنُوْنَ
 بیک سو سب لوگ اور پروردی لوگ اور صابین جو ایمان لاؤے اللہ پر اور
 پھیلے دن پر اور کام کرے اچھے : سو انکو انکی مزدوری اُنکے رب کے پاس :
 اور نہ کچھ خوف اور نہ دے غم کھاویں گے : ف : دو جگہ اَمِنُوا اور
 مِّنْ اَمْنٍ جو فرمایا اس سے معلوم ہوا کہ پہلا جو اَمِنُوا فرمایا صرف اس سے مومن
 کہلائے دالہ مراد ہیں اور دیکھ جو مِّنْ اَمْنٍ فرمایا یہاں صفت ایمان مراد ہی

یعنی اپنے کو کوئی مومن یا یہودی یا نصاریٰ یا صابئین کے جنسین صفت
 ایمان پائی جاگی جنت میں جاگا۔ پس یہ بات ثابت ہوئی کہ مومن پر
 آور حنفی اور شافعی پر کیا موقوف ہی کوئی اپنے کو یہودی اور نصاریٰ بھی
 کہیگا تو بھی بے کھٹکے جنت میں جاگا۔ پھر جو اپنے کو حنفی شافعی کہے یا
 قادری چشتی کہے اُس سے جھکنا ناپذاری ہے بلکہ جو لوگ چاروں طریقوں کو
 ملا کر سمیت لیتے اور چاروں کے ذکر اور شغل کو جو موافق قرآن اور حدیث
 کے ہیں ملا کر کرتے اور کرواتے ہیں اور جو لوگ چاروں مذہب کے فعل کو
 جو موافق قرآن اور حدیث کے ہیں ملا کر کرتے اور کرواتے ہیں اور چاروں
 طریقہ کے بزرگوں کو اور چاروں مذہب کے اماموں کو اپنا پیشوا جانتے ہیں
 یہی امت وسط میں ہیں۔ جنکی تشریف قرآن میں اور رب العالمین نے فرمائی
 كَذٰلِكَ جَعَلْنٰكُمْ اُمَّةً وَسَطًا لِتَكُوْنُوْا شٰهَدًا عَلٰى الْبٰنٰثِ
 وَيَكُوْنَ الرَّسُوْلُ عَلَیْكُمْ شٰهِيْدًا ترجمہ اسی طرح کیا ہے تمکو
 امت وسط تاکہ ہو تم گواہ لوگوں پر اور ہو رسول تیر گواہ غرض اُن لوگوں کے
 ملائے سے یہی ہے کہ دین میں پھوٹ اور باختلاف باقی نہ رہے کیونکہ لوگ
 وقت سمیت کے ایک ہی بزرگ کے طریقہ کا ذکر کرتے تھے اور کئے طریقوں کا
 ذکر منع ٹھہرا رکھا تھا اسکو توڑنا منظور ہے اور مباح کو سنت غیر
 موکدہ ٹھہرانا اور غیر موکدہ کو موکدہ اور موکدہ کو واجب اور واجب
 کو فرض کفایہ اور فرض کفایہ کو فرض عین اور اسی طرح مکروہ تنزیہی
 کو تحریمی اور تحریمی کو حرام قطعی اور صغیرہ کو کبیرہ اور کبیرہ کو کفر
 اور کفر کو شرک یعنی جس کی شارع نے حد باندھ دی ہے اور شرع
 میں قرار اور حد نہ ہے اسے ادرہ مقرر نہ کیا ہے اسے کفر و شرک سے

اگر کریمکا برعنی ہو جائیگا : اگرچہ ان دو جون کا نام علما نے رکھا ہی بنا نام
 حدیث اور قرآن سے ثابت نہیں۔ جدا جدا اس خوف سے نام رکھا ہی کہ لوگ
 درجہ میں خلط کر کے مدعی نہ بن جاویں۔ لیکن درجہ میں خلط کرنا اور ان
 ناموں کا آلت پلٹ کر تادم کی بھی برائی الہ کے نزدیک ایک درجہ میں سمجھی
 اور یہاں ایک بات اور بھی سمجھی گئی کہ قیاس جو مجتہدین کا ہی اسکو معصوم
 کے برابر سمجھتے ہیں مثلاً ایک مسئلہ حدیث ضعیف سے بھی ثابت ہو سکے
 خلاف پر کسی مجتہد کے اجتہاد کو ترجیح دے اور اپنے قیاس کو ہر شخص
 مجتہدین کے قیاس کے برابر بنائے اور حد سے بہتر ممانعت کا مہم نہ
 کہنے سے نہیں ہوتا ہی بلکہ قول اور دلیل سے حد کی رعایت معلوم ہو۔ کہتے لوگ
 مسئلہ سے کہتے ہیں کہ حدیث کے مقابلہ میں اجتہاد کو دخل نہیں۔ لیکن جب
 کوئی مسئلہ قرآن و حدیث میں نفس کے مخالف نظر آیا تو اسکو جھوٹ کر مجتہد
 قول کو پکڑ لیتے ہیں بلکہ کسی مولوی کے قول کی دلیل لاتے ہیں : پس اس
 یہ بات ہر سے کام کیا سمجھی گئی کہ حضرت جس کام کے واسطے مبعوث ہوئے
 وہ کام دو قسم ہیں ایک وہ جسکی جزا اور مشاغ اور پٹنگی اور پٹا حضرت نے
 خود ٹھہرا دیا نہ دوسرے وہ جو جزا حضرت نے ٹھہرایا اور مشاغ اور پٹنگی
 تیار است کے ہم پر چھوڑا نہ جسکی جزا اور مشاغ اور پٹنگی اور پٹا حضرت نے
 ٹھہرا دیا اس میں کوئی اپنے طرف سے زائل مشاغ یا پٹنگی یا کچھ لگا دینا بدعتی
 ہو جاوے گا۔ جیسے نماز و روج و کواۃ ہادی عی لڑکا ہونا اور سبوتا اسکے
 مثلاً نماز میں اس طرح جزا اور مشاغ پٹنگی یا ٹھہرا دیا کہ اسکے واسطے وضو کی
 ترکیب وقت کا شروع آدھ آخر یا ع وقت چار رکعت قیام و قعود و رکوع
 سجدہ و تشهد اذان اقامت قبلہ رخ ہونا پڑھنا۔ یہ سب تیار دیا یہ سیطع و دوزخ

حج زکوٰۃ شادی غنی ترکا ہونا۔ اس میں بھی جزا و شافع پھنکی پنا تھہر ادا یا
 اب اس میں کوئی کمی اور بیشی کر لگا بدعتی ہو جائیگا۔ اور جسکی جزا تھہر ادا
 ذال و شافع است کے فہم پر رکھا اس میں است کو اختیار ہی جتنی ذال
 شافع پھنکی پنا لگا یا کریں وہ مرد و دھنیں : جیسے چار ذرا ذکر اللہ اور تہنہ
 نفس اور ہیرواے اسکے شلا چار ذرا دیا کہ کرو : اور اسکی ذال و شافع
 جو ہی : کہ کس مقام سے شروع کریں : اور کس مقام پر تمام کریں : اور پھر
 کس طرح کریں : لوگ پترے کیسے پیریں : تیار کس طرح لگا دین : گھوڑے
 پر کس طرح چترھیں : دشمن کو کس طرح ماریں : فریب کو کس طرح دین
 صلح اس سے کس طرح کریں : پیہ ب است کے فہم پر چھوڑا : جیسے
 نماز میں ذری ذری بات تھہر ادا یا اس میں نہیں تھہر ادا : بعضے بات
 قرآن حدیث سے ثابت ہوتی ہی تو ایسی نہیں معلوم ہوتی کہ یہی کریں
 سیرا اسکے اور کوئی وضع نہ کریں اور اسکو مذہب لین : شلا حضرت
 کے دلت میں لوگ تیر سے چار کرتے تھے اور اسکی فضیلت بھی آئی
 ہی اب کوئی باوجود ثابت ہونے فضیلت تیر کے بندہ رقی تو پ
 جو حضرت کے پیچھے ایجاد ہوئی اس سے چار کرے اور تیر سے نہ کرے
 تو وہ بدعتی ہو گیا ایسا نہیں معلوم ہوتا ہی اس طرح ذکر اللہ ہی
 چنانچہ اللہ رب العالمین نے سورہ آل عمران میں فرمایا اَلَّذِیْنَ
 یَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ قِیَامًا وَ قُعُودًا وَ عَلٰی جُنُوبِهِمْ اَلَا یَہُ تَرٰہُمْ
 جو لوگ کہ یاد کرتے ہیں اللہ کو کھڑے اور بیٹھے اور اپنے گردنوں پر آخر
 آیت تک : اور انکو یہ انفال بن ہی وَاذْكُرُوا اللّٰهَ کَثِیْرًا لَّعَلَّکُمْ
 تَقْلِبُوْنَ : پترہ : اور یاد کر اللہ کو بہت شاید کہ تمہارا بھلا ہو : پس ذکر سیرا

بیٹھنے کے مقصد دیا۔ اور اسکی کوئی وضع شرع کے اندر نہیں ہے ہوتی۔
 تو اس کو اختیار ہی کہ ایسی وضع نکالیں کہ جس میں اندھا دھیاں رہا دھیر
 ہو۔ مثلا کسی سطح پر طبع کے طرف دھیاں کیا کسی سطح پر کسی دھیر
 سطح پر یا اس انداز میں ہر ماکان میں داخل ہوا اس طرح ہر
 نفس کی تاکید الہیہ فرمایا جیسے سورہ ذالہ فاتحہ میں آیا ہوا
 حَافِ مَقَامَ رَبِّكَ وَنُفِیْ السُّعُورِ الْغَدَوٰی بِانْ اَلْحَمْدَ لِلّٰہِ الْمَآدِی ۵
 ترجمہ اور لیکن حذر کا کمرے ہوئے سے ایسے رب کے یا اس اور رو کا حق کو اپنے
 حواس سے سوچتے اسکا تمکابا ہی۔ اور سورہ قیامت میں فرمایا
 وَلَا اَقْبِسُ بِالْمُنَاسِ الْوَاخِیْ ترجمہ اور قسم کرتے ہیں ہم نفس طاقت
 کر کے داخل کی۔ اور تہذیب نفس کی کوئی وضع متاوع میں نہیں ہے کی
 تو اگر نفس کی کاستیری بہت طلب کرے، ایک واسطے جسے روز اسکو
 ترشی رہے یا اس میں لہو اور جموعہ لولے کی کسی عادت ہو اس کے
 جمعہ اے کے لئے ہیا در ہیا چپ رہے۔ یہ بھی ماکان میں ہوگا۔
 ہاں اگر اسکو اپنے حامداں کا طریقہ اور سلسلہ سمجھ کر محالہ ہے اور اسکو
 ایسی راہ تمکبادے، یا اسی برحم عادت جیسا وہ ہیں محالی مگر کئے بھی
 تو مائیس میں داخل ہو گا اور اسکو رہایت کہتے ہیں۔ جیسے بعض
 فقیر لوگ پھیکا انا لا کھانا اور دیامات مشاقہ اختیار کرتے ہیں۔ اور اسکو
 طریقہ حد اسے ملے کا ماننے ہیں۔ یہ ہیں سمجھتے کہ اس میں مخالفت نفس ہیں
 ہوتی بلکہ عیاں اسان سست ہوتی ہی۔ آندہ حود حیوں طاقت داخل ہوتی
 ہی نفس کے اختیار میں آدمی جرتا ہی مخالفت نفس

نفس اس طرح ہوتی ہے کہ جس وقت نفس نے جس چیز کو چاہا اندیا کی طرح خود
 جوش کرے جب مینا دو مینا وہ چیز نہیں ملی آپ جوش اُسکا جاتا رہتا ہے
 نفس کی تعلیم گھوڑے کی سی ہے گھوڑے کو کوئی کم دانا دیا کرے اسے عیب
 ذاتی اُسکا نہیں جاتا ہے بلکہ دہلا کم زور ہو جاتا ہے جب طاقت جاتی
 رہی تو جس کام کے واسطے مقرر ہے وہ کام بھی اسے کم ہونے لگتا ہے اور ہر ذات
 کی بھی سکت کم ہو جاتی ہے عیب گھوڑے کا جاتا ہے اس سے کہ جس وقت
 جس جگہ اترے وہاں سے مار کے اسکو نکال دے اور جس وقت تشنگ
 کیا جائے تو تشنگ کرنے دے اور کسی کو سلطان الذکر جاری
 کرنے لگے یعنی تمام بدن مکان زمین دیوار درخت سب سے اللہ کی
 آواز آنے لگے یا نور نظر آجائے یا کسی بزرگی یا فرشتہ کی زیارت
 ہو اور اسے کچھ بشارت ملے یا دل میں الہام ہو یا غیب سے آواز
 آجائے یہ نہ سنت میں داخل ہے نہ بدعت میں کیونکہ سنت اور
 بدعت وہی فعل ہے جو اپنے اختیار سے ہوتا ہے اور جو ہمارے اختیار سے
 باہر ہے نہ اس میں سنن کا ثواب اور نہ بدعت کا عذاب بلکہ اسکو واردات
 و مقامات کہتے ہیں وہ ایک چیز فضل سے اللہ کے متعلق ہے مثلاً اللہ نے
 کسی کو خواب صحیح دکھا دیا چنانچہ کسی نے خواب میں دیکھا کہ میرے بیٹے کی
 شادی ہوئی بعد تھوڑے دن کے ظہور میں وہ بات آئی پھر اسنے دیکھا کہ
 میرے بیٹے کی نوکری لگی پھر بعد چند روز کے وہ بات بھی ظہور میں آئی تو پوچھا
 سمجھے کہ یہ بات اللہ کے فضل سے ہوئی کچھ اُسکے اختیار سے نہیں ہے اور یہ بات
 بھی نہیں عقیدہ میں رکھا جائے کہ کوئی کتنی ہی عبادت اور نماز روزہ کرے جب تک
 اسکا خواب ایسا صحیح نہیں ہو اگر یگا یا الہام ہو اور غیب سے آواز نہ آوے یا کسی

بزرگ یا فرشتہ سے بشارت نہ ملے تب تک کبھی اللہ کا مقبول نہیں ہوگا :
 اللہ کا مقبول ہونے کی نشانی یہی ہے کہ یہ باتیں ہوا کریں : بلکہ یوں سمجھا جائے
 کہ یہ بھی ایک شاہد ہیں سے اللہ کے مقبول ہونے کی ہے : اور صحابہ کو اکثر اور
 نظر آتے تھے اور بشارتیں فرشتوں کے معرفت ملتی تھیں اور الہام بھی ہوتا
 تھا اور غیب سے آواز بھی آتی تھی : چنانچہ بابتاب عمر رضی اللہ عنہ سے شکر اذکار
 آیا ہے کہ مَا كُنَّا بَعْدَ أَنْ السَّحَابُ نَزَلَ عَلَى لِسَانِ عَمْرِو بْنِ
 دُورِثٍ جَاءَتْهُ اس بات کو کہ کسی وقت ہی زبان پر عمر کے آواز آئے دل بہت
 خود دل میں اللہ کے طرف سے کسی بندے صالح کے کوئی بات آجایا کرے اسکو
 ملحق سکھتے ہیں الہام کی یہ بھی ایک قسم ہے : اور دوسری حدیث میں
 حضرت عمر سے شکر اذکار کے باب الکلمات میں ہے کہ يَا سَارِيَةَ الْجَلِيلِ
 اِی ساریہ پیاز پکرتے پکرتے ملا : ت : بے حضرت ساریہ کو حضرت
 عمر نے سردار کر کے ایک لڑائی پر بھیجا تھا اور لڑائی سخت آہری اور جھڑ
 آسوقت منبر پر خطبہ پڑھتے تھے کہ اللہ نے یہ معاملہ آسیر کھولا پکارا ساریہ
 کہ پیاز کی آواز کرتے جب فاصد لڑائی سے آیا تو اسنے بھی دیسی نقل کیا کہ
 ہم لوگوں پر دشمن لڑائی سخت آہری تھی تب ایک آواز آئی کہ پیاز پکرتے پیاز
 پکرتے اِی ساریہ ہم لوگوں نے دیسی کیا اللہ رب العالمین نے فتح دی اور اللہ
 صاحب نے سورہ حج میں فرمایا وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَّسُولٍ وَلَا نَنْبِئُ
 بِرَبِّكَ جَرَسول بھیجا ہم نے تجھے پہلے یا نبی اور قوت میں ابن عباس کے یوں آیا ہے
 وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَّسُولٍ وَلَا نَنْبِئُ وَلَا يُخَدِّثُ رَحْمَةً أَوْ نَنْفِخُ بِهَا
 جیسے تیرے کوئی رسول اور نہ کوئی نبی اور نہ کوئی محدث الا اِذَا نَبِئُ الْقِيَامَةِ الشَّيْطَانُ
 فِيْ اَمْنِيَّتِهِ فَيَنْفِخُ اللَّهُ مَا بَلَقَ الشَّيْطَانُ ثُمَّ يَكْفِكُهُ اللَّهُ اَيَا نَبِيَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ

حَکِیْمٌ لِّیَجْعَلَ مَا یُلْقِی الشَّیْطَانُ فِتْنَةً لِّلَّذِیْنَ فِی قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ وَالْقَاسِیَةُ
 قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِیْنَ لَفِی شِقَاقٍ بَعِیدٍ وَلِیَعْلَمَ الَّذِیْنَ أُوتُوا الْحِکْمَ أَنَّهُ لَمْ یُنَزِّلْ
 مِنْ سَمَوَاتٍ مِّثْرًا مِّنْهُ فَتَحْنَتْ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَّارٌ بِأَعْمَارِ
 الْبَاطِلِ مُسْتَقِمْ وَلَا یُذِلُّ الَّذِیْنَ کَفَرُوا إِنِّی مُرِیدٌ سَنَهُ حَتَّى تَأْتِیَهُمُ الْعَذَابُ
 بَعَثَ أَتَیَا نَفْسَهُمْ عَذَابٌ یُّومٌ عَقِیْمٌ ترجمہ سوجب خیال باندھا شیطان ملاو
 اسکے خیال میں پھر اللہ بتاتا ہی شیطان کا ملا یا پھر کئی کرنا ہی اپنی باتیں اور سب جہ
 رکھتا ہی حکم تو والا اس واسطے کہ اس شیطان کے ملائے سے جانچے انکو جبکہ دلیہ
 روگ ہی اور جبکہ دل سخت ہیں اور گنہگار تو ہیں مخالفت میں دو تہرے اور
 اس واسطے کہ معلوم کریں جنکو سمجھ میں ہی یہ تحقیق ہی تیرے رب کی طرف سے پھر
 ایمان لائیں اور رب جاوین اسکے اگے انکے دل اور اللہ سمجھا یثوالہ ہی یقین لائے اور انکو
 راہ سیدھی اور منکر و نگو ہمیشہ رہیگا حسین دھوکھا جبکہ آپنیچے اپنے قیامت
 بے خبر یا آپنیچے انکو آفت ایک دن حسین راہ نہیں خلاص کی : : : جس کو
 پر رہ غیب سے آواز آجاتی ہی اسکو محدث کہتے اصطلاح میں قرآن اور حدیث
 کے اگر نبی نہ ہو یہ بھی ایک قسم ہی الہام کی اس زمانہ میں علماؤن نے نام رکھا ہی
 انکا جو قرآن اور حدیث پر چلتے ہیں کسی کی تقلید نہیں کرتا اور جبکہ دل میں رکھ
 ہی لینے کچے سلمان اور جبکہ دل سخت ہیں یعنی منافق : : : اور خواب تین قسم کے
 ہوتے ہیں ایک تو حدیث نفس در سر خوف شیطان سے بھری من اللہ : : : خانہ
 اگے حدیث میں اوپکا تو ابس ایک معلوم کیا چاہئے کہ جو خواب الہام تھیں نفس
 لینے خیالی ہی اس میں شیطان ملا دیتا ہی اور جو وعدہ شیطان کی طرف سے ہوا کرتا ہی
 وہ پورا نہیں ہوتا : : : اور جو من اللہ ہوتا ہی وہ پورا ہوا کرتا ہی : : : اور جس مقبول کے
 خواب یا الہام میں شیطان کچھ ملا دیا کرتا ہی تو اللہ جلد اسے مطلع فرما دیتا ہی

ہر چند شیطان کے دھوکے میں وہ لوگ نہیں پڑتے لیکن شیطان کے دھوکے
 دینے میں بھی کتنے فائدے ہیں کہ امتحان ہوتا ہی منافق کا : اور اس آیت سے یہ بات
 بھی معلوم ہوئی کہ سیوا نبی کے اور بندوں کو بھی الہام ہوتا ہی اور اسکو بھی اللہ نے آیت
 فرمایا اور نفی کیا چیز ہی کہ بند کو قابو میں کرنا کہ جب چاہیں تب آجاد سے :
 یہ کب اور ہر ہی اسکو بھی بدعت سے علاوہ نہیں : جسے کسی شکر کرنا
 کہ جب چاہے تو کوئی چیر نکل جادے اور جب چاہے تو پھر اسکو اگل دے :
 یا پانی میں تیر نہ : یا گشتی کرنے سیکھا : یہ چیزیں مباحات میں داخل ہیں
 بدعت میں نہیں : کب ہر کو خدا کے کایں صرت کرے تو اب پا دے گا
 شیطان کے کام میں صرت کر بگا عذاب پا دے گا : بالذات یہ تو اب
 مذاب کے سختی نہیں : اور پندہ کا حال یہ ہی کہ جس کو جیسا دن کو خیال
 اور گار بار رہتا ہی ویسی ہی رات کو خواب دیکھا کرتا ہی : شلا جو دن بھر
 فسق و فجور میں رہتا ہی سو رات کو اکثر خواب میں بھی وہی فسق و فجور دیکھا کرتا
 اور جو دن کو معاملہ مقدمہ بن فری میں رہتا ہی رات کو اکثر خواب میں
 بھی دیکھا کرتا ہی اور کبھی خواب مجمع بھی دیکھتا ہی : تو اس کا خواب
 اکثر خیالات دنیا یا شیطانی ہوتا ہی اور کبھی روحانی : اور بعضے لوگوں کا
 شغل دن بھر نماز روزہ ذکر خدا و رسول و صحابہ ملائکہ اور علما و صلوات
 کو اکثر خواب میں بھی وہی دیکھتے ہیں : اور بسبب برکت ذکر دین کے اکثر
 خواب روحانی ہوا کرتا ہی اور کبھی شیطانی : جو لوگ کب سے نیند کو قابو میں
 کرتے ہیں جب چاہیں آجادے انکا بھی حال ویسا ہی ہی یعنی جیسا انکا اپنا
 اور دن رات کا کار بار ہوتا ہی ویسا ہی نظر آتا ہی : اصل اسکی یہ ہی کہ سیوا
 دو طرح کی ہوتی ہی : ایک قویب بیلادی کے نیوشتی ہوتی ہی اسکا اور یہ ہوتا

کرداغ میں انتظام باقی ہیں رہتا اور اسکے سب سیر عالم شال کی موقوف ہوجاتی
 ہے جیسے غل اور سکتے اور برگی وغیرہ بیماریوں میں ہوتا ہے۔ دوسرے
 آدمی کہ حالت صحت میں بے ہوشی دنیا سے ہوجاتی ہے اور داغ وغیرہ اعضا
 رتبہ میں کی طرح کا خلل واقع نہیں ہوتا اور سیر عالم شال کی موقوف نہیں
 ہوتی جیسے سونے کی حالت ہی یا لقی کی حالت ہی یا سوا اسکے جس میں
 سیر عالم شال کی ہو۔ "ان سب کو اصطلاح میں شرع کے نوم کہتے ہیں۔"
 اور جو اس میں سیر عالم شال کی ہوتی ہے اسکو روایا کہتے ہیں۔ چنانچہ شکوہ
 کے کتاب الایمان میں حضرت عثمان رضی اللہ عنہ سے روایت ہے نَبِیُّنَا اَنَا
 جَالِسٌ مَعَ عَلِیٍّ عَمْرٍ وَاَسْلَمْتُ فَلَمْ اَشْعُرْ بِهِ فَاَشْكَلُ عَمَّ اِلٰی اَبِی بکرٍ ثُمَّ اَقْبَلْتُ حَتّٰی
 سَلَّمَا عَلٰی جَمِیْعًا فَقَالَ اَبُو بکرٍ مَا حَصَلَتْ عَلَیْكَ عَلٰی اَنْ لَا تُرَدَّ عَلٰی اَخِیْكَ عَمْرٍ
 بِسَلَامَةٍ فَلَمَّا فَعَلْتُ فَقَالَ عَمْرٍ بَلٰی وَاللّٰهِ لَقَدْ فَعَلْتُ قَالَ قُلْتُ وَاللّٰهِ
 مَا بَشَعَرْتُ اَنْتَ مَوْتٌ وَلَا مَلَمْتُ تَرَمَّہُ پھر اس وقت میں بیٹھا تھا کہ اے
 میرے نزدیک عمر اور سلام کیا ہو خبردار ہوا میں اس پر "پھر شکوہ کیا عمر نے
 ابو بکر سے "تب آئے دو تو یہاں تک کہ سلام کیا مجھ پر اٹھے "پھر فرمایا ابو بکر
 نے کیا سب ہوا تجھے اس پر کہ جواب نہ دیا تو نے اپنے بھائی عمر کو اسکے سلام کا
 کہا میں نے ایسا تو نہیں کیا میں نے "فرمایا عمر نے ان قسم خدا کی البتہ کیا تو نے
 فرمایا عثمان رضی اللہ عنہ نے کہا میں نے قسم خدا کی خبر نہ ہوئی مجھ کو کہ تم آئے اور
 خبر نہ ہوئی کہ سلام کیا تم نے "ف" ایسی ہی حالت کو حالت نفی کہتے ہیں۔
 یعنی کسی بات کے تصور میں ایسی بل خودی ہو جاوے کہ یہ بھی دھیان جاتا ہے
 کہ تم کہاں بیٹھے ہیں۔ "اور رب العالمین کے دھیان میں اس بات کی مشق کرتے ہیں
 اور رویا کا ہر کتاب میں حدیث کے باب جدا ہو لکھتا ہے۔ "اس میں رویا اگر صحابہ کا

منقول ہی : آور یہ بھی لکھا ہی کہ روایات میں اگر ہم معلوم ہوں تو یوں کرتے اور یہ
 معلوم ہوں تو یوں کرتے : اور روایات میں لوگوں کا دین میں ہمارے حجت ہوا
 و طور سے ایک تہہ کہ بعضے خواب اس جنس کا ہو اگر تا ہی کہ سنی ہی آدمی کا
 دل بکا د آتھا ہی کہ یہ خواب رحمانی ہی شیطانی نہیں نہ اس کے خیال نہ تراش
 لیا ہی اگر یہ وہ خواب دیکھنے والا ہی ہو : اس حدیث سے معلوم ہوتا ہی
 حسین اذان کی بار دیا پر ایک مرد سون کے ہوئی ۔ وہ مسکراتے
 باب اذان میں آئی ہی و عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَرْثَدٍ قَالَ
 لَمَّا أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحْمِلُ بِالنَّاقُوسِ لِيُضْرَبَ
 بِهِ لِلنَّاسِ لَجْمُ الصَّلَاةِ طَلَفَ بِي وَأَنَا نَائِمٌ فَجَلَّ يَحْمِلُ بِالنَّاقُوسِ
 فَنَادَى فَقُلْتُ يَا عَبْدَ اللَّهِ أَسْمِعِ النَّاقُوسَ قَالَ وَمَا تَصْنَعُ بِهِ قُلْتُ
 نَدَّ عَوَائِدَ إِلَى الصَّلَاةِ فَقَالَ أَفَلَا أَدُلُّكَ عَلَى مَا هُوَ خَيْرٌ مِنْ ذَلِكَ
 فَقُلْتُ لَهُ بَلَى قَالَ فَقَالَ تَقُولُ اللَّهُ أَكْبَرُ إِلَى الْخَيْرِ وَكَذَلِكَ قَامَتْ
 فَلَمَّا أَصْبَحْتُ أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا
 رَأَيْتُ فَقَالَ إِنَّمَا لَوْ يَأْخُذُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَقُمْ مَعَ بِلَالٍ فَإِنَّ عَلَيْهِ
 مَا رَأَيْتَ فَلْيُؤْذِنْ بِهِ فَإِنَّهُ أُنْذِرُ صَوْتًا مِنْكَ فَقُمْتُ مَعَ بِلَالٍ
 فَجَعَلْتُ أَقْبِيهِ عَلَيْهِ وَبُؤْذِنْ بِهِ قَالَ فَسَمِعَ بِذَلِكَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ
 وَهُوَ فِي بَيْتِهِ فَخَرَجَ يَخْرُجُ رَدَاعًا يَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَالَّذِي
 بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَقَدْ رَأَيْتُ شَيْئًا مِثْلَ مَا أَمَرَنِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ﷺ الْحَدِيثُ أَنَّ أَبَا ذَرٍّ وَالدَّارِمِيَّ وَابْنَ مَاجَةَ إِلَّا أَنَّهُ لَمْ يَذْكُرِ
 الْقَائِمَةَ وَقَالَ التِّرْمِذِيُّ هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ لَكِنَّهُ لَمْ يَصْرَحْ بِقِصَّةِ
 النَّاقُوسِ : ترجمہ : اور روایت ہی عبد اللہ ابن زید ابن عبد ربیع سے کہا کہ جب
 حکم کیا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے واسطے ناقوس کے کہ بنایا جاوے
 تاکہ مجاہدین اسکو رگوں کے درمیان میں جمع ہونے کے لئے خواب میں
 دیکھ سکیں یا سمجھ سکیں اور میں سوتا تھا ایک شخص کہ اٹھا رہا تھا ناقوس کو
 اپنے ماتھے میں کہا میں نے اسی بندے اللہ کے کیا ہے اسی تو ناقوس کو کہا کیا کر رہا
 تو اسکو کہا میں نے بلاؤ لگا اُسے نماز کی طرف تب ہوا کہ بتلاؤ ان میں
 تجھکو وہ چیز کہ بہتر ہے اُسے پھر کہا میں نے اُسے کہ ہاں بتلاؤ کہا پھر اُسے
 کہے تو اللہ اگر اذان تک اور اسی طرح اقامت پھر جب صبح کیا میں نے
 آیا میں رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کے پاس اور خبر دی میں نے انکو جو کچھ
 دیکھا تھا میں نے تب فرمایا حضرت نے تحقیق یہ خواب حق ہی جو چاہے
 اللہ تعالیٰ پھر کھڑا ہو ساتھ بلال کے اور بتلاؤ اسکو جو دیکھا ہی تو نے پھر
 چاہئے کہ اذان کہے بلال ان لفظوں سے پھر شیک بلال بلند زیادہ آواز میں
 ہی تجھ سے پھر کھڑا ہوا میں بلال کے ساتھ اور شروع کیا میں نے کہ
 بتلاؤ لگا اسکو بلال کو اور اذان کہتے تھے بلال اُن لفظوں سے کہا راوی نے
 پھر شاعر ابن الخطاب نے مآر وہ اپنے گھر میں تھے پھر نکلا کھینچتے ہوئے
 چادر اپنی کہتے تھے یا رسول اللہ قسم ہی اُس ذات کی کہ بھیجا تمکو ساتھ
 حق کے تحقیق دیکھا میں نے مآر اِس چیز کے کہ دکھلا یا گیا عبد اللہ تب فرمایا
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے پھر واسطے اللہ کے ہی توفیق روایت کیا
 اسکو ابو ذر اور دارمی اور ابن ماجہ نے مگر یہ کہ اُس نے نہ ذکر کیا اقامت کا

اور کہا ترمذی نے یہ حدیث صحیح ہی لیکن ترمذی نے - حاد ذکر کیا قصہ مافوق
 ذات - اس حدیث سے غیری سے بھی روایاتیں درستیوں سے ملاقات آ رہی
 کلام ہو نا اور جزئیات دین کی بات سیکھنا معلوم ہوتا ہی - اور اس
 صاحب نے سورہ یوسف میں فرمایا **اِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ
 إِنِّي سَأَلْتُكَ أَحَدَ عَشَرَ كُوكًا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ابْتِغَاثَ سَبِيلٍ**
 ترجمہ جو وقت کہا یوسف نے ایسے باب کو ای باب میں نہ دیکھے گیارہ تارے
 اور سورج اور چاند دیکھے برے تین سجدہ کرتے - ذات - یہ جواب حضرت
 یوسف علیہ السلام کے لڑکاٹھی میں دیکھا تھا جی اس وقت نہیں ہوئے تھے
 حضرت یعقوب علیہ السلام نے سنتے ہی معلوم کیا کہ یہ خواب شیطان نہیں
 اس کے خیال نے تراشانی بلکہ سوا اللہ ہی - اور اسکا دل میں آسا یقین جاکہ بارہ
 دس شاہد روت انتقال حضرت یوسف علیہ السلام کے اور شاہد بھی کہے
 کہ ایسے بتے - درہ دھوکا حیات میں حضرت یوسف علیہ السلام کے نہیں
 آیا - یہاں تک کہ پائیس پر سپین گذریں - اور اس درمیان جن ایک آدمی
 یا خط نہ آیا اُن بھائیوں کو بھی جنہوں نے کو سے جن گرایا تھا یقین انتقال کا
 سبب خبر نہ آئے کے ہو گیا - لیکن یسوں کو بھی فرماتے تھے کہ ای بیٹو
 مجھ کو علم ہی جو تمکو نہیں - ایسے وہ جواب یوسف کا دالی اس باب پر کہ
 اللہ رب العالمین اُسکو نرا دیکھا اور اُسکو بنی کر لگا اور وہ جواب روحانی ہی
 شیعہ طائی نہیں - یہاں سے ایک بات اور بھی معلوم ہوئی کہ دلیل من اللہ سے
 اگر کوئی حیر ہوئے والی معلوم ہو اور اسباب ظاہری ہر اور و اسیکا ہونے پر
 دال - ن تو اہل ایمان کو چاہیے کہ دلیل کو پکڑے اور اسباب ظاہری کو نہ دیکھے
 دوسرا اثر روایات کو بھی مشرع میں اعتبار ہی - یعنی ایک کام ہی اس میں ذوق

ہو سکتی ہے ایک صورت کو آپس میں سے کئی شخصوں سے خواب میں
 دیکھا تو حضرت صلی اللہ علیہ وسلم نے اسی صورت کو ترجیح دیا اور فرمایا کہ
 یہی اعتقاد رکھو : چنانچہ شب قدر کی تلاش میں لوگ مختلف ہو رہے تھے
 اکثر صحابہ کا خواب جب سات آخر راتوں میں ثابت ہوا حضرت نے بھی
 حکم دیا کہ اسی میں تلاش کیا کرو : جیسا کہ مشکوٰۃ کے باب لیلۃ القدر کی
 حدیث سے معلوم ہوتا ہے **وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ إِنَّ مِمَّا صَلَّاهُ**
مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْرُؤَ اللَّيْلَةِ الْقَدْرِ فِي الْمَنَامِ فِي السَّبْعِ
الْأَوَّلِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْرُؤُهَا وَيَا حَكَمُ قَدْ
تَوَلَّاهُ فِي السَّبْعِ الْأَوَّلِ فَمَنْ كَانَ مُتَحَرِّيًا فَلْيَتَحَرَّهَا فِي السَّبْعِ الْأَوَّلِ
مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ترجمہ آور روایت ہے ابن عمر رضی اللہ عنہما سے کہہ اس نے
 بیشک کئی مرد اصحاب سے نبی صلی اللہ علیہ وسلم کے دکھائے گئے شب قدر
 خواب میں پچھلی سات راتوں میں : تب فرمایا رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 وسلم نے دیکھتا ہوں کہ خواب تمہارا تحقق مرافق پتر پچھلی سات راتوں
 میں جو کوئی طالب اسکا ہو تو طلب کرے اسکو پچھلی سات راتوں میں متفق
 علیہ : اور جب قیامت قریب ہوگی تو مومن کا خواب جھوٹا نہ ہوگا :
 اور روایا مرد صالح کا چھیا لیسواں جزئی اجزا سے نوبت کے چنانچہ مشکوٰۃ
 کے کتاب الروایا میں آیا ہے **وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ**
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اقْتَرَبَ الزَّمَانُ لَمْ يَكِدْ تَكْذِبُ

سَمَدٌ يَا الْمُرِينَ دَسْرُؤُ يَا الْمَوِينَ جَهَنَّمُ مِنْ سَيْفٍ وَأَسْرَفَيْنَ جَهَنَّمُ مِنَ النَّبِيِّ
 كَانَتْهُ لَا يَكْذِبُ قَالَ مُحَمَّدٌ ابْنُ سَبْرٍ دَانَا أَوَّلُ الرُّدِّيَا تَلَّتْ حَدِيثُ
 الْمُنْفَسِ دَخَلَتْ الشَّيْطَانِ وَبَشَرُهَا مِنَ اللَّهِ الْحَقُّ مُتَقَنَّ عَلَيْهِ تَرْفَعُ
 روایت ہی ابی ہریرہ رضی اللہ عنہ سے اسنے کہا کہ فرمایا رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 وسلم نہ جب قریب ہو زمانہ نہیں لگائی کہ جو تھم ہو خواب مومن کا :
 ایک حصہ ہی چھالیسویں حصہ موت سے : آدھ جو چیز کہ ہو موت سے سوز
 جو تھم نہیں ہوتی : کہا محمد بن سبر بن آدھ بن کہتا ہوں خواب تین قسم
 کے ہیں ایک تو مکاتبت نفس کی ہی : آدھ دوسرا درانا شیطان کا ہی :
 آدھ تیسرا اشارت اللہ کے طرف سے : آخر حدیث تک متفق علیہ : آدھ
 بنی کو اگر خواب میں یا فقی میں دیکھے وہ جو تھم نہیں ہو سکتا ہی کیونکہ شیطان
 بنی کی صورت نہیں بن سکتا ہی چنانچہ پہلی حدیث جس باب میں آئی ہی اسی
 باب میں یہ حدیث بھی آئی ہی دَعْنِ ابْنِ كَثِيرٍ تَعْرِفُ فِي سَهْرٍ فِي اللَّهِ عَنْهُ أَنْ يَسْمَلَ
 اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ سَرَّاهُ فِي الْمَسَامِ فَقَدْ سَرَّاهُ فِي كَارِ
 الشَّيْطَانِ لَا يَمْتَلِ فِي صَوْرَتِي مُتَقَنَّ عَلَيْهِ : آدھ روایت ہی ابی ہریرہ
 رضی اللہ عنہ سے بیگ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے کہا جسنے دیکھا مجھ کو
 خواب میں سو بیگ دیکھا مجھ کو : کیونکہ بیگ شیطان نہیں بن سکتا ہی مثل
 میری صورت کا روایت کیا اس حدیث کو بخاری آدھ مسلم نے نہ : اگر
 بنی کی صورت شیطان جاسکے تو ممکن ہو کہ رنگ میں بھی بنی کی صورت بنکر
 لوگوں کو خوب گمراہی کی باتیں بتا جاوے : اور بنی آدھ بن اپنے قوم میں ہدایت
 کو آدھ خلف نفس قوم کے کچھ باتیں بتا دیں تو قوم کو گمان ہو کہ یہ شاہد شیطان
 ہو کہ آیا ہم لوگوں کو گمراہ کرنے کو : کیونکہ ہی لوگ تو اگر ایسی ہی باتیں بتاتے ہیں

کہ تو گون کے نفس کے مخالف پرتی ہے : اور الہامات جو اللہ کے بندوں کو ہوتے ہیں
 وہ بھی نبضے اس طرح کے ہوتے ہیں کہ جسکو ہوتے ہیں اسکے واسطے حکم نفس قطعی
 کا رکھتے ہیں : مثلاً ایک شخص کو الہام ہوا کہ تو فلاں شہر کا کو تو ال ہوگا : اسنے
 اپنے دل میں کہا کہ اس الہام کا کیا اعتبار شاید یہ الہام شیطانی ہو : تو اسوقت
 الہام ہوا اگر تجھکو یہ گمان ہوتا ہی کہ یہ الہام شیطانی ہے : تو ہنر اسکی ایک
 آیت تجھکو دیتا ہوں اگر یہ شیطانی ہے تو وہ الہام بھی شیطانی ہے :
 اور اگر نیم صحابی ہے تو وہ کیونکر شیطانی ہوگا : آیت یہ بتایا کہ کل فلاں
 گھنٹری فلاں ساعت میں بھجور آیا بہت پانی برس کر کے کھل جاگیا : اور
 دوسرے دن ایسا ہی ہوا : اب غور کیا چاہیے کہ پانی کا برسنا ان پانچ باتوں
 میں ہی کہ سورہ اند کے کوئی نہیں جان سکتا : چنانچہ اللہ صاف نے سورہ
 لغمان میں فرمایا ہے اِنَّ اللّٰهَ عِنْدَکُمْ الشَّاعِرُ وَیُکَلِّمُ الْغَیْثَ وَیَعْلَمُ
 مَا فِی الْاَسْرَہَامِ وَمَا تَدْرِیْ نَفْسٌ مَا ذَا تُکْسِبُ عِنْدَ مَا تُدْہِمُهَا
 نَفْسٌ بِأَمْرِ اَرْضٍ مَّوْتُ اِنَّ اللّٰهَ عَلِیْمٌ خَبِیْرٌ : ترجمہ اللہ چہی اسی پاس
 ہی قیامت کی خبر اور اُتارتا ہی ہے اور جانتا ہی جو ہی ما کے رحم میں : اور
 کوئی جی نہیں جانتا کیا کر گیا کل : اور کوئی جی نہیں جانتا کس زمین میں وہ
 مر گیا : تحقیق اللہ ہی سب جانتا ہی خبردار : ف : پست کی خبر شیطان
 بتا سکتا ہی : رحم کی خبر نہیں بتا سکتا ہی اول جو عورت اور مرد سے صحبت
 ہوتی ہے تو چالیس دن تک منی عورت مرد کی رحم کے اندر ملکر چکر کھاتی ہے :
 عورت کی منی اگر غالب ہوئی تو عورت پیدا ہوتی ہے مرد کی منی اگر غالب
 ہوئی تو مرد پیدا ہوتا ہی : لیکن کوئی قاعدہ اسکے دریافت کا کسی کو اللہ
 رب العالمین نے باوجود اتنا تمانے کے بھی کچھ نہیں بتایا کہ اُس قاعدہ یا علم یا

کب یا نہر سے معلوم ہو سکتا ہے ۔ جو کوئی کسی قاعدہ یا علم سے معلوم کر نیگا
 یا کب کا دعویٰ رکھتا ہو وہ جمعہ تھا ہی ۔ سو اس کے اندر کی کو بتا رہے
 بہر ہو سکتا ہے ۔ تو اب وہ الہام جو اسکو ہوا کہ تو اب ہو گا یہ اس کے حق میں
 آیت اندن قطعی ہے ۔ کہہ کر مسوا و اللہ کے اور کوئی بتا نہیں سکتا ہے ۔
 چنانچہ قصہ سے حضرت ذکریا علیہ السلام کے جو سورہہ بریم میں آیا ہی صاف
 معلوم ہوتا ہے یا نہر کر یا انا نبیہ کہ یقلام اس سے لکھی لم یجعل لہ من
 قبل سمیاً قال رب انی یكون لی علام و کانت امراۃ من حکماء
 قد بلخت من العجز عتیا قال کذلک قال ربک ہو علی عین
 و قد خلقتک من قبل و لم تلک شیاً قال رب اجعل لی آیۃ قال
 انک الا تکلم الناس ثلث لیل سو یا خراج علی قدرہ من
 الخراب فاوحی الیہ انک سبوی ابک و عشیاً ترجمہ اسی ذکر کیا
 ہم سمجھ کر مدنی سنا دین ایک لڑکے کی حکایت ہم بھی نہ نہیں کیا ہے یہ
 اس نام کا کوئی بولا اسی رب کا ہے ہو گا سمجھ کر لڑکا اور میری عورت
 باجمہ ہی اور میں بڑھا ہو گیا یہ ان تک کہ اگر گیا کہا یوں ہیں فرمایا
 تیرے رب نے وہ مجھ پر آسان ہی اور غم کو بتایا میں نے یہاں سے اور
 نونہ تھا کچھ چیز بولا اسی رب نے ہر ادسے مجھ کو کچھ نسا ہی فرمایا
 نسا ہی ہے کہ بات نکرے تو لوگوں سے تین اوقات تک چکا بھلا پھر کلا
 اپنے لوگوں یا اس حجرے سے پھر انستارت سے کہا انکو کہ یاد کر وجہ اور نام
 نہ ۔ اوپر کی آیت سے یہ بات معلوم ہوئی کہ حضرت ذکریا علیہ السلام
 نے یہ دعا کی تھی ہذا اسکے اللہ رب العالمین نے ہذا رت حضرت عیسیٰ
 پر نے کی فرمائی ۔ اس پر حضرت ذکریا علیہ السلام کو شبہ ہوا کہ شاید یہ الہام

شیطان ہوا میرے خیال نے تراش لیا ہو کیونکہ ہم کو آرزو تھی : اُسے تکلیف
 کے واسطے اللہ رب العالمین سے نشانی طلب کیا : اللہ رب العالمین
 نے فرمایا نشانی یہ کہ بات نکر گیا تو تین دن نکل یا برسوں : چنانچہ جو
 فرمانے اللہ کے تین ہی دن زبان بند ہو گئی : معلوم کیا انہوں نے اسے
 کہ یہ جو ہماری زبان تین ہی دن بند ہو گئی کسی عارضہ سے نہیں کیونکہ عارضہ
 جو کہ باقاعدہ ہوتا ہے کہ کئی نہیں آتا جاتا ہی کہ ہم اتنے ہی دن بیٹھے : یہ اُن کی باخ
 باتوں میں ہی کہ اللہ نے کوئی قاعدہ یا علم یا کتب یا ہر نہین رکھا کہ اُسے ہر
 روح پروردگار : سوا اللہ کے بتائے کے : یہ بات شیطان کی بھی طاقت
 کہ بتا دے نہ خیال تراش سکتا ہی یہ بات بیشک من اللہ ہی : تو وہ بتا
 کر کے کہ بھی اس شخص کی بتائی ہوئی ہے : کیونکہ شیطان جو کہ آواز
 اللہ رب العالمین نے سورہ طہ میں فرمایا : وَمَا يَنْفَعُ بَيْتَكُمْ يُأْمُرُ
 قَالَ هِيَ عَصَايَ اَتَوَكَّوْا عَلَیْهَا وَاَهْلُشْ بِهَا عَلٰی غَمِّیْ وَلٰ
 فِیْهَا مَا رَبِّ اٰخِرٰی قَالَ اَلْقِهَا یَا مُوسٰی فَاَلْقٰهَا فَاِذَا هِیَ حَبَّةٌ
 نَّسْعٰی قَالَ خُذْهَا وَلَا تَحْزَنْ سَنَجْعَلُهَا سَبْعَ ثَمَارٍ اَوَّلٰی
 وَاضْمُمْ يَدَكَ اِلٰی جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضًا مِّنْ غَيْرِ سُوْعٍ اٰیةٌ

اٰخِرٰی لِّرَبِّكَ مِنْ اٰیٰتِنَا الْكُبْرٰی ترجمہ اور یہ کیا ہی تیرے ہونے
 ہاتھ میں ای موسیٰ : بلا یہ میری لا تھی ہی اس پر تھکتا ہوں اور پتے جھارتا
 اُس سے اپنی بکریوں پر اور میرے اس میں کہتے کام ہیں : فرمایا ڈال دے
 اس کو ای موسیٰ : اور اُس کو ڈال دیا پھر بھی وہ سانپ ہی دوڑتا : فرمایا پکڑ

اسکو آدرہ درہم پھر دینگے اسکو پہلے حال پر ۔ اور لگا اپنا نام لکھ اپنے بازو سے
 کہ لکھا چتا ہو کہ : تم کچھ بری طرح ایک نشانی آدرہ : کہ دکھاتے جا دین ہم
 تجھ کو اپنی نشانیاں : ت : اس آیت اور پہلی آیت سے غرضی انسا ہی کہ
 اُسین نشانی مانگنے سے ملی آدرہ اُسین بنے طلب ملی : مگر دونوں میں
 نشانی تسکین ہی کے واسطے ملی : آدرہ اُسین ملی غیب کی بات بتا کر آدرہ
 حسین ملی خرق عادت کر کے : آدرہ یہ دو نولعل الہی ہی : اگر کہ کسی
 بندے کی طرف نسبت کرے مشرک ہو جاو چکا ۔ اب سوچنا چاہئے کہ اگر
 مراقبہ انہیں چیزوں سے عبارت ہی تو ان چیزوں میں سے کوئی بدعت نہیں
 معلوم ہوتی بلکہ اسکی حقیقت احسان ہی جسکو پوچھا حضرت جبریل
 علیہ السلام نے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم سے جو شکوۃ کے شروع میں
 روایت ہے ۔ حضرت عمر رضی اللہ عنہ سے اور حقیقت احسان کی عبارت ہی کامل
 کرنے سے عبادت تو لگا اور مراقبہ تائید کرتا ہی تکمیل بن ایمان کے اور عبادت تو لگا
 اور تہذیب اخلاق میں : لیکن فرض صرف ایمان لانا ہی آدرہ عبادت کرنا :
 کامل کرنا ایمان کا اور عبادت تو لگا اور تہذیب اخلاق ہر مسلمان پر فرض
 مراقبہ جو تائید کرتا ہی ان چیزوں میں اسپر بھی ایمان موقوف نہیں
 بلکہ جو جسک احسان کے ہی دین میں اسکو بدعت کہنے والے مردود ہیں اللہ کے
 نزدیک شک : بعضے لوگ چند آیتوں کے معنی نہیں سمجھ کر کے الہام اولی اللہ
 کے منکر ہو گئے ۔ اسواسطے وہ چند آیتوں کے معنی بھی لکھ دیا کہ لوگ اس میں
 مکر کریں : چنانچہ فرمایا اللہ صاحب نے سورۃ ال عمران میں وَمَا كَانَ لِلّٰهِ
 لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَخْتَارُ مَن يُّرْسِلْهُ مَن يَشَاءُ ترجمہ
 اور الہیوں ہیں کہ تمکو چتر کھا دے غیب پر لیکن اللہ چھانتا ایسا ہی اپنے رسولوں کا

جسے چاہتے تھے تم یقین لاؤ اللہ پر اور اس کے رسولوں پر ۔ ف ۔ یعنی اس
 آیت سے ابشار دیہ معلوم ہوتا ہے کہ اللہ تمکو غیب پر نہیں چتر کرتا ہی
 لیکن تم کو غیب کو پہچاننا ہی معرفت رسول کے سوا ایمان لاؤ رسول کی بات
 پر ۔ اور اللہ صاحب نے سورہ جن میں فرمایا ہے قُلْ إِنْ أَدْرَيْتُمْ أَتَقْرَبُ
 مَا تَوْعَدُونَ أَمْ لَكُمْ أَعْدَاءُ عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ لَهُمْ
 عَلَيْهِ أَحَدًا إِلَّا مِمَّا ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يُسَلِّكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ
 رُجُومًا خَلْفَهُ رَصَدًا لِّيَعْلَمَ إِنْ تَدَّابَلْخُوا فِيهِ مَسَالِكَ سُرَّتِهِمْ وَأَحْصَىٰ
 بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَخْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا ترجمہ تو کہ میں نہیں جانتا
 کہ نزدیک ہی جس چیز کا تم سے وعدہ ہی یا کر دے اسکو میرا رب ایک
 مدت کی حد ۔ جانو والا بعید کا سونے سے بڑا دینا اپنے اللہ کی کسی کو ۔ مگر
 جو پسند کر لیا کسی رسول کو تو وہ چلاتا ہی اس کے آگے اور پیچھے جو کیدارہ
 تا جانے کہ انھوں نے پہچائے پیغام اپنے رب کے ۔ اور قابو میں رکھا ہی جو ان کے
 پاس ہی ۔ اور گن لی ہی ہر چیز کی گنتی ۔ ف ۔ قیامت کی باب میں یہ
 فرمایا کہ کوئی نہیں جان سکتا کہ قیامت کے ہونے کو کتنا دن باقی ہی ۔ چنانچہ
 جاننے والا غیب کا وہی ہی سوا اس کے جسے اہل کمال میں سب کا کمال پہنچا
 گیا ہی ۔ لیکن رسولوں کو کچھ علامتیں اسکی کہلا بھیجتا ہی ۔ تا لوگوں کو
 اسے ہوشیار کرتے ہیں ۔ اور ان کے ساتھ نگہبان آگے پیچھے بھی بھیجتا
 تاکہ پہچانے میں کچھ بھول کر ذوق نہ کریں ۔ جو علامتیں ہم نے کہلا بھیجا ہی ہی
 تشہیک بھیج کر پہچان دیں ۔ اور اگر غرق کر دیں تو وہ خبردار کر دیں ۔ اور
 ملائے علیہ سے مراد شریعت بھی لکھا ہی ۔ اور بعضوں نے رسول کے

یہاں سے ٹھوس لیا ہی لے کر دیکھ رہا ہوں کہ خلیفہ وراثت پر ہر مہر میں
میں داخل ہیں اور اللہ صاحب کے سورہ شوریٰ میں فرمایا ہے
وَمَا كَانَ لِشَيْءٍ أَنْ يُلْكَمَهُ اللَّهُ إِلَّا بِحُجَّةٍ مِّنْ دُونِهَا
اور یہ کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا ہے
اگر کسی آدمی کی حد میں کہ اسے بائیں کرے اللہ گناہ سے
اسے بڑے کے سچے سے یا نیچے کوئی پیغام لائے والا پھر بھی اسے اسکو
کہاں نہ جہنم ہے وہ سب سے اوپر ہی حکمتوں والا ہے اس میں
ایک سے معلوم ہوا کہ جہنم تک غیب سے پہچانے کی تین راہیں
ہیں ایک قرآن کریم دین والا ہے جسکو منیٰ لہزی
میں دیکھا ہے میں آدم کو جسکو سلامی بن الہام اور دوسرے
غیب سے آواز آوے تیسرے معرفت کے پیغام بھیجے
لیکن سرعام خاص کے واسطے بھی راہ اقصیٰ
کئی بھی کہ معرفت رسول کے غیب نیچے آدمی
خاص کے واسطے تینوں طوروں میں ذکر ہوا
غیب کے پہچان کا کفار کا بھی ہے کہ
واسطے تو طور ہی غیب
کے پہچانے کا

تمام شد

✻